



Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

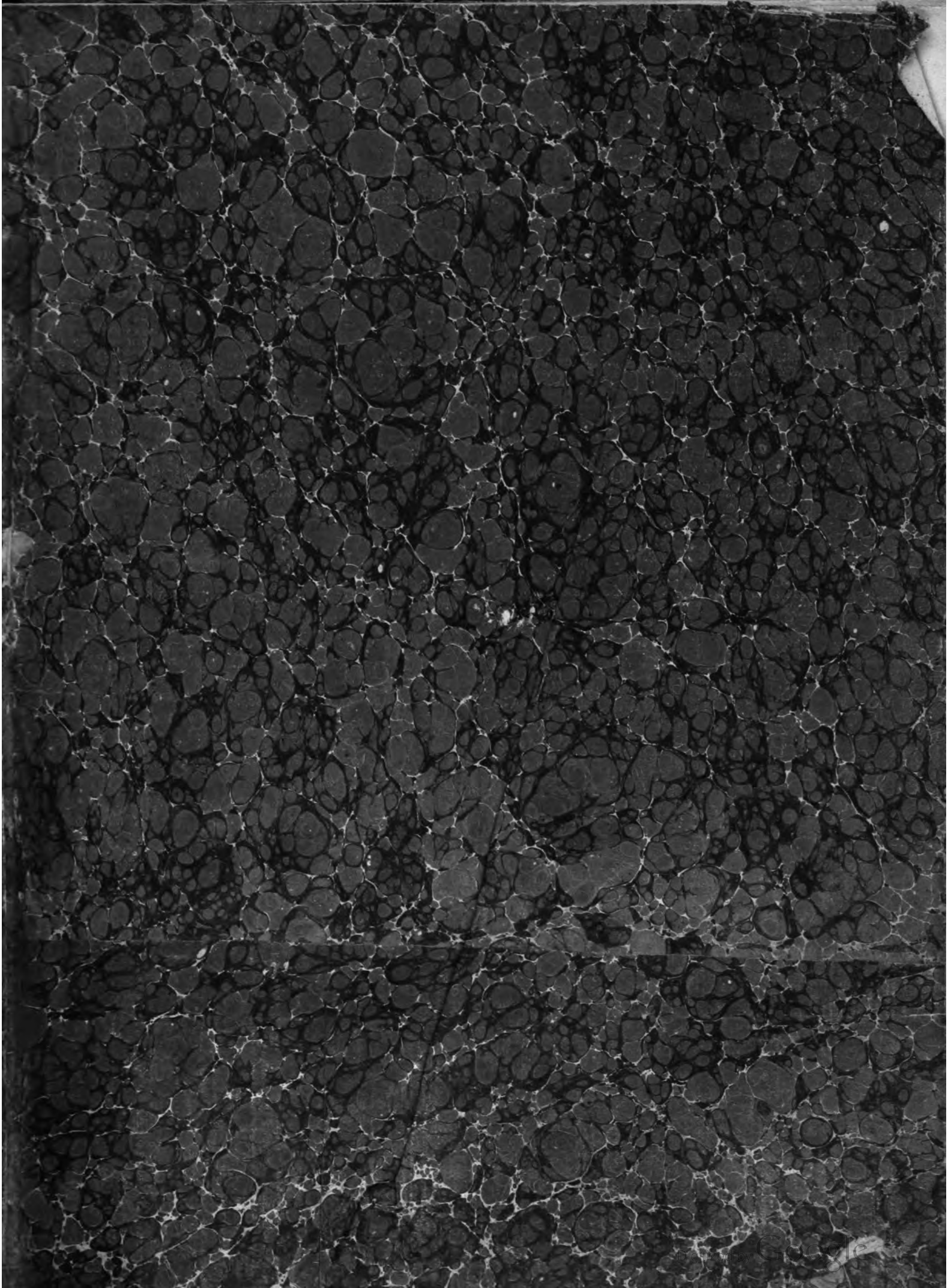
О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>





**STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES**



Call No.

2957

2.

low



Bulgarska starina

БЪЛГАРСКА СТАРИНА

ПОВРЕМЕНО СПИСАНИЕ

ИЗДАВАЕМО ВЪ НЕОПРЕДЪЛНО ВРЕМА

ОТЪ

* * *



КНИГА ПЪРВА. — ИЗДАНИЕ ПЪРВО.

Мѣсяць Чръвенъ [Юлие] 1^м



БУКУРЕШТЬ.

Въ Книгопечатницѣ тж Стефана Расидеска.

1865.

PG 619
B823
f

П Р Ъ Д Г О В О Р Ъ .

Българска-та Старина ште се издава въ неупрѣдѣлно врѣмя и въ неупрѣдѣлнѣж величинѣж, а прѣдмѣтъ и съдържание того списания ште бж-дѣтъ слѣдныя :

1. *Отломки отъ откритыя до сега Българскы древности и старины съ любословны изслѣдованья.*
2. *Любословны изискванья о древности Българскаго языка.*
3. *Изслѣдование Българскаго Баснословия или стараго имѣ въройсповѣданія, съхранены въ народны тѣ обычаи и обряды, празници, приказки, баяныя, омштеня съ воды и проч. и проч.*
4. *Основны начяла за Българскѣ тѣ най-старѣ повѣстности.*
5. *Чърковна та Българска повѣстность.*

Това повремено списание „Българска Старина“ ништо политическо нѣ ште съдържява, нити кому-си ште бжди противно. То ште има свободенъ пѣтъ на всѣкадѣ, и всѣкъ, кой желай, можи го добы дѣ то покажи да му ся испроводи отъ назначены тѣ на края надстоителы.

Колко-то же за първобытность тѣж и важность тѣж на прѣдмѣты тѣ, кои-то обнародува „Българска та Старина,“ остава на здравомыслено то разсжждение на учены тѣ да рѣшжтъ.

СЪ Ч И Н И Т Е Л Ъ .

Handwritten text in cursive script, possibly a signature or date. The text is partially obscured and difficult to decipher, but appears to include the date "5. Jun 1868".

Decorative flourish or signature element.

І.

ОСНОВНИ НАЧЯЛА

ЗА БЪЛГАРСКЪХ ТЪХ НАЙ-СТАРЪХ ПОВѢСТНОСТЪ.

— Най-стари тѣ начала повѣстности всѣкаго народа ся крыжтъ въ неговы тѣ первобытны жилища, въ негово то старонародно вѣройсповѣданіе, въ неговы тѣ первобытнѣ языкѣ. —

УВ О Д Ъ.

По испытаны тѣ и удобрены тѣ ислѣдованія на най-учены тѣ любословцы и языкоиспытатели (лингвисти) признато и приѣмнжто е за неборимо начало и доказательство: чи сички тѣ живѣющы въ Европѣ народи сжъ приселци въ общтѣ отъ великажъ Азияжъ, нѣкои си отъ памтивѣка іоште, а нѣкои си въ познаты отъ чясти врѣмена и поврѣменности, до колко е забѣлѣжила о тому всемірная повѣстность.

А въ іоште по-обшырнжъ смысль учени тѣ отдажтъ и първо то явление на свѣта чловѣчьскаго рода въ общте въ Хиндистанъ, какъ то и първо то разсѣяние на науки тѣ отъ тамо е почнало.

Ето што говори о тому единъ ученъ:

La philosophie Indienne est tellement vaste, que tous les systèmes de philosophie s'y rencontrent, qu'elle forme un monde philosophique, et qu'on peut dire à la lettre que l'histoire de la philosophie de l'Inde est un abrégé de l'histoire entière de la philosophie.

(Cours de l'hist. de la phil., par M. V. Cousin, 5, L.).

—Индийско то мѣдрословіе е толкова обшырно, штото сички тѣ системи мѣдрословія ся срѣштжтъ въ него; то съставля единъ цѣль свѣтъ мѣдрословія и можи ся каза буквално, чи повѣстность та Индийскаго мѣдрословія е едно съкращение на цѣлж тжъ повѣстность мѣдрословія.—

А другадѣ истый писатель говори: L'Orient est le berceau de la civilisation. L'histoire remonte jusque là et pas plus.— Азия е люлка та образования. Повѣстность та до тамо достигава и нѣ по-нататакъ.—

Другъ же единъ ученъ говори слѣдныя врьху Хиндистанъ:

—Appelé, par sa propre, destinée et par les enseignements des siècles présé-

dents, à la recherche plus active et plus éclairée de la vérité complète, le dix-neuvième siècle a senti que pour que les investigations historiques, philosophiques et religieuses, eussent désormais une base solide, elles devaient commencer par le monde oriental, précurseur, dans le domaine de l'intelligence et de la pensée, du monde occidental qui déjà, du temps de Platon, s'en reconnaissait le disciple. C'est donc pour favoriser ce sentiment qui se manifeste de plus en plus et pour obéir à une pensée généralisatrice que j'ai entrepris des travaux sur la philosophie orientale, l'expression la plus haute et la plus complète de la pensée de l'Orient. Au milieu de ce monde presque tout nouveau pour nous, l'Inde, avec sa langue sanskrite si savante et si métaphysique, avec sa pensée religieuse si profonde et si sublime, sa pensée philosophique si abstraite et si hardie, son imagination si poétique et si gigantesque, et sa nature si merveilleuse et si féconde, nous apparaît comme le grand et antique foyer de la pensée humaine, comme le point central et rayonnant de ce vaste cercle d'idées philosophiques et religieuses, d'idiomes frappants de consanguinité, qui a enveloppé la haute Asie et qui a fini par embrasser presque tout l'ancien monde. C'est en effet sur les hauts plateaux de l'Asie qu'a été jeté primitivement l'enigme du genre humain; c'est de là que le grand fleuve de la civilisation est parti avant de couvrir l'Europe et avant de laisser derrière lui de vastes déserts de sables. L'humanité ne peut être bien comprise partiellement. Il faut la voir dans son ensemble; il faut assister à sa naissance, à son âge viril et à sa décadence; il faut pouvoir renouer les anneaux de cette grande chaîne qui, comme le Nil, découvre encore son commencement aux regards du monde. Cette chaîne, pour nous, a son anneau le plus reculé dans l'Inde; c'est jusque-là, comme jusqu'aux montagnes de l'Abyssinie pour le Nil, qu'il a été donné jusqu'ici à la science humaine de remonter. Il est peut-être réservé à l'avenir de soulever le voile qui couvre encore les hautes origines du monde.—

(Essais sur la philosophie des Hindous etc. par G. Pauthier . . . Paris, MDCCCXXXIII.).

—Девятнаестый вѣкъ чрезъ свое то собственно назначение и чрезъ науки тѣ на прощедшы тѣ вѣкове, призванъ въ по-дѣлательно и по-разгаснено и зискание на цѣлж тж истинж, почувствува чи историчьски тѣ, философичьски тѣ и религиозни тѣ изслѣдованья, да бы имали отъ тукъ на-татакъ едно здраво основание, тии трѣба да започнѣтъ отъ Вѣсточный свѣтъ, кой е былъ прѣдтеча, въ обльсть тж на знание то и мысль тж, на Западный свѣтъ кой то юште, отъ Платоново то врѣмя, ся признаваше неговъ ученикъ. Да бы убо подпомогнѣлъ това чувствование кое ся показва выше и выше и да бы послушалъ на еднаж производительнж мысль, прѣдприѣхъ трудове тѣ връху Вѣсточно то мѣдролowie (философия) най-высоко то и най-пълно то израже-

ние на мысль тж Востока. Между той-зи свѣтъ почти свсѣмъ новъ за насъ, Хиндистанъ, съ свой самскрѣтъ языкъ толкова учебенъ и толкова метафизическы, съ своѣ тж вѣройсповѣднѣ мысль толкова дълбокѣ и толкова высокѣ, съ своѣ тж си философическѣ мысль толкова дълбокомысленнѣ и и толкова отважнѣ, съ свое то въображение толкова творическо и толкова великанско, и своѣ тж природѣ толкова удивительнѣ и толкова избылнѣ, Хиндистанъ, казвамы, ни ся гавѣва голѣмо то и древното гнѣздо на чловѣчскѣ тж мысль, кату една точка срѣдоточна и усвѣтляющта отъ той-зи широкъ крѣгъ на философическы тѣ и вѣройсповѣдны тѣ идеи, на уздрительно сродсвени нарѣчя, коѣ обѣмна горнѣ Азиѣ и коѣ достигна да обигѣрни сичкыя почти старѣ свѣтъ. Вѣистинѣ чи на горны тѣ Азийскы равнини ся е понавиль за първы пѣтъ чловѣчскый родѣ; и отъ таме е протекла голѣма та рѣка образования прѣды да покрѣ Европѣ и прѣды да остави подирѣ си обшырны песачливы пустыни. Чловѣчештина та не можи бы добрѣ позната частно. Трѣба да нѣ видиме въ своѣ тж заедность. Трѣба да при сѣтствуваме въ рождение то ѣ, въ зрѣлѣ тж ѣ възрастъ и разпадване то ѣ. Трѣба да можиме да свѣрзимъ на ново крѣжила та на таѣ голѣмѣ веригѣ коѣ, кату Ниль рѣка, крѣе ѣоште свое то начяло отъ зрѣние то свѣта. Там верига, за насъ, има свое то най-отдално крѣжило въ Хиндистанъ; и до тамо само, какъ то за Ниль до Абысинийскы тѣ планины, е дадено до сега на чловѣчнѣ тж наукѣ да ся възкачи. Негли за бѣдушность е прѣдоставено да ся дигни було то кое покрѣва ѣоште далѣчны тѣ начяла свѣта.—

Истыи ученъ говори и слѣдныя, въ истое съчинение:

—Selon une tradition curieuse, conservée dans le Dabistan, Callisthène aurait envoyé en Macédoine, du temps d'Alexandre, entre autres curiosités indiennes, un système technique de logique que les Brahmanes avaient communiqué aux Grecs, et qui fut le fondement de la méthode d'Aristote. —

Démocrite vivait 500 ans environs avant notre ère. Il voyagea en Egypte, en Perse et dans l'Inde, selon Diogène Laërce, Clément d'Alexandrie et Ælien.

—Спорядъ едно любопытно прѣдание съхранено въ Дабистанъ, Калистенъ, въ врѣмя Александра Македонскаго, былъ проводиль въ Македоний, между другы тѣ индийскы любопытности, и однѣ искусственѣ системѣ на логикѣ (мысленикѣ), коѣ Брахмани тѣ были съобштили Грѣкамъ, и коѣ е была основа та на Аристотеловѣ тж методѣ. —

Демокрѣтъ живѣлъ 500 год. близо прѣды Хрѣста. Той пѣтувалъ въ Египетъ, въ Персиѣ и въ Хиндистанъ, спорядъ Диогена Лаертѣя, Климентѣ Александрийскаго и Ђлияна. —

А една пова списателька, вѣшта въ Самскрѣтъ тж книжинѣ, Госпожа

Clarisse Bader, членъ отъ Азиатско то дружество въ Парисъ, говоряшта за Самскритскъ тж книжинж въ Англиж, въ Германиж и въ Францж, до какъ степенъ е дошла, казва въ свое то си съчинение. — *La femme dans l'Inde antique — N'est ce pas un moment favorable pour appeller l'attention sur un littérature éminement moralisatrice? La Grèce et Rome, seules sources reconnues jusqu' à présent de la perfection classique, sont taries.* —

— Не е ли сега една счастлива минута да призовеме внимание то камъ еднаж книжевность величественно наравоучительнаж? Гърция и Римъ, сами признати до сега за источники класическаго съвършенства, присжхнаж. —

Това е мнѣние то и стремление то на учены тѣ за бждущж тж книжевность въ Европж, т. е. да додътъ на истини тѣ начала Повѣстности чловѣчства, а нѣ да ся водътъ вѣкы слѣпо отъ записаны тѣ въ Грьцкы тѣ, Еврѣйскы тѣ и Латинскы тѣ книги.

Ето што говори и Лукианъ, гръцкы списатель, (жившый около 180 г. послѣ Христа) връху начало то на мждрословие то т. е. на наукж тж, въ свое то си съчинение — *Δραπέται-Отстжпници*, — дѣ олицетворява въ женскы родъ мждрословие то [Философия та] и прѣдставя го говоряшто съ Зевса, кату дъштера съ башта си :

Φιλοσοφία. Ἦῖξα μὲν, ὦ πάτερ, οὐκ ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας εὐθὺς, ἀλλ' ὅπερ ἐδόκει μοι χαλεπώτερον τοῦ ἔργου εἶναι, τὸ βαρβάρους παιδεύειν, καὶ διδάσκειν, τοῦτο πρῶτον ἡξίου ἐργάσασθαι· τὸ Ἑλληνικὸν δὲ εἶων ὡς ῥᾶστον ὑποβαλέσθαι, καὶ τάχιστα, ὡς γε ᾤμην, ἐνδεξάμενον τὸν χαλινὸν οἶον τε, καὶ ὑποταχθησόμενον τῷ ζυγῷ, ὄρμησασα δὲ εἰς Ἰνδοὺς τὸ πρῶτον, ἔθνος μέγιστον τῶν ἐν τῷ βίῳ, οὐ χελεπῶς ἔπεισα καταβάνας ἀπὸ τῶν ἐλεφάντων ἐμοὶ συνεῖναι· ὥστε καὶ γένος ἄλβιον οἱ Βραχμᾶνες τοῖς Νεχραίοις καὶ Ὀξυδράκαις ἄμοροι, οὗτοι πάντες ὀπ' ἐμοὶ τάττονται, καὶ βιοῦσι γε κατὰ τὰ ἡμῖν δόκοῦντα, τιμώμενοι πρὸς τῶν περιόικων ἀπάντων, καὶ ἀποθνήσκουσι παράδοξον τινα τοῦ θανάτου τρόπον. . . .

Μετὰ γοῦν τοὺς Βραχμᾶνας, εἰς Ἀθιοπίαν εὐθὺς, εἶτα εἰς Αἴγυπτον κατέβην, καὶ ξυγγενομένη τοῖς ἱερεῦσι καὶ προφήταις αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα παιδεύσασα, ἐς Βαβυλῶνα ἀπῆρα, Χαλδαίους τε καὶ μάγους μύησουσα, εἶτα ἐς Σχυθίαν ἐκείθεν, εἶτα ἐς Θρακίην, ἔνθα μοι Εὐμόλπος τε καὶ Ὀρφεύς συνεγενέσθην, οὗς καὶ προαποστείλασα ἐς τὴν Ἑλλάδα, τὸν μὲν ὡς τελέσειεν αὐτοὺς, τὸν Εὐμόλπον, (ἐμεμάθηκε γὰρ τὰ θεῖα παρ' ἡμῶν ἅπαντα), τὸν δὲ ὡς ἐπάδων προσβιβάσαι τῇ μουσικῇ, κατὰ πόδας εὐθὺς εἰπόμην. —

Т. е. чи мждрословие то, наука та, най-напрѣдъ въ Хиндистанъ ся гавила въ Брахманы тѣ, а послѣ въ Етиопиж, послѣ въ Египетъ и въ Бабилонъ въ Халдѣи тѣ, отъ тамо въ Скытиж, послѣ въ Тракиж, отъ дѣ Евмолпъ отишалъ въ Еладж и гы научилъ вѣройсповѣдание, а Орфевсъ гы научилъ музикаж [грая], и тжѣ започнѣла наука та въ старж тж Еладж, отъ

Тракийци тѣ, кои нѣсѣ были Елени, нѣ говорили сѣ юште единѣ твърдѣ
ближенѣ языкѣ съ тѣхѣ. —

Възпомянаемо же въ Старый Завѣтъ мѣсто *Едемъ* (рая) за първо оби-
талиште първаго чловѣка, най-ученнѣ дѣшнѣ Европѣйци, изслѣдуюшти го въ
строгѣ сравнителнѣ любословнѣ наукѣ, т. е. съ разсѣдителнѣ разборѣ на
записано то въ Старыя Завѣтъ земеописно положение и на дѣшнѣ тѣ точнѣ
изслѣдованнѣ на тѣхѣ мѣста, горы и рѣкѣ, доказвѣтъ чи то мѣсто спадало
въ горы тѣ Belourtag-Белур-даг (свѣлта гора), на мѣсто дѣ то той-ли хрѣптѣ
(грыда) сѣ съединява съ Хималаѣ камѣ равнинѣ тѣ на Памирѣ.

Учени тѣ сѣ дѣлили до сега народы тѣ, въ Европѣ и Азиѣ, на двѣ
главнѣ отдѣлѣннѣ: на *Индо-Европѣйскѣ* и *Семитичѣскѣ*, какѣ то и языкѣ тѣ
имѣ. Въ първо то отдѣлѣние спадѣтъ потомци тѣ на *Ирианы* тѣ, а въ второ
то потомци тѣ *Симовѣ*.

Нѣ това имя *Семитичѣскѣ* (потомци *Симовѣ*), въ повѣстувателнѣ ис-
тиннѣ смѣсь, не е право, дадено е само тѣй отѣ учены тѣ за улеснение
и порядкѣ повѣстности; зашто то по дѣшнѣ тѣ истыштенѣ и усвѣршен-
ствуванѣ почти наукѣ, тѣ стари знаннѣ, чѣрпаны отѣ Еврѣйскѣ тѣ книги,
за *Симовѣ*, *Яфетовѣ* и *Хамовѣ* потомци, какѣ то и за други много работѣ,
оставѣтъ настрѣны, и наука та, да бы дошла до истиннѣ слѣдствнѣ, трѣба
да бѣди свободна и незавысима отѣ всѣко прѣдразсѣдие и отѣ всяко извнѣ-
естественно измышление, какѣ то говори твърдѣ умно о тому и ученнѣ *A. de Humboldt*.
въ свое то си съчинение *Cosmos*:

— *La science, pour être indépendante, a besoin de n'être gênée par aucun dogme, comme il est essentiel que les croyances morales et religieuses se sentent à l'abri des résultats auxquels la science peut être conduite par ses deductions.* —
Науката, за да бѣди незавысима, не трѣба да сѣ стѣснѣва отѣ ни-
какво вѣройсповѣдно правило, какѣ то е необходимо и за нѣравственѣ тѣ и
вѣройсповѣднѣ тѣ вѣрваннѣ да бѣдѣтъ зацитены отѣ слѣдствнѣ та до кои
то наука та можи да сѣ доведе отѣ свои тѣ изгасненнѣ. —

Неимянование то *Индо-Европѣйски народѣ* и *языци* имало е за основѣ,
освѣнѣ друѣ тѣ доказательства, изчѣрпани отѣ науки тѣ, най-много сродство
то на языкѣ тѣ, кои то говорѣтъ или сѣ говорили Европѣйски тѣ народѣ,
съ *Самскрѣтъ* и *Зандскѣ* най-старѣ съхранены въ *Хиндистанѣ* писменѣ я-
зыкѣ.

И дѣйствително чи това е едно живо и необоримо доказательство кое
не подпада въ никакво си смѣнѣние и упрѣвѣргание.

Сравнително то любословие достигна юште по-далѣчь чрѣзъ ежеднѣвнѣ
тѣ новѣ успѣхѣ въ языкѣоиспитание то и сега дава едно по-обшырно и по-

общто потомствено имя на народы тѣ: гасе агуенне-гариганско племя, какъ то и на языцы тѣ langues aryennes-гаригански языцы.

Учени тѣ полагають чи то *гариганско племя* нѣкогашъ е имало своѣ тѣ първобытнѣ люлкѣ—жилиште—, и, чи раздѣливше ся на двѣ голѣмы отдѣлѣныя, поради вѣройсповѣднѣ тѣ разликѣ, кога ся види въ *Внды III* и *Заратовы тѣ книги Занд-Авеста*, отъ послѣ юште сѣ живѣли заедно за нѣколко врѣмя и учени тѣ имѣ сѣ имали сношеня между си заради вѣройсповѣдныя раздорѣ, кой е послѣдовалъ въ тѣхъ. И дѣйствительно чи сравнительната наука на сичкы тѣ гариганскы языцы можи ны доведи до еднѣ по-първобытнѣ повременность языка, въ коѣ то първи тѣ отцы на Индийцы тѣ, на Персийцы тѣ, Римляни тѣ, Славяни тѣ, Келти тѣ, Германци тѣ и на Гръци тѣ сѣ живѣли заедно въ сѣшты тѣ ограды и подъ сѣшты тѣ стрѣхы.

Ето што говори единъ ученъ языкойспытатель връху той-зи прѣдмѣтъ и за стары тѣ *Ириганы*:

— Jetez les yeux sur le tableau comparatif du verbe auxiliaire *as*, être, dans les divers langues aryennes. Le choix de *as*, entre toutes les racines qui auraient aussi bien pu exprimer l'idée de l'existence, et l'addition à cette racine d'une serie de désinences personnels, ont été des actes individuels, ou, si vous le voulez, des faits historiques. Ils se sont accomplis un jour, à une certaine date et en un certain lieu; et puisque nous trouvons ces mêmes formes chez tous les membres de cette famille, il s'ensuit qu'avant que les ancêtres des Indiens et des Persans se fussent dirigés vers le sud, et que ceux des Grecs, des Romains, des Celtes, des Teutons et des Slaves eussent fait leur première étape vers les rivages de l'Europe, il existait un petit clan d'Aryas établis sur le plus haut plateau de l'Asie centrale, et parlant un langage qui n'était encore ni le sanscrit ni le grec, ni l'allemand, mais qui contenait les germes de tous ces dialectes. Ces Aryas étaient agriculteurs et étaient déjà parvenus à un certain degré de civilisation; ils avaient reconnu les liens du sang, et consacré les liens du mariage; et ils invoquaient l'Être qui donne au ciel la lumière et la vie, sous le même nom que l'on entend encore aujourd' hui dans les temples de Bénarés et dans nos églises chrétiennes. —

— Мѣтнете поглѣдъ си на сравнитѣлнѣ тѣ таблицѣ спомагательнаго глагола *асъ*, быти, въ разны тѣ гариганскы языцы. Избрание то на *аса*, между сичкы тѣ коренны слогове кой также бы могли да изражѣють мысль тѣ на сѣштествование то и прибавление то на той-зи коренъ на единъ рядъ личныхъ значення кой сѣ были сички изъ начала личны мѣстоймяныя, были сѣ дѣла личны, или, ако го штете, дѣла историчьскы. Тии ся сѣ исполнили единъ день, въ едно упрѣдѣлено врѣмя и въ едно нѣкое си мѣсто; и, зацо то нахождаме тѣй-зи исты формы въ сичкы тѣ членове на таѣ фамилий

[арианскаго языка], отъ того слѣдова чи прѣды іоште да ся отправжтъ, праотци тѣ Индийцевъ и Персовъ, камъ Югъ, а праотци тѣ на Грыцы тѣ, Римляны тѣ, Келты тѣ, Тевтоны тѣ и Славяны тѣ прѣды да си въстановжтъ първо то станиште камъ Европѣйскы тѣ крайбрѣжыя, сжштествувало е едно малко племя отъ Арии въстановени вѣроятно по най-высокаж равнинж въ срѣднж Азиж, и кое е говорило единъ языкъ кой не е былъ іоште ни самскрый, ни грѣцкый, ни нѣмскый, нѣ кой то е съдържявалъ источника на сичкы тѣ тыя нарѣчыя. Тѣй-зи Арии сж были орачи и были сж вѣкы достигли на единъ нѣкои си стѣпень образования. Тии сж отбѣгвали смѣсь тж на кръвь тж и были сж освятили брака; и тии ся сж молили Сжштесту кое дава свѣтлость тж на небо то и живота, подъ исто то имя кое чуваме іоште днесъ въ храмове тѣ на Бенаресъ и въ нашы тѣ чркви. — [Max Müller, La science du language, cinquième leçon, p. 227.]

Други же учени казвжтъ чи 1500 год. прѣды Хрїста единъ народъ е излѣзалъ отъ нѣдра та на Ариж (Агіе) кой то ся е отправилъ камъ Югъ, прѣминжлъ Хималайскы тѣ горы, побѣдилъ туземцы тѣ, Дасии тѣ, чрѣзь свое то си нравствено прѣймжштество и умно развитие, съставилъ въ Саптасинду (Индия погрчено) езгро то индийскаго народа.

Какъ и да е сички тѣ днѣшни най-учени языкойспытатели приѣмжтъ тажъ мысль, основаюшти ся на средство то и единство то языковъ.

По това направление, т. е. по шествие то на сравнителнж тж наукж языкойспытания, ные ся заузѣхме да напишме — *Основны тѣ начяла за Българскж тж най-старж повѣстность* — отхвърляюшти на стрѣны скытскы тѣ и татарскы тѣ ямы, въ кои то тжй немилостиво сж ны хвърляли и стари и нови писатели, кои сж писали за насъ, безъ да познавжтъ языка ни, народны тѣ ни отъ старости съхранены обряды и обичаи, старонародно то ни вѣройсповѣдание, пѣсны тѣ, приказки тѣ и пословицы тѣ ни, първобытны тѣ наймянованыя на мѣста та по кои то живѣймы отъ памтивѣка и проч. и проч. Нѣ по-малко отхвърляме и неосновнж тж мысль, кожж сж имали сички почти до сега учени, чи мѣсто първаго поавления и разсадникъ първаго приселения на славянско то днѣсь названо племя, было ушь отъ Севѣрь на Югъ, а и мянно отъ рускы тѣ пустыны, по кои то сж ни скытали *историцы тѣ* неморно; а нѣ отъ Юго-Вѣстокъ камъ Сѣверо-Западъ какъ то е дѣйствительно и было то първо и най-старо приселение.

Нѣ чи не признаваме познаты тѣ нѣкои си по-последны приселеныя отъ Севѣрь, нѣ чи штѣмъ доказа неоторимо, зашто ные сме първи тѣ и най-стари тѣ жители въ Европж и най чисти тѣ потомцы на Арии тѣ, дѣ то ся и до днѣсь нахожда обитаюштъ Българскый родъ; и чи тии последни приселеныя сж были се пакъ отъ нашы единородцы Българы, кои сж были зѣли

онова направление іоште отъ Хиндистанско то си приселение и отъ Бабылонскы тѣ страны. дѣ то ся задръжахъ много врѣмя, и послѣ въ познаты отъ повѣстности времена дохождали въ Европа, нѣ изеднъшъ, нѣ на нѣколко си пѣти, и смѣсли сѣ ся съ свои тѣ однородны братыя; а нѣ чи были *татарскы пълчишта* (орди), какъ то сѣ искали да ги прѣдставѣтъ странни тѣ *историци*. повлечени отъ византийскы тѣ прѣстрасны и невѣжы писатели или же имѣюшти и своѣ си цѣль! . . .

Татарски нѣкои си *орди* сѣ прониквали въ Старо-планинскы полуостровъ, нѣ то е было твърдѣ послѣ и кога то вѣкы Българскы царства сѣштемствувахъ и имя то Българинъ е было познато добрѣ въ Европѣ. А и тии Татари и до днѣсь се Татари сѣ остави.

Всѣкъ здравомыслящъ чловѣкъ можи да разсѣди чи тии най-стари приселеныя, отъ Хиндистана въ Европѣ, нѣсѣ могли да станѣтъ тѣй за скоро, ни ти изеднъшъ, нѣ трѣбало е вѣкове за изпълнение то имъ; ни ти пакъ сѣ могли сички тѣ да минѣтъ по едно се направление и прѣзъ едно само мѣсто; зашто то нѣкои си направленыя и мѣста, а имянно мало-азийскы тѣ и Въспора, были сѣ заузѣти отъ по-първы тѣ приселеныя и поради коѣ причинѣ сѣ ставали и б.юве между имъ, ако и да сѣ были единоплеменни.

Положивши себѣ за свято и необоримо начяло: *Племена та въ приселеныя та си доносятъ съ себе си първобытно то си земописание, свое то втройсповѣданіе и прилагатъ това земописание на новы тѣ мѣста по кои то ся населятъ*, положивши, казваме, това свято и необоримо начяло, започваме краткы тѣ си изслѣдованыя за сега отъ таѣ точкѣ зрѣнія за българско то най-старо бытїе.

А изслѣдованыя та си раздѣляме на слѣдныя:

1. *Каквы мѣстны названыя сѣ съхранили Българи тѣ въ днѣшны тѣ си жилишта, принесены отъ стары тѣ имъ жилишта Хиндистанъ.*
2. *Какви остатки отъ индийско то старо втройсповѣданіе ся нахождѣтъ въ днѣшны тѣ народны българскы празници, обряды и обичаи, баяныя и очиштеныя съ воды, пѣсны, приказкы и пословицы, поклоненыя въ нѣкои си пещеры какъ то и сами тѣ имана боговъ и проч.*
3. *Каквы възпомянаныя е съхранилъ самъ народъ за приселение то си отъ Хиндистанъ.*
4. *Сравнение българскаго языка съ самскритаго и зандскаго и живы доказательства на много единственны свойства, коихъ само българскыи языкъ, отъ сичкы тѣ други европѣйскы языцы, и до сега іоште е съхранилъ.*
5. *Имя то Българинъ што значи и какъ е съхранено подъ това значеніе іоште отъ начяла приселения имъ въ Европѣ.*

6. *Повѣствователны възпомананья тры вѣка прѣды Хрїста, въ народны пѣсны пѣяны и до днѣсь юште по Българскѣ отъ народа.*
7. *Разяснение на Волжянско то приселение и на мечтаемы тѣ за татарскы орды Аспаруховы и Кубратовы военны отдѣльныя.*
8. *Кои сж причины тѣ што сж увѣрдили Българи тѣ до сега юште тѣя толко древны остаткы.*
9. *Да ли сж имали Българи тѣ писменность и книги прѣды крѣщение то Прѣславскаго двора, и каквы доказательства имаме на това.*
10. *Разборъ врѣху мнѣныя та кои то сж имали досегашны многи писатели а), чи Българи тѣ были ушь татарскаго рода и поколения; б) а други нѣкои си чи Славяни тѣ и Германци тѣ были ушь потомци на Скыты тѣ, кои то (Скыти) не были ушь татарскаго рода и проч.*
11. *Народна та Българска цивилизация, съхранена въ тѣхъ, коя гы отличава оушъ други тѣ народы и остаткы отъ стары искусства, занятыя и художества въ народа днѣсь съхранени, кои сочѣтъ едно тѣврдѣ старо и отдално отъ днѣшны тѣ времена образование.*

Тѣя сж начяла та и направление то по кои то штѣмъ ся държѣ въ изслѣдованья та настоящаго си съчинения — *Основни начяла за Българскѣ тѣ най-старѣ повѣстность.* —

Нѣ да бы дошли до тѣхъ точки прѣдмѣта си нужно е да мѣтнимъ първо ѣдинъ краткѣ поглѣдъ врѣху най-важныя точки всемирной повѣстности и тѣй да започниме нашѣ тѣ Българскѣ.



НѢКОЛКО РѢЧИ

ВЪРХУ ВСЕМІРНАЖ ПОВѢСТНОСТЬ.

Упрѣдѣленіе Повѣстности.

Рѣчь та *повѣстность* на българскы языкъ съотвѣтствува съ рѣчь тж *исторіа*, кож то сички тѣ почти Европѣйски языци сж приѣмнжли отъ грѣцкаж мнимж първобытнж рѣчь *ιστορία*; мнимж първобытнж казваме, зашто то нейный корень слогъ е *ιστ* кому кату ся прибави изгубена та дигама **Ф** става **Ф-ιστ=вѣст**, равно съ нашаж първобытнж рѣчь *вѣсть*, коя значи: *вѣданіе, извѣстіе, знаніе*.

Ные на нашъ българскы языкъ имаме и глаголь *вѣдж* или *вѣдаж*, *вѣдаіамъ*, *вѣдамъ* и съкратено *вѣмъ*, кой значи: *знаж, имамъ знаніе, вѣсть, вѣданіе* отъ нѣшто си.

На Самскрыть и Зандскы языкъ исто ся находи тая рѣчь *вѣста* или *вѣда*, коя значи: *вѣданіе, знаніе точно*. Най-стара та самскрыта свята книга носи имя *Вѣда* мн. *Вѣди*, коя ся тълкува отъ учены тѣ имъ: *вѣданіе, знаніе*. А на Зандскы языкъ Заратовы тѣ книги носжть имя *Занд-авѣста* и *авѣста* значи *узнато, упрѣдѣлено, извѣстено* или *увѣстено* нѣшто. Послѣ има на самскрыть языкъ и рѣчь *авѣстита* или *авѣстана* се въ истое значеніе. Една же отъ богослужебны тѣ Зандскы книги носи имя *Іасна* или *Из-іасне*, кож тълкувжть учени тѣ: *изіасненіе камъ Бога*.

На това основание ные прѣдпочетохмы, въ нашъ българскы языкъ, нашаж тж чистобългарскж рѣчь *повѣстность* вмѣсту приправенж тж отъ Грѣцы тѣ *ιστορία*-исторія. Зашто нашый языкъ нѣма никаквж си нуждж да заѣма чюдзы рѣчы отъ други языци имѣюштъ въ избылность свои си и можштъ да зѣми отъ маткж тж си самскрытаго и Зандскаго языка, и удобенж сжштъ да стваря новы по потрѣбж тж си; а нѣ да заѣма створены тѣ и прикроены тѣ отъ грѣцкаго языка свои рѣчы кому гы е нѣкогашъ той даль!

Сама та убо рѣчь *повѣстность* значи *вѣсти, знанія, извѣстія*, кои то чловѣкъ е събралъ отъ начяла поавлениа си на свѣта и събира іоште до днѣсь.

Начало Повѣстности.

Между сички тѣ свѣтовны створеня чловѣкъ е даренъ отъ майкж си природж съ такъвъ съвършенъ уменъ съставъ, штото той самъ можи и умѣ да размышлѣва и разсѣждава врѣху сички тѣ други сѣштества, т. е. врѣху нихны тѣ дѣйствя и страданя или просто врѣху положение то имъ; а впечатленя та кои то му причинявѣтъ неговы тѣ разглѣдваня и разсѣжденя, да втѣплѣва въ главж си и да ставѣтъ понятя отъ коихъ то ся съставя *ума* му; зашто то *умъ* не значи друго освѣнъ: *знанья добыты въ главж чловѣка*. А кату добые чловѣкъ *знанья*, има и таж дарж отъ природы не само да ги съхранѣва, сирѣчь запомня въ себѣ си, нѣ юште и да ги придава и повѣствува другимъ чрѣзь языка си. Што то първо то *начало повѣстности* ся крые въ първо то чловѣчьско появлене на свѣта, кога то ся е створилъ отъ него и говореный языкъ.

По тому начяла та на най-старж тж повѣстность всѣкаго народа ся крыѣтъ въ неговый първобытенъ языкъ; заштото языка е орждие то чрѣзь кое то чловѣкъ е изражаваль отъ зачяла появления си и до днѣсь понятя та си, кои нѣсж друго, какъ то вышеказажме, освѣнъ *знанья*, *вѣсти*. Нѣ тукъ разумѣваме, твърдѣ въ тяснж смьсьль, първобытный языкъ т. е. корены тѣ му слокове кои нѣсж притърпѣли никакво си отстрѣнено измѣнение и коихъ първый чловѣкъ е створилъ отъ разновидно то дѣйствие природы, за кои то, може ся каза, чи тии изражавѣтъ само то дѣйствие природы на чловѣка и негово то къ ней отношение. Съ други рѣчы да кажимъ по-ясно: ако бы было възможно да ся разтопѣтъ химичьскы, тии първобытни корени рѣчи, ште ся види въ тѣхъ вѣштественно само то дѣйствие природы.

Въ първобытный языкъ чловѣка ся сж съхранили нѣколко си даже цѣли рѣчи кои доказвѣтъ чърты отъ неговый първобытенъ животъ и потвърдѣвѣтъ съхранены тѣ отъ попрѣдания нѣкои си тьмны вѣсти о тому, за който писаная повѣстность никакво удовлетворение не е въ възможность да даде.

Забѣлѣшка, Умъ = знание. Быгари тѣ казвѣтъ: не умѣ е да направи нѣшто т. е. не знай да направи. А раз-умъ е разположение то на знаня та. Сички тѣ чловѣци имѣтъ умъ т. е. събирѣтъ въ общтѣ знаня въ главы тѣ си, кату ся породжѣтъ на свѣта съ цѣлы и здравы чюства, нѣ сички тѣ нѣимѣтъ раз-умъ т. е. не знаѣтъ да разполагѣтъ знаня та си нити въ ползж себѣ, ни ти въ ползж другимъ. Такива же безъ разумъ чловѣци сж твърдѣ близо до безсловесны тѣ животны, защо то и тии имѣтъ до нѣкои си стѣпень умъ = знаня, нѣ не могѣтъ да ги разполагѣтъ какъ то чловѣци тѣ т. е. нѣимѣтъ разумъ.

Умъ е рѣчь съставена отъ прѣдлога *у* и отъ лично то мѣстоимане *мъ* = *мѣ* = *мѣнъ* = мене, и значи буквално: *у менѣ* т. е. държа нѣшто си *у менѣ* си, въ главж тж си, имѣмъ знанне. Това *му* е първобытно то значенне; а послѣ има и значенне:

ѣиъ=ѣианъ, по-ѣианъ, разбираиъ, научаванъ и др. Българи тѣ казвѣтъ за чьловѣка кой учи мажно т. е. добыва знания: Не поѣиа или не,приѣиа. Народъ по нѣгдѣ си виѣсту умъ изговара ю мъ.

Въ Хиндистанъ кога то штѣтъ испълни първѣ тѣ молитвѣ или посвящение на едно дѣте, кое то е назначено да стани брахманиъ (попъ), произносятъ въ молитвѣ тѣ тажъ истѣ рѣчь умъ нѣколко си пѣти т. е. благославѣтъ го да добые умъ; а то не значи друго освѣнъ да добые знания, наукѣ въ свѣты тѣ книги, кои то, по бѣдушно-то си звание, трѣба да изучи добрѣ. Това ся е сѣхранило и въ Българи тѣ да благославѣтъ и сѣвѣувѣтъ млади тѣ: Богъ да ти даде умъ сицко и разумъ; и то ште му доди ума, ами кого ште намѣри; а то значи, чи и простый народъ знае и вѣрва чи ума отъ послѣ доходи т. е. чи чьловѣкъ добыва постѣпно знания и тии ставѣтъ въ него умъ, а не какъ то иштѣтъ мадролслови тѣ да мадрувѣтъ врѣху ума и врѣху други много!

Его една остатка на една голѣмѣ истицѣ, кожъ народъ нашъ е сѣхранилъ въ себѣ си отъ памливѣка!

Въ Индийско то баснословие Омша, жена Сивова, ся прѣдставля за най-голѣмото сѣвршенство умнаго развитиѣ. Заблѣжительно е единство то на рѣчь тѣ Омша=ума, сѣ нашѣ тѣ рѣчь умъ и сѣ значение то й!

Въ Индийски тѣ молитвы Ом или аум = ом или аумъ е единъ таенъ и свѣтъ слогъ, кой то е предложенъ прѣдъ сички тѣ имѣ молитвы и възклицанѣя. Сѣставенъ же отъ тры буквы, а, у и м. двѣ тѣ сѣ сливѣтъ въ ѱ. Той значи или тѣкува трыма та голѣмы Божове кои сѣствѣтъ Брахманскѣ тѣ Тройцѣ. Брахма, сѣ а, Вышну, сѣ у, и Сива сѣ м.—

Прѣдмѣти Повѣстности.

Чьловѣкъ по природни си умны сѣставъ иска сичко да знай на свѣта, какъ то и сичко да владѣе въ кое то е успѣлъ и успѣва доволно. Нѣ тука, кату казваме *свѣтъ*, не разумѣваме само нашии земень крѣгъ на кого то обитаваме, нѣ и сичкии другѣ голѣмѣ свѣтъ т. е. небесны тѣ тѣлеса кои то видиме и невидиме, и при кои то нашии земень крѣгъ е една твърдѣ малка частица.

Колко то за прѣдмѣты тѣ, кои то сѣ въ нашый земень крѣгъ, чьловѣкъ прѣзь самы тѣ си естествены неговы орѣдѣя, успѣлъ е и се успѣва на напрѣдъ да узнай множество работы отъ близо; нѣ за небесны тѣ тѣлеса, пакъ прѣзь умнажъ си силѣ, измыслилъ и устроилъ е искусствены орѣдѣя чрѣзь коихъ то е узналъ до сега твърдѣ много и о нимъ. Што то въ обшыряжъ смыслъ повѣстность та обѣма сички тѣ знания чьловѣка, а въ по тяснѣжъ смыслъ обѣма и има за главенъ си прѣдмѣтъ само чьловѣчскы тѣ дѣла, сѣ строго разсѣждение, удобряюшта добры тѣ и усѣждаюшта злы тѣ; и това твори за въ ползѣ и поучение чьловѣчскаго рода.

Кога то же повѣстность та обѣма дѣла та на сички тѣ познаты по земныи крѣгъ чьловѣцы, тогава ся назова *всеобита* или *всемірна* повѣстность;

а кога то обѣма и повѣствува дѣла та одного самого народа, чловѣка, мѣст-
но или повремено нѣкое си събытие и проч., тогава ся назовава частна по-
вѣстность.

Источници Повѣстности.

Първи и най-стари источници повѣстности были сж: живи тѣ попрѣ-
данья, кои то ся сж съхранявали и придавали въ приказки, пѣсны и посло-
вицы отъ рода въ родѣ, и кои до днѣсь юште сжштествувжть въ многы на-
роды.

Послѣ иджть остатки тѣ отъ стары зданья и окопы по повѣрхности
и по вжтрѣшности земы; остатки отъ издѣлья: мѣдны, желѣзны, сребърны,
златны, костяны, каменны, гниляны (прѣстены) и друг.; разновидни тѣ начър-
танья по разны прѣдмѣты, кои то сж и начало то писменности. А кога то
вѣкы писменность та е почнжла да ся гавѣва и усвѣршенствува, тогава и
повѣстность та е почнжла да ся записва постжпено по-свѣршено.

Нъ въ такова положение на подобны источници, разумѣва ся, повѣст-
ность та не е могла да бжди истинна по сичкж тж обшырность на първы тѣ
и стары тѣ сказанья и записки; зашто то тамъ ся сж вѣвели басни и из-
мышленья такива, кои никакъ нѣсж сжштествували; а най-паче отъ разно-
временны тѣ жрѣцы и попове, кои най-много льжовны работы сж измыслили
и държали сж народы тѣ въ тьмотж и невѣжство, да бы могли да ги вла-
дѣжть и да живѣжть отъ труда и отъ пота имъ.

Тии сж искали да прѣдставжть себе си нѣшто повѣчъ и друго отъ чь-
ловѣцы т. е. чи тии познавжть нѣкаквы си извѣнестественны силы, а то сичко
е ставало съ откритие то на нѣкои си природны тайны, кои то простый на-
родъ не е знаилъ, и приѣмалъ ги и вѣрвалъ ги за извѣнестественны, открыва-
емы жрѣцамъ отъ едно или отъ много невидимы и всеилны сжштества или
богове, съ кои то ушь жрѣцы тѣ имали сношения и имъ ги казвали! Такива
нѣшта видимъ и до днѣсь въ многы вѣройсповѣданья на многы народы.

Освѣнь тѣя, заблжжденья та кои ся сж вѣвели отъ самы тѣ учены,
писавши по разны убѣжденья, какъ то н. п. мысль та коя то е толкова
владала въ хрѣстианскы тѣ народы, чи Еврѣи тѣ сж първый погавившь ся на
свѣта и избранный отъ Бога народъ, чи тѣхный гзыкъ е *на кого то е Богъ*
говорилъ Адаму, и чи отъ него сж произишли сички тѣ други гзыци и дру-
ги много подобни неосновни работы. За стари тѣ Грѣцы што ся е мыслило
чи тии сж първи тѣ въ Европж и чи тѣхный гзыкъ е първобытенъ гзыкъ
и др., тии сички сж нанесли едно голѣмо заблжжжение въ писанж тж все-
мирнж повѣстность. За това днѣшна та наука и искусство ся е занимало и
занимава ся непрѣстанно да отдѣли и очисти повѣстность тж отъ тѣя не-

истины и да ъж положи на истинны и доказаны основаны, до колко то е възможно чрѣзь досегашны тѣ открытыя и испытаныя, кату отхвърля на стрѣны басны тѣ и измыслѣны тѣ приказки, кои сѣ писали и оставили разни народи. А на това нова та наука има за най-отдалны и най-истины источники Ирианскаѣ богатѣ книжинѣ, коя сбѣма пѣрвы тѣ начяла на сичко почти што е до сега Европѣйска та наука открыла и усвѣршенствовала, и има юште да открье и усвѣршенствува.

По той-зи начинѣ Европѣйска та повѣстность ште зѣми съвсѣмъ другъ ходъ за малко врѣмя, и книжина. та ште вниди въ едно друго обшырно и ново поле, дѣ ште найди другы по благовонны цвѣтове и плодове, родены въ растворены хиндистанскы въздухъ прѣды нѣколко си тысящты години!

Раздѣльныя повѣстности.

Всеобшта та повѣстность, какъ то е до сега писана, дѣли ся на тры главны отдѣлѣныя: на старѣ, срѣднѣ и новѣ. А послѣ има и другы подраздѣлѣныя, какъ то нѣкои си повремени вѣ кой то ся сѣ поавѣвали въ дѣйствыя нѣкои си знамяниты народи или чьловѣци, вѣройсповѣдны или гражданскы промяненныя, знамяниты нѣкаквы си поавленныя, събытыя и др. А тии сички сѣ забѣлѣжени кату главны точки служашти за по-лесно запомняне и разяснение повѣстности.

Съ другы рѣчы да кажимъ: наука та искала да наряди и прѣдстави всеобштаѣ повѣстность чьловѣчества кату единъ цѣль живорѣ чьловѣка, кои има свои тѣ възрасти (поры), и всѣко знамянито обшто или чястно събытие ся е трудила да съедини и положи въ связь и рядъ повѣстнуваня на свое подобно мѣсто. Нѣ това не можи да бѣди, ако не ся почни отъ еднѣ пѣрвѣ точкѣ времени и мѣста. За това лѣтоброение то и земеописание то сѣ двѣ необходимо нуждни науки за повѣстность тѣж и безъ тѣхъ не е възможно единъ чьловѣкъ да има точны знаня повѣстности.

До сега всемирнаѣ повѣстность нѣма другѣ пѣрвѣ точкѣ лѣтоброения, освѣнъ точкѣ тѣж сътворения мѣра по Мойсеювы тѣ книги, кое лѣтоброение, между християнскы тѣ же народы, е неустановено и разновидно, поради разногласие то на еврѣйскы тѣ книги отъ коихъ то е чѣрпано това знание.

Учени тѣ сѣ мыслили за по-естественѣ точкѣ отшествя имѣ въ лѣтоброение то, сътворение то мѣра или по-право чьловѣка; нѣ до сега наука-та нѣкакъ не е могла да упрѣдѣли таѣж точкѣ.

Познатое лѣтоброение отъ европѣйскы тѣ народы е слѣдно: Спорядъ вѣсточны тѣ, отъ сътворение мѣра, было: 7373 г., а спорядъ западны тѣ: 5869 г.; Спорядъ Еврѣи тѣ же: 5625; а спорядъ другы нѣкои си учены изслѣдователи сѣ прѣдилагѣть и другогаче броеве.

Нъ спорядъ нехрїстиани тѣ народы, имянно Кинези тѣ и Индійци тѣ, това приѣмнато отъ хрїстиани тѣ въ общѣ лѣтоброение, никакъ не е съгласно съ нѣхно то число; зашто то тѣхно то лѣтоброение, отъ сътворения свѣта, отива твърдѣ далѣко, и тии имѣть нѣкаквы си повѣствователны доказательства, врѣху нѣкои си събытыя, кои надминувѣть твърдѣ много европѣйскы тѣ въ лѣтоброение то.

Това, по Мойсеювы тѣ книги, лѣтоброение сѣ дѣлили на тры главны повременности: а) отъ сътворения свѣта до потопа; б.) отъ потопа (5131) до рождение то Хрїстово; в.) отъ рождение то Хрїстово (1865) до днѣшны тѣ времена. По това же лѣтоброение раздѣлена е и всемірна повѣстность на тры главны повременности, т. е. най-стара та започва отъ сътворения свѣта и достига до 500 г. подиръ Хрїста; зашто то тогава вѣкы ся развала западна та Римска държавя отъ севѣрны тѣ народы, исчезва вѣкы старый гражданскы обществены и нравствены свѣтъ и основава ся други новѣ.

Забѣлъшка. Тая мысль чи—старый свѣтъ исчезва и ся остановѣва новѣ—не е основана на истинѣ тѣ; зашто то истинно то родоположение, какъ то и мѣсто то на народы тѣ, кои то учени тѣ сѣ зѣмали за новы и за пѣрвы пѣть появивши ся въ Европѣ или по нѣкои си мѣста Европы, никакъ нѣ сѣ были познати въ точность; понеже сравнителна та наука и языкоиспытание то, отъ конѣ то само могатъ ся добы истинны и точны знаныя о подобимъ прѣдмѣтамъ, не бѣхъ юште напрѣдовали, кога то историци тѣ сѣ рѣшили и записали това раздѣлны повѣстности. По днѣшны тѣ наукы всемірная повѣстность почва да зѣма друго съвѣтъ направление и ште достигни да отхвърли множество неосновно записаны и натрупаны работы.

Срѣднѣ та повѣстность достига до 1500 г. подиръ Хрїста и означава ся отъ различны знамяниты поавления, какъ то: остановление то на турскѣ тѣ държавѣ въ Европѣ; откритие то на Америкѣ и Добронѣждный Мысъ (le Cap de bonne Espérance); чърковно то прѣобразование. Нова же повѣстность достига до наши тѣ времена и шествува на напрѣдѣ.

Колко то за точкѣ тѣ мѣстности т. е. дѣ е было пѣрво то поавление чловѣчьскаго рода и отъ дѣ е почнѣло негово то разпространение по сичкый земны крѣгъ, всемірна повѣстность, се пакъ по Мойсеювы тѣ книги въ повѣствователны смѣсль, съгласно е шествувала т. е. пѣрва та люлка чловѣчьства въ великаѣ Азиѣ е положила. И на това тѣ, чрезъ учени тѣ откритыя и изслѣдованыя, има твърдѣ мѣ го удовлетворителны доказательства, за европѣйскы тѣ народы чи сѣ дѣйствително приселци отъ Азиѣ въ Европѣ; а най-необоримо доказательство е, какъ то и другадѣ казахме, голѣмо то сродство на европѣйскы тѣ мѣрты и живы языцы съ Самскрѣтъ и Зандскы языкъ, най-стари съхранени писменно въ Хиндистанѣ языцы, поради кое учени тѣ бѣхъ назовали европѣйскы тѣ языцы и народы *Индоевропѣйскы*; а нова та днѣшна наука имѣ дава название то *ариянскы языцы и народы*.

Нъ за точкж тж времени т. е. когы е сътворенъ свѣта и когы ся е поавилъ чьловѣчьскый родъ да него, всемірная повѣстность нѣма о тому никаквы удовлетворительны знанья, а ни ти языкоиспитание то и сравнительно то любословие ни ти друга нѣкоя си наука и искусство можть достигна до тамо!

Истинж чи сички тѣ стари вѣройсповѣданья, кои то сж служили за повѣстность старимъ народамъ, възпмянувжть едно и какво да е първобытно *неустроено* вешество отъ кое е сътворенъ свѣта, нъ, когы и какъ, о тому никаквы доказательства нѣма. Отъ того проиходи и разногласие то въ лѣтоброение то о сътворениу свѣта, зашто то е нѣшто неизвѣстно т. е. врьмя то когы е сътворенъ.

Ммоги учени ся сж покушавали чрѣзь различны искусствены испытанья и изслѣдованья да достигжть до нѣкакво си удовлетворительно слѣдствие, нъ нѣсж могли. Толкова само сж успѣли. чрѣзь множество открытыя, да узнажть, чи той-зи свѣтъ, земный кржгъ, е притърпѣль твърдѣ много разоренныя и промяненыя, што то лѣтоброенныя та възрасти. кои то му сж отдали, тѣй-зи и онѣй-зи народи, нѣсж точны и истинны. Това сжшто можи ся каза и за лѣтоброение то потопа т. е. чи не е точно и истинно, ако и да е доказано чрѣзь неизброины и необоримы доказательства, чи дѣйствительно е былъ, освѣнь попрѣданья та на сички тѣ почти народы чи е было нѣкогашъ потоць.

Индийски тѣ стари книги, какъ то и грѣцки тѣ, кои то сж зѣли тѣхъ знанья отъ Индийцы тѣ, спомянувжть нѣколко си потопа. Само еврѣйски тѣ книги сказвжть за единъ и то всеміренъ потоць, кой навѣрно чи е послѣдныи.

Заблѣшка. Врѣху неосновно то лѣтоброение въ Еврѣйски тѣ книги освѣнь другыя можть ся прѣдложи и слѣдныя: Въ изслѣдование то за древность тж на Зандскы тѣ книги и на ния то З а р а т ѣ (Зороастръ погырчено), учени тѣ навожджть множество отложки отъ стары списатели:

— 'Αριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ φιλοσοφίας καὶ πρεσβυτέρους (τοὺς Μάγους) φασὶν εἶναι τῶν Αἰγυπτίων καὶ δύο καὶ αὐτοὺς εἶναι ἀρχαίς, ἀγαθὸν δαίμονα καὶ κακὸν δαίμονα· καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς καὶ Ὁρομάσδης, τῷ δὲ Αἰῶνης καὶ Ἀριμανίς. (Διογ. Λαέρτ.).

— Аристотель же първо о мждрословию. Маги тѣ сж по-стари, казвжть, отъ Египтяны тѣ, и чия вѣржть въ двѣ начяла, добръ и зль духъ: одному же ния *Ира-мъздъ* (Ζεὺς), а другу му Ариманъ=Ахаранъ (Αἰῶνης грѣци). (Диог. Лаерт.).

— Bérose, qui nous a été conservé dans la traduction Armenienne d'Eusebe, mentionne une dynastie méde fondée à Babylone par un roi nommé Zoroastre, longtemps avant Ninus; il aurait vécu vers l'année 2234 avant Jesus Crist.

Xantus le Lydien (470 avant J. C.) cité par Diogène Laërce, place Zoroastre le prophète en l'an 600 avant la guerre de Troie (1800 an av. J. C.).

Aristot et Eudoxe, selon Pline (hist. nat. XXX, 1.), plaçaient Zoroastre 6000 ans avant Platon; Hermippe le plaçait 5000 -ans avant la guerre de Troie. (Diog. Laërt, Proœm.).

Pline (hist nat. XXX, 2.) dit que Zoroastre vivait plusieurs milliers d'années avant Moise le Juif, qui fonda une autre sorte da magie.

Днѣшна та наука не приѣма послѣдныи потопись за всеобщтѣ, спорядѣ какѣ то е записано въ еврѣйскы тѣ книги, нѣ за частенѣ т. е. чи сичкыи земенѣ крѣжѣ не ся е потопилѣ, ни то сички тѣ чѣловѣцы и животни сж изгинѣли.

Многи учени сж писали врѣху той-зи прѣдмѣтѣ и трудили ся сж разновидно да докажѣтъ естествены тѣ причины отѣ кои то е станѣлъ послѣдныи потопись, и начина даже какѣ е станѣлъ; какѣ то и за сѣтворение то мѣра. Ныне штѣмѣ говори о тому нѣшто си въ кратцѣ, по най-новы тѣ удобрены отѣ учены тѣ изслѣдованя, нѣ само въ изводѣ на повѣстсвуватѣльнѣ тѣ часть, а нѣ сѣ математичѣскы тѣ имѣ доказательства, кои то тии учени мѣжиие сж довели; зашто то тука не е нашѣ прѣдмѣтѣ то. Послѣ штѣмѣ дойди на спасены тѣ отѣ потопа народы и на нихно то приселение отѣ Азиѣжъ въ Европѣжъ, между кои то штѣмѣ видѣ и нашы тѣ стары праотцы Българы или въ обшырнѣжъ смысль *Словени*, кое е нашыи единственѣ прѣдмѣтѣ въ настѣаштѣе съчнение.

(Сѣдова въ II-тѣжъ книгѣ).

I.

БЪЛГАРСКО ТО СТАРОНАРОДНО

ВЪРОЙСПОВѢДАНІЕ.

Съхранено въ народны тѣ ни попрѣданыя, приказки, празници, пѣсны, домашны обичай и обряды, баанья, очиштеня въ воды и поклоненя по нѣкои си горскы усамены мѣста, избраны дървета, ныришта, пештеры и проч. и проч.

Сама та природа е подбудила първаго чловѣка да ишти едно выше отъ себе си съшество, кому е отдавалъ створение то міра. Първѣтъ чловѣцы сж славили Божество то въ появленя та природны, а нѣ самы тѣ твары т. е. въ тѣхъ сж славили безмьргны тѣ начяла, кои то ѣж оживлѣвътъ и съдържавѣтъ; улицетвореня та и многобожие то сж послѣдны явленя въ повѣстность тж чловѣчства.

У В О Д Ъ.

Кога то мѣтниме само единъ краткъ поглѣдъ на съхранены тѣ и до днѣсь нашы народны празници, зборове и на обряды тѣ кои то твори и изпълнѣва нашый народъ въ тѣхъ, какъ то н. п. на *Сурвакы* (на новѣ годинѣ), на *Кждены тѣ* или *Бждны тѣ вечеры*, *Мрьсны тѣ дны* или *Кракажчу*, *Бабинъ-день*, *Куковъ-день* и игры тѣ *Кукиры*, *Лада* и *ладуванье то* или *Кумиченье то* (св. Лазарь въ хрїстианскый календарь), *Енювъ-день*; *Мартїны сжботы*, *Два-найси петъцы*, *Русалки* и *Горешлаци празници* и други, до скличванье то на цѣлѣ годинѣ съ *Коляда* и *колѣдванье то*, кога то, казваме, мѣтниме само единъ краткъ поглѣдъ врѣху тыя стародревны остаткы, кои нигдѣ ся не спомянувътъ въ чърковны тѣ узаконены празници, нити сж отъ хрїстианскаго вѣка, никакво съмнѣние не ни остава, чи то е было старобългарско то наше вѣройсповѣданье прѣды убрьштанье то ни въ хрїстианство то, и чи ные сме имали нашъ особенъ българскы народенъ мѣсецословъ или календарь, кое ся потвърдѣва и отъ самы тѣ съхранены имена на мѣсецы тѣ, какъ то: *Малкы Спъчку* и *Голъмъ Спъчку*, *Тръванъ*, *Заревъ* и проч.

А кога то убернеме внимание си на баснословны тѣ наши народны пѣсны, на обшырны тѣ приказки и на съхранены тѣ въ тѣхъ имена какъ то: Змѣюве и Змѣици; Юди, (на Самскрытъ языкъ *Юда* е равно съ наше *Змѣй*), Вили и Само-Вили, Горски Диви и Само-Диви, Вѣди и Злини, Вѣштици или Вѣштирици, Бродници или бродяшти ноштыъ Злотворни духове, Выхрове и Выхрушки и др.; на баганы та въ коимъ ся спомянуважъ и нѣкои си цѣлы значительны имена какъ то: *Опургъ, Намытъ, Нѣжитъ, Урокъ, Збѣйшта, Опа-ла* и др.; на обшырны тѣ имъ съдържаныя въ кои то ся разяснѣва почти сичко то старо вѣрвание, какъ то н. п. за еднобожие то, отъ приказкѣ тѣ за *Дьда Господя* и за *Златъ Бабъ*, а за двоебожие то отъ Бѣлъ Бога или Бѣлю и Бѣлинъ, Чърны Богъ или Чърнило, зли и добри духове и прѣдупхранительны тѣ срѣдства, кои то простонародие то употрѣблѣва и до днѣсь противъ тѣхъ, за умиление то или изгонение то имъ, чрѣзь баганы, каденныя и умывание съ нѣкаквы си познаты былкы (трѣвы) и проч., кога то, казваме, уберниме внимание то си съ едно зрѣло разсѣждение връху сички тѣ тыя, видиме дѣйствительно чи то. Българско старо вѣройсповѣданіе было твърдѣ развито и обѣма множество работы, кои то никакъ не принадлежжътъ европѣйскому міру.

Подиръ такова едно кратко приглѣдвание, естествено и отъ само себе си ся ражда въпроса: Когы и дѣ ся сж увели и установили тѣй-зи толкова обшырны вѣрванія въ Българи тѣ? Да ли сж първобытно тѣхно изобрѣтение и измышление или сж ги заѣли отъ други нѣкои си народы? Ако мѣтниме поглѣдъ си въ латинско то и гръцко то баснословие, кои то сж познати за най-стары въ Европѣ и за *класичны*, да кажеме тѣй, никакво разрѣшение не находиме на той-зи въпросъ; зашто то тии сж зѣли съвсѣмъ други направленія и никакво единство не показжътъ съ наши тѣ. Нъ ако оберниме поглѣда си въ Самскрыты тѣ стары книги, въ Зандскы тѣ, въ записаны тѣ остаткы на Бабылонскы тѣ древности, и въ самы тѣ съхранены въ Хиндистанъ народны имъ прازیци и обряды, какъ то сж ги описали учени тѣ пѣтишественици, виждаме едно удивительно единство, кату срѣштаме въ тѣхъ множество сжшты имена и обряды цѣлы, творимы отъ тѣхъ нѣроды тамъ въ Хиндистанъ и до днѣсь какъ то и отъ наши тѣ Българи въ Българіѣ! Што то никакво съмнѣние не ни остава чи Българи тѣ сж си ги принесли въ приселение то си отъ Хиндистана въ Европѣ; зашто то *племента въ приселенія та си приносятъ и свое то си вѣройсповѣданіе*, какъ то и *свое то си земеописание*. Нъ тука ся ражда други въпросъ: какъ Българи тѣ да задържжътъ въ толковѣчно разстояние тѣхъ старовремены вѣрванія тѣй цѣло и въ удивительно единство и до днѣсь? Отговоръ на той-зи въпросъ за сега е: чи Българи тѣ нѣсж задържали само тия работы, нъ и множество

и Сивчу
и Виша

народны имена, кои то носѣтъ, сѣ сѣшты съ имена та, кои то сѣ за писани въ Самскрты тѣ книги и кои то носѣтъ юште тамошни тѣ народи какъ то на пр. Станю или Стоянъ, Рада, Ганю, Ганчу, Гана, Ганка; Нану, Нана, Нанку, Нанка, Нену, Нена, Ненку, Ненчу; Ценку и Ценка, Чену и Чена, Цену, Цена, Сиву и Сива, Сивку и Сивка; Първу и Първа; Ману и Мана; Вышну и Вышна; Сѣйку и Сѣйка и др. много. Имена на прѣдѣлы тѣ, какъ то: Загорье и Нагорье, Котиль, Шумень, Нага, Хнгуль, Луна и мн. др. ся находѣтъ въ стрѣны тѣ на Тмалайскы тѣ горы, при Сѣйкы тѣ (Сѣ-лаптии=Орачи), какъ то и въ Българиѣ днѣсь. А отъ тыя, какъ то и отъ много други доказательства н. п. въ языка българскы, очевидно и неоторимо ся види: чи Българи тѣ сѣ прави тѣ потомци на Арии тѣ (Aryas) и имя то Българинъ е равно съ имя то Aryas=орачь, какъ то другадѣ штѣмъ говори въ обшырность о тому.

Въ общѣ кату сравниме българско то тѣй съхранено старо вѣройсповѣдание съ Самскрты тѣ книги, *Внды тѣ* и други, съ Заратовы тѣ, съ *Занд-Авѣста*, какъ то и языка българскы съ тѣхъ языцы, виждаме чи ся обѣмѣтъ и двѣ тѣ вѣройсповѣдания въ насъ, нѣ прѣудолѣва Заратово то вѣройсповѣдание т. е. двоебожие то, какъ то и Зандскый языкъ; а отъ того дохождаме до здравомыслено то заключение: чи Арии тѣ отѣливши ся въ Азиѣ отъ памтивѣка, може бы поради религиозны раздоры, приселявали ся сѣ въ Европѣ, приносивши и свое то вѣройсповѣдание, отъ кои то приселци сме ные Българи тѣ прави тѣ потомци, съхранивши старо то си вѣройсповѣдание, и языка и земеописание отъ чясти, а въ най-голѣмъ строгость старо то занятис на Арии тѣ *орачьство то*.

Въ баснословие то всѣкаго народа ся крыжѣт неговитѣ най-стари чърти живота му; нѣ въ първобытно то му баснословие, а нѣ въ смѣсь тѣ, какъ то е грѣцко то баснословие.

Нѣма по-смѣсено и по-забъркано баснословие отъ грѣцко то; зашто то не е нишно първобытно, нѣ внесено въ тогавашнѣ Грѣциѣ отъ разны прибѣгши тамо людие, принадлежашти на разны народности. Ни ти има друго подобно на свѣта баснословие да прѣдставля такавѣ гнуснѣ развратность въ всячки тѣ отношеня, какъ то е старогрѣцко то! Тамъ ся развивѣтъ страсти тѣ до най-голѣмо то безчювствено скотство, а най-отвратно то, до противестественѣ неубуданость! Богове тѣ и Богыни тѣ имъ ся прѣдставляжѣт пиянци, блѣдници и содомци! Завистливи и гонители единъ противъ другого, лукави и лъскатели, низки и ничтожни. Напусто нѣкой си любословци сѣ искали да притѣлжувѣтъ и да измѣдрувѣтъ нѣшто си отвлѣчено и приносно отъ тыя заблѣженя, напусто, казваме, зашто то Зевсозо то приструванье на разны животны, за да достигни страстны тѣ си наслажденя, грабление

то Ганимидово и отвлачанье то му въ Олимба, да служи кату вѣночърпецъ богамъ и въ стажъ тжъ особно Зевсу; Афрадитино то блждетво, дшптера Зевсова, съ Марса и уловление то ѿ отъ мжжа ѿ Ифеста, послѣ тържественото ѿ обличение прѣдъ сички тѣ богове и богыны, хватена ѿ склѣштенаго гола, на блжднажъ тжъ постелжъ съ либовника си Марса, отъ новидимы тѣ примкы, кои мжжа ѿ бѣ подложилъ тамо, и послѣ изгонение то ѿ отъ Олимба, тыя сичкы, какъ то и множество другы подобны тѣмъ, никакво нрравствено или отвлечено и приносно добро тълкувание не можѣтъ има, освѣнъ скотскы развратности, чърти старого живота на Гръцы тѣ! А и нити можахъ другояче баснословие да имжтъ стари тѣ Гръцы, зашто то не бѣхъ едно племя и енокръвнина чьловѣцы тѣ кои то съставихъ той-зи народъ, ѿште отъ начяла поавления му, нѣ зганъ и збирштина отъ разны прибѣгшы тамо людие, какъ то и сама та имъ повѣстность го доказва гавно. Там е една необорима истина и можи ся убѣди чьловѣкъ ѿште съ примѣры живы и днѣсь, не само въ чьловѣцы тѣ нѣ и въ животны тѣ. Ако днесъ быхъ ся стекли на едно мѣсто свободно людие отъ разны племена и народности, нѣ людие прости, необразовани и неучени, какъ то сжъ были тогавашни тѣ времена, кога ся е съставила названа та стара Елада, всякъ здравомыслящъ чьловѣкъ можи да разсжди: какво бы ся породило на него мѣсто! Такъ исто ако бы збралъ чьловѣкъ, отъ единъ родъ неопытомены животны, нѣ отъ разны прѣдѣлы и отъ разны союве и породицы, и бы искалъ да състави еднжъ чърджъ постоѿаннжъ на едно мѣсто, видѣлъ бы каквы стремленя шжтъ ся породи между имъ и каквы боюве и нападены! а напротивъ, ако бы зѣлъ се отъ енокръвнинжъ, видѣлъ бы съ каквжъ типинжъ и мирность бы живѣли тии между си!

Ето што говори единъ ученъ списатель врѣху това грѣцко баснословие:

En effet, vains, légers, voluptueux et crédules, les Grecs adoptèrent aveuglément, aux dépens de la raison et des mœurs, tout ce qui put autoriser leur licence, flatter leur orgueil, ou donner carrière à leurs songes métaphysiques; peuple sans liaison politique et tolérant par essence, l'homme d'Athènes ou de Sparte reçu facilement les cultes étrangers, et vit sans opposition se confondre ensemble les rites, les dogmes et les usages d'origines les plus éloignées.

(*Mythologie Pittoresque universelle par J. Odolant-Desnos.*)

— Вѣистинжъ, суетни, леугоумни, сластолюбиви и лѣгковѣрци, Гръцы тѣ приѣмнахъ слѣпо, противъ правя разумъ и противъ нрравы тѣ, всѣко нѣшто кое то имъ допушташе своевоество то, кое то имъ лѣскашаше гордость тжъ, или кое то даваше свободно течение на метафизичьскы тѣ имъ сѣништа; народъ безъ политичьскжъ связь и вѣротърпшаштъ видомъ, Атинѣйчянина и Спартиѿтина приѣмна лесно чюзды тѣ богослуженыя и видѣ безъ съпротивление

да ся слѣжтъ ведно обряди тѣ, догми тѣ и обичаи тѣ отъ най-отдалечены тѣ начяла.

Между хрїстианскы тѣ днѣшны народы най-обшырно съхранено писмено баснословие, какъ то и най-млого изваіани или излѣіани кумиры и другы остаткы баснословнаго вѣка имжтъ потомци тѣ на Латины тѣ и на стары тѣ Грыцы; заштото млого отъ тѣхны тѣ прѣды хрїстианства книги ся съхранихж, какъ то и изваіани тѣ имъ богове и богыны, остаткы отъ стары тѣ имъ отъ чясти храмове, отбѣгши кату отъ чюдо удара хрїстианскаго вѣка, кой въ пьрво то си усиление быде най-голѣмъ разоритель на старовремены тѣ работы, и иска сичко друго да исчезни отъ свѣта и нити спомянь да остани! Това ся доказва отъ сичкы тѣ по духу хрїстианства написаны книги, въ кои то ся вижда на всѣкъ рядъ гонение, умраза и іарость камъ сичко што не е хрїстианско! Вторы же по-страшенъ и по-свирѣпъ разоритель на стародревны тѣ работы, въ обште, быде фанатизма мухамеданства, кой то ги упустиши не само по Азияж, нъ и по Европаж, до дѣ то можа да достигни крака на турко-татарскы тѣ орды, и той упустишаваше сичко што не бѣше мухамеданско, придаваюштъ огню!

За съхранение то на грыцкы тѣ стародревности, днѣшны тѣ названи еленски потомци сж длжни да бжджтъ за всегда призначьни пьрво на латинскы тѣ народы и второ на германскы тѣ, кои то, подирь конечно то разорение на мѣстице то *Елада*, не само ги съранихж нъ изслѣдовахж ги съ съвършенство и сега нови тѣ Грыцы ги учжтъ отъ тѣхъ.

Никой не можи отказа чи, ако не бѣхж тии народы, трудно штеше да ся възроди пакъ нова та грыцка народность, какъ то бѣше удавена и исчезнжла почти съвсѣмъ.

Западни тѣ народы испльнихж това нѣ за любовь на днѣшны тѣ названы Грыцы, ни ти за любовь на праотцы тѣ имъ, нъ за любовь на наукж тж, коіа то ся разви въ тѣхъ и шествуваше и шествува въ съвършенството. Това исто сторихж, тии, и съ еврѣйскж тж старж книжнинж, коіа, ако бѣше остало на Еврѣй тѣ, не само не можеше да доди до такыва съвършени изслѣдованья, до кои то е дошла днѣсь, нъ можаше даже малко по малко и да исчезни. Тии отидохж и ходжтъ іоште по сичкы тѣ почти познаты мѣста земнаго кржга и направихж и праржтъ толкова важны за наукж тж откритья, какъ то и млого отъ стародревности тѣ на млогы непознаты отъ прѣды народы изслѣдовахж и извадихж на свѣтъ.

Наши тѣ български стародревности сж притърпѣли и тии млого удары и упустишены, какъ то и на другы тѣ народы, нъ въ тѣхъ ся е случило и нѣшто си повѣчь іоште прѣды хрїстианскы вѣкъ, кое е слѣдовало почти до послѣдны вѣкъ. Елинизма съ голѣмж тж си идеж е былъ най-голѣмъ

гонитель и разоритель Българизма, зашто то гръцкы малакъ народъ е искалъ всѣ-когы да ся умножи отъ българскаго, съ мысль тж да го притопи и слѣе въ себе си. О тому е писано обшырно и не ни е тукъ прѣдмѣта да ся впуштаме въ това. Стига да мѣтни единъ безпрѣстрастенъ чьловѣкъ поглѣда си на повѣстность тж и да види кръвопролитны тѣ битки кои то прѣды хрѣстіанство то іюште сж ставали между тракийскы тѣ българскы народы и гръцы тѣ, а послѣ хрѣстіанство то между византийскж тж империж и Българы тѣ, до падение то и на двѣ тѣ тыя държавы подъ турскж тж власть, стига, казваме, да мѣтни поглѣда си врѣху тыя, и ште види: кои сж были истинны тѣ причины на тыя международны гоненя, на тыя два народа, Гръцы тѣ и Българы тѣ! А послѣ падение то имъ, гонение то отъ стрѣны гръко-фенерскаго сваштенства противъ българскж тж народность, се съ истаж цѣль панелинизма, слѣдовало е и слѣдова и до сега! Повѣчъ българскы стародревности, книгохранилишта цѣлы, сж изгорили гръцки тѣ калугери, а нѣ неубузданы тѣ завладѣтели Българий, азиатски тѣ пълчишта! И о тому е доста обшырно писано и познато е всѣкому Българину.

При такыва убо обстоятелства, всѣкъ можи да разсжди, не е было възможно на Българы тѣ да съхранятъ нѣшто си вештественно отъ стародревности тѣ си, освѣнъ въ попрѣданыя та си, обряды тѣ и обичаи тѣ си и др., какъ то выше казахме, коихъ никои не е можаль да имъ отѣмни. А колко то за куміры и другы подобны остаткы баснословнаго вѣка, ако нѣсж видѣтъ въ Българы тѣ, тому причина е, чи българско то старонародно вѣройсповѣдание не е было таково, какъ то штѣмъ видѣ въ слѣдуюшты тѣ изслѣдованя.

Въ настоящее съчинение читатели тѣ нека не искажтъ рядовно описание старонароднаго ни вѣройсповѣдания, зашто то подобно нѣшто е за сега невъможно. Наши тѣ изслѣдованя ште имѣтъ за прѣдмѣтъ чястно то описание на народны тѣ ни празници съ обряды тѣ имъ, сравнительно съ Самскрыты тѣ и Зандскы тѣ имяна и обряды въ богослуженя та имъ; какъ то и описание то на сичкы тѣ оныя въ кои то е съхранено наше то старобългарско вѣройсповѣдание, до колко то е намъ познато и възможно; а подобны изслѣдованя, подпльнени и усъвършенствуваны и отъ другы изслѣдователи, штѣтъ служи съ врѣмя за вештество да ся опиши рядовно то наше старонародно вѣройсповѣдание, кое ште разіасни най-стары тѣ чьрты нашего живота и най-стары тѣ начяла повѣстности ни.

дочякване на *Сурваки*, за бѣдушто то плодородие въ годинѣ тѣ и за здравие то на цѣлѣ тѣ челядь и проч.; послѣ изхожда съ ѣмеша въ рѣкѣ и къди рядомъ сички тѣ къштвы стаи и обградѣ, дѣ живѣе добытакъ имѣ и дѣ сѣ стоварены земеродны тѣ имѣ плодове, за кои то сѣ сѣ мѣчили прѣзь цѣлѣ тѣ годинѣ да ги съберѣтъ; особено же внимание убѣрѣтъ въ хлѣва и гражда дѣ е добытакъ имѣ съ кого работѣтъ земѣ тѣ и си привѣждѣтъ овцы и други скотове.*).

Така кату сѣ свѣрши той-зи стародревенъ обрядъ, съ най-голѣмакъ благоговѣйность, сѣдѣтъ около стола сички тѣ домашни, а старѣйшый разгнѣва тогава *Боговицѣ тѣ*, благославяшѣ нѣшто си народно, и дава сѣкому по късѣ, кату отдѣли и чясть за добытака, кату за волове тѣ, овцы тѣ, коние тѣ и проч., съ кое то ги захранѣтъ на утрѣ, да имѣ бѣдѣтъ живи и здрави за цѣлѣ годинѣ. Тогава почѣтъ да вечерѣтъ сички весели. А въ разстоѣние то вечера, кой то отъ домашнихъ кыхни, старѣйшина му подарява нѣшто си, кату говѣда, овцы, коние, и друг.; него же кыханѣ сматрѣтъ за добръ знакъ начяла новыя години. А кой то намѣри сѣбѣрный пенязъ въ свои дѣлѣ *Боговицы*, сматра сѣ за благополученъ. *Кжденый Столъ* не сѣ разтрѣбѣ него вечерѣ нѣ стои цѣлѣ ношѣ накыченъ отъ вышеречены тѣ плодове. Огнь же гори цѣлѣ ношѣ непрѣстано на огниште и сматрѣтъ го за голѣмо зло, ако угаснѣе прѣзь неж ношѣ. А мѣжескый полѣ, по-млади тѣ, приготѣтъ си дрѣновы кычясты вѣйки за сутрѣшний день, кои сѣ къдѣтъ него вечерѣ отъ старѣйшинѣ тѣ,

Послѣ вечерѣ нарѣждѣтъ сѣ около къшное огниште и, кату разравѣтъ жаравѣ тѣ, на него мѣсто гуждѣтъ пѣпки отъ дрѣнѣ, наричяюшти ги сѣкому отъ присѣтствующихъ, кому ште гадаѣтъ (налучѣтъ), и ги пукѣтъ, т. е. глѣдѣтъ вниматѣльно коѣа ште сѣ разпукни отъ топлины огништа и подскочи по-млого, и тѣкуѣтъ: чѣ той, кому е нарѣчена, ште бѣди веселѣ и здравѣ прѣзь цѣлѣ годинѣ! а коѣа то не сѣ разпукни и не подскочи, тѣкуѣтъ противное. Сѣкому безъ изключеня отъ присѣтствующихъ наричѣтъ и пукѣтъ дрѣновы пѣпки, освѣнѣ това и за отѣтствующы тѣ отъ своихъ въ странѣтво творѣтъ това гадане и мѣдруѣтъ по нѣшто си. Кату пѣспѣнѣтъ и това, дѣгѣтъ си да спѣтъ, а една отъ по-стары тѣ жены сѣди будна около огня и гѣ подклажда прѣзь цѣлѣ ношѣ, вардѣшта строго да не нѣбакси угаснѣе!

Кой то же отъ по-млады тѣ момчета сѣ събуди и стани по-рано, зѣма

*) Въ Македонѣ того кой къди прѣзь кждены тѣ вечера назоваѣтъ го Паличь, а то има равно значение съ жрьць. Знаино е чѣ въ старо врѣмя, а и сега юште въ Индиѣ, какъ то и въ други тѣ стары народы, жрьци тѣ сѣ палили приносяемы тѣ въ жьртѣ вѣшты. Рѣчь та же жрьць значи паличь, коренный слогъ жь р=жар, жарити=палити и проч.

си приготвенѣ тѣ отъ дрѣново дърво вѣйкѣ, коіа ся казва вѣкы *Сурвакница*, и почва да шиба рядомъ сичкы домашны, спяшти іоште на постельѣ тѣ, поздравляюштѣ ги съ слѣднаѣ молитвѣ:

Сърва година!
Весела година!
Пашкѣль на лѣсѣ!
Класъ на нивѣ!
До годинѣ
Живо здраво!

Другче.

Сърва, Сърва година!
Голѣмѣ класъ на нивѣ!
Жълтъ мамѣль на лѣсѣ!
Чървена яболка въ градинѣ!
Живо и здраво до годинѣ!

Македонско.

Сива, Сива Василица!
Када сѣ си увасилила!
Тамо горѣ на Бей-пѣнарѣ!
(Тамо горѣ на Бѣлѣ Дѣнавѣ).
Шчо имаше, шчо нѣмаше?
Златна чаша и коната!
Божикѣ ми е по небеси,
Слава мѣ е пасла земіа!

Така кату поздрави първо сичкы домашны, трѣгва и по роднины си, съсѣды и познаты и ги изряжда поздравляюштѣ ги за *Сурвакы*—новѣ годинѣ съ вышерѣченыя пѣсны, и шибаюштѣ ги съ зеленаѣ дрѣновѣ кычястѣ вѣйкѣ *Сурвакницѣ*. Това же творѣтъ всекому, кого то срѣшнѣтъ прѣзь него день сурвакаюшти, безъ разликѣ народности и вѣройсповѣданія.

Той-зи народенъ празникъ Българи тѣ въ общтѣ го зѣвѣтъ *Сурвакы*, какъ то н выше казахме, и уважавѣтъ го най-много отъ сичкы тѣ другы празници; а момчета та, кои ходѣтъ по вышеизложеному начину да поздравлѣвѣтъ, казвѣтъ ги *Сурвакницѣ* (множ. бр. отъ Сурвакникѣ), дѣйствие то же ся казва *Сурвакати*. Сѣкы съ удовольствие голѣмо приѣма у дома ся *Сурвакницѣ* и има го за голѣмѣ честь да му идѣтъ да го *сурвакѣтъ*, глѣбаюшти го съ зелѣны тѣ дрѣновы вѣйчыцы и пѣюшти му вышеизложены тѣ молитвены

поздравы, за кое то ты обдарявжть съ пенязы, овоштыя сухы, съ краваи или съ рязновидны отъ тѣста изваіаны и упечены кипове, кату *куклы, коке-та, телета, петлета* и друг.

Прѣды да кажиме, какъвъ е былъ той Богъ Суръ и Сива, и отъ дѣ е остало то въ Бѣдгары тѣ, да му ся струва такова тържество и такива обряды, трѣба да кажиме, какъ разтъкувжть сами тѣ селци *Кжденый вечеръ* и вида на Боговицѣ тѣ, и тогава да постѣпиме въ тѣхъ изслѣдованья.

Сама та рѣчь *Боговица* или *Бугувица*, какъ то си ѣ изговаржть селци-тѣ, показва чи тѣа пита ся мѣси и приноси нѣкому си Богу. А кому дру-гиму Богу можи да бѣди освѣнь *Суру* или *Сиву* Богу, какъ то само то имя на празника *Сурвакы* и само то имя *Сива*, въ македонскый поздравъ, го показвжть? Селци же ѣ тълкувжть крои така: За съставены тѣ въ крайшта та на кръстосаны тѣ чърты, посрѣдѣ *Боговицы*, лѣкове, казвжть, чи тии знакове ся творжть за войници тѣ, да имъ бѣди благополучна нова та година; а кльбца та, кои то сѣ на сѣкы жгълъ въ срѣдоточие то *Боговицы*, дѣ ся кръстосвжть голѣми тѣ чърти, изобразявжть *кутны* отъ жита, и то ся твори за орачы тѣ, да имъ бѣди благополучна нова та година; а срьбърный пенязъ изобразява чистотѣ на сѣко нѣшто отъ кое имжть потрѣбѣ, т. е. жито да стани кату срьбро чисто и друг. Сухи тѣ же плодове што ся полагажть на кжденый столъ и ся кжджть ведно съ *Боговицѣ тѣ*, пастржть ся прилѣжно до сѣйдѣж и размѣсжть отъ тѣхъ въ семена та истаго рода, кога то ты сѣ-жжть, да имъ бѣджть плодородни, кату благословены на *Кжденый вечеръ*; а дрѣнове тѣ пѣпки и клончета што гуждѣтъ въ *Боговицѣ тѣ*, и вѣйки тѣ отъ дрѣна што употрѣблявжть да сурвакжть съ тѣхъ шибяюшти, това тълкувжть селци тѣ, чи какъ то дрѣна пѣпки и ся разыва най-напрѣдъ, а зрѣе най-сѣ-тнѣ, и какъ то той е най-ягко дърво, тѣй да бѣдѣтъ и тии. А за добы-така што дѣлжть по кжсь отъ *Боговицѣ тѣ* и го захранвжть съ него, то ся твори да имъ е здравъ и живъ за цѣлѣж годинѣ. Нека забѣлѣжиме юште чи *Сурвакници тѣ сурвакжть* и добытака въ хлѣвѣж и въ обградѣ тѣ съ исты-тѣ пѣсны, шибяюшти го излегкѣ съ дрѣновы тѣ вѣйчицы!

Женскый полъ исто твори нѣкаквы си обряды на *Сурвакы*, кои сѣ слѣдныя:

Дѣвойки тѣ на *Кжденый вечеръ*, кату сѣднѣтъ на стола, първый залакъ (хапкѣ) не изѣдѣтъ, нѣ гуждѣтъ го тайничко подъ стола и послѣ го зѣмжть и прѣзь неж ношть го гуждѣтъ подъ възглавницѣ тѣ, и какъвъ то сънь съ-нужѣтъ неж ношть, той штѣлъ ушь да излѣзи истинень! разумѣва ся чи дѣ-войки тѣ нѣмѣтъ другѣ по-озбылнѣж грывѣж освѣнь за бракосъчитание то си.

На утрѣ же, сутрѣнь тѣ рано, кату разтрѣбѣтъ хубавичко въ кжшты и помыжть, какъ то е обшты обичай въ Бѣлгаркы тѣ да испълнѣвжть сичкы-тѣ домашны службы, сѣбиржть смѣтъ тѣ на мѣтлѣж тѣ и кату стѣпжть на

нежъ, услувжть ся съ внимание, какво мъшко имя ште чюжть, него чась най-прѣдъ да ся извыка или у тѣхъ или у съсѣды тѣ, и то имя ушь штѣль да носи бѣдуштый имъ съпругъ!

А прѣзь деня на Сурвакы, събиржть ся въ всѣкж улицж друшки дѣвойки и кату гуджть единъ чистъ мѣдникъ съ водж, кой е отъ вечарь юште приготвенъ и въ кого сѣка е спустила свои прьстень, и е принуштуваль той мѣдникъ, съ водж тж и прьстены тѣ, подь нѣкое си дърво, а обично подь шипцово (грандафилъ), съставжть кръжъ, нъ разумѣва ся чи сж примѣнени и натруфени съ най-хубавж тж си примѣнж и накыты, и почвжть да отпѣвжть нѣкои си гадательны отпѣвки какъ то: *Злата тояга изъ село ходи, съдна булка подай прьстень!* По срѣдѣ кръга имъ стои положенъ мѣдника съ прьстены тѣ и една малка дѣвойчица, коя е нарочно за това избрана и коя стои близо до мѣдника и подиръ всѣкж отпѣвкж изважда по-единъ прьстень. Всѣка отъ дѣвойки тѣ глѣджть съ нестерпение да виджть, да ли е нейнъ извлѣченный прьстень, послѣ отпѣванаж отпѣвкж, кожъ тькувжть за нейно то бѣдушто бракосъчитание. Вышейложенаиа же отпѣвка ся тькува: *Бирнишки сынъ* т. е., чи дѣвойка та, коеи принадлежи изваденый прьстень подиръ тжж отпѣвкж, ште да ся бракосъчитае съ бирнишки сынъ. [Въ старо врѣмя бирници тѣ, чьловѣци кои сж събирали царско то даждие, носили сж златы тоягы въ знакъ чина си].

Всѣкъ прьстень ся спушта въ мѣдника до тры пжти и отпѣва ся, а дѣвойки тѣ пѣжть двѣ по двѣ засобно. Отпѣвки тѣ же сж се гадательни, отъ кои то забѣлѣжваме слѣдныя съ тькувание то имъ.

**Кона ѣзди, соколъ държи,
Сѣдни бѣлка, подай прьстень!**

(Значи болѣринъ).

**Бытка тояга прозоръ ми бие,
Сѣдни бѣлка, подай прьстень!**

(Значи войникъ, свободенъ).

**Позлатенъ топоръ врата бие,
Сѣдни бѣлка, подай прьстень!**

(Значи богатъ).

**Злати гривни на постельж дрънкжть,
Сѣдни бѣлка, подай прьстень!**

(Значи златаръ).

Искри искажътъ изъ кѣзничкѣ,
Сѣдни бѣака, подай прѣстънь!

(Значи кувачъ, желѣзодѣлецъ).

Бѣло книжѣ, чѣрно мѣстило,
Сѣдни бѣака, подай прѣстънь!

(Значи ученъ на книгѣ).

Пърцалиште на гнойште,
Сѣдни бѣака, подай прѣстънь!

(Значи шивачъ).

Цървѣль влаци, прѣзъ долъ кѣга,
Сѣдни бѣака, подай прѣстънь!

(Значи ускокъ, хайдутинъ).

Свито кѣче на камаче,
Сѣдни бѣака, подай прѣстънь!

(Значи сиромачъ, просякъ).

И други много подобни отпѣвки ся отпѣвжеть, до дѣ ся свѣршжеть и изряджеть снчки тѣ прѣстени по три пѣти всѣкъ. На това гадалиште, освѣнь дѣвойкы тѣ, присжтствувжеть и жени и тии спущжеть прѣстены въ мѣд-ниву, наречены на сынове тѣ имъ, да ся отпѣжеть и тии, да виджеть за бѣдуштѣ имъ женидбѣ, каква ште бѣди, т. е. съ каквѣ невѣстѣ шжеть ся задоми; зашто то мѣшки нѣсѣ помѣсвжеть тамо.

Така кату свѣршжеть той-зи стародревенъ обрядъ, вода та отъ мѣдника изливжеть на крѣстопжтиште и глѣджеть, ако мине мѣшъ най-напрѣдъ, тѣлук-вжеть чи отпѣты тѣ гаданья скоро шжеть ся испълни; ако ли же мине жен-ско, штѣло да ся забавжеть!

Тыя сѣ обряды тѣ, творимы на *Бждный вечеръ* и на *Сурвакы*, до кол-ко то е намъ познато, най-паче отъ сѣлцы тѣ, орачи тѣ Българы; зашто то по градишта та сѣ изчезнжли, гонени отъ просто то свѣштенство или прѣ-зираемы отъ самы тѣ гражданы, кои сѣ зѣли ушь друго обрзование, какъ то тии мечтажеть, смѣсивши ся съ разны други народы и взѣвши отъ тѣхъ развратности паче и лукаштини, нѣжели нѣшто си добро!..

Ные казахме по-горѣ чи такыва народни празници, съ подобны обшпыр-ны обряды и тържества празнуемы, нѣсѣ друго освѣнь старобългарско то вѣ-ройсповѣданне прѣды принѣтие то имъ на христіанство то, и чи Българитѣ

сѣ си ги принесли въ приселение то си іоште отъ Хиндистана въ Европѣ. Нека изслѣдоваме първо и видиме сама та рѣчь *Сурваки* какъ е съставена и каквы значеня има, и тогава да дойдиме до сравнение то съ записаны тѣ въ самскреты тѣ книги, и съ творимы тѣ іоште и до днѣсь въ Хиндистанъ отъ тамошны тѣ народы исты обряды, кои сѣ съхранили старо то си вѣройсповѣданіе.

Коренаіа рѣчь на *Сурваки* е *Суръ* отъ коѣ става прилагателное *Суровъ*. Българи тѣ казвѣтъ *суровъ хлѣбъ*, т. е. неупечень, и *сурово дѣрво*, т. е. неизсѣхнало, іоште зелено. Освѣнь тыя, *Суръ* казвѣтъ и за *Сивъ пепеліанъ*, какъ то *суръ еленъ* т. е. сивъ еленъ (ругачъ, кошуть). Отъ това же прилагателно окончание на *овъ*, кое има значение притяжания на българскы іазыкъ, по особно ему свойство, съставѣтъ ся и имяна на *акъ*, какъ то и отъ другы окончаня на *икъ*, *инъ*, кои давѣтъ на тѣхъ рѣчы едно по-силно и по-обшырно значение притяжания или съ другѣ рѣчы да кажиме *събирания*, какъ то: *буръ*, *буріанъ*, *буріанакъ*, *камень*, *каменакъ* и друг., *суръ*, *суровъ*, *суровакъ* и съкратено *сурвакъ*, отъ дѣ и нарѣчие то *сурваки* на *ы*, [подобно нарицателно значение имѣюшты рѣчы имаме доста на българскы іазыкъ, какъ то на *застѣвки*, на *отвѣрки*, на *момини* и друг. млог., кои съ това окончание на *ы* значѣтъ нѣшто си обрядъ или обрядны дны]. Отъ *суровакъ* же става *сурвакникъ*, кое значи чловѣкъ кой служи *Суру* или *Суроваку*, и дѣйствительно онѣй-зи кои то ходѣтъ та испълнявѣтъ въ него день вышеописаня обряды зовѣтъ ся *сурвакници*, а дрѣнова та вѣйка съ коѣ *сурвакжтъ*, зове ся *сурвакница*, какъ то видѣхме. Отъ сичкы тыя видѣхме чи отъ той-зи корень *суръ* съставени тѣ рѣчи сѣ сичкы по свойству българскаго іазыка правилно произведени, какъ то и двойно то значение на таѣ рѣчь *сур*, *суровъ*=зелень и неупечень, и *сур*, сивъ, пепеліанъ. Нъ освѣнь тыя значеня рѣчь та *сур* има и значение *свѣтълъ*, коіа рѣчь ся находитъ въ Зандскы іазыкъ *Зур* и значи свѣтла, свята вода, коѣ сѣ имали стари тѣ Занди и въ коѣ сѣ потапіали новообраштяюшты ся на нихъ тѣ вѣрѣж. На Самскреты іазыкъ има рѣчь *Soura*=свѣтлый, и *A-soura*=не-свѣтлый съ *a* отрицателно. На нашъ българскы іазыкъ сѣшты почти ней съотвѣтствующы рѣчы имаме *Жур* или *Жар*, свѣтлость, а въ рѣчь тѣ *Зур-а*=свѣтлость, какъ то си го изговаря нѣродъ, (въ писменны іазыкъ *Зора*=свѣтлость), ся види іавно съхранена старобългарска та рѣчь *Зур*, *Зур-а*. Штото отъ сичкы тѣ тыя дохождамы до истинно то заключение чи рѣчь та *Сур* е равна съ рѣчь та *Сива* и съ рѣчь тѣ *Зур*=свѣтлый. А Македонскый поздравъ: *Сива*, *Сива Василица* и проч. потвърдѣва намъ неборимо чи той-зи Богъ, кому ся е творило тържественъ празникъ на новъ годинъ и ся твори іоште и до днесъ въ общѣ отъ Българскаго народа, не е другы нѣ *Сива* индийскый Богъ, едно отъ индийско то *тримурти* трылице, Брахма, Вышну и Сива.

Македонско то Сирвакы:

Сива, Сива Василица!
Када сѣ си увасилала!
(Тамо горѣ на Бей-Пѣнарѣ!)
Тамо горѣ на Бѣлаз Дѣнавѣ!
Шчо имаше, шчо нѣмаше?
Злата чаша и коната!
Божикѣ ми е по небеси,
Глава мѣ е пасаж земѣж!

.

Разяснѣва намъ явно това и то съ други рѣчы значи: *О ты Сива! нашъ старобогъ! кога сѣ си измѣнилъ и станжлъ Василица т. е. празникъ бога Сива, кога сѣ си приобрѣжлъ на празникъ св. Василия? Ты што сѣ славше по зоры, при студны извори и при бѣлаз Дунава, дѣ сѣ пиаше СУР=усвятенж водж, съ златы чашы и съжды! А! сега откы сѣ слави рождество Христово! Христосъ нашъ е сега по небеси, и негова слава е по сичкж земѣж! . . . *)*

Нека изслѣдоваме сега когы и какъ сѣ е славилъ Сива богъ въ Хиндистанѣ и каквы качества сѣ му отдавали.

Въ Индийско то най-старо вѣройсповѣданіе *Сива* е едно отъ трилично то (Тримурти=Тройца) тѣхно божество, *Брахма Вѣшну, Сива*. Спорядъ най-учены тѣ же изискатели на индийскы тѣ древности и най-вѣрны тѣ описатели пѣтишественицы въ Хиндистанѣ, Сива сѣ е славилъ за Богъ въ най-отдалнаж древность тамъ, и изрѣзани тѣ въ каменны тѣ стѣны цѣли храмове, пагоди и ныришта, кои сѣ сж съхранили по нѣкои си стрѣны, отдавжтъ сѣ на неж повременность кога то сѣ е славилъ само той, Сива Богъ, въ тѣхъ прѣдѣлы. Нему сѣ е отдавало всесилие, т. е. чи той правилъ и развалиалъ сичко на свѣта, и спорядъ това отдавали сж му твърдѣ много прилагателны имена.

Индийски тѣ първи мѣдреци, види сѣ, взѣвши самж тж природж въ общтѣ и разглѣдавши чи тѣа отъ малкы частицы започва, растѣ до единъ стѣпень и послѣ пакъ сѣ разтлѣйва и дохожда до тѣхъ най-малкы частицы, отъ кои то пакъ започва появление то си подъ истый или подъ другъ крои, дошли сж до заключение то: чи ништо на той-зи свѣтъ не сѣ изгубва, нѣ става само едно временно движение, кое по видимому чьловѣкъ мысли да е измяна. Подъ той-зи исты разрядъ сж положили тии и чьловѣка, за това сж дошли

*) Бей-пунарѣ=княжевъ кладенецъ, близо до Охридъ на планинѣ тѣ. *Коната* =гърне прѣстено въ кое налижтъ вино. *Божикѣ*=рождество Христово по македонскы.

до узаконено то отъ тѣхъ начало: чи рождение то чьловѣка не е друго освѣнь поіавленіе то му на свѣта подь единъ новъ крой; а смърть та му не е друго освѣнь чи той неште ся іави вѣкы подь истый той-зи крой. Нъ за да не бы остали въ омысль тж, какъ той-зи свѣтъ и сичка та природа ся движи тжй отъ само себе си, безъ едно выше и всеилно сжштество, дошли сж до заключение то на еднобожие то и дали му имя *Сива*, какъ то и качество то на *створитель* и *разоритель*, съгласно съ природны тѣ іавленья. Нашый прѣдмѣтъ е тукъ само за това индийско Божество.

Забѣлѣшка. Наши тѣ Българи съхранили само на новъ годинж да го празнуважъ, какъ то видѣхме, а то по качество то што му сж отдавали стари тѣ Индийци какъ ту *renovateur par excellence*—главный възобновитель; зашто то въ Индиж му празнуважъ и нѣколко си други празници, какъ то по долъ штѣмъ говори о тому.

Въ индийски тѣ святи книги най-много противорѣчяшты попрѣданыя ся сж съхранили врѣху това божество, а то проісходи отъ древность тж на Сивово то богослужение, кое то е много по-старо отъ Вышново то, и тии противорѣчя ся сж вѣвели въ теченья та на вѣкове тѣ, кога то ся е вѣстановлѣвало второ то. Подобни събытыя ся вижджъ въ сички тѣ почти стары вѣройсповѣданыя.

Ето што казважъ Индийски тѣ богословци за Троицж тж си:

„Кога то сж станжли четернайси тѣ свѣтове съ ось тж (ахе) кожъ минува прѣзь тѣхъ надъ планинж тж *Kailasa*—*Кайласа*, тогава ся появижъ на върха на нежъ планинж триънга (triangle) *Иони*, и въ *Иони*, *Лингама*. Той-зи *Лингамъ* (дърво живота) ималъ тры коры; първа та и най-вжнкашна та е былъ *Брахми*, срѣдніа та былъ *Вышину*, а най-вжтрѣшна та, най крѣхка та, былъ *Сива*; и кога то тры тѣ богове сж отдѣлили, неостало друго въ триънга освѣнь голо то стѣбло, кое то е вѣкы подь наблюдение то Сивово. Сива богъ обитавалъ на златж тж планинж *Кайласа*. Тамо имало едно плоско наслано мѣсто врѣху кое то ся нахожда единъ чѣвъртитъ (четерожглый) столъ, украсенъ съ девять безцѣнны каменья, и въ срѣдѣ тж *Падма* (lotus—лотъ растение), носжщъ въ нѣдра та си триънга, начяло и изворъ на сичкы тѣ нѣшта. Отъ той-зи триънгль излѣзва *Лингамъ*, Богъ вѣченъ, кой то обитава тамо вѣчно.

Забѣлѣшка. Дрѣнови тѣ крѣчки вѣйчицы кои то употрѣблѣважъ Български тѣ сурвакници, та сурвакжъ съ тѣхъ на новъ годинж, въ славж и честь Сиву Богу или Суру) какъ то и зелены тѣ пѣпки кои то гужджъ въ Бугувицж тж на Каденый срѣшту Сурвакы вечаръ, вижда ся чи имжъ пѣкакво си отношение съ *Лингама* (дърво живота) на кое то стѣбло то наблюдавалъ за всегда Сива. А обиталиште што му отдаважъ на върха на златж тж планинж *Кайласа* има нѣшто си-отношение съ съхранено то въ въ Македонско то Сурваканье: Сива, Сива и проч. шчо имаше, шчо нѣмаше, тамо горъ на Бей-пунаръ? (на планинж тж коіа носи днесъ

това имя при Охридъ); злата чаша и коната т. е. чи Българитѣ съхранили върванье то, чи Сива обитавалъ на планинѣ тѣ нѣ забравивши златѣ тѣ, планинѣ Кайласа въ Хиндиستانѣ, сѣкы го е мыслилъ по свои тѣ ближны планины, а други го славяли около Бѣль-Дунавѣ.

А спорядъ тогдашны тѣ времена прѣдставляли сѣ Сива чи былъ и ужененъ и ималъ и либовници отъ коихъ ималъ и дѣца. Отъ първаж си женѣ, коиа ся звала Бавани или Първата [горска царица], добылъ два сына, единъ Ганеса—Ганеса, Богъ лѣта (години), ума и числа; другый же Сканда, Богъ рата; и други много синове и дъштеры ималъ отъ либовници тѣ си, кои сѣ были се убожени и отдавало имъ ся по нѣкое си свойство. Освѣнъ тѣхъ, Сиву сѣ отдавали и нѣколко си въплотенныя (incarnations) подъ разны имена, отъ коихъ въ едно ся вижда и въспоманаемыи *Сурѣ* въ Българинѣ, вмѣсту Сива, какъ то видѣхме; а то е Machécha Couga=Махеша Сура, великий Сура, *Signeur des Açouras, roi à tête de buffle et de mauvais genies*=Господъ на духове тѣ първаго стѣпена; царъ съ биволскѣ главѣ и начялникъ на злытѣ духове.

Въ индийско то баснословие сѣштествува и само имя то *Сура*, имя на добры тѣ духове, кое буквално значи *свѣтлый*, и съотвѣтствува съ българское *Бѣль-Бог* или *Ирж-мъздъ*=даиаштый свѣтлость и приносно добринѣ тѣ. *Сура* е равно и съ *Дьва*, въ Индийско то баснословие, а въ Зандско то, *Сура Дьва*=Богыня на безмъртно то питие *А-мрита* или самаиа *А-мрита* улицетворена. *Surya*=Суриа ся спомянува юште въ Индийско то баснословие, за сынъ на Касиана и Адита, и Богъ слънца. Нѣкои си брахмани го сматрѣтъ за най-голѣмъ отъ богове тѣ и казвѣтъ: чи той управлѣвавъ движение то на небесны тѣ врѣгове, звѣзды и мѣсеца, на четиры тѣ врѣмена, кои то ся движѣтъ рядовно около него.

Забѣлѣшка. —Индийскы нѣкои си царъ Суратъ съставилъ празникъ Богу Сиву.—Българи тѣ на новѣ години празнувѣтъ Сурвакы и пѣтъ: Сурова година, весела година и проч., неможи ли ся заключи, чи Сурова година, ште кажи Суратова година? а ако Суратова ся е извѣрило на Сурова, то ништо не значи за толковѣчно едно разстоиание. А Суратъ не е ли Зуратъ—Заратъ, (Зороастрѣ погрчено)? Сива ся славилъ за Богъ слънца, промянение времени и пр. какъ то въ Зандскы тѣ внигы *Ира-мъздъ*, кое буквално значи мѣзда и *й*=даруиаштый *ирж* тѣ=свѣтлинѣ тѣ.

Около Сива полагажтъ при другыя и *Aghni*=Тѣгнь=Огнь, духъ или богъ огня.

Ныне видѣхме чи Българи тѣ въ Бѣдни вѣчярь срѣшту *Сурвакы* пазѣтъ цѣлѣж ношть да не угаснѣе огня! Нѣма никакво сѣмнѣние чи той толко строгъ обрядъ, прѣдставля присѣтствие то *Aghni*=Огнь, бога огня при Сива,

По-славни тѣ праздници што сѣ празнували въ Хиндиستانѣ *Сиву Босу* и жени му *Перви* сѣ слѣдни тѣ: въ 7, 8, и 9, на Tchaitra=Чѣтра [Мартъ-Априль] и той е пролѣтнѣй пражникъ, кого, какъ то и выше спомянѣхмѣ, съсѣставиль царь Sourata—Сурата. Българи тѣ въ това исто врѣмя съхранили народны праздницы, какъ то 1-го Марта: покачѣтъ по кѣшты тѣ си чървены платове въ знакъ радости, чи посрѣштѣтъ пролѣтъ, а на малкы тѣ дѣца вързѣтъ на шии тѣ и на рѣцѣ тѣ приплетенъ кончець отъ чървенѣ и бѣлѣ краскѣ, и това го носѣтъ, до дѣ ся поѣавѣтъ лѣстовици тѣ; а штомъ ся поѣавѣтъ тии, и ги види носѣштѣй такива ниткы, коихъ назоѣавѣтъ *гадалушкы* (отъ гадаѣ глаголь), сѣѣсвѣтъ ги и кату зѣмѣтъ прѣстъ отъ земѣ тѣ, ведно съ тѣхъ захвърлѣтъ ѣ на горѣ въ въздуха на кадѣ то лѣтай новопоѣавившаѣ ся лѣстовица, и вървѣтъ чи тамо дѣ то падни захвърленаѣ прѣстъ съ *гадалушкѣ тѣ*, ште израсте копарь!

Забѣлѣшка. Старци тѣ и Баби тѣ въ Българиѣ приказѣтъ чи лѣстовици тѣ зимѣ живѣи въ топлы тѣ мѣста дѣ то не падало снѣгъ и дѣ то расте чърный пиперь и хубавы тѣ миризливѣ работы; и чи тии за да идѣтъ тамо, трѣбало да минѣтъ едно твърдѣ голѣмо море и чи орли тѣ или жерави тѣ ги приносили на гърбове тѣ си. А то мѣсто было тамъ дѣ то истича слѣнце то и проч.

Не е ли то ѣвно възпомянанье на старо то имѣ оѣчьство Хиндиستانѣ, отъ дѣ то ся сѣ присѣлили въ Европѣ? Поздрава на лѣстовици тѣ и върванье то чи дѣ то падни гадалушка та ште израстѣ миризливѣй знакъ копарь, голѣмо то море чрѣзъ кое то минували лѣстовици тѣ, да идѣтъ на него мѣсто дѣ то растѣ чърный пиперь и миризливы тѣ работы, тамъ дѣ то истича слѣнце то, тии сички нѣсѣ друго освѣнѣ Хинди-станѣ. Подобны възпомянаныя, какъ то за животодавѣ тѣ водѣ и другы, шѣмѣ видѣ много въ изслѣдованыя та си.

А по нѣкои си мѣста въ Българиѣ, имѣнно же въ Котиль, прѣзъ него день т. е. първаго Марта, прѣдъ истеченя слѣнца, ходѣтъ въ горѣ тѣ, дѣ вървѣтъ чи ушь една дѣва—мома выкала: *Иди си зима, да доди лѣто* и проч., и тѣа была оставѣла разны сѣжпоѣѣнны дарове за оныя, кои идѣтъ да ѣ чюѣтъ кату выка. То исто тѣорѣтъ и Есень, не повнѣ въ кой день, ходѣтъ да чюѣтъ *Дьда*, кату выка: *Иди си лѣто да доди зима* и проч., А въ девятаго Марта мѣсеца помытѣтъ си добрѣ дворове тѣ и запалѣтъ смѣтъ тѣ посрѣдѣ двора, прискачаюшти огыня по тры пѣты; това же тѣорѣтъ да ги не хапѣтъ зми тѣ прѣзъ цѣлѣ годинѣ! Тогава казѣтъ селци тѣ, чи *хладѣ* въздуха (зима) влизала до 40 растяцы въ земѣ тѣ, а топлина та, што е была въ земѣ тѣ, исходила тоже 40 растяцы вѣнѣ отъ повърхности земы. Казѣтъ ѣште чи отъ него день испѣлѣвали зми тѣ отъ зимовишта та си.

Другы праздницы празнуѣтъ Индийци тѣ на Bhavani ou Parvati—Първа Сивова жена въ 10-ый на Циашта [Май-юние] или рожденье то Ганга

Послѣ на 6, 7, 8 и 9, мѣсечны дны на Асуина [Септембр. Октомбр.] то е празникъ есены и е посвятенъ на Bhavani Dounga-Kali. (*Бавани* ные нѣмаме б съ придыхательное h) е едно отъ отдаваемы тѣ качества на *Първаж*, жена Сивова, кое буквално значи: мома-дѣвица; *Дурга* тоже е отъ нейны тѣ качества, кое буквално значи la guerrière=военаиа, а *Кали*, се нейно качество, значи буквално le temps Siva, féminisée=врѣмя олицетворено въ имя Сива въ женскы родъ. Въ Българиѣ што ходѣтъ първаго Марта и Есень, какъ то выше казахме, да слушѣтъ *Днѣж* и *Днда*, кату выжѣтъ за промянение то на врѣмя то, нѣсж ли тии се остатки отъ тѣхъ индийскы празници?

Той-зи Есень празникъ е знамянитъ за Индийцы тѣ и тии тогава колытъ множество животны, а най-паче биволи, прѣдъ капишта та на тажъ богыняж.

Послѣ иди празника на 4 Margasircha=Маргасирша [Ноемвр. Декемвр.] кого празнувѣтъ въ честь на *Бавани-Гори*, прѣзъ кога ѣдѣтъ най-много сладкы варидбы отъ орьсь. Guagi=Гога [женскы родъ], значи: *гольма, изобилна*. Другы празникъ е на 4, мѣсеца Мага=Мага, между Иануария и Февруария. *Мага* значи *гольмъ*; сравн. нашаиа рѣчь *могъ, могуитый* и проч.

Българи тѣ исто зовѣтъ Иануария *Гольмый мѣсецъ*, а Февруария *Малкый мѣсецъ* или *Гольмъ Спѣчку* и *Малкы Спѣчку*. А въ първаго Иануария, какъ то обшырно описахме, празнувѣтъ *Сурвакы*, Сива или Сура и почвѣтъ новѣ годинж.

Сива ся е сматралъ и кату разоритель, какъ то казахме, и слѣдовательно противникъ на Брахма създателя, и на Вышну съхранителя; а разорение то Сивово не е было конечно уништение, нѣ приврѣштанье на другъ крой.

Види ся явно чи кога то ся е славиль юште Сива, двоебожие то, кое то ся види въ Зандскы тѣ книги, не е было юште въведено и чи иарианско то племя не е было юште раздѣлено религиозно; нѣ зло то и добро то ся е отдавало се Сиву богу.

Заблѣшка. Начало то на двоебожие то ся види въ сичкы тѣ стары и новы вѣройсповѣданыя т. е. всѣкому Богу ся противопологажѣ се нѣкаквы си противны сжштества съ кои то сж имали или имѣтъ борбы. Види ся чи створители тѣ на сичкы тѣ вѣры сж зѣли само то течение на сичкы тѣ природны и свѣтовны работы т. е. положительность та и отрицательность тѣ на кои то е съставенъ сичкы вѣщественъ и умны свѣтъ, а въ течение времена ся появило и особно то олицетворение.

Сива сж го прѣдставяли съ пять главы, четиры рѣцы и тры очи на главнаж му главж, Той е ѣздилъ на быка *Нади*, държялъ въ еднаж си рѣкж тризѣбець, а въ другаж ся *Падма*; небеснаиа вода падала на чело му, кое е было покрито отъ гжсты космы (власы). А кога сж го зѣмали кату Бога злины (*Черны-Богъ*), тогава сж го прѣдставѣли съ остры зѣбы, огнь

е излизалъ отъ зѣпнатѣя му уста, на пламенаѣхъ му главѣхъ былъ единъ вѣнецъ съставенъ отъ черепа на чловѣчьскы главы, тѣло му было упасано отъ смоцы (голѣми зми), рѣцѣ му вѣоржжени отъ сабѣхъ и отъ пламень; тогава же вмѣстѣ быка, носилъ го е тигръ, а тѣло му было прѣдставлѣно сиво-пепелено.

Българи тѣ прѣзь недѣлѣхъ тѣхъ подирь *Сурвакы* вѣрвѣхъ и празнувѣхъ тихомъ нѣкои си страшны дны, коихъ наричѣхъ *Мръсници* или *Мръсны дны*, и приказвѣхъ чи тогава ушь ходило ноштѣхъ нѣкакво си страшило, кое назовавѣхъ *Караканѣ* или *Краканѣ*—крачястѣй, и го описвѣхъ отъ колко то съмъ заповнилъ такъ:

Кланъ, кланъ недокланъ!
Дранъ, дранъ недодранъ!
Ъши ми сѣхъ лѣпатѣри!
Зѣбен ми сѣхъ иглатѣри!
Кого стигна, кого бодна!
Кого бодна кръвь пѣшта!

Нѣма никакво съмнѣние чи това страшило прѣдставля Сива злотворнаго, зашто то прѣзь тѣхъ дны Българи тѣ никаквы обряды не творѣхъ, само сѣхъ вардѣхъ да не излизѣхъ повьнѣхъ ноштѣхъ, нѣ и не работѣхъ ништо; разумѣва ся чи селци тѣ Българи въ кои то ся сѣхъ увардили тѣхъ стародревны остаткы.

Забѣлъшка. Окончание то на ура, кое ся види въ рѣчы тѣхъ иглатура и лупатура, кои рѣчы сѣхъ игла, иглатъ, иглат-уръ, лупата, лупатура, тѣхъ окончаня сѣхъ свойствени българскому ѣзыку и означавѣхъ увеличание, какъ то отъ моиѣ, моина, моиндра, кое значи голѣма, ѣдра мома—дѣвойка, отъ жѣбѣ, жѣмбура—голѣма извѣрядно жѣба и мног. др. това же сѣхъшто окончание е свойственно и самскрѣтому ѣзыку въ множество рѣчы.

Независно же отъ вышейзложеня, забѣлъжваме ѣште чи кѣждение то што видѣхме да правѣхъ селци тѣхъ на *пмаша*, срѣшту *Сурвакы* на *Кѣждениѣ всѣръ*, е отъ най-стары тѣхъ обряды кои ся срѣштѣхъ въ самскрѣты тѣхъ книгы. Подобно нѣшто, да кѣждѣхъ на *пмѣша*, [желѣзо на рало то што пори земѣхъ тѣхъ], ся види въ Рамаанѣхъ, дѣ ся описва *Сытиню то* рождение отъ брѣзды тѣхъ на нивѣхъ тѣхъ, кога то башта ѣ царь *Ценѣ* или *Цанака* отишалъ на нивѣхъ тѣхъ съ невѣсты тѣхъ си и, кату испълнилъ едно жѣртвоприносение, на кѣдившѣхъ съ *ѣмѣша* брѣзды тѣхъ на нивѣхъ тѣхъ, помолилъ ся Богу да му даде чѣдо, зашто-то былъ безъ *ѣда*; видѣлъ тутакъ си едно хубаво дѣтенце, чи излиза напрашено отъ брѣзды тѣхъ и простира рѣчицы тѣхъ си кѣмъ него; съ-времено же видѣлъ на въздуха хубавѣхъ богынь Радѣ, богынь любви, и чюль гласъ кой му говорилъ: Това е твоѣа та дѣштерѣ, коѣхъ то ште наричешъ *Сыта*,

зашто то излѣзи изъ земь тж кату едно растение кое насыпта чьловѣцы тѣ; а цвѣтове разни падали отъ въздуха. —

А за скотове тѣ (добытака си) што имжть голѣмо внимание, селци тѣ Българи, въ молитвы тѣ и въ обряды тѣ си, и то ся вижда въ молитвы тѣ на стары тѣ Йриіаны, въ Ригъ-Вѣда, и другадѣ, дѣ ся относжть на *Адити* земь тж, на зорж тж и слънце то, да имъ даджть говѣда, коние и пр. А въ *Занд-Авѣста*, дѣ говори Богъ царю Иму (именит. *Има*), чясто ся възпомянува въ молитвы тѣ, *земы, говеда*, и проч.; Въ *Йснж* же въ еднж молитвж ся говори: *Кой е първыо хаіатъ даіашто, пасушита, товаршита, мжжешита* и проч., т. е. кой е първыо кой то дава хаіатъ—животъ (сравн. българское *нихаєте ли* и др.) на пасушты тѣ животны, на товаримы тѣ, на чьловѣцы тѣ ипроч.

Знакове тѣ же въ *Бугувицж тж* на лжкове тѣ, што правжть и тълкувжть селци тѣ за войници тѣ, а клжбца та за орачы тѣ, показвжть най-стары тѣ чърты живота на Българы тѣ, т. е. чи тий сж были изъ начяла іоште поіавления си *войници* и *орачи*, какъ то и Йриіани тѣ спорядь описание то на най-учены тѣ индиіанисты. И дѣйствительно когато мѣтнимъ единъ поглѣдъ връху българскж тж най-старж повѣстность, до колко то е съхранена разсѣіана тукъ тамъ, видиме чи Българи тѣ до падение то си подъ турскж тж власть сж были *войници* и добри войници, какъ то и орачы, кои качьства и до сега никакъ нѣ сж изгубили, а особито послѣдно то.

Отъ сикы тыя, до сега доказаны, можемы каза точно и рѣшительно: чи Българи тѣ сж дошли въ днешны тѣ си прѣдѣлы отъ Хиндиістанъ въ най-отдалнаж древность, кога то сж вѣрвали тамо за върховно божество *Сива бога*, и то приселение е станжло прѣды іоште да ся раздѣли іариіанско то племя въ Хиндиістанъ, и донесли сж си тѣхъ вѣрванья отъ тамо. А послѣ кату ся раздѣлило іариіанско то племя, спорядь Заратовы тѣ книги религиозно, послѣдовали сж іоште другы приселеня, кои сж доказвжть отъ съхранены тѣ исты вѣрванья съ зандскы тѣ книги, отъ особны тѣ свойства іазыка, отъ множество исты значительны имяна, обряды и др., кои то въ ни единъ отъ индоевропѣйскы тѣ іазыцы не ся вижджть тжй исто съхранены, какъ то въ Българы тѣ т. е. въ съхранены тѣ имъ обряды, іазыка и проч. Съ другы рѣчы да кажиме: видимы тѣ особны свойства въ іазыка на самскрыты тѣ книги и на зандскы тѣ, кой то въ ни единъ отъ индоевропѣйскы тѣ названы іазыцы не ся находжть, какъ то и религиозны тѣ особности, множество отъ тѣхъ ся вижджть исти въ българскыи іазыкъ и въ съхранено то имъ старонародно вѣройсповѣдание.

Всѣкъ можи да разсжди сега и да разумѣе, каквы тайны ся кржжть въ наши тѣ старонародны празници и въ обряды тѣ имъ, и до каквы открытыя можеме да додиме за наше то най-старо бытие съ пълно то и съ обшырно-то имъ изслѣдование.

(Слѣдова въ II-тж книгж).

О ДРЕВНОСТИ БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА.

Языка е съвременно появление на свѣта съ чловѣка. Врѣмя то усвършенствува язицы тѣ и врѣмя то ги ослабѣва, съкрушава и разгѣйва.

У В О Д Ъ.

Языкѣ чловѣка отъ первобытно то си състоіаніе слѣдѣ много вѣкове ся образува кату ся обработи и стани богатѣ, послѣ става удобойзрѣчливѣ да можи да изражява най-заплетены тѣ мысли, кои то духѣ и въображеніе чловѣка можи измысли и роди.

Нѣ какѣ то чловѣкѣ е подложенѣ възрасти, коіа го ослабѣва и съкрушава най-сѣтнѣ, тѣж и языкѣ е подложенѣ времени и постѣпено ослабѣяють, достигва въ разложение и въ странны гласопрійношенны, или толкова ся отдалѣчява отъ първѣ тѣж си маткѣ и источникѣ, шото едва можи ся позна чи е нѣкошѣ отъ тамо истекаль. Примѣры и на едно и на друго имаме, за въ Европѣ, стары тѣ писменны язицы и говоримы тѣ днѣсь, кои прѣды нѣколко си вѣка нѣсѣж были такива какѣ то ги чѣтеме въ книги тѣ и слушаеме въ говору. Необоримы же доказательства на нашѣ тѣж рѣчь сѣж: най-стари тѣ имѣ писменны памятници, кату ги разгѣдаме постѣпено и видиме разнообразно то имѣ състоіаніе въ течение то на вѣкове тѣ; а за въ Азиѣ служи намѣ за примѣръ самскрытый писменѣ языкѣ съ днѣшны тѣ говоримы тамѣ нарѣчя.

Первобытнѣй языкѣ чловѣка е былѣ простѣ, т. е. несѣставенѣ, и изражявалѣ всѣкѣ вѣштѣ не само кату чи ѣж показва съ прѣсть, нѣ юште и само то ѣ естественно значеніе, какѣ то си е въ природѣ тѣж, когато е тѣа да да впечатленіе то първому створителю языка. Нѣ временно то влианіе въ многы язицы, а особито въ обработены тѣ прихытreno, какѣ то е старогръцкѣй и латинскѣй, измѣнило е до такѣвъ стѣпень звука (гласопрійношеніе то) первобытнаго языка и сѣставило е такива отстрѣнены нѣкои си рѣчы, што то удобрено то имѣ словопрійзводство, отъ старѣ тѣж наукѣ, станало е най-безмѣстно, и сравнимо съ общтоє сродство языковѣ, по новѣ тѣж сравнителнѣ наукѣ, прѣдставя ся сѣвсѣмѣ странно!

Нашѣ българскы языкѣ е изключенѣ отъ такова безмѣстно словопрійзводство, зашто то не е работенѣ отъ учены тѣ по начина на старѣ тѣж

наукъ. Сичко што е писано до сега *о славянскому языку*, писано е по подражанию отъ учебны тѣ книги, кои сж писани за други тѣ языцы, а най-много за грѣцкыи и латинскыи. Нѣ то подражение не можи ся приложи на нашъ языкъ, кои има свои тѣ особны свойства и кой е удържалъ множество отъ стары тѣ пѣрвобытны кроуве отъ коихъ тии, грѣцкый и латинскый, одавно ся сж отерняли и прикроили другче, а най-паче поради голѣмъ тж смѣсь, коуж сж прятѣрнѣли тии языцы, и тжй, подражатели тѣ, вмѣсту да даждѣ славянскому языку правы тѣ разясненныя, заблѣдили го и остѣрнили го отъ пѣрвѣ тж му маткѣ до толко, што то, по тѣхны тѣ тълкуванныя, затѣмнили сж и най-ясны тѣ му значенныя!

Въ сравнительнѣ тж же наукъ языковъ *славянскый языкъ* твѣрдѣ малко е вхождалъ, а старобългарскый писменъ и говоренъ языкъ, никакъ не ся е и спомянувалъ, кой е матка та и извора славянскаго названого мѣртваго днѣсь языка.

Причина того е было, най-много, удобрено то и вкоренено то мнѣние въ главы тѣ на учены тѣ Славяны, [отъ кои то сж чѣрпали, твѣрдѣ мимоходомъ, знанныя та си *о славянскому языку* и европѣйскы тѣ други учени], чи славянска та писменность и книжнина не е сжштествувала прѣды Кирила, кого сж полагали за пѣрваго й изобрѣтателя, по подражанию ушь на грѣцкѣ тж и отъ чѣсти на латинскѣ тж писменность и проч., какъ то и за свяштенно то старобългарско писание, отъ дѣ, по тѣхно то мнѣние, започвала ушь славянска та книжнина и чи то ушь было приводѣ отъ грѣцкы!

Независно же отъ тыя, голѣмо то сродство и единство на множество рѣчы, кои сж виждали въ славянскыи и грѣцкыи языкъ, въ чѣрковны тѣ книги, давали сж имъ кату едно неоторимо потвѣрденне на тыя мнѣнныя; зашто то тии учени нѣсж знаили корена и источника на това сродство и въ много рѣчы единство на тыя два языка, кое отива много вѣкове по-нататакъ отъ крыштенне то на Славяны тѣ и отъ поѣявление то на чѣрковнѣ тж имъ книжинѣ, и кое сродство и единство е съвѣмъ друго отъ онова, кое ся е отъ послѣ вѣводило въ чѣрковны тѣ книги по разны причины, познаты въ повѣстность тж; какъ то е изединение то на текстове тѣ имъ съ грѣцкы тѣ, кое е започнѣло юште отъ раздѣление то на чѣрквѣ тж, на Вѣсточнѣ и Западнѣ, и ся е продължавало за нѣколко си вѣкове; а най-много поради наводнение то *грѣцизма*, кое е толкова силно владало въ Българиѣ и владѣе юште въ главы тѣ на благоговѣйны тѣ православны Славяны!

Най-послѣ учени тѣ Славяны ся сж водили безусловно отъ приѣмнатое старо мнѣние за начяло то повѣстности, за народы тѣ въ Европѣ, и въ начяло то повѣстности языка. Нѣ по-малко гы е заблѣждало и отдѣление то

на вѣрж тж, въ Вѣсточнж и Западнж, зашто то едни сж подражявали и ся сж прилѣпявали при *гритинж тж*, а други при *латинитинж тж*.

Имѣюшти за прѣдмѣтъ да докажиге свѣту древность тж болгарскаго языка, какъ то и истинно то начяло повѣстности болгарскаго народа, започваме изслѣдованя та си, кату прѣдложиге най-напрѣдъ начяла та кои то и маме за първобытнѣй языкъ чловѣка. А тыя отломки ные извождаме отъ нейздадено то юште на свѣтъ наше съчинение: *Ключь болгарскаго языка*.

НАЧЯЛО ЯЗЫКА.

Языкъ е съвремено появление съ чловѣка на свѣта; чловѣчьскы тѣ же на свѣта дѣйствыя или страданя сж почнжли тутакъ-си съ негово то появление, т. е. той е ималь тутакъ-си работж съ природж тж въ общтѣ и та е имала съ него.

Първобытнѣй языкъ чловѣка тамъ трѣба да ся ишти, а нѣ въ писменны тѣ памятницы, кои то не отивжтъ, а ни ти можѣтъ да иджтъ, до тамо; зашто то сж притърпѣли тысящты изменены въ гласопройношение то, въ състава на първобытны тѣ коренны рѣчы, кои то за много врѣмя сж изражявали цѣлы и пълны мысли, и проч., разностжпено и притърпѣвжтъ юште разны изменены ежеднѣвно. А кату ся зѣми та точка за най-отдалнж и непрѣдстжпнж вѣкы границж, сички тѣ языци можѣтъ ся доведи до тамо съ сравнительно то по-между имъ разложение.

А какъ то за языка, тжй и за начяло то на старобытность тж на народы тѣ, кату ся зѣми за такавж точкж и непрѣдстжпнж границж самскрытаж най-старж книжинж, зашто то наука та не е открила ни ти признава другж за по-старж до днѣсь, старобытность та на народы тѣ тамо трѣба да ся ишти, т. е. въ сравнение то на описаны тѣ въ неж книжинж съ съхранены тѣ въ народы тѣ.

Отъ това глѣдоточие начнжвши и по той-зи начинъ размысливши, ные додохме най-послѣ до слѣдное заключение:

Първобытнѣй языкъ всѣкаго народа трѣба да ся ишти въ първобытно то появление чловѣка на свѣта; а най-старая повѣстность или най-първое начяло всѣкаго народа трѣба да ся ишти въ първобытны му языкъ. Съ други рѣчы да кажиге: Языкъ всѣкаго народа трѣба да ся разложи и докара до еднж такавж точкж или границж отъ кож то по-нататакъ вѣкы не е възможно да ся иди.

А спомагательны тѣ срѣдства или мѣрило на подобно едно разложение и учищение отъ разновидно то гласопройношение и отъ въведены тѣ и прирупаны тѣ отъ послѣ прѣдлозы и окончяныя, отъ приносны тѣ и отвлѣчены

тѣ значенія и др., тѣя срѣдства сж, казваме, признаты тѣ днѣсь за най-стары языцы, самскрый и зандскый языкь или по-право да кажиме гаррианскый старь языкь.

Нѣ наша тж рѣчь тукъ е само за европѣйскы тѣ мъртвы и живы языцы и за персийскы языкь; какъ то и за бабылонскы тѣ стары надписы или съхранены нѣкои си рѣчы въ другы языцы въ Азиѣ, по направленія та отъ дѣ то е минувало голѣмо то гаррианско племя въ приселенія та си.

Древность та българскаго нашего языка по той-зи начинъ штѣмъ ся потруди да изслѣдоваме и докажиме, какъ то и наше то старо бытие тамъ штѣмъ иска, т. е. въ иаррианскж тж въ общтѣ книжнинж, кату започниме нѣ отъ отвѣчены умствованія и догатки, нѣ отъ гавны и познаты работы съ разложительнѣ начинъ.

Съ сичко чи досегашни тѣ европѣйски учени, изслѣдователи на сравнительно то любословие и на языкойспитание то, никакъ наше то имя *Българинъ* и *българскы языкь*, нѣсж приѣмнѣли да съпричислѣтъ, ако нѣ за источникъ, а то понѣ за едно просто сравнение, въ изслѣдованія та си на това ново юште искусство; нѣ какъ то стари тѣ Гръци писатели сж ны хвърляли и тжпкали въ *скытскаж дълбокж* и *тъмнж іамж народовъ*, тжй и тий, днѣшни европѣйски учени, съпричислявѣтъ ны съ *финскы*, *чреженскы* и не знаж юште съ каквы другы мечтайны племена, и качвѣтъ ны, нѣ по Хималайскы тѣ горы и въ подножя та имъ, отъ дѣ то сме древлѣ изишли, нѣ по *уралскы тѣ* дивы и пусты горы и планины!...

А за языкь ни приписвѣтъ единъ не знаж какавъ старь мечтаенъ отъ тѣхъ особенъ языкь, отъ кого то ни ти рѣчь ся вижда въ нашъ писменъ и говоренъ святобългарскы языкь!

Съчинитель.



I.

ОСНОВАНІЕТО КЛЮЧИ

БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА.

Ключь болгарскаго языка е съставенъ отъ цѣло то старобългарско *ас-букы* и той отвара сичкы тѣ болгарскы рѣчы т. е. показва първобытно то имъ значение, не само до слога тѣ, нъ и до най-слабый гласецъ.

Той докарва языка ни до първъ тѣх и послѣднѣ тѣх точкѣ на кождо е основанъ мыслено, говорено и писмено, и по-нататкъ отъ тажъ границѣ не можи ся оти.

А таа първа и послѣднѣ точка е: най-слабый гласецъ кого то мож да произнесе родившый ся на свѣтъ слабъ юште человекъ, и кой то гласецъ на нашъ болгарскы языкъ ся пиши съ полугласнаж или нѣмогласнаж буквѣ *ъ*, коа е равна въ значение то си съ образовано то и пълно то вѣкы лично мѣстоймяние *асъ*, кое значи *быти*, *има мя*, *сжитествожъ*, *être*.

На самскртыи языкъ неупрѣдѣлно то наклонение сжштествительнаго глагола *быти* е *as=être*, т. е. истое лично мѣстоймяние първаго лица на нашъ болгарскы языкъ *асъ*, кое въ старочърковный ни языкъ е писано *азъ*.

Забѣлъшка. Отъ сичкы тѣ народы, говорящни днесъ славянскыи названъ языкъ, само Българи тѣ изговарѣтъ лично то мѣстоймяние първаго лица а съ равно какъ то е въ самскртыи языкъ неупрѣдѣлно то наклонение сжштествительнаго глагола *as=être=быти*. Нъ то ся изговаря и разновидности отъ народа, кой самъ себе си назовава Българинъ, Българинъ и Булгаринъ. н. п. по нѣгдѣ си казвѣтъ: а съ или іа съ, азъ или іазъ; по нѣгдѣ си: ас-ка или ас-кана-къ, тѣх и ублагозвучено іа-съ, іа-ска, іа-скана, іа-скана-къ нѣгли и другче. А другадѣ казвѣтъ само іа, вмѣсту а съ и проч., какъ то го изговарѣтъ Руси тѣ, Сърби тѣ и други нѣкои си славянски племена. Това же свойство болгарскаго языка, да прибавя по нѣколко си окончанья на коренны тѣ си рѣчы, какъ то и въ само то народно имя Българ-ар-инъ, иманителны нѣкои си падежы на *а*, *у* и *о* и друг., това, казваме свойство-ся види и сжштествуе въ самскртыи языкъ, а най-паче въ заидскый, за кое то ные ште имаме приликъ да говоримъ въ обшырность другадѣ, въ сравнение то болгарскаго языка съ самскртыаго, и тамо штемъ доказа чи тии окончанья нѣ сж татарштини, какъ то нѣкои си неопытни любословци Славяни и други сж мѣдрузвали о тому.

Разяснение. Сама та рѣчь *языкъ* кату ся разглоби до първобытний си слогъ, а отъ него до първобытний гласецъ, отъ кого ся е произвела и тѣхъ

какъ то ѿ видиме ся образовала н. п. отъ , ѿ станѣло а, ухрабрено, а съ прибавление то на указательнѣ тѣ първобытнѣ частица съ (отъ коѣ е пройзишло *сѣй=сей*) станѣло подпълнено а-съ, азъ, или *іазъ* ублагозвучено, произвело ся е *іазыкъ*, кое има значение, ако можиме каза тѣй: *іазыкъ=оржде кое то изражява дѣла та на аса ми т. е. на бытие то ми.*

На *акъ* въ прилагателенъ видѣ, нѣ съштествително събирателно значение имѣюшты рѣчы, на българскы *іазыкъ* имаме много, какъ то: *вѣрба, вѣрбакъ, дръвѣ, дръбакъ, дръвѣ, дрънакъ, камънѣ, каменакъ*, и друг., тѣй исто и на *икъ*, какъ то: *съборъ, съборнѣ съборникъ* и съкратено *съборникъ, сборникъ; звѣзда, звѣзднѣ, звѣздникъ* съкр. *звѣздникъ; грѣмѣ, грѣмнѣ грѣмникъ-грѣмникъ; пѣтъ, пѣтнѣ, пѣтникъ, пѣтникъ; мысль, мыслнѣ, мыслникъ*, съкр. *мыслникъ; жъ, жнѣ, жникъ*, съкр. *жникъ* и друг.; по това исто свойство ся е проїзвела и рѣчѣ тѣ *іазыкъ*: отъ *азъ* или *іазъ* става *іа-зикъ* и значи буквално: събрание отъ *асове*, а съ другы рѣчы: *оржде чрѣзь кое чловѣкъ изражява съ живѣ гласъ или чрѣзь нѣкаквы си чрты чртай и пиши мысли тѣ съштества си, себе си, аза си.*

А зашто то много съштества *асове*, съвѣкупени ведно, съставѣтъ единъ народъ, за това рѣчѣ та *іазыкъ* въ чърковно то ни писание има и значение то *народъ*. — Хвалите Господа вси *іазыци*, т. е. вси народи.

Освѣнъ тыя значеня, што има рѣчѣ тѣ *іазыкъ*, и вѣштественно то оржде кое е въ уста чловѣка и животныхъ носи това исто имянование, *іазыкъ*, просто безъ по-далѣчнѣ мысль. А послѣ и вѣско друго нѣшто и въ неударены тѣ, ако има таково подобие, т. е. ако прилича на кроя *іазыка*, казва ся и то *іазыкъ* по общто то свойство на сичкы тѣ *іазыцы*, да назоваѣтъ чловѣцы тѣ по подобие на тѣлѣсны тѣ си ждове и другы множество вѣшты неударены, съ исты тѣ рѣчы, какъ то: *кракъ стола, рѣцѣ, главы, очи, уши и проч.* А това е едно отъ неборимы тѣ живы доказательства чи чловѣкъ, положивъ себе си за първѣ точкѣ и назвавъ себе си *ѿ=асъ*, исто олицетворилъ мысленно и сичкы тѣ другы обкрѣжяюшты го съштества и вѣшты, и съставилъ *іазыка*, отдаваюшты вѣмъ *личность, брой* и проч. Съ другы рѣчы да кажиме: сичко што можи да назове въ себе си и да отдаде на себе си чловѣкъ умно или вѣштественно, назовава го и отдава го и въ сичкы тѣ и на сичкы тѣ съштества и вѣшты кои подпадѣтъ на неговы тѣ чюства или чрѣзь вѣображение то си ги намысла. Така е съставенъ чловѣчскы *іазыкъ* и по това само ся отличява чловѣкъ отъ животны тѣ.

Ныне въ рѣдговору си казахме чи нашето начяло и твърдо убѣждане е: *чи іазыка е съвремено поіавление съ чловѣчско то първо поіавление на свѣта*, а въ нашѣй българскы *іазыкъ* видѣхме чи *Българина себе си, бытие то си* назовава съ лично то мѣстоймяние *асъ*, кое е съставено и попълнено отъ

първий гласецъ ъ, кого родивший ся на свѣтъ чловѣкъ или падшее отъ майчинж тж си жтробж дѣте, прѣды іоште да ся ухрабри дроба му чрѣзь въдѣхаемый и издѣхаемый въздухъ, не можи да произнесе никакавъ другы гласъ освѣвъ ъ, отъ него же, т. е. отъ попълненое азъ и іазъ, произошло іазыкъ, кое видѣхме и што значи, што то на това основание упираюшти ся ные дохождаме до слѣдное заключение рѣшительнo: *Сама та рѣчь іазыкъ, на българскы, доказва чи тя е была и е орждие кое отъ начяла поіавления си и до сега не прави друго освѣтъ да гласи сичкы тѣ чловѣчскы дѣла; а то ште кажи съ другы рѣчы: чи сичкы тѣ чловѣчскы дѣла можтъ ся цзна отъ него, т. е. отъ іазыка, най-добръ до нѣкой си стппень истинно, а нѣ какъ то сж въ писменны тѣ памятницы того и онаго народа, кои сж писали по-вображеніе то си и кои сж притърпѣли толкова измяненя!* Што то наше то начяло о повѣстности ся основава и то на необоримаж истинж здравомыслия: *чи най-стари тѣ и най-истинни тѣ начяла повѣстности всѣкаго народа ся заключаважтъ въ първобытный му іазыкъ.*

Забѣлъшка. Голѣмы или дебелы **Ж** какъ то го назовжтъ граматичи тѣ, не е друго освѣвъ ъ удвоенъ ъъ=Ж. То ся види отъ самы му крон. Названи тѣ же сжштествительни рѣчи, какъ то камень, пламень, остръ и др., кои ся пишжтъ правилно съ ъ въ стары тѣ рѣкописы, а въ говорены нашъ іазыкъ имъ ся слуша и само то тѣпко произношение, ставжтъ прилагательни, кату ся напишжтъ съ удвоенны **Ж**, какъ то камень мостъ, пламень огонь, остръ ножъ и др., тии іавны прилагательны въ старосъ ся сж писали: каменьъ, пламеньъ, остръ; доказательство е образованое отъ послѣ; камены и камепый, пламены и пламенный, остры и остръый и др.

Ные казахме названы сжштествительны за камень, пламень и остръ, а іавны прилагательны за камень, пламень и остръ, зашто то църви тѣ ако и да ся названи отъ граматичи тѣ сжштествительни, за рѣчы тѣ: чи камень значи само камака, пламень само пламака и остръ само остръ то на ножа, обаче тии сж чисти прилагательни, недонягни дѣсь отъ граматичи тѣ. Сичкитѣ рѣчы іазыка сж прилагательни безъ исключения, изражаюшти едно и какво да е качество, освѣвъ личны тѣ мѣстоймяныя, кои сами въ правж смысль сж сжштествительни и изражавжтъ особно личность тж безъ да ѣ ся прилага нѣкакво си качество, за това тии пѣмжтъ и родъ.

Ные казахме другадѣ чи чловѣкъ отъ първо то си поіавление на свѣта е почнжлъ да има тутакъ си работж съ природж тж и тѣа съ него, и почнжлъ е по природны тѣ дѣйствыя, кои то сж наложены на него и безъ да ште той, да ствара іазыка по самы тѣ нейны дѣйствыя, по тому створени тѣ тѣй рѣчи не можтъ да бжджтъ освѣвъ качествены т. е. прилагательны въ общѣ. Нѣ за първобытныи гласъ ъ, отъ кого ся е образовало лично то мѣстоймяние, не е вѣкы тжй. Той гласъ е естественъ въ живый чловѣкъ или съ другы рѣчы да кажеме, той е начяло то живота чловѣка на свѣта. Зашто то, чловѣкъ кату падни отъ майчинж тж си жтроба и произнесе него първы гласъ първыя точки іазыка, то не значи друго освѣвъ чи казва: ась додохъ на свѣта, живѣж, сжштествуважъ. Истинж чи чловѣкъ іоште въ майчинж тж си жтробж находжштѣ ся показва знакъ живота съ движение то си, нѣ то іоште не е

начало языка, ни ти начало живота му на свѣта. А и него първобытенъ гласъ чловѣкъ не можи го произнеси безъ съдѣйствието на природж тж, т. е. ако въздуха не бы входилъ въ дроба му и не бы му подкаралъ, ако можеме каза тѣй, махинж тж, да почни вѣкы да ся движи и работи.

Не знаж ако въ другъ языкъ отъ стары тѣ и новы тѣ, кои то учени тѣ подъ обшто то имя *іаріанскы языцы* сега назовавжтъ, не знаж, казвамъ, ако название то *языка* имъ можи ся произведи по той-зи начинъ, на такова здравомыслие, какъ то на нашъ българскы языкъ видѣхме, и кое само е достаточно да разлѣе единъ голѣмъ и узарительнъ свѣтъ, да не казваме изеднашъ, да рѣши и положи правж тж основж на ново то искусство языка — *La science du language* — врѣху кое то най-нови тѣ языкоиспытатели толкова сж писали и пишжтъ!

Кату зѣмиме два та европѣйскы *класичны* и *най-стары* въ Европж названы языцы, старогръцкый и латинскый, не само не виждаме такова нѣшто, нъ видиме едно съвѣтъ друго название и значение на рѣчь тж *языкъ* имъ. На старогръцкы языкъ лично то мѣстоймяние, първаго лица, е *ἐγώ* = ась, а языка си назовавжтъ *γλῶσσα* или *φωνή*. Ако доведеме лично то имъ мѣстоймяние на *ἔζω*, съ измѣнение то на буквж тж *γ* въ *ζ*, види ся истинж едно приближение съ наше то *азъ*, нъ рѣчь та на языка имъ *γλῶσσα* = гласъ, никакво сходство нѣма какво то има наше то *азъ* или *язъ* съ языкъ; зашто то рѣчь та *γλῶσσα* не е друго освѣнь наше то исто *гласъ*. Доказательство же неоторимо на това е рѣчь та *φωνή* = гласъ, коуж сж употрѣблявали въ атичскы языкъ, вмѣсту *γλῶσσα*, ушь кату за по-еленскж и коа, какъ то всѣкъ види, не е друго освѣнь едно тълкование на рѣчь тж гласъ = *φωνή*.

Отъ того види всѣкъ іасно чи грѣцкое *γλῶσσα* или *φωνή* изражавжтъ само гласа кого произноси чловѣкъ; нъ ные знайме чи и животни тѣ произносыжтъ почти сичкы тѣ гласове кои то произносыжтъ и чловѣци тѣ, примѣръ папагала, нъ тии гласове нѣсж языкъ! Самый прѣдѣлъ между животны тѣ и чловѣци тѣ е *языка* съ значение то кое то има въ насъ Българы тѣ, какъ то го разіаснихме по-горѣ.

Рѣчь та же *λόγος* = слово на старогръцкы, и рѣчь та *ἄλογος* = без-слово, коіа отъ послѣ е въведена въ старогръцкы языкъ за отличие чловѣка отъ животны тѣ, т. е. на словесны тѣ отъ безсловесны тѣ, доказва чи тии сж чувствовали недостатекъ тж и нездравомысленность тж на рѣчы тѣ *γλῶσσα* или *φωνή* за право то и истинно то изражение чловѣчьскаго языка.

Забѣлшка. На самскрутъ языкъ първое лице личнаго мѣстоймянния е: *ahaṃ* = ась; на заидскы е *azēn*; на литовскы *išx*; на готскы *ik*; на грѣцкы *ἐγώ*; на латинскы *ego*; на нѣмскы *ich*; на франц. *je* или *moi*; рускы, полскы, чешкы, хърватскы, сърбскы *ja*.

Освѣтъ рѣчь тѣ *языкъ*, въ насъ Българи тѣ, коѣ сама можи да разлѣе единъ узаритьленъ свѣтъ на ново то искусство языка, какъ то и выше казахме, ные имаме и други подобны рѣчи, съхранены въ писменность тѣ и въ говору ни; какъ то н. п. сѣ отрицательни тѣ чястици слова, коихъ употреблѣва самскрытый языкъ и кои сички, безъ исключения, ся сѣ съхранили въ нашъ языкъ и въ него само можи имъ ся разясни и узна това отрицательно значение по най-здравомыслени начинъ.

Говоряшти же тукъ исключительно само за нашъ българскы языкъ, ные не исключяваме други тѣ славянскы названы языцы отъ това приимѣшество, само толкова казваме чи тии, взѣвши друго направление; отстрѣнили ся сѣ и отстрѣнѣвѣтъ ся тврдѣ много отъ това първобытно огниште отъ дѣ е истекла първа та зара языковъ.

II.

ОТРИЦАТЕЛЬНИ ТѢ ЧЯСТИЦИ СЛОВА, НИХНО ТО НАЧЯЛО И ИСТИННО ТЪЛКУВАНІЕ ОТЪ БЪЛГАРСКИ ЯЗЫКЪ.

Познато е чи сички тѣ мысли и разговори чьловѣка сѣ подложени на *положительность* и *отрицательность*, т. е. въ всѣкж мысль и въ всѣкж говоръ заключава ся поніатие то *быва* и *не быва*, иначе не можи да бѣди ни мысль, ни разговоръ.

Първи тѣ сътворители языка за да изражявѣтъ отрицательны тѣ си мысли, назначили сѣ единъ гласъ най-напрѣдъ, кому послѣ за усиление или по-ясно разяснение отрицательности, какъ то за множественъ брой, за първо и второ лице и проч., прибавили му изъ начяла и съгласны нѣкои си буквы и станжль, той първы гласъ, слогъ; а послѣ му додавали и други слокове за допълнение по-яснаго имъ изражения, какъ то е слѣдовало въ състава и на сички тѣ други чясти рѣчей, изражяюшти цѣлое слово.

Такива чястици, отрицательность изражяюшти, находжтъ ся въ сички тѣ языцы и безъ тѣхъ никой языкъ не можи да сѣшществуетъ, ни мысленъ, ни говоренъ, ни писменъ, какъ то и течение то на сички уменъ и вѣштественъ свѣтъ на това начяло е подложено.

Нашый прѣдмѣтъ тукъ е за българскы языкъ, т. е. да докажѣме чрѣзь

него какъ първый гласецъ, отъ кого сж съставени отрицателни тѣ частици слова, има таж силж, и какъ ся сж съставили тии частици, отъ кои ся виджть въ сичкы тѣ индоевропѣйскы языцы, какъ то и въ признатж тж имъ маткж самскрытти языкъ ся сж съхранили най-млого.

Ные казахме въ прѣдговору си: чи сравнительно то срѣдство въ разложение то на языцы тѣ, по удобренж тж отъ учены тѣ сравнительнж наукж, е самскрыттый языкъ т. е. той е кату камень испытаня за языкойспытатели тѣ и до тамо ся допиржть сичгы тѣ за потвърждение на изслѣдованя та си, за това започваме отъ него изслѣдованя та си врьху отрицателны тѣ частицы слова, отъ коихъ дѣйствительно ся нахожджть въ сичкы тѣ индоевропѣйскы названы языцы, часть или сичкы.

Въ самскрыттый языкъ отрицателни частици ся нахожджть особно и съставени въ рѣчы тѣ какъ то: *a*, *na* или *nir* *), *vi*; а отдѣлительнж силж имѣюшти частици ся нахожджть, *ut* и *uz*, (кои сж наши тѣ прѣдлози названи, *от* и *из* въ писменный ни языкъ, нъ народъ гы изговаря *ут* и *уз* по нѣгдѣ си)

Въ старогръцкы языкъ ся нахожда *a* отрицательно изъ начяла на множество рѣчы, какъ то и въ самскрыттъ языкъ; а *u* твърдѣ рядко само въ нѣколко си рѣчы. Нахожда ся и *z* или *ou*, нъ то въ ни единъ отъ индоевропѣйскы тѣ языцы, нито въ самскрыттъ и зандскы ся находи, само въ турко-татарскый. Въ другы тѣ европѣйскы языцы *a* отрицательно не ся находи съставено изъ начяла на рѣчы тѣ, какъ то въ самскрытти и гръцкый, нъ *na* или *ni*, е обшто на сичкы тѣ приобразовано на *no* илу *nu* и проч.

За *a* отрицательно, до колко е намъ познато, никой до сега отъ Българы тѣ, ни то отъ другы тѣ Славяны не е убърнжлъ внимание, да изслѣдова, да ли ся находи таа отрицателна частица слова, съставена изначяла въ рѣчы тѣ, и въ нашъ языкъ, какъ то въ вышепомянжты тѣ два языка. Ные нахождаме чи тиа частица, не само ся е съхранила и въ нашъ языкъ, особно и съставена въ начяло на нѣкои си рѣчы, нъ чи и нейно то значение, т. е. какъ тиа има такавж отрицателнж силж, само отъ нашъ българскы языкъ можи ся разясни, какъ то и частица та *ny* и *vy*, кои то ся сж съхранили, въ рускыи языкъ *vi*, а *ny* въ сичкы другы индоевропѣйскы названы языцы.

Прѣды же да дойдиме на това разяснение, нека наведемы нѣколко си рѣчы съ *a* отрицательно отъ самскрыттъ и гръцкы языцы.

*) *nir* ou *nis*—ни ир или и из освѣтъ въ отрицательно значение, въ самскрыттъ языкъ ся находи и въ значенне то и изъ т. е. на дълбоко, *en bas*. Сравн. наше то ни р и ште, нириць, пештера вджабена въ земж тж, разликуиашта ся отъ *ia* и ж коиа е безъ дьно. *ia* и а же на самскрыттъ языкъ е богъ пькла.

Самскритски рѣчи съ а отрицателно.

Amrita comp. de *a* privatif et de *mrita* mortel, racin *mri*, mourir, immortalité.
Амрита, съставено отъ *a* отрицателно и отъ *мрита*, смъртний; коренный слогъ е *мри*, мрѣти, безмъртие.

Adjiva, comp. de *a* privat. et de *djiva* vivant—, non-vivant.

Ажива, съставено отъ *a* отриц. и отъ *жива*, живъ, не-живъ.

Aprôurva (de *a* privat. et *prôurva* premier), non-premier.

А-първа (отъ *a* отриц. и *първа*) не-първи.

Ais- varya (de *a* privat. et de *is-vara* maître,—volonté puisante, irresistible.

А-йз-варуя (отъ *a* отриц. и отъ *извара*=из-воръ, источникъ и приносно, начало, господарь) не-извыраюште, приносно силна воля, непоклатимо, непрѣодолимо.

Aghatin (comp. de *a* privat. et de *ghatin*) actes innocents.

Агатенъ (отъ *a* отриц. и *гатенъ*, сравни наше то *гаденъ*=лошавъ, буква та *t* ся мѣнува въ твърдое *д*, въ нашъ языкъ въ много рѣчи), не-гаденъ и приносно, невиненъ.

Avidyâ (comp. de *a* privat. et *vidyâ* connaissance, racine *vid*, savoir.

Авидия, (състав. отъ *a* отрица. и *видия*, знание, вѣдание, коренное *вид*, знание) не-вѣдый, не-знаещий.

A-bhava, s. (comp. de *a* privat. et de *bhou*=être, avec la terminaison *a*, *bhav-a*). не-бываемый. Сравни наше коренно *бъ*=быти, *быва* и проч.

Appra-vriti (de *a* privat. et de *pra*, et *vriti*), non direction de organes vers les abjets sensibles,—сравни наше *пра* или *при* и *върт* или *вртъ*, а-правръть=не-при-вреть, не-привръщение и проч.

Астня (съставено отъ *a* отриц. равно *не* и отъ *стня*, сѣнь=сѣнка) неза-сѣненный, свѣтлый. Ето значение то на собствено то имя *Астнь*=свѣтлый.

А-тала (отъ *a* отриц. и *тала*, край, тла) безкрайный, не-тлѣнный. Сравни българское *тилъ*, край, Ето и значение то на *Атила*, безкрайный, не-тлѣнный. А знайно е чи въ старостъ сж си давали подобны наймянованья, какъ то и сега юште.

А-соша, не-суша, онова што не сжхни.

А-тула=незатуляемый, кой то нѣма подобнаго, не-утулимъ, непобѣдимъ. Сравни наше то *тулъ*=кжтъ, за-туламъ=покрывамъ да ся невиди. —*Тулча* убо значи затулено въ кжтъ мѣсто; *тулъ*=кжтия или кутия (отъ кжтъ, куть) въ кожъ сж гуждали стрѣлы тѣ си стари тѣ войници кога ся сж биали съ лжкове и стрѣлы.

Ачитана, не-имѣащый знание, не-читившъ, не-знаещый читати.

А-свака=не-свой (сравни. сваку български).

А-свакiа, (сравни *свакiа* бѣлг.) не-свой.

Asvva—асва=не-свой.

А-пѣка=не-упеченъ. Сравн. *пекъ*, *пекж* и проч.

А-псiа=не-пиамый, сравн. *пикж*, неопредѣлн. наклонение на бѣлгар. *пи азъ штж пи*, казвѣтъ Бѣлгари тѣ.

А-пръ-вѣртана=не-привѣртающѣй ся, не-дѣятельный, лѣнивъ.

А-правина=не-знающѣй да прави, неискусный, приносно (сравни бѣлгарское *правж*).

А-пранодя =не-прануденъ или не-принуденъ.

А-приiа, не-примнать; врагъ, неприѣтъ, неприѣтель.

А-мокша=не-могущѣй, лишень свободы, немоштенъ.

А-коса=безъ косж, безъ космы, безъ власы.

А-мочена, не-волность, сравн. мошть, и мочъ, отъ могъ, съ промянение то на *г* въ *ч*, кое е законъ въ бѣлгарскы языкѣ, какъ то и буква та *к* на *ц* и *ч* и проч.

А-мърта=безмъртный Богъ, сравн. мъртъ, с-мъртъ, моръ, мортъ и пр.

А-мъртию=безмъртный.

*Самскритскы рѣчи съ на и ни отрицательны
частнцы.*

Na-stika (derivé de *na*. parti. négative, et de *asti*=est, suffixe *ka*) ceux qui nient l'existence d'un Être suprême. Epithète donné aux Bouddhistes.

На-стика (състав. отъ *на* отрицат. и *асту*, есть, съ окончание *ка*) онѣй-зи кои то отричѣтъ сжштествование то на едно выше Сжштество. Прилагательно отдаваемо Будистамъ,

Nastika (*na* et *asti*=qui est) négation d'un autre monde,

На-стика (отъ *на* и *асту*=кое е) отрицание другаго свѣта.

Nir-is-vara (comp. de *nir* ou *ni* part. négatif et d'*is-vara*, maître) niant Dieu.

Нир-извара (съставено отъ *нир* или *ни* отрицат. и отъ *извара*, господарь) отричающѣй Бога.

Самскритски рѣчи съ въ отрицательно.

Ви-дѣха=безъ дѣха, не-тѣлѣсный.

Ви-матерь=не-матерь, майка маштиха.

Ви-мочена=не-мжчено, свободно отъ мжкы.

Ви-мочита, не-мжченъ, освобожденъ.

Ви-муката=не-мжкнжтъ, не-ближенъ, далѣчный.

Въ тѣй-зи сичкы рѣчи, кои сж на чистъ самскритъ языкѣ тѣй писани и това значение имѣюшти, какъ то гы изложихме, види ся явно каквж силж

има *α* отрицательно, какъ то и *на* или *ни* и *ω*, т. е. отрицать имъ промянувать имъ първо то значение. А тии сички рѣчи сж и чисты наши български, коихъ народъ днесъ говори безъ отрицательны тѣ частицы, *α*, *на* и *ω*.

Гръцки рѣчи сж α отрицательно, ἄλφα ἀρνητικόν.

^α *Α-τροφία* (отъ *α* отрицат. и *τροφή*—пишта) безпиштие, безъ ѣденье.

^α *Α-харπος* (отъ *α* отриц. и *καρπός*—плодь) безплодень.

^α *Α-сархос* (отъ *α* отриц. и *σάρξ*—тѣло) безъ плътенъ, безтѣлесень.

^α *Αστερος*—без-покровень [отъ *α* отриц. и отъ *στέγη*, *στέγος*, покрывъ или покровъ].

^α *Αχάρδιος* (отъ *α* отриц. и *καρδία*—сърдце) безсърдечень.

^α *Αφθαρσία* (отъ *α* отриц. и отъ *φθείρω*—тлѣжь, *φθαρσία*—тлѣние) безтлѣние.

^α *Αθάνατος* (отъ *α* отриц. и *θάνατος*—смерть) безсмертень.

^α *Απάθης* [отъ *α* отриц. и *πάθος*—страсть] безстрастень.

^α *Αφοβος* (отъ *α* и *φόβος*—страхъ) безстрашивъ.

^α *Απλανής* [отъ *α* и *πλάνος*—заблжжение, приносно блазнь] безсъблазнь.

^α *Αχάριστος* [отъ *α* отр. и *χάρις*—благодарение] не-благодарень.

^α *Απιστος* [отъ *α* отриц. и *πίστις*—вѣра] не-вѣрень.

И множество други отъ коихъ е твърдѣ богатъ гръцкый языкъ.

*Гръцки рѣчи сж ни отрицательно
кои сж твърдѣ рядко.*

Сами тѣ учени гръцки любословци твърдѣ мимоходомъ говорѣтъ за тѣя частицы безъ да покажѣтъ зашто имжтъ такова значение.

Ето што говорѣтъ въ общтѣ:

α, τὸ ὁποῖον γίνεταί κατ' ἀποκοπὴν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀνευ; ἀπὸ τοῦ ἐπιτατικοῦ ἄγραν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀθροιστικοῦ ἄμα καὶ ἐπομένως εἶνε.

1) *στερητικόν*, καὶ πρὸ φωνήεντος ἔχει τὸ εὐφωνικὸν *ν*, οἶον, ἄπαις, ἄβαιος, ἀνόμοιος, ἀνεπληπτος, ἀνήλιος, ἀνύποπτος.

2) *ἐπιτατικόν* οἶον, ἀτενής, ἀσκελής [κατάξηρος] ἄξυλος [πολύξυλος].

3) *ἀθροιστικόν* οἶον, ἀγάστωρ (ὁμογάστριος), ἄχοιτις (ὁμόχοιτος), ἀτάλαντος (ισοβαρής).

νη, *στερητικόν*, σπανιώτερον τοῦ *α*· οἶον, νήποινος, νηνεμία, νηπενθής.

Τοῦτο συναίρεται μετὰ τῆς ἐπομένης φωνῆς *υ* εἰς *ω*· οἶον, ὀδοός=νωδός, νη-ὄδω=νωθής καὶ νωθρός.

Всѣкъ види чи гръцки тѣ филолози никакво удовлетворительно разяснение не даважтъ за тажъ толко важнѣж частицѣж слова *α* отрицательно, нѣ казвѣтъ чи тѣя ставала прикжсана отъ *ἀνευ*—безъ, и друго ништо повѣчь! какъ

то и *α επιτακτικόν* = усилительно, ставало отъ *ἀγαν* = твърдѣ, и. *α ἀθροιστικόν* = събирательно отъ *ἀμα* = заедно!

А за *νη* отрицательно іоште по-малко говорѣть отъ колко то за *α*. Ни то даже помыслѣть да казѣть отъ дѣ пройсходи и зашто има това значеніе; нѣ казѣть чи то было твърдѣ рядко въ тѣхныи іазыкѣ и друго ништо!

Нека изложиме нѣколко си рѣчы съставены отъ *νη* = ни отриц. и да додѣме послѣ на прѣдмѣта си.

νη, ἀχώριστον ἀρμητικόν μόριον ἐν χρήσει πρό τινων λέξεων = ни, неотдѣлна отрицательна частица въ употрѣбление прѣды нѣкои си рѣчы, казѣть рѣчникомписатели тѣ имѣ.

νηκερδής (отъ *νη* = ни и *κέρδος* = добывка), *χωρίς κέρδος* = бездобывка. Заблѣжительно е чи рѣчь та *κέρδος* на турскы е *κίαρς*, на цыганскы *κέρδος*.

νη-ληφής (отъ *νη* = ни отриц. и отъ *ἀλειφω* = мажѣ) *ὁ μὴ ἀλειμένος* = не-намазанный.

νηνεμος (отъ *νη* = ни отриц. и отъ *ἀνεμος* = вѣтьрь) безвѣтьрь.

νηπαθής (отъ *νη* = ни отриц. и отъ *πάθος*) *ἀπαθής* безстрастенъ.

νήσις (отъ *νη* = ни отриц. и отъ *σῆτος, σητεία*) не-насыта.

Νέктар (отъ *νε* = ни отриц. и отъ *κτῆρ* и *κτάω*) *ἀμβροσία τὸ τῶν θεῶν πόμα*. — бозмъртное питье боговъ.

Забѣтъшка. Nectar, казѣть учени тѣ, *boisson des dieux, selon les anc. poètes. De couleur rouge comme le vin terrestre, les immortels le coupaient aussi avec de l'eau. Plus tard, le nectar devint la nourriture des dieux et l'ambrosie leur breuvage. Il conférait aux mortels l'immortalité des dieux mêmes.* — Нектаръ питье боговъ, спорадъ стары тѣ поеты. Было чървено віно кату земно то и безмъртни тѣ (богове тѣ) го разиѣсли съ водѣ. По-послѣ, нектара было храна та на богове тѣ, а амвросіа та (се отъ нектара) питье то имѣ. Некгара е давалъ на смъртны тѣ же (чълвѣцы тѣ) сѣшто то безмъртне какъ то и на богове тѣ. —

Подобно питье ся вижда въ индийско то вѣройсповѣданіе амрита, въ зандско то вода та зур, въ Персийцы тѣ абухаіа тѣ (съставена рѣчь отъ а б, вода, и отъ хаіа тѣ, животѣ), какъ то и въ нашы тѣ народны попрѣданья ся съхранило живото-давна вода, и проч. Гръцки тѣ филолози, какъ то видѣхме, пройсвождѣть рѣчь тѣ *νέκταρ* отъ *νε*, отриц. и отъ *κτῆρ*, *κτάω*, нѣ ако гы попыташъ: што значи рѣчь та *κτῆρ* и *κτάω*? отговоръ имѣ е: *πρωτότοκος λέξις* = първобытна рѣчь, и ништо повѣчь! По нашему мнѣнію ные разіаснаваме таж рѣчь такъ:

Не-ктаръ е съставена рѣчь отъ не отрицательно и ктаръ, нѣ да видѣме ктаръ што е и што значи? коренаіа рѣчь *ку* е кѣтъ = кѣтъ = котѣ = жгѣль, рогъ; отъ кѣтъ става кѣтаръ, кое значи: онъ-зи кой то полага въ кѣтъ, жгѣль и приносно въ тьмотѣ. Не-кѣтьрь убо значи: неполагающыи въ кѣтъ, въ тьмотѣ, и приносно не-давающыи смърть, нѣ противное безмъртне. А смърть чи ся изражава приносно съ тьмотѣ въ многы іазыцы, то е знаино. Българи тѣ кога погрѣбѣть и съхранѣть нѣкои си мъртвецъ, казѣть: *скѣтахме го, т. е. положилиме го*

не гонѣтъ казваме, а тыя рѣчи сѣ съставени отъ *a* или *ia* отрицательно и отъ *ловѣж*, т. е. не-ловѣшты, не-захваштаюшты рожбѣ въ жтробѣ си; исто и за женѣ казва: палова и паловица жена.

Аме (съставено отъ *a* отриц. и отъ *гом*, гонити ся, събирати ся мъшко съ женско) не-гоняшто ся; а нѣ отъ *ἀγνός* гръцко, (кое тоже се така е съставено), какъ то му давѣтъ нѣкои си отвлѣчены значеня. Зашто то първитѣ створители языка сѣ дали на рѣчи тѣ испърво естествено то имѣ значеня, а приносно то и отвлѣчено то много отъ сѣтнѣ е дошло.

Іавно (съставено отъ *ia* отриц. и отъ *внѣ*—вѣтрѣ) не-вѣтрѣ, открыто.

Іадро (съставено отъ *ia* отрицат. и отъ *др*, держ, раздѣлямъ и проч.) не-деримо, силно, тико, голѣмо и проч.

А-мжжена (състав. отъ *a* отриц. и отъ *мжжена*, дадена мъжу) неимѣшта мъжа, не-бракосъчетана. Македонски тѣ Българи казвѣтъ *мжжена* и *умжжила ся*, вмѣсту што казвѣтъ други тѣ Българи *женена* и *уженила ся*, т. е. станѣла жена, узнала мъжѣ. А твърдѣ рядко и по нѣгдѣ си можи ся чуо *а-мжжена*.

Това же разяснѣва смѣшнѣ тѣ и неоснованѣ тѣ *этимологиѣ* на гръцкы тѣ филолози, кои сѣ тълкували рѣчь тѣ *ἀμαζών* отъ *a* *ἀρνητικόν*, а отрицат. *καὶ ἐκ τοῦ μαζός*, и отъ цыцѣ, *ἀμαζών*; зашто то казвѣтъ тии учени чи *Амазонки* тѣ си рѣзали ушь еднаж тѣ цыцѣ, за да не имѣ прѣчи на лѣва, кога ходѣтъ на бой! Гръцки тѣ филолози нагаждали чи въ рѣчь тѣ *ἀμαζών* има *a* отриц. нѣ друга та рѣчь чи е мъшь или мъжѣ, кои буквы, *ш* и *ж*, тии въ языка си убѣртѣтъ на *ζ*, какъ то Жеку на *Ζέχος* и др. не можили да налучѣтъ. Амжжени тѣ, какъ то е доказано въ повѣстность тѣ, нѣсѣ были друго, нѣ жени оставши безъ мъжие то си, кои то сѣ истрѣбили въ еднаж битѣж, и тии, по тогашны тѣ времена, бранили свободѣ тѣ си додѣ отрастѣтъ мъшкы тѣ имѣ дѣца и додѣ ся умножѣтъ пакъ мъжие то, разумѣва ся чи сѣ осѣли и нѣколко си мъжие.

Освѣнъ въ тыя рѣчи што ся види съставено *a* или *ia* отрицательно, въ нашѣ българскы языкѣ, нахожда ся и отдѣлно таж силѣ имѣюшто, какъ то: ась чѣтъ, а ты слушашь; ась бѣж, а ты спишь, и др. мл.

Забѣлѣшка. Въ стары нѣкои си рѣчици и граматикы писаны по свойству приправенаго въ Руснѣ чърковнаго на языка са говори о тому:

Я. собзѣ распрагательный, разумѣ дѣлашь, такъ реши: азъ читаю, а ты спиши. азъ глаголю, а ты посеши. Полагаетса же всегда напредѣ реченій, ибо не можемъ реши, ты а: онъ а, и проч. (Вишь Лезіконъ тредзычный и проч. издаан. 1704 въ Москвѣ).

Видѣвши чи *a* отрицательно, кое до сега е было познато само въ самскрѣтъ и грѣцкы ꙗзыкѣ съставено въ начало на рѣчы тѣ, ся находи и въ нашъ българскы ꙗзыкѣ, нека разяснине какъ и зашто има тѣж отрицательнѣ силѣ, какъ то и частици тѣ *ни* и *ви*, зашто ѣж имѣтъ?

Нѣ можи нѣкои си тутакъ си да противокажи: Е! какво разяснение или произведение можи има една гласна буква *a* или единъ слогъ *ни* и *ви*? То е тѣж случайно достигло да ся зѣмѣтъ въ такавѣж смыслѣ и слѣдовательно никакво произведение не можѣтъ има. Нѣ! ные мыслиме съвсѣмъ другоѣче: и най-малкый гласецъ, кой е полугласный *ь* въ нашъ ꙗзыкѣ, произносенъ отъ чловѣка, а въ по-обшырнѣж смыслѣ и отъ други тѣ животны, съкрыва въ себе си еднѣж и каквѣж да е вѣтрѣшнѣж смыслѣ, иначе не е възможно да бѣди. Само една бездушна машина отъ усиление или художественно издава гласове безъ смыслѣ.

Да бы доказали по-ясно нашѣ рѣчы, нека наведеме мимоходомъ единъ примѣръ.

Кога то единъ чловѣкъ лѣжи на постелѣж тѣж си боленъ отъ нѣкаквѣж си недѣжѣж и пѣшкѣж излежѣж т. е. произноси единъ най-слабъ и най-малакъ гласецъ (безъ да ишти помощь, ни то да ся тѣжи отъ нѣкоѣж си голѣмѣж болка или будешъ), кой-то гласецъ ся изговаря и пиши съ нашѣж тѣж буквѣж *ь*, какъ то н. п. да пѣшка: *ь! ь! ь! ь!* то што значи съ други рѣчы? не заключа ли въ себе смыслѣ тѣж: *ась страдаж, болувамъ, лошо ми е* и проч? а кога то почювствува отвѣнь или отъ вѣтрѣ тѣла си извѣнрядно нѣкое си штрѣканье или будешъ, или му ся прави на тѣло то нѣкаква си операция, или най-послѣ нѣкой си го заплашва и напада на него да го удари, та ся унуди да удвои, утрои и учѣтвърти той-зи малкъ гласецъ *ь*, на *а! а! а!* или на: *о! о! о!* или на: *у! у! у!* то не заключавали смыслѣ тѣж: *боли мя едикойа стрѣна на тѣло то ми* или *имамъ будешъ на тѣж или на онаж стрѣнѣж тѣла си*, или *страхувамъ ся отъ тѣж операциѣж, коѣ ми ся прави*, или *избавете мя отъ това нападение и ударъ кой мя заплашва* и проч.?

Съ други рѣчы да кажимъ: Кату започнине отъ най-слабый гласецъ, до най-высокий, т. е. отъ първобытное *ь*, до най-сложное *у*, кого въ каквѣж и да е случай произноси чловѣкъ, виждеме чи постѣпено ся заключаважтъ въ него по нѣколко си вытрѣшни смыслы, кои го карѣтъ да го произноси тѣж.

Това е естествено въ общѣ въ всѣкъ чловѣкъ, а отъ части и въ други тѣ животны*), што то, какъ то выше казахме, ни единъ гласецъ, произносенъ отъ чловѣка, не можи бы безъ смыслѣ или вѣтрѣшно умно значение.

*) Многи слокове, произносеня отъ животны тѣ, виждѣтъ ся промыслени. Кога то една кокошка клочка найди хранѣ, а пилета та ѣ иѣсѣ при неѣ, тѣа произноса единъ особенъ гласъ, кату чи ги выка, и тѣи ся притекажтъ и дохождажтъ тутакъ си

Нека дойдиме сега на прѣдмѣта си.

Отрицательни тѣ частици *а*, *ны*, *вы*, нѣсж друго освѣнь пѣрвобытны тѣ личны мѣстоймяныя, образованы: *а* отъ утроено *къ*; *ны* отъ *ь* и прѣдложе- ние то на съгласно то *н*, *нь* и попълнено съ *и* или *ие*, какъ то го изговаря- ме Българи тѣ, *мы*, тѣж сѣшто и второ то лице *вы* е станжло съ прѣдложе- ние то на съгласнѣ тѣ буквѣ *в*-въ и попълнено *вы*, какъ то го изговарямы.

А отрицательно то имъ значение произходи такъ:

Кога то чловѣкъ говори само за своѣ тѣ си особѣ и личность *ась* или *іась*, или само *а* и *іа*, то значи чи той отдѣля, отказва и отрича своѣ- тѣ си личность отъ сичкы тѣ други обкрѣжающы го сѣштества и твары, и иска да кажи съ други рѣчы: *ни то ты*, *ни то онъ*, нѣ мога та само ли- чность отдѣлна, отрѣчена отъ всѣко друго; или по-просто, какъ то по нѣгдѣ си изговаря народѣ, *моја милость*, *твоја милость*, *негова милость*, вмѣсту: *ась*, *ты*, *онъ*.

Ето разіаснение то на *а* отрицательно, кое му е начяло то и зашто има таж отрицательнѣ силѣ, т. е. кату ся състави въ начяло на рѣчы тѣ из- мѣнява имъ пѣрвѣ тѣ смьсьль, сирѣчь отъ положительнѣ дава имъ отрицатель- нѣ смьсьль, какъ то видѣхмы въ прѣдизложены тѣ примѣры съ *а* отрицательно. Самскритскы *жива*, живѣаштѣ, *а-жива*, не-живѣаштѣ; *мрита*, мѣртвѣ, *а-мри- та*, не-мѣртвѣ, безмѣртенѣ; грѣцкы *θάνατος*—смѣртѣ, *ἀ-θάνατος*, не-смѣртѣ, без- смѣртенѣ; бѣлгарскы *тънь*, *тънка*, тъмнота, *а-тънь*, не-сѣнка, не-тъменѣ, при- носно свѣтъль; *лова*, ловѣашта, хваштающта, *а-лова* или *іалова*, не-ловѣашта, не-захваштающта и проч.

Това разіаснение на *а* отрицательно е основано на най-голѣмое здраво- мыслие, штото никакво упровергание не можи има. Никой мѣдрецъ не мо- жи отказа чи чловѣкъ въ мыслы тѣ си (размышленны та си) и въ говору си за пѣрвѣ точкѣ полага себе си *ась*—*моі*, и отъ неж точкѣ начинающтѣ раз- сѣжда и размышлѣва за сичкы тѣ други, кои подпадѣтъ на неговы тѣ чюв- ства и мыслѣ, и какъ то той улицетворява своѣ тѣ си личность отдѣлно отъ други тѣ, тѣж улицетворява, мыслено, сичкы тѣ други свѣтовны въ об- штѣ сѣштества, удушевлены и неудушевлены. Само то доказательство на това е лзыка, кой кога мысли, изговаря или пиши, за сичкы тѣ сѣштества, дѣли ги на лица, родове, броеве и проч.

Това е по нашему мнѣнию истинно то начяло и разіаснение на части- цѣ тѣ *а* отрицательно. А какъ то ся разіаснѣва значение то на *а* отрицат.

при неж и почвѣтъ да ѣдѣтъ! Кучета та кога минува мѣчка или онѣй-зи кои то ги гонѣтъ да ги убивѣтъ, лѣжтъ вѣкакъ си подплашено и необично! Опытни тѣ овчари познавѣтъ кога имъ лѣжтъ кучета та на вѣлкѣ, и кога лѣжтъ на чловѣкъ! Подобны примѣры, врѣху животны тѣ, можи чловѣкъ да наведе много,

азъ до полковъ знаихъ до полковъ писанъ е' който чина
по мнѣна на узничъ нека тиче, исторіята. ала въ са
на не мисра еместе на слова та чи не са хубавъ. прощавайте
писано на 1878. Годъ 18 нѣ 16. н.

ДРЕВНОСТЪ ТЯ

БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА ВЪ ОБШЫРНОСТЪ ДОКАЗАНА

ИЛИ

нѣколко си отломки отъ стары тѣ заидскы богослужбны книги съ сравнение то на българскы нашъ говоренъ и писменъ языкъ, какъ то и съ самскрыты святъ языкъ.

Самскрытый языкъ е святый языкъ на Индійцы тѣ на кого то сж писани сваяштени тѣ имъ книги Вѣди тѣ и други.

Забѣлѣшка. Vêdas, nom des livres sacrés des Hindous. Ils sont au nombre de quatre. Les trois premiers sont le Rîitch (en composition, devant une lettre sonor: rig), Yadjours-r et Saman-a: Rig-Vêda, Yadjour-Vêda, Sama-Vêda. Le quatrième, qui est moins anciens, se nomme Atharvan.

Le mot Vêda est dèrivé de la racine vid, savoir.

Vêdanta (composé de Vêda et de anta final), nom d'un système de philosophie orthodoxe qui s'appuie sur les textes des Vêdas, et qui est attribué à Vyâsa.

Вѣда, найменованне на сваяштены тѣ книги Индійцевъ. Тии сж четири въ число. Три тѣ първи сж Rîitch=Ритх (а съставено прѣды звучнж буквж става Rig=Ригъ), Яджус-р, и Саман-а. Чтвъртаѣа же, коѣа не е толко старъ, ся именува Атарванъ.

Рѣчь та Vêda-Вѣда прѣисходи отъ кореннаж рѣчь vid-вид, знати.

Vêdanta-Вѣданта (съставена рѣчь отъ Vêda-Вѣда и анта окончательнж слогъ), найменованне на една православно системж философиѣ коѣа ся основава на текстове тѣ на Вѣды тѣ, и коѣа ся отдава на Виаса чи ѣ былъ списателя.

За древность тѣ на самскрыты тѣ сваяштены книги. учени тѣ ништо положительно нѣсж доказали юште, толкова само е познато, чи до сега други по-стари книги, съ такавж съвършенность писани, нѣ сж ся юште нигдѣ по свѣта открыли. А индѣйски тѣ учени, брахмани тѣ, вѣрвжтъ чи тѣхни тѣ книги отъ бога Брама сж дадени! Языка си же назовавжтъ самскрытъ кое значи святъ.

Забѣлѣшка. Европѣйски тѣ учени пишжтъ sanskrit вмѣсту samskrit, какъ то е писано на него языкъ, нѣ то не е исто то и право то. Таѣа рѣчь е съставена отъ sam, кое на самскрытъ языкъ е усильтвно мѣстоймяние и отъ scri-ta, кое значи таино. самскрытъ=самый тайнственный, святый языкъ. На нашъ българскы языкъ имамъ рѣчь тѣ сам, какъ то и рѣчь тѣ скрытъ, въ исто то значение кое имъ отдавжтъ

индийски тѣ учени, и кое то е и право то. Зашто то сваштени тѣ нѣшта носѣтъ и ния тайны или тайнственны, понеже тии сѣ были сѣкогы покрыти, сѣкрыти отъ простонародие то. Ные имамы и глаголь крѣж, и сѣ прѣдлога сѣ-крѣж, сѣкрыемъ сѣ-крѣямъ, и сѣ-крѣвамъ, скрѣвамъ, сѣхранено въ народа ни по-разны прѣдѣлы, какъ то и въ стары тѣ ни рѣкописи; имамы и рѣчь, сѣ-крыто, скрѣто и крѣено, и друг., а сички тѣ тѣя имѣтъ значение, тажъ, потуляемъ, тайно, потудено и проч. Штого рѣчь та сам-сѣкрытъ, самскрѣтъ е и наша чиста българска рѣчь въ исто то значенне какъ то нѣ зѣмѣтъ индийски тѣ учени.

Каква важность за българскыи ѣзыкѣ! ѣзыка на кого то сѣ писани святи тѣ Вѣди да носи сѣшто българско ния! А колко юште подобны штѣмъ видѣ въ настоѣаштее сѣчненне!

Въ Сиамскы тѣ книги, кои сѣ принесени тамо отъ Хиндиستانъ въ древность, има книга коѣа носи ния Триодакъ—тры пода, сравн. наше подъ—и остъ и сравни мѣтарства та на св. Теодора, кои сѣдържѣвѣтъ подобны вѣрванья. Патимокъ, книга въ кожъ сѣ написани правила за иноцы тѣ, кои сѣ твѣрдѣ много тамо, какъ да си испатѣжѣтъ грѣхове тѣ (сравни наше патити, испатихъ и проч., а нека никой не помисли чи то е отъ грѣцко то παθος, зашто то и то се отъ тамо си тегли начало то, какъ то ся види тѣа рѣчь въ самскрѣтъ ѣзыкѣ.) А въ тажъ книгѣ инока (калугерина) ся назовава Самокъ, усаменъ, живѣѣаштѣй самъ, небракосѣчитанъ и вѣнъ отъ чѣловѣчско то общество. Послѣ имѣтъ книгѣ Правини, коѣа сѣдържѣва законы тѣ имѣ т. е. книга коѣа дава всѣкому правини тѣ; и книга Пра-барамата, сѣдържѣюшта повѣствуванья (истории). (Сравни наше пра-прѣ, пра-дѣдъ, пра-отѣцъ и др., и берѣ сѣ-бранъ, сѣ-братъ, беримъ), т. е. сѣбрание отъ стары сѣвѣтыя, повѣстность.

Нѣсѣ ли тии сички на нашъ българскыи ѣзыкѣ? има ли вѣкы нѣкакво си сѣмѣнне или нѣкакво си случайность сѣзвучия?...

Зандскыи ѣзыкѣ е твѣрдѣ тѣсно сроденъ сѣ самскрѣтъ ѣзыкѣ, а найпаче сѣ ѣзыка на кого то сѣ писани Вѣди тѣ. Почти сички тѣ му коренни рѣчи сѣ исти тѣ сѣ самскрѣтскыи. Разлика та между два та ѣзыка е въ гласапроѣзношение то на нѣкой си буквы и въ свойство то на нѣкои си окончанья. Самскрѣтѣй класичнѣй ѣзыкѣ ся види да е отъ послѣ твѣрдѣ много обработенъ.

Той е свѣтѣй ѣзыкѣ на кого то сѣ писани Заратови тѣ книги (*Zoroastres*, отъ кое ся е увело въ европѣйскыи ѣзыкѣ, *Zoroastres*, е прикрѣвено отъ грѣцы тѣ, тѣлкувавши Зора=ѣстров), и старыи ѣзыкѣ на Парситѣ (Партиани тѣ).

Забѣлѣшка. Въ Зандскы тѣ книгѣ ния то Зарата, стои Zarathustro=Заратустро, кое учени тѣ сѣ тѣкували разнovidно, то естѣ окончанне то ustro, кое зѣмѣтъ за рѣчь особнѣж отъ Zarath, нѣ никакво удовлетворитѣлне тѣкуванне нѣсѣ му дали до сега. По нашему мнѣнню, безѣ да вхождаме въ упорѣвѣганне на тѣхны тѣ догѣткы вѣрху тажъ рѣчь, казваме чи таѣа рѣчь не е сѣставена отъ двѣ рѣчы Zarath и ustro, нѣ е една цѣла рѣчь и Зарат значи свѣтѣлѣй, на кое сѣ сѣгласни и учени тѣ; а ustro е окончанне увеличитѣлно значенне имѣюште, какъ то и много другы подобны окончанья ся виждѣтъ въ Зандскыи ѣзыкѣ, и значи Заратустро—свѣтѣлѣйшѣй. Знаино

е чи въ заидскы тѣ книги на много мѣста Заратъ и **И**ра-мъздъ = свѣто-давецъ ся зѣмжъ за едно. Ныне ште имаме приликъ да говориме о тому драгодѣ въ обшырность.

Рѣкописи тѣ на тья драгоцѣнны святы Зандскы книги бѣхж ся съхранили въ Гюзаратъ (въ Хиндистанъ), дѣ то едно приселенне отъ стары тѣ Парси бѣше прибѣгнуло, изгонено отъ Мохамеданцы тѣ въ десятии вѣкъ и дѣ то тѣхни тѣ потомци имжъ днѣсь едно голѣмо влианіе и богатства, съхранивши свое то старо вѣройсповѣданіе и испълняюшти богослужение то си, и днѣсь іоште, на тѣхъ стары кнзгы, безъ да ги разбира народа.

Ето што говори Г. Мах. Müller за това приселниие, въ свое то съчинение. *La science du Language:*

„D'après le Kisseh-i-Sanjan, ouvrage qui n'a toutefois presque aucun valeur comme histoire des premiers siècles du parsisme, les adorateurs du feu se réfugièrent dans le Khorasan, quarante-neuf-ans avant l'ère de yezdegerd (632 de J. C.), vers l'année 583, pour se rendre dans la ville d'Ormuz (Ormus sur le Golfe Persique), qu'ils habitèrent pendant quinze ans. En 698, ils émigrèrent dant l'île de Dieu, au sud-ouest de Katiavvaz, et ils y séjournèrent dix neuf ans, jusqu'en 717, époque ou ils quittèrent l'île pour la ville de Sanjan, située à environ huit lieues au sud de Damaun.

Après une periode de trois cents ans, nous les voyons se repandre dans les villes voisines du Guzarate, et établir successivement le feu sacré à Barsadah, à Nausari, près de Surat, et à Bombay. — „Bombay Quarterly Review. 1856, N-o. VII, p. 67.—

— Употрѣбительно то имя на Заратовы тѣ книги отъ Шагани и отъ други тѣ Мохамеданцы списатели е: *Zend-Avesta* = *Занд-Авьста*. Парси тѣ же изговоржъ: *Avesta* et *Zand* = *Авьста* и *Занд*, взимаюшти, *Авьста* въ смыслъ текста, и *Занд* ꙗкату тытуль тълкуванія языка Пехлви, нѣ азъ съмнѣвамъ, казва Г. Мах. Müller, чи такова е было първобытно то значеніе на *Занд*. Вижда ми ся по-вѣроятно чи *Занд* е исто съ самскрятажъ рѣчь *chhandras* (scandere), имя дадено на Вѣдскы тѣ пѣсны, и чи *Авьста* е трѣвало да има на самскрйтскы свое то съотвѣствующи *Avasthâna*, кое не ся срѣшта истинж, нѣ кое бы значило: *единъ текстъ установленъ, утвърденъ*. *Avesthita*, значи на самскрйтъ языкъ *онова кое е упрѣдѣлено* (увѣстено, извѣстено).

Занд-авьста съдържава, до колко то е открыто до сега, чѣтиры книги: **И**сна, (élévation de l'âme = извышение души, изгаснение камъ Бога), Виспередъ (chefs des êtres = на всякое мѣсто владичество его?), **И**схти и Вандидад (*Vendidad* = *vidaēvadâta*; ср *pehlvi Juddivdad*). Нѣкои си же учени мыслжъ чи *Авьста* узначява най-стары тѣ текстове, а *Занд* тълкуваніе то; и *Пазанд*, разгаснителны тѣ забѣлѣшки. (*Пазанд*, по *занд*, послѣ *занд*). Други

прѣдлагать за по-право *Zandavsta=Zendassta* и тълкувать: животъ давающа книга и проч.

Той народъ носи и имя то *Guébres=Гебри* и нѣкои си казвють чи то ушь было происходило отъ персийско то *gheōg=infadele*, *giaur=невѣрникъ*. Ныне никакъ нѣсме съгласни на това, нѣ видиме въ рѣчь тжъ *Гебри*, прикрито то отъ стары тѣ Гръцы *Κήμτροι* и по-последно то *Κιμέριοι*: знаино е чи стары тѣ Гръцы, странны тѣ рѣчы, кои ся сжъ произносили съ *γ* дебело, замѣнявали сжъ *γ* съ *χ*, а буквжъ *β* съ *μπ* или съ *π*, само: *Κήμτροι=Гибри*, Гебри, кое свойство и до днѣсь сжъ съхранили потомци тѣ имъ или говорашти новогръцкыи языкѣ.

Ныне мыслиме чи право то произведение на тажъ рѣчь *Гебри* или по-право *Гьбри* е отъ *гьбрь* (высоко и широкограно растѣште дърво, кое ся почита и до сега въ Българиж за свяштено и ся струвють подь него юште нѣкои си молитвы и жертвопринесенныя отъ старцы и бабы Българы по нѣкои си мѣста), какъ то ся производи и рѣчь та *Druid=Друид*, отъ *drev=дърво*, дърво, Друид; зашто то Друиды тѣ испълнѣли богослуженныя та си подь дървета, и имянно подь джбове. Ныне штѣмъ говори, въ настоѣаштее съчинение, о *Друидамъ* обшырно и штѣмъ видѣ тамо съ неборимы доказательства чи *Гьбри* или *Κήμτροι* и *Друиды* е едно и сжшто имя, единъ и сжштъ народъ. А рѣчь та Гьбри ако въ персийскыи языкъ е достигла да ся зѣма за *невѣрны*, какъ то рѣчь та *Елинъ* въ нашъ чърковныи языкъ ся зѣма за невѣрны, нѣ тѣа нѣма това значение.

Първы кой е привелъ *Занд-Авѣста* на европѣйскыи языкъ былъ е единъ Французинъ *Anquetil Duperron* имянемъ; нѣ неговый приводъ не е былъ на-право отъ зандскыи языкъ, а отъ единъ другъ приводъ на персийскыи.

Той знамянить мжшь, отъ любознательности привзѣтъ, прѣдприѣмнжль е едно много опасно пжтишествие по Хиндистанъ въ 1754 л. съ твърдъ надѣждж да открье святы тѣ стары книги на Партианы тѣ, и завърнжль ся е въ Францъ въ 1762 л. съ 180 различны стары ржкописи, между коимъ сжъ были и зандскыи тѣ книги и положилъ *γ* е въ Паришко то царско книгохранилиште.

Първы же отъ европѣйцы тѣ кой то е прѣдприѣмнжль да чьте самы тѣ рѣчы Зарата былъ е нѣкой си Раскъ, Данецъ родомъ, и подиръ неговжъ тжъ привременжъ смърть, *Eugène Burnouf=Евгений Бурнуфъ* въ Францъ, сполучилъ е най-славныи успѣхъ въ ново то искусство языка, прочитавшъ языка на *Занд-Авѣста* и вѣстановившъ негово то тясно сродство съ самекрытый языкъ.

За древность тжъ же Зандскаго языка и за книги тѣ Заратовы учени тѣ

нѣсж іопте ништо положительно доказали. А стари тѣ писатели говоріа-
шти за тѣхъ, отдавжтъ имъ еднаж твърдѣ отдалнж древность.

Ето нѣколко си отломки отъ тѣхъ.

— Ἀριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ φιλοσοφίας καὶ πρεσβυτέρους (τοὺς Μάγους)
φησὶν εἶναι τῶν Αἰγυπτίων καὶ δύο καὶ αὐτοὺς εἶναι ἀρχάς, ἀγαθὸν δαίμονα καὶ
κακὸν δαίμονα· καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς καὶ Ὀρομάσδης, τῷ δὲ Αἰδῆς καὶ
Ἀρειμάνιος. (Διογ. Λαερτ.)—

—Аристотель же първо о маѣрословию говори, чи Маги тѣ сж по-
стари отъ Египтяны тѣ и тии вѣрвжтъ въ двѣ начяла, добръ и зль духъ.
Едному же имя Ирж-мъздъ (Ζεὺς), а другу му Ариманъ=Ахаранъ (Αἰδῆς=пъ-
кала грѣц.).

Заблѣшка. Сички тѣ стари грѣцки писатели, описаюшти божьства та на
другы тѣ народы, полагажи сж свои тѣ за най-стары и за това сж тълкували имена та
на свои тѣ си, какъ то е видно тукъ чи и Аристотель казва καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι
Ζεὺς καὶ Ὀρομάσδης —Нъ ако Аристотель бы зналъ чи пихно то Ζεὺς е зѣто отъ заѣд-
ско то *Deus*,*) зль духъ, не бы писалъ тжй, т. е. да мысли чи Иржмъздъ е тѣхный Ζεὺς!

Кату разгѣда чьловѣкъ само то склонение: Ζεὺς имян. падеж., Δις род., Δι
даты. Δι α вин., не му остава никакво смѣнѣние чи то е зѣто отъ Парсы тѣ, а кату
разгѣда друго едно склонение: Ζῆν им. Ζηνός род., Ζηνὶ дат. Ζήνα, вин. вижда јавно
пакъ персийское Цин=зль духъ. Рѣчь та Θεός е сжшто отъ Ζεὺς-Θεός-Θεός, а пѣ
какъ то маѣдрувжтъ нѣкой си грѣцки маѣреци Θεός προέρχεται ἀπὸ τοῦ Θεᾶσαι τὰ πάντα!

За Зевса има най-много смѣшны и сплѣтены приказки отъ грѣцки тѣ стары пое-
ти и баснословцы, кои единъ другиму противорѣжжтъ. Едно же Мисенѣйско поѣрѣда-
ние казва, чи Зевса го възпитала въ дѣтство нѣкоја си нимфа (Горска Дива, Само-Дива)
иманемъ Неда; а отъ нейно то имя ся назвала и рѣка Неда! (Вишь Dictionaire My-
thologique universel, издаденъ par Th. Bernard 1854. Paris). Наши тѣ Българи пѣжтъ
въ Ладинъ празникъ (Лазарь въ християнскы календарь): „Ой Ладо, Ладо, момиче
младо! и: ой Недо, Недо, мамичо чедо!, а знајно е чи Лада ся е славила отъ
Българи тѣ за богышж любви и ѣрѣдстатѣлж брака. На каквж отдалнж древность ся от-
носыжтъ тѣй-зи българскы пѣсны! Прѣды да ся възпитае Ζεὺς отъ Неда Самодивж и да
ся състави грѣцкый Олимпъ!....

Берось, въ съчинение съхранено въ арменскы ѣрѣводѣ отъ Юсеба, въз-
помянува еднаж Мидскж династиж, основанж въ Бабылонъ отъ единъ царь на-
зиваемъ *Зороастръ*, много вѣрѣмъ прѣды Нина [Ninus]; той живѣлъ около
2233 прѣды Хрѣста.

Ксанту [Xantus] отъ Лидиж [470 прѣды Хрѣста], наведено отъ Дио-
гена Лаертыя, полага Зороастра пророка 600 год. прѣды Трѣйскый бой
[1800 год. прѣды Хрѣста].

Аристотель и Евдоксъ, спорядъ Плиния [hist. nat. XXX, 1,] полагали

*) На санскр. јазыкъ *dēva*, а на заѣдскы *daēva*. Въ Брахманы тѣ рѣчь та *dēva* зна-
чи dieu=Богъ, а въ Парсы тѣ *daēva* значи mauvais genie=зль духъ.

Зороастра 6000 год. прѣды Платона; Ермиппъ го полагаалъ 5000 год. прѣды Тройскый бой. (Diog. Laërt, Prosem.).

Плиний (hist. nat. XXX, 2,) говори чи Зороастръ живѣлъ много тысящты години прѣды Мойсеа Еврѣйна, кой основалъ единъ другъ видъ отъ магии. —

Отъ сичкы тѣ тыя ся види каквж древность сж отдавали стари тѣ Зарату, кому ся приписвжтъ зандскы тѣ книгы и въ кои то ся той споманува говориаштъ съ Бога или ся зѣма и за самага Ирж-мзда, какъ то и выше споманжхмы.

Забѣлѣшка. Ные видѣхме, въ изслѣдование то за Сива Бога, чи огъня ся е юште отъ тогава убожавалъ и то божество *Agni*, е стоило при Сива, въ нашы тѣ же Кждены или Бждны вечяры видѣхме чи Българи тѣ вардѣтъ огъня да не угаснѣ, и пр., това почитание за огъня ся види и въ Пелазгы тѣ, стары тѣ Българы или Словены, какъ то и въ Гръцы тѣ, кои сж го научили отъ Пелазгы тѣ, нѣ въ днѣшны тѣ Гѣбры е съхранено и до сега да вардѣтъ божьи огънь неизгасненъ за всегда въ храмове тѣ ся.

Днѣшны тѣ учени подъ название то *Sabéisme* разумѣвжтъ поклонение то на огъня а най-паче на звѣзды тѣ. А вѣройсповѣдание то зандско учени тѣ назовавжтъ днѣсь *Magdéisme*, или по-просто юште *Magisme*, отъ имя то Магы кое сж отдавали стари тѣ на попове тѣ того вѣройсповѣдания.

Основна та же мысль на Заратово то вѣройсповѣдание е вѣрванье то въ двѣ начяла, добро и зло, борба та между свѣтлость тж и мракове тѣ, борба коиа трѣба да ся свърши съ разорение то на мръкове тѣ. Тѣй-зи двѣ начяла сж улицетворени въ *Ormuzd*—Ирж-мздь, Богъ свѣтлости, добро то начяло, и въ *Ahriman*—А-харенъ, Богъ мрака, зло то начяло. Нѣ надъ тѣй-зи двѣ начяла има и едно высше отъ тѣхъ начяло, вѣчный *Zervanê Akérené*, създатель Ирж-мзда и Ахарана и проч.

Ные наведохме това кратко изложение за самскрыты тѣ и зандскы тѣ книгы и языцы, за да упознайме малко нѣшто нашы тѣ Българы съ тѣхъ, а най-паче зашто то штѣмъ изслѣдова цѣлы рядове отъ зандскы тѣ книгы, сравняюшти ги съ нашъ говоренъ и писменъ языкъ.

Въ книгж тж — *Commentaire sur le Yaçna*, — съчинение ученаго Евгенья Бурнуфа, дѣ тълкува нѣколко си рядове отъ начяльны тѣ молитвы подъ наслова *Invocation*—възвание, въ II стрычкж чете:

Ṣtaōmi Achēm Vōhu.

А тълкува го: je célèbre l'Achēm vōhu (trois fois.), рѣчь тж же *ṣtaōmi* производи отъ коренаж зандскж рѣчь: *ṣtu*, коиа има съотвѣствующтж си рѣчь на самскрытскы *stu*. За молитвж тж же *Achēm Vōhu*, казва: est aussi nommée de deux premiers mots dont elle se compose. C'est le plus souvent de cette manière qu'elle est citée dans les livres de la liturgie, parce que les

Parses doivent la repeter de memoire. (приводъ) — *Ahém Vóhu* е тѣй названа, тага молитвѣ, отъ първы тѣ рѣчы отъ кои то ся съставиа. По той-зи начинъ ся възпомянува най-често въ книги тѣ на службѣ тѣ; зашто то Парси тѣ ѣ чѣтѣтъ на-устѣ.—

Разіяснение на рѣчы тѣ. *štađmi*, какъ то видѣхме, тѣлкува ученый Бурнуфъ је *celebre*=славословъ или је *loue*=хвалѣ. Нъ това тѣлкование е въ приносѣ тѣ си смисль; зашто то *sti* заидско е наше то *чтѣ, чѣтѣ* (чѣту въ чѣрковный по новъ іазыкѣ), а *štađmi* е старый крой на нашый глаголь *чѣтаіамъ* или *чѣтаіамъ*, какъ то го изговарѣтъ македонски тѣ Българи, кое въ първобытно то си значеніе е: *je lie*, французскы, *ἀναγιγνώσκω*, грѣцкы. А значеніе то: *je loue*=хвалѣ и је *celebre*=славословъ, сѣ приносны значенія, кои исто има и наше то *чѣтаіамъ* или *чѣтаіамъ*, по-чѣтаѣ, по-чѣтаемъ, и пр., а кога то чѣте чѣловѣкѣ Богу молитвы не прави друго освѣнъ да го хвали и славослови.

(CHAPITRE I. XIII.)

Nivaédhayémi, hankarayémi, uzaéigana, ašrađné, asahé (или *asahné*) *rathvvé*.—

—Нивадхаѣми, ханкараіами, узаіарана, ашаонѣ, асахѣ (или асахне) ратвѣ.—

Тѣй чѣте Г. Евгений Бурнуфъ таѣ молитвѣ и тѣлкува ѣ:

J'invoque, je célèbre Osiren (uzayéigana la partie postérieure du jour), pur, maître du pureté.

—Възвавамъ, славѣ Озирага (узарага послѣдняя часть дня, заходѣ слънца), чѣстаго, Господа чѣстоты.—

А Anquetil Duperron е тѣлкувалъ прѣды Евгения Бурнуфа тѣй:

Je prie et j'invoque (le Gáh) Oziren, saint, pur, grand.

—Молѣ и възвавамъ (Гаха) Озирага, свѣтаго, чѣстаго, великаго.—

А ны чѣтемъ таѣ молитвѣ, помостѣ българскаго іазыка, тѣй:

Ны-вз-дхаіамы [ны-вз-дъхаіамы], ха-на-караіамы, Узарага, ача-он-іе, а-сахѣ, ратвѣ. Тѣлкувамы же: *Nous prions et nous invoquons Uzarana, Car il est incorruptible et maître puissant.*— разіяснено: *Ны* (чрѣзъ наше дыхание) молимы и възваіамы Бога узараюштаго свѣта [или чѣтемы утреннаѣ молитвѣ], ачи [гако] онѣ іе нетлѣнный, [а-сѣхѣ или асѣхънѣ=не-сѣхнѣаштый] и Господѣ великий.

А ето на какво ся основавама:

Всѣкъ ученъ знай чи стари тѣ Ирриани, (потомци прави коимъ сж Занди тѣ), сж славили Бога, уличетворяюшти въ молитвы тѣ си Земѣ тѣ, Сльнце то и Зорѣ тѣ, и въ появление то на Зорѣ тѣ ся сж молили всѣкъ чястно и обшто въ събрания та си, кои молитвы и до днѣсь сж съхранили тѣхни тѣ потомци, нейзмивши тѣ старо то си вѣройсповѣданіе, да чѣтжть велегласно [да възважѣтъ] обшто въ храмове тѣ си, какъ то и ные днѣсь, хрїстиани тѣ, чѣтемы и възвавама въ наши тѣ чѣрквы молитвы тѣ си обшто; што то *nivāēdhāeti* = *nivāndhāmi*, какъ то чѣте Г. Евгений Бурнуфъ, не трѣба да ся тълкува *je prie* = молю, въ единствено лице, нъ *ny-va-dhāiamy*, *nye-va-dhāiamy*, = *pous priops* = ные молимы въ множ. лиц.; понеже то е съставено отъ *ny* = ные Българскы [мы рускы], множ. бр. пъргаго лица личнаго мѣстоймянїя *асъ*, и отъ прѣдлога *ва*, и глагола *дхаж* [дхаж въ чѣрковенъ нашъ іазыкъ] *ны въздхажамы**) т. е. въздаіамы Богу молитвж чрѣзь наше дыханіе.

А да ся зѣма *дыханіе то* за члвѣка, то е обично и въ наши тѣ днѣшны чѣрковны молитвы, какъ то: *Всѣкое дыханіе да хвалитъ Господа*; то сжшто изражение ся находи и въ персийскы книжевенъ іазыкъ. Въ съчиненіе то *Гюлистанъ* ся находи писано: *mezidi niāmet xer nefēs frūmir ved*, кое ся тълкува буквално: мѣздѣ благодати [има] всѣко дыханіе вжтрѣ си [вѣдѣжаемо и издѣжаемо] т. е. всѣкое дыханіе колко то пѣти изхожда и вхожда въ тѣло си, дѣжно е да слави Бога и отъ того добыштѣ въздаіаніе благодати его. —

Въ нашъ Българскы іазыкъ въ обштѣ ся сж съхранили слѣдныя окончяныя спряженыя глаголовъ: на ь или удвоенъ ж, на ж = ви, на ж, на аж, ам, аіамъ и іамъ. п. р. жалъ, жалъ, жалъ, жалъ, жалаж, жаламъ, жаламъ, и жалаіамъ; каръ, каръ, каръ, караж, караіамъ, карамъ и др. много; сжшто и въ еленскы мнимъ за първобытенъ іазыкъ ся виждѣтъ: *μῶαω*, *μῶϕ* и *μῶαημι* = *мыаж*, *мыж*, *мыаіамъ*; *βοῶω*, *βοῶϕ*, *βοῶημι* = *выаж*, *выж*, *выаіамъ*; *σταῶω*, *σταῶϕ*, *σταῶημι* и *ἵσταμι* = *стаж*, *стж*, *стаіамъ*; *ζῶω*, *ζῶϕ* и *ζῶημι* = *жаж* (*жавж* и *живѣж* съ *в* прибавено), *жаіамъ*, и др. мл. А тѣй-зи почти и тѣмъ подобни спряженыя глаголовъ ся виждѣтъ въ Занскы и въ Самскы іазыкъ.

*) Дхаж въ старостъ ся е чло: дх-хаж, кое е съставено отъ дх-данъ, давамъ и прѣдлога на и хаж, глаголь, кой значи живѣж. На Българскы нъ хаж іоште ся употрѣблява въ значеніе то живѣж, какво привите, нъ-хайте ли т. е. живи ли сте. А въ зандскы іазыкъ ся срѣшта рѣчь та хаіатъ = животъ. На Българскы казвама хаіатъ и мѣсто то кое то оставжтъ прѣдъ кашты тѣ си *le devant*, се покрыто отъ сѣрѣжж тѣ, дѣ селци тѣ лѣтѣ вѣдѣтъ и спжтъ и обично тамо сѣдѣтъ най-много подъ сѣнжж и не хлѣднж. Види ся чп тая рѣчь има исто то значеніе, какъ то и въ Зандскы іазыкъ; зашто то кога то члвѣккъ въ топлы тѣ времена сѣднн на хаіата си, да ся прохлади и въздѣжае = въздѣжае въ себе си чистъ и прохладенъ въздухъ, вѣстишж чи ухрабрѣва живота си.

Ако ли допустиме чи *nivādhaēmi*—*nivadхаіамі* е въ единствено лице, какъ то го тѣкуважъ вышепомянжти тѣ любословци, и зѣмиме частицѣ тж *ни* за равнѣ съ *а* отрицательно, въ единственъ брѣи, ако тѣ и да е множ. бр. личнаго мѣстоймянїя, какъ то ѣ доказане, тогава *nivadхаіамі* бы ся зѣло за *ia-вздохамъ*. Нъ първобытнѣи видъ е се пакъ множественно, *ни въ-дохіамы*, кое, можи ся прѣдположи, да е отъ послѣ достигло да ся зѣма за единствено, какъ то сж достигли и наши тѣ на *амъ* и грѣцки тѣ на *им* спряжени глаголи, кои, безъ никакво съмнѣние, сж были множественъ брѣи отъ първо, и послѣ достигли да ся зѣмжъ за единствено лице, какъ то сж достигли и отрицательни тѣ частици въ това значение, *ны*, на *ни*, *ни*, *и*. Евгений Бурнувъ сравнѣва занско *nivādhayēmi* съ самскритское *nivēdayāmi*, и казва: Dans *vaēdh-ayē-mi*, *vaēdh*, est le radical *vid*, c'est le sanscrit *vēd*. А за начялнѣ тж частицѣ казва: *préfixe précédé*. Ные обаче нѣсж съгласявамы на това. Ако коренное *vid* занско е самскритское *vēd*, кое значи *savoir*—знати, вѣдати, отъ дѣ *nivādhayēmi* да има значение то *j'invocue*—възважъ, какъ то го истѣи тѣкува? То трѣба да значи—*ны* *вѣдайамы*, имамы вѣдание, знание, а *ни* *възваіамы*, зашто то втора та рѣчь *Haṅkarayēmi*—*ха-на-караіамы*, значи, *j'invocue* или *pous invocuons*, какъ то штѣмъ ѣ разясни и разложи.

Haṅkarayēmi, ные чѣтеме: *Ха-на-караіамы*; зашто таа рѣчь е съставена отъ пригласительнѣ тж частицѣ *ха*—хайдѣ и отъ прѣдлога *на* и глагола *караіамы*.

Разяснение. *Ха* е частица слова коіа ся находи въ нашъ говоренъ языкъ п. р. *ха* да идиме! и др., всѣкъ же види какво значение има таіа частица, сирѣчь приканительно или свѣрзва едно понѣтие съ друго, на примѣръ, отъ тамо дѣ то сѣдимы, казвамы: *ха да идимы!* и по тому тѣа можи да ся зѣми и равно съ *и* българ. *et* франц. и *ха!* грѣц. и друг., кои съединяважъ едно или выше понѣтия въ състава слова. А *ха* ся находи и въ самскр. языкъ *ha* се въ приканительно значение.

На прѣдлогъ е познатъ што значи въ нашъ языкъ; той, какъ то и сички тѣ други прѣдлози, има тройно значение. Първо е *мѣстно* п. п. *на земѣ тж* т. е. отгорѣ на земѣ тж; тукъ узначава *мѣсто то*; второ е *врѣмено*, п. р. *на Сурвакы*, *на Колѣда*, т. е. въ день Сурвакы, въ день Колѣда; тукъ узначава *врѣмѣ то*; трѣтьо е *начина* п. р. *ха да играимы на скачанье*, *на тѣчанье*, *на мѣтанье камака*, *на царь и господарь*, т. е. скочипкомъ или скокомъ, тычипкомъ или тычомъ; какъ то по нѣкогашъ сж играли царие то и господари тѣ надвараюшти ся и пр. Рѣчь та же *караіамы* е множ. лице, настояште врѣмя глагола *караж*, *караіамы*, кое ся е съхранило въ македонскы тѣ Българы. Коренное *кар* значи *je fais faire*—правѣж да прави п. р. *карамъ* коня да върви; *карамъ* одного человекѣа да върви или да орѣ и друг.

Нъ освѣнь това значение *караѣж* има и друго значение въ нашъ ѣзыкѣ кое е: *гълчѣж, говорѣж високо, выкамѣ* и проч. п. р. *не ся карайте* казваме на чьловѣцы, кои ся сѣ свадили та гълчѣтъ и выкѣтъ; това исто значение, т. е. *высоко говорити*, има и въ вышепомянаѣтаѣхъ зандскѣхъ молитвѣхъ рѣчь та *hankaraṅgati*—*ха-на-караіама*, та за това ѣж тълкувама: *nous invoquons*—възываіама или велегласно чѣтемы молитвѣхъ и проч.

Отъ той-чи же корень *кар* отъ кого проізождѣтъ множество рѣчи въ много ѣзыцы, на самскрѣтъ ѣзыкѣ ся находи рѣчь та: *kāru*—кару, въ пѣсны-тѣ на Вѣды тѣ, и значи: *celui qui chante les louanges des dieux*—онѣ-зи кой пѣе (възпѣва) похвалы тѣ боговъ; а буквално та рѣчь *кару* значи: *celui qui crie*— онѣ-зи кой выка. Ныне сме увѣрени чи това тълкованіе на рѣчь тѣж *ха-на-караіама* е само то истинно и неоторимо.

Забѣлѣшка. Въ сичкы тѣ іарііанскы ѣзыцы, какъ то гы днѣсь назовавѣтъ учени тѣ, виѣсту прѣжно то индоевропѣйскы, отъ той-зи корень *кар*, проізождѣтъ множество рѣчи въ кои ся находи значение то выкати. Въ рѣчь тѣж нѣмскѣхъ кирхе, съ измѣненіе то на буквѣхъ тѣж *k* въ *ч*, и на *x* въ *k*, болгарское чърква, кореное е кир. Въ старогрѣцко то *κῆρυξ*—кликачѣ, въ франц. *crier*, и въ другы много, се ся вижда истое коренно. Забѣлѣжительно е чи и турское чар—выкай, се отъ него корень е съ промѣненіе то на *k* въ *ч*. На болгарскы освѣнь *караѣж*, въ това значение, инамы и рѣчь тѣж крештѣж—выкамѣ, крѣсакѣж—выкѣ, а въ рѣчь тѣж кликачѣж—выкачѣ се истыѣ корень ся види крикачѣ, буква та *p* измѣнена на *л*, какъ то и въ рѣчь тѣж клепаѣло, кое е крѣпаѣло. А това измѣненіе е свойственое болгарскому ѣзыку, какъ то и самскрѣтому.

Узайрана, ныне чѣтеме *уз-іарана*, узарана, зашто то тага рѣчь е съставена отъ прѣдлога *уз*, кой е равень съ прѣдлога *ут* или *отѣ*, и кой е сѣшты на самскрѣтъ и на нашъ ѣзыкѣ; и отъ рѣчь тѣж *іара* или *ара*, кога значи на болгарскы *свѣтлостъ, свѣтлина*. На много мѣста въ Българіѣхъ казвѣтъ: *іара та* или *ара та истече* т. е. свѣтлина та ся поіави; а кога гори надалѣчь огонь и избыва свѣтлостъ, казвѣтъ: *іара голѣма ся види* т. е. свѣтлина голѣма. Въ рѣчь тѣж же *Зара*, кату отдѣлимъ прѣдлога *за*, кой въ старость ся е писалъ *за-ара*, остава чистаіа рѣчь *ара* и ублагозвучено *іара*, што-то тага рѣчь *уз-арана* ил *узаіарана* остала е чиста въ болгарскы уста и до днѣсь тѣжй какъ то ся вижда и въ молитвѣхъ тѣж Іѣснѣхъ. Народа болгарскы въ говору си въ общтѣ казва *ут*, а нѣ *отѣ*, какъ то е въ писменный ѣзыкѣ, и *уз* вмѣсту писменое *из*, нѣ то не е тѣжй общто какъ то *ут*. П. р. *ут дѣ идиши*, и *узбѣръж, узбѣрдо* и др., окончаніе то же *на*, што ся додава на іарііанскы ѣзыкѣ на множество рѣчи, какъ то и *та* и друг., тии сѣж свойственни сѣшто и болгарскому ѣзыку. П. р. *вечаръ, вечерна* и *вечерна* ублагозвучено; *утро* или *ютро, утрѣна* или *утрѣна*; *зара, зарана* и съ прѣдлога *уз*, *уз-арана*; *добро, добрина* и *доброта*; *топло, топлина* и *топлота*; *свѣтло, свѣтлота* и *свѣтлина* и др. много, штото ныне тука можиме двойно да тълкуваме

таж рѣчь: или *Узарана*—Бога узараюштаго свѣта, *Ирж*—мъзда, или *узарана*—утрѣннаж молитвж. А чи стари тѣ *Иримани* сж имали особы молитвы за поавление то на *Зорж тж* то е познато, и ные ште наведѣме по-долу отломкы отъ тѣхъ.

Заблѣтка. Въ старогръцкыи іазыкъ рѣчь та *ѡра* има обшырны значення т. е. тѣа ся зѣма за сичкы тѣ врѣмена призъ години тж, какъ то и за часове тѣ. Нъ ако ся отправи въпросъ камъ гръцкы тѣ филолози елинисти, зашто и какъ таіа рѣчь да има тѣа значення? отговоръ имъ е: *αὐτὴ ἐστὶ πρόβωτος λέξις καὶ ἔχει τοιαύτην σημασίαν*—тѣа е първобытна рѣчь и има такова значение.—Нъ кога то видѣхме чи рѣчь та *іара*, въ нашъ іазыкъ, какъ то и въ зандскы, има значение то свѣтлость, тогава лесно разіаснѣвамы зашто рѣчь та *ѡра*, коіа е іста съ *іара*, има значение чя съ, година, лѣто и проч. Всѣкъ знай чи стари тѣ часове тѣ сж упрѣдѣліали по свѣтлость тж на слънце то, какъ то и годишны чѣ времена. Това же разіаснено, истыкувжтъ ся и рѣчи тѣ *ѡрѣнос*—зрѣлъ, кое проізвожджтъ отъ *ѡра* и кое значи усвѣтленъ и упеченъ отъ свѣтлость тж. Наше то зрѣлъ разложено става за *іарѣлъ* т. е. отъ *іарж тж*, свѣтлость тж (топлина та) достигжлъ въ съвършенство единъ плодъ, по тому ся разтыкува и простогръцко то *ἀγούρον* или *ἀγρον*—неузариало, кое е съставено отъ *α* отриц. и *ουρ* съ *Γ γ-ουρ-ου* *ἄ-γ-ουρ-ου*.

Нашыи българскы іазыкъ става ключъ за еленскы іазыкъ да открие множество рѣчы непознаты отъ филолозы тѣ, зашто имжтъ значення та кое то сж имъ натрупали рѣчникомписатели тѣ.

Асчаонѣ—ашаонѣ. Евгений Бурнуфъ казва чи *асчаонѣ* е прилагательно проіходіашто отъ сжштествительнаж рѣчь *асча*, и окончание *ван*, *асчаван*—*асча-он*, какъ то самскрытое отъ *maghavan* става *магон*. Послѣ ся старай да сравни рѣчь тж *асчаонѣ* съ гръцкое *δσιος*, кожъ тылкува *saint*—святъ. Нъ ные не видиме никаквж близность и вѣроіатность въ това словопроізведение, само едны далѣчны догаткы. Гръцка тж рѣчь *δσιος* кату й ся додаде изгубенж тж дигамж *Г* става *Г-осиос* съ гласа *γ*, *γ-осиос*—*госіосъ*, дѣ виждаме нашаж кореннаж рѣчь, *иос* или *гост*, кое въ старость ся е зѣмало за почитаемъ *respectable*. "*Осиос* и въ гръцкы іазыкъ въ първобытно значение *respectable*—почитаемъ значи; а значение *saint*—святый е отдално, приносно.

Ные чѣтеме таж рѣчь *асчаонѣ*—*асча-он-іе*—*ачи-он-іе* тылкуюшти: *car il est*—вашто то онъ *іе*. На нашъ говоренъ іазыкъ *ача* или *ачи* има и значеніе то *понеже*, *зашто то*, *іако*.

Кога то си въобрази чловѣкъ прѣзь колко и прѣзь каквы рѣцѣ на приписатели тѣ сж мінували тѣа ржкописи, въ толковѣчно разтоіание, и какъ сж достигли днѣсь да ся чѣтжтъ кату единъ мъртавъ іазыкъ, а отъ другж стрынаж, кога то зѣми подъ видомъ недостаткж тж на европѣйско то асбуку, на кое то сж пишжтъ тѣй-зи стари рѣчи отъ любословцы тѣ въ разложеныя та имъ, какъ то н. п. усжждность тж на нѣмогласны тѣ и полугласны тѣ, съставени тѣ двогласны или трыгласны; придыхательны тѣ буквы и други

млого, кату зѣми, казваме, чьловѣкъ сичкы тыя въ съображение си, лесно можѣ да ся убѣди, чи млого рѣчи ни ся прѣдставѣтъ отъ изслѣдователи тѣ съвѣзмъ съ друго гласопрѣизношение отъ истинно то имъ, а млого рѣчи ни ся прѣдставѣтъ кату едни и несложни, кои кату ся разложѣтъ и разглобѣтъ, виждѣтъ ся явно двѣ, тры или повѣчь. Такова нѣшто можѣ ся срѣшна твѣрдѣ чясто въ сравнение то болгарскаго языка съ самскрытаго и зандскаго.

Asahê или *Asahnê*. Ные чѣтемы *Asaxъ* или *Asaxнъ* съ *a* отрицательно и *saxъ* илу *сuxъ*, кое значи не-сжхнштый, не-тлѣнный и приносно: *чистый, святый*. Иста рѣчь съ *a* отрицательно има на самскрытъ языкѣ: *асоха* = не-сжхнштый.

Rathvaê, *Rathvê* (ные нѣмамы *th=θ*) чѣтемы *ратъвъ*, отъ кореннаж рѣчь *рат*, коиа въ първобытно значение с *смыокъ, голъмъ*, приносно же *силенъ; ратъ* = силна, гелѣма война, бои, *ратъвъ* = силный, великий, высокий.

На болгарскый языкѣ имаме ней подобнаж другж рѣчь *ржтъ* или *рутъ* высоко бърдо (*бамр* турскы). На зандскы има и рѣчь *рату* = *рату*, коиа Анкетил Дуреттон тълкува *grand* = великий, а въ самскрытскы приводѣ на *Иснаж* отъ *Neriosengh* — *Нериосанж*, тиа съшста рѣчь *rathvê* — *ратъвъ*, приведена и тълкувана е съ самскрытскаж рѣчь *gouru* = *гуру*, въ коиж ся види явно нашаиа рѣчь *гура* = высочина, какъ то си изговаря народъ *гура* вмѣстѣ писменное *гора*. Рѣчь убо *rathvê* е наше *ратъвъ* и значи великий, силный приносно и проч.

Въ нашъ болгарскы языкѣ не ся е увърдило прѣизношение то на прѣдыхательны тѣ буквы *th, dh, gh*, кои прѣдставѣтъ намъ европѣйскы тѣ учены индианисги, въ самскрыты тѣ и зандскы тѣ рѣчы, пишаштигы съ европѣйскы новы буквы; нѣ наши тѣ нѣмогласни или полугласни *ъ*, удвоено то отъ него *ъъ=ъ*, съставени тѣ *ы, ж=ън, ѣ=ън, а=ен, ѡ=ен*, съвокупени тѣ *и, ѣ* и друг. какъ то *ш, шт, ч, ц, џ*, а най паче съвокупени тѣ окончаныя, по нѣколко си на едни рѣчь, кои ся виждѣтъ странно нѣшто на европѣйскы тѣ учены и имъ дажѣтъ толкова затрудненыя въ значение то, не знаишги какъвъ грамагичьскы рядѣ да имъ дажѣтъ, тии сичкы ся сж съхранили въ нашъ болгарскы живѣ говоренѣ языкѣ, какъ то ся виждѣтъ въ зандскый, и той само можѣ да бжди истинный ключъ зандскаго языка. Зандско то же асбуку, кое е писано отъ дѣсно па лѣво, кату ся нарипи отъ лѣво на дѣсно, показва цѣлыи почти крои на старобългарско то асбуку, кому за първы изобрѣтателъ мечтажѣтъ Кирила!

Ные штѣмъ има приликж да говориме о тому въ обшырность съ приѣры и отъ два та языка.

И така зандска та молитва отъ *Иснаж*, коиа то излага ученый Бурнуфъ (въ *commentaire Sur le Yasna, chap. I. XIII.*) е на нашъ чистѣ блг. языкѣ.

Ето и една отломка, какъ ся сж молили стари тѣ Ириани въ поавление то на Зорж тж:

— Дьшти Неба, Зоро, вѣстани и донесѣ намъ богатства та и твое то богато избылие.

Свѣтла и великодушна богыня дойди съ твои тѣ съкровишта.

Свята та молитва често е способствувала въ благополучно то установление чловѣка; тѣа му е дала коние, кравы, всѣкаквы имоты. Зоро, нека твое то присѣтствие внуши можѣ тѣа молитвѣ, и проводи ми блаженство то на богаты тѣа.

Тѣа ся роди вѣкы, тѣа ште свѣти, тѣаа божествена Зора; тѣа гужда въ движение кола тѣа, кои то на нейно то появление (дохожданье) ся движѣтъ по земѣ тѣа, какѣ то кораби тѣа по море то, жяждушти за богатства

Забълѣшка. Тыя рядове извѣстѣавѣтъ най-старо то занѣтие на Ирѣяны тѣа, кое е было орачѣство то. Знаймо е чи орачи тѣа въ появление то на Зорѣ тѣа почвѣтъ да ся движѣтъ съ кола тѣа и рала тѣа си да работѣтъ земѣ тѣа. А кораби тѣа што въспоманува и то ся относи въ най-отдалнаѣ древность, кога то юште мореплавание то не е было въ свѣршенство и кораби тѣа сѣ плавали само денѣ по крайбрѣжѣята морскы и рѣчны, а вечерѣ сѣ гы вѣрзали на колове забиты отвѣтъ на сухо или на котвы задрѣжавали, да гы не смѣтѣва вълнение те; въ появление то же на Зорѣ тѣа сѣ слѣдали пѣтишествѣа тѣа си и проч.

—Зора тѣа, кату една добра майка семѣйства, дойди да заштитишь мѣра. Тѣа иди, възпирѣаушта бродение то злотворнаѣ ноштнаѣ духа и възбудѣаушта лѣтание то на птицы тѣа.

Зора тѣа възбудѣава равно и прилѣжательнаѣ и сиромѣаха чловѣка; тѣа е неприѣтель на мѣрзѣа.

Цѣлъ свѣтъ ся поклонѣа прѣдѣ ней

Дѣшти Неба, Зоро, сиѣай (свѣти) съ твое то сладко свѣтканье.

(Rig-Vēda, Section I, lecture IV, hymne II.)

Въ друго же славословие, въ кое ся вижда по-дълбоко чювство, Ирѣяны тѣа казвѣтъ велегласно:

—Възвращѣаушта слово то (говора) и молитвѣ тѣа, Зора тѣа разпрѣстрѣа свѣтлы тѣа си цвѣтѣове; тѣа отвѣра намѣ днѣвны тѣа врата. Тѣа усвѣтлѣва свѣта и ни открѣва богатства тѣа на природѣ тѣа . . . ,

Дѣшти Неба, ты ся гавѣвашѣ млада покрѣта съ свѣтло було, царица на сичкы тѣа земны съкровишта; Зоро, свѣти днѣсъ благополучно за насѣ.

Слѣдуѣушта стѣпкы тѣа на минѣлы тѣа Зоры, ты си по-стара отѣ бѣдушты тѣа Зоры, отѣ вѣчны тѣа Зоры. Дойди удушѣвли сичко што е живо Зоро!

Дойди уживи сичко што е мѣртво.

(Тѣамѣ же Section I, lecture VIII, hmn. I.)

Забълѣшка. Любознательно е тукѣ вѣрванье то за злотворны тѣа ношты духове што видѣме въ тыя стары ирѣяанскы молитвы, кое ся е съхранило въ нашѣ народѣ и до днѣсъ, кой вѣрва, чи тѣи зли духове или Злини, какѣ то гы назова съ обшто

има, бродятъ ношты, и чи штомъ ся зазори бѣгътъ вѣки и нѣмътъ никаквж власть и сила, особито же кату почивтъ призоры да пѣмътъ петли тѣ.

Ето какъ ся изрижива за тѣхъ злы духове по-обшырно единъ пуштинакъ (въ съчинение то Рамаіанъ), кой прѣды да иди да ся успокои на сънь, приказва ученикъмъ си слѣдныя:

— Дървета та сж недвижни, четероноги тѣ и хвъркувати тѣ почиватъ; ноштитѣ тъмноти покрыватъ сички тѣ небѣсны прострѣанства. Сичка та небесна твърдина ся види кату поруменена съ единъ тънакъ прахъ отъ сандалово дърво; злати звѣзди проходници и съзвѣздыа та Зодіака държытъ ъж, да кажимъ тѣмъ, пригърватъ.

Ношна та звѣзда (Луна та) истича за да разлѣе съ лучезарны тѣ си свѣтлыни радостъ тѣ на земж тѣ, задухнѣтъ, има една минута, [подъ запаленж тѣ топлинж на дена. Сега е часа кога то ся вижда да ся скытжтъ дързостно сички тѣ сжшества кои то бродятъ въ нѣдра та на ношты тѣ; стада отъ Иіаксхы, отъ Раксхасы и отъ другы духове (дѣмони), кои то ся хранятъ отъ пыть (мѣсо тѣла).—

Кату сравниме вѣрваня та што ся сж съхранили и до днѣсь въ Българы тѣ, въ простонарооие то въ обштѣ, чи сички тѣ зли духове ношты бродятъ и боравятъ, до дѣ ся зазори, какъ то Вѣштици и Вѣштирици, Само-Диви, Краканчовци и Върколаци и друг., коихъ съ обшто имя называють Бродници, и чи тии ушь смукали чловѣшкж кръвь и нѣкои си сж хранили съ чловѣчы мѣсо, кату гы сравнимы, казваме, съ описаны тѣ въ самскритскы тѣ и зандскы тѣ книги, не ни остава никакво си съмнѣние, чи Българы тѣ сж принесли тия си вѣрваня въ приседение то си отъ Хиндистанъ въ днѣшны тѣ си жилишта.

А кату убърниме внимание то си на старинж тѣ на тия самскритскы и зандскы книги, въ кои то виждаме тия вѣрваня тѣмъ исто описаны какъ то гы слушаеме днѣсь отъ наши тѣ старцы и бабы, кои то гы іоште вѣрвають, и чюемы и много имяна съхранены сжшты, какъ то и множество обряды и обичаи, кату убърниме, казваме, внимание то си връху тажъ точкж, какво понѣтие трѣба да зѣниме за наше то приселение отъ Хиндистана въ Европж т. е. за поврѣменность тѣ му когы е то станжло, и за умно то развѣтие въ кое ся сж находили наши тѣ Българы, кога то сж дошли, въ тѣхъ отдалны вѣкове, въ Европж?...

Ные въ подобно мѣсто штѣмъ говори и о тому.

(CHAPITRE I. XIV.)

Nivâedhayêmi hanakarayêmi fradaṭ virâi dâgyumâitcha achâônê asahê rathvvé.

Евгений Бурнуфъ тѣмъ чѣте тажъ стрѣчж; а тълкува ъж:

J'invoque, je célèbre celui qui multiplie les hommes et qui protège les provinces, pur, maître de pureté. — Възвамамъ и славж умложаяштаго чловѣцы тѣ и заштиштамштаго обльсты тѣ, чистаго, господа чистоты. —

А Г. Anquetil тълкува:

Je le prie et l'invoque (lui) qui multiplie dans les provinces les êtres animés, (et qui est) saint, pur et grand. — Молж го и възвамамъ го (оного-зи)

кой то умножава живушты тѣ, въ облысты тѣ (и кой то е) святъ, чистъ и великъ. —

Въ по-прѣдизложенѣ тѣ стрѣчкѣ разложихме и разтълкувахме въ обшрность исты тѣ рѣчы кой то ся виждѣтъ и въ таж, освѣнь тры тѣ слѣдны: *fradaṭ virāi dagyumāitcha*, кой то имаме да сравниме тукъ съ нашъ ꙗзыкъ.

Fradaṭ virāi = *фрадац-вирай* е съставено отъ двѣ рѣчы. *фрадац* и *вирай*. Първаѣ же е съставена отъ *фра* кое е равно съ наше то *пра* и съ самскрyto то *pra* и кое значи *пръ*, какъ то въ рѣчь тѣж *пра-отцъ*, *пра-днѣ* и друг. а *дац* е отъ глагола *да* = дати, и цѣла рѣчь значи *прадац* = дающыи отъ давно, и приносно създатель, прилагателно отдаваемо Богу. А *вирай* е равно съ наше то движаштыи ся, живѣаштыи.

Ные имамы въ нашъ ꙗзыкъ глаголь *връвѣж* = движѣ ся бързо, какъ то и *връвеш* или *връвешъ*, кому коренное е *вр* или *вир*. Освѣнь това ные имамы таж иста рѣчь и въ друго значение, какъ то *виръ вода*, *на-вирена вода*, т. е. събрана много вода на едно мѣсто, послѣ имаме *на-вирено* = надуто, голѣмо, и приносно *силно*.

На самскрyto ꙗзыкъ *vira* е равно съ *héros* = юнакъ, и *vira* значи ꙗште *être fort* = быти силенъ; *virya* = *force et semence* = сила и сѣмя.

Ные тълкуваме, по нашему мнѣнию, такъ: *Nous prions et nous invoquons le créateur des êtres animés et intelligents car il est incorruptible et maître puissant.* = Молимъ и възваѣамы създателя на живушты тѣ и мысляшты тѣ съштества, зашто то онъ е неглѣнный и Господъ великый. — Зашто то рѣчь тѣж *dagyumāitcha* ѣж зѣмамы за съставенѣ отъ *dāg* = даж и отъ *yumāitcha* — *юмайшта* (умъ имѣюшта), *даж* зѣмаме за наше то *даже* въ значение то на *и* съединително.

Нъ можи нѣкой си да противоположи: а какъ ся съобразѣвѣтъ тукъ граматическы тѣ формы? Ные о тоту за сега ништо и не говориме, понеже на граматическы тѣ съображенѣ кой то е направилъ Г. Евгений Бурнуфъ врѣху зандскыи ꙗзыкъ, не даваме цѣло повѣрение и основание. Граматическы тѣ формы зандскаго ꙗзыка само тогава можѣтъ ся изслѣдова и упрѣдѣли въ точность кога то ся сравни той ꙗзыкъ въ обшрность съ говореныи българскыи ꙗзыкъ, кое то тукъ не можиме за сега испълни.

(CHAPITRE I. XI.)

Nivāedhayēmi hankarayēmi bērezatō ahurahē nafēdhrō (nafedrō) apām araçtcha mazdō dātayāo. —

J'invoque, je célèbre le haut, le divin sommet, source des eaux, et l'eau donnée par Mazda.—

Тѣй тълкува Г. Евгении Бурнуфъ . . .

А ные тълкуваме: nous prions et nous invoquons l'Être suprême qui nous donne les sources des eaux en abondance etc.—Молимы и възваамы Вышнѣйшее сѣштество кое ни дава источници тѣ на воды тѣ въ избылие и проч.

Paziasnenuc. Тукъ имамы да разложимъ и сравнимъ рѣчь тж *bērēzātō* съ нашъ языкь. Тѣя рѣчь ся срѣшта часто въ Занд-Авѣста послѣдована съ *gairi, bērēzati gairi*, кое значи брѣговити гори=*des montagnes élevées*. Рѣч-та же *bērēzat* съотвѣтствува съ самскрѣтское *vīhat*, кое е наше *вѣрхатъ* и кому коренное е *vīh*, кое тълкувѣтъ *croître*.

На нашъ языкь имамы рѣчь *брѣгъ*, отъ кое става прилагателное *брѣгатъ* и брѣговитъ (по други крой), а *брѣгатъ* ся изговаря и *брѣжатъ* и *брѣзатъ*, зашто то въ нашъ языкь буква та *г* ся измѣнува на *ж* и на *з* и обратно; какъ то *богъ* имян. *боже* зватьлн. *бози* множ. имян. Ные казваме *край-брѣжис* и *брѣзна*, кое е се отъ той-зи корень *брѣгъ*, и *брѣзовито мѣсто*. А окончание то на *атъ*, въ *bērēzat*, какъ то и въ *vīhat*, е исто и въ нашъ българскы языкь, какъ то го видиме и въ зандскы и самскрѣтъ языкь въ произведение то на тѣя прилагателны, отъ *bērēz-bērēzat*, а отъ *vīh-vīhat*—*вѣрхъ-вѣрхатъ* и вѣрховитъ. Ные видиме въ тѣя двѣ рѣчы, какъ то видѣхме въ рѣчы тѣ *рату*, *рату* и *гору*, *гуру*, чи нашъ българскы языкь съхранилъ твѣрдѣ много рѣчы съ исто то окончание и съ исто то произведение на прилагателны тѣ рѣчы и други, какъ то самскрѣтъ и зандскы языкь и то доказва едно удивително единство нашего языка съ тѣхъ! Тукъ ни ся дава поводъ да наведемъ единъ примѣръ и вѣрху индо-европѣйскы тѣ языцы, т. е. да докажимъ чи нѣкои си рѣчы ги обѣма сичкы нашъ языкь.

Нека зѣмиме за примѣръ рѣчь тж *глава*. За да узнаиме што значи таѣя рѣчь въ пѣрвобытность трѣба да ѣ разложемъ до коренни ѣ слогъ, кой то е *гла*, а *ва* е окончание то; нѣ то ся е произносило *гль* или *гъл* въ старость, какъ то и до сега произносажтъ нѣкои си отъ Българы тѣ *гльва* вмѣсту писменое *глава*. Кату измѣниме же въ слога *гль* или *гъл* буквѣ тж *л* на *р*, по свойство то языка си, какъ то видѣхме въ рѣчь *крикъ* и *кликъ* (*выкъ*) и въ др., нахождамы коренни слогъ *гър*, кой равенъ съ *гур*, *гура*, или *вѣрхъ*, узнаваме тутакъ си што значи *глава* въ пѣрвобытность т. е. извышенажъ чясть или вѣрхъ тѣла, А кату разложиме рѣчь тж *угль* или *жгль*=*м-гль* и отведемы прѣдлога *у* или *ж*, находимъ сѣштны корень *гль*, кои значи тоже въ рѣчь тж *ж-гль* издаденое мѣсто или вѣрхъ *ж-гль*. Това е пѣрвобытно то истинно значение на рѣчь тж *глава*. Нека сега сравниме тажъ истж рѣчь и въ други нѣколко си языцы и да видиме какво значение има тѣя въ тѣхъ языцы т. е.

имѣть ли тии языцы произведение то й. На латинскы языкъ глава ся казва *caput* коей корень е *cap* и нѣма никакво произведение, какъ то видѣхме за наше *глава*. Нѣ кату потърсиме въ нашъ языкъ, по сходству словопроизведения, нахождаме ней съотвѣствующѣ кореннѣ рѣчь *кунъ*, коиа значи: *извышено нѣшто, връхъ*. На елинскы языкъ глава ся казва *κεφαλή*, и коренны слогъ е *κεφ*, коиа съ измянение то на буквѣ тѣ *φ* на *π*, става *κεπ* (знайное чи на грѣкы языкъ *φ* въ многы рѣчы ся мѣнува на *π*), кое не е друго освѣнъ коренное *сар*, *кунъ*. На нѣмскы языкъ *глава* е *copf*=*kopf*, дѣ видимъ истое коренно *сар*, *сор*, *кунъ*. На французкы *глава* е *tête*=*тетъ*, и Французитѣ не можѣтъ произведи таж рѣчь отъ свои си языкъ. Нѣ кога то сравниме българскаж рѣчь *тетю* или *тата*, отць, башта, видиме чи излиза явно приносно то значение на *tête* отъ *тет-ю*, глава семейства. Любопытно е чи и турское *кафа*=*глава* е едно и исто съ елинское *κεφαλή*; а *башъ*=*глава тур.* е едно съ нашаж рѣчь *башта*, кому въ коренный слогъ *ба* ся види сжштествительны глаголь *ба*=*бы-ти* и изхожда приносно то значение на *башъ* глава, и *башта*=*тетю*, и проч. На самскрѣтъ языкъ има съставена рѣчь *tricitras*=*тры-главъ*; Ные имаме въ языка си *сыръ* въ значение глава: *едина сыръ восакъ*. На персийскы *сер*, значи глава, отъ дѣ и рѣчь та *сердаръ*=*главатаръ*. На французкы има рѣчь *sire*=*сыръ*, кое ся зѣма за господарь, глава народа, и тиа рѣчь ся е отдавала въ старость на оныя кои сж были възнаграждены съ нѣкаквы си приемштества (привилегии). На инглешкы истаж рѣчь *sir* ся находи въ значение то на *господина*, т. е. извышенъ нѣшто си повѣчь отъ простонародие то съ нѣкои си приемштество. Ные имаме юште еднаж ней подобнѣ рѣчь *цыр* или *цырий*, надуто, извышено на тѣло то утекло нѣшто. А тиа коренна рѣчь *цыр* е се *сыр*, буква та *с* измѣнена въ *ц* отъ кое можиме произведи нашаж тѣ рѣчь *царь*=*извышенъ*, глава, господарь народа, а нѣ какъ то сж мѣдрували нѣкои чи чи отъ *Cesar* станжло *царь*!...

Понеже говорихме за рѣчь тѣ *sir*, коиа ся находи въ голѣмо употребление въ Инглешкый языкъ, нека видиме какъ ѣж производи ученый языкъспытатель Г. Max Müller въ свое то си съчинение — *La science du langage* — какъ то и рѣчь та *madam*:

— *Sir et madam* sont des mots normands, et ils n'ont pu être imposés aux Anglo-Saxons de la Grande-Bretagne que par des conquérants normands. Mais ce n'est pas tout: ces Normands ou Northmans parlaient dans l'origine un dialecte teutonique étroitement apparenté à l'anglo-saxon, et dans ce dialecte les mots *sir* et *madam* n'auraient jamais pu prendre naissance. Nous arrivons alors à cette conclusion qu'avant la conquête normande, les Northmans teutons ont dû faire dans une des anciennes province de l'empire romain un séjour assez long pour oublier leur propre langue et adopter celle de cette province.

Nous pouvons maintenant rattacher le normand *madam* au français *madame* ou nous reconnaissons une corruption du latin *mea domina*. *Domina* a donné *domna*, *donna* et *dâme*, et ce même mot *dame* a aussi été employé au masculin, dans le sens de seigneur, comme corruption de *domino*, *domno* et *donno*. Celui qui anciennement tenait des terres d'un évêché, à condition de défendre le temporel de l'évêque, et de commander ses troupes, était appelé *vidame* comme le vidame de Chartres, etc. L'interjection *dame!* signifie simplement *seigneur!* Dame-Diex, cette exclamation si fréquente dans le vieux français, est Seigneur-Dieu! De *domina* on tira le dérivé *dominicella* d'ou nous viennent le français *demoiselle* et l'anglais *damsel*. Plus tard on substitua au nom masculin *dame*, forme altérée de *domino*, le latin *senior*, qui était une traduction du mot germanique *elder*, plus âgé. *Elder* était un titre d'honneur et nous le retrouvons encore dans *alderman* et dans l'anglais *earl* (le nordique jarl), qui est un comparatif analogue à l'anglo-saxon *ealdor*. Le titre de *senior*, qui signifiait originellement plus âgé, n'était donné que rarement aux dames. *Senior* se changea en *seigneur*, seigneur en *sieur*, d'ou l'on tira ensuite sir. (Sixième leçon. pag. 242—243).—

Отъ сичкы тѣ тыя, видиме чи Г. Мах Müller проїзводи рѣчь та *sir* = сирь, отъ латинское *senior* = *seniorъ*, кое въ пѣрвобытность значило le plus âgé = по-старого, нѣ, по нашему мнѣнїю, тѣй-зи сж съвсѣмъ неосновни догадки. Зашто то таж истж рѣчь въ значение то *глава* и *главатаръ*, въ кое то ся зѣма и днѣсь въ новолатинскы тѣ іазыцы, ѣ видѣхме въ самскрѣтъ, въ нашѣ болгарскы, какъ то и въ персийскы іазыкъ, и пѣрвобытность та ѣ не подпада въ съмнѣнїе; а знайнѣ е чи многосложни тѣ рѣчи ся сж съставили отъ коренны тѣ малосложны, какъ то и самъ Г. Мах Müller това мнѣнїе има въ вышепомянжтое си съчинение и това изискава т. е. да доди до пѣрвобытнж тж основж отъ кож то ся сж съставили іариански тѣ іазыцы.

Ные нѣсме съгласни никакъ и съ проїзведение то кое то прави господство му на рѣчь та *dame* = *дамъ*, отъ *domina*, кога казва ся зѣмала въ мъшкый родъ dans le sens de seigneur = въ значение то господїна, а *domno* ушь чи было comme corruption de *domino* = изкрывено отъ *домно*. И ето наши тѣ рѣчы врѣху това: *Домъ* на болгарскы іазыкъ значи *зданїе*, *кжшита*, отъ *домъ* же става прилагателное *домнъ* или *домнъ* съкратено, какъ то *умъ* става *умнъ* и съкратено *умнъ*. Ные имамы рѣчы: *за-домнъ*, *домашенъ* и проч. Въ мъшкы родъ имаме *домнъ*, въ жен. *домца* и въ срѣдны *домно*.

Никой не можи отказа чи пѣрви тѣ чьловѣци сж живѣли по планины тѣ, горы тѣ, лѣсишта та и пештеры тѣ, и чи нѣсж имали ни кжштіа, ни села, ни градишта, прѣды да съставжтъ пѣрво-образованы тѣ общества. Живы примѣры на това имаме въ дивы тѣ іоште сжштествушты племена, и

никой отъ дѣшны тѣ образованы народы не можи отказа чи и негово то първобытно положение жития му е было такова. Кой то же е успѣлъ да направи хыжъ, кѣштѣ или по-отлично здание, въ тѣхъ най-стары времена, разумѣва ся чи той е привлечалъ внимание то на другы тѣ, кои то юште нѣсѣ имали такова нѣшто, какъ то и днѣсь юште привлечѣтъ внимание то по-хубави тѣ кѣшти, а най-паче великолѣпни тѣ палати, на оныя кои то нѣмѣтъ подобны, и наричѣтъ притяжатели тѣ имъ *господары*, тѣй и въ старость кой то е ималъ *домъ* былъ е *домнъ*, задоменъ, т. е. *господарь съ средствъ*, а нѣ скытающыи ся бездоменъ и незначительнъ.

Освѣнь това първобытно значение на рѣчь тѣ *домнъ* (прилаг. отъ *домъ*) добыла и значение то *достоенъ*, почитаемъ; зашто то кой то е ималъ *домъ*, въ тѣхъ времена, а други тѣ нѣмали юште, или ако сѣ имали были сѣ назкы хыжы и дупкы ископани въ земѣ тѣ (бордеи), дѣйствительно чи той, сравнительно съ другы тѣ, е былъ достоенъ чловѣкъ и привлечилъ е почестъ тѣ на себѣ си отъ стрѣны имъ. Въ влашкый языкъ ся е съхранила рѣчь та *домнъ*, *домну* и *домна*, въ значение то господинъ и госпожа, какъ то и *домниа та*—господство ти; а рѣчь та *домне* съхранили въ значение то *достоенъ*, коуж е иста съ *домнъ*, и коа нѣкой си филолози иштѣтъ да произведѣтъ отъ французкаж рѣчь *digne* (достоенъ); нъ, кату отдадемъ старо то произношение и на таж французкаж рѣчь *digne* и ѣж произнесемъ *дигнъ*, виждаме нашаж болгарскж рѣчь *дигнъ*, дигнать, по-дигнать, т. е. възвышенъ на нѣкой си чинъ и отличенъ отъ другы тѣ въ достоенство. Кореннаа же рѣчь *дигъ* ся съхранила на французкы языкъ *digue*, коуж тълкувѣтъ *barrière*—вызвышено нѣшто и коа съотвѣтствува съ турское *dag*—высочина, гора, и коа рѣчь *dag* ся находи и въ самскрѣтъ языкъ, *Belour-dag*—бѣла, свѣтла гора.

Тукъ можиме да изслѣдуваме и грѣца та рѣчь *ὄσπῆτιον*, коей кату додаде изгубеный гласъ на *Ф. ѣа*, става *Ф-ὄσπῆτιον*—*γὀσπῆτιον*, дѣ видиме болгарскаж рѣчь *г-остот*, какъ то произноси нашый народъ, вмѣсту писменное *господ*, коа съотвѣтствува съ *домнъ*. А на еленскаж рѣчь *οἶκος* кату додадемъ изгубеный гласъ на *Ф. ѣа*, става *Ф-οἶκος*—*χοἶκος*, а кату измѣниме *κ* на *ч* или *ж* става *хыж-осъ* наше *хыжа*, колиба. Французкаа рѣчь *ospitalier* (гостоприѣмливъ), кату ѣ ся даде изъ начяла гласа *г* ставо *госпиталиеръ* дѣ видиме пакъ нашаж рѣчь *господ-инъ*, домнъ т. е. домакынъ, имѣющъ домъ, кѣштѣ и дающъ приѣжиште гостѣмъ. (Сравн. и рѣчь тѣ *habiter* съ нашаж *обитавати!*).

Значение то *дома* вмѣсту господина ся види и въ турскаж мнимж рѣчь *оджажъ*, коа е нашаа *ожежъ*, ожегаемое, угоряемое мѣсто отъ огня, *огниште*. Турци тѣ казвѣтъ *оджажъ сахиби*, господинъ, домнъ; нѣкой си селци Българи имѣтъ въ дворове тѣ си особнж стаж коуж наричѣтъ *дамъ* и

тамо приѣмать гости, која рѣчь и Турци тѣ сж освоили и казвжть *дамъ*, нѣ тѣ е наша по-стара рѣчь отъ *домъ*.

Кога то разложиме рѣчь тж *домъ* или *дамъ* съ ключа болгарскаго языка, находиме въ коренный слогъ *да* кое е глагола *дати*, находиме лично то мѣстоймяние *МА=мен* и кога буквално значи *дадено менъ*, т. е. мое притяжание, *домъ* или *дамъ*.

Нека сега всѣкъ здравомыслящъ чловѣкъ разсжди и рѣши, ако отъ латинское *mea domina* е станжло *domna*, *domna* и *dame*, какъ то иска да кажи Г. Max Müller. По право бы было господство му да кажи чи отъ латинское *domus*, кое е *домъ* съ прибавено то окончание на *us* и тогава господство му бы былъ по крайнѣ мѣрѣ слѣдственъ съ мысли тѣ кои то иска да потвърди въ вышерѣчно то си съчинение!

Отъ това кратко сравнение всѣкъ безпрѣстрастенъ языкоиспытатель мож да разсжди: какво съкровиште има въ себе си българский нашъ до сега прѣзираемъ языкъ!

Рѣчь та *носъ* на български мож и ся узна първобытно то значение, кату ся сравни съ глаголъж *носьж*, *из-носьжмъ*, *носъ*, значи из-несено, издадено на навънъ нѣшто. И дѣйствительно *носа* не е друго нѣшто освѣнъ една издадена на навънъ отъ лице то чловѣка или животнихъ частица тѣла. *Носъ* ся казва юште и едно издадено мѣго отъ земъ тж въ водъ и проч. На сички тѣ почти европѣйски стары и новы языцы, освѣнъ елинскаго, *носъ* ся казва се *носъ*, латин. *nasus*, франц. *nez*—*незъ*=носъ, на инглешки *nose*=носъ и проч. На елински *ῥίν* (*ῥις*) *ῥινός*=*ринъ*, а на простогръцки *μότη*=*мити*. Ако ся отправи въпросъ на елински тѣ словопроизводцы, какво значение имжть тья рѣчы? отговоръ имъ *πρωτότοι λέξεις*=първобытни рѣчи, и друго ништо! Нѣ кату сравниме нашый глаголь *ринъж*, *из-ринъжмъ*=из-носьжмъ на вънъ, видимъ чи *ῥίν*=*ринъ*, значи из-рынато, из-несено на вънъ нѣшто, *носъ*. Тжй исто кату сравниме и глаголя *мытж*, *из-мытамъ*, виждаме чи *μότη*=*мытъ*, значи из-мытено, из-несено на вънъ нѣшто *носъ*.

Eugène Burnouf=Евгений Бурнуфъ въ свое то си драгоценно съчинение: *Commentaire sur le Yasna* etc. Упрѣдѣляшть въ кратцѣ заидскаго языка говори:

1° Radicaux zends qui appartiennent à peu près exclusivement au langage des Védas ou au plus ancien sanscrit, tres-rares dans les langues grecque et latine, plus communs dans les langues germaniques.

2° Radicaux zends qui ne se trouvent pas dans le sanscrit classique, mais qui, étant mentionnés dans les listes de racines, ont certainement appartenu à la langue, et vraisemblablement à son état le plus ancien; cette classe nombreuse est rare dans les idiomes savants de l'Europe.

3° Radicaux zends qui appartiennent à tous les âges de la langue sanscrite, communs aux langues grecque, latine, germanique, slave et celtique; cette classe est la plus nombreuse de toute, on peut dire qu'elle forme le fond commun de toutes ces langues.

4° Enfin, radicaux zends que je n'ai pu ramener à aucun radical connu de ces diverses langues, mais que j'ai presque toujours retrouvés, plus ou moins altérés, dans le dictionnaire persan.

1. Коренни зандски рѣчи, кои принадлежѣхъ почти исключительно языку на кога сѣ писани *Vndi m̄* или най-старому самскриту, твърдѣ рядки въ гръцкы и латинскы языкъ, а по-обшти въ германскы тѣ языцы.

2. Коренни зандски, кои не ся нахождѣхъ въ класичьскы самскриту, нѣ кои, споманѣти въ исчисление то коренныхъ рѣчей, были сѣ известно въ языку, и вѣроіатно въ най-старо то му състоіание; той-зи многобройны разрядъ рѣчей е рядкъ въ учебны тѣ европѣйскы языцы.

3. Коренни зандски, кои принадлежѣхъ въ сичкы възрасти самскритаго языка, обшти языкамъ, гръцкому, латинскому, германскому, славянскому и келтскому; той-зи разрядъ рѣчей е най-многоброенъ отъ всѣхъ, можи ся каза чи той съставѣ обштажъ основжъ всѣхъ языковъ.

4. Най-послѣ, коренни зандски, коихъ не можахъ да отнесѣ ни одному коренному познату на тѣя различны языцы, нѣ всегда почти ги найдохъ, малко или много приубърѣти, въ персийскы рѣчникъ.

Отъ това кратко обозрѣние всѣкъ види, каквжъ важность има гарманскы (зандскы) языкъ. Ученый Евгений Бурнуфъ говори, какъ то е видно, чи *славянскый* языкъ има обшто нѣшто си съ гарманскому само въ оныя коренны рѣчи, въ кои то имѣхъ и сички други помянѣти отъ него языцы; а за българскы нашъ языкъ ништо ся не говори, въ кого нѣе видиме противное. Нѣ това не е чюдно зашто то Евгений Бурнуфъ не е можялъ да има точно знание славянскаго въ обштѣ языка, а чястно българскаго; зашто то и сами тѣ Славяни учени съвсѣмъ друго сѣ писали о българскому языку, безъ да сѣ упрѣдѣлили славянскаго, нѣ единъ е мѣдруваль тѣжъ а други оиѣжъ! Нѣе видиме чи въ българскы днѣсь говоренъ языкъ, въ обштѣ отъ носящихъ народное имя *Блгари*, *Бллары* и *Булгари*, нахождѣхъ ся много отъ оныя рядкы рѣчи, кои принадлежѣхъ, спорядъ Г, Бурнуфа, языку *Vndi* и не ся нахождѣхъ ни въ гръцкы, ни въ латинскы языкъ. И, оныя іоште коренны рѣчи, коихъ Евгений Бурнуфъ находи чи принадлежѣхъ най-старому състоіанию языка, а не ги находи въ ни единъ европѣйскы языкъ, отъ тѣхъ же много ся нахождѣхъ въ нашъ българскы говоренъ языкъ. А онѣй-зи рѣчи, коихъ не е можялъ да отнесе ни одному отъ споманѣтихъ языковъ, нѣ находиль

гы въ персийскы рѣчникъ, малко или много приубърнѣти, то и отъ тѣхъ много ся находѣтъ въ нашъ языкъ цѣли и нейскривени съ малкъ само разликъ гласопрѣизношения.

Истыи ученъ мѣжъ Г. Бурнуфъ въ упрѣдѣленіе то прѣизношения на зандскы тѣ буквы, по Анкветилу и по другимъ, кое никакъ не е рѣшено въ точность, казва: *Peut-être que la decouverte de quelque nouveau dialecte appartenant à cette famille de langues viendra quelque jour les éclairer.* — Нѣгли отрытие то нѣкого си новаго нарѣчія (диалекта), принадлежашто на таж фамилиѣ языковъ ште доди единъ день да ги разіасни. —

Това ново нарѣчие ириѣанскаго языка, кое ученый Бурнуфъ ся е надѣилъ да ся открье, ные мыслиме, подиръ толкова живы доказательства што наведохме до сега и кои штѣтъ ся показа ученому свѣту въ слѣдуюшты тѣ изслѣдованія, мыслиме, казваме, чи е нашый болгарскы языкъ, кой е нѣшто си по-вечъ отъ нарѣчие на таж фамилиѣ.

А, спорядъ Юр. Венелина, Шлецеръ е казалъ, (прѣды 50 год.) твърдѣ разумно: чи когы то ся изслѣдова болгарскый говоренъ языкъ съ разжителинъ разборъ, ште ся разіасни и цѣла европѣйска повѣстность.

Види ся чи той ученъ мѣшъ е забѣлѣжилъ и нагаждалъ нѣшто си въ нашъ языкъ!

(Слѣдова въ II-тѣ книгѣ).

ПРЪИМЖШТЪСТВО ТО БЪЛГАРСКАГО ЯЗЫКА НАДЪ СТАРОЕЛЕНСКАГО

ИЛИ

ИСТИННЫЙ СЪСТАВЪ ЕЛЕНСКАГО ЯЗЫКА.

Πολλά οἱ Ἕλληνες ὀνόματα ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασιν..... εἰσι δὲ ἡμῶν ἀρχαιότεροι οἱ βάρβαροι..... Διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνόματα, οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν εἴη εἰ ἡ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μηδὲν διαφέρει.

(Πλάτων ἐν Κρατύλῳ).

—Елени тѣ зѣли много имана (въ языка си) отъ варвары тѣ (не-елены тѣ) найпаче же онѣй-зи кои то живѣхъть подъ варвары тѣ..... Варвари тѣ же сж по-стари отъ насъ..... Зашто то ся приубъртъть всевидно имана та (языка), никакъ не е чудесно, ако старый языкъ (еленскы) въ ништо ся не отличава сравненъ съ днѣшного варварскаго.

(Платонъ въ Кратила).

У В О Д Ъ .

Начинающти изслѣдованья си врѣху той-зи важенъ прѣдмѣтъ, да докажме *прѣимжитество то българскаго языка надъ староеленскаго* и проч., прѣдварительно казваме, чи намъ сж познаты главны тѣ начяла до кои то сж дошли най-учени тѣ языкѣиспытатели, и кои то всѣкъ трѣба да има подъ видомъ да не бы подпаднѣлъ въ отвлѣченость. А тья начяла сж слѣдныя:

1) Най-различни тѣ языци, сжшти производъ на чьловѣчскж тж натурж, коѣ е на всѣкадѣ единствена, необходимо си прилячѣтъ.

2) Въ сичкы тѣ языцы или въ по-голѣмо то число, находжтъ ся обшты начяла, кои сж само то изражение на законы тѣ чьловѣчскаго духа.

3) Находжтъ ся множество свойства и словосъчиненья, кои сж сжшты въ много языцы, нѣ сичкы тѣй-зи свойства имжтъ нѣкаквж си душе-словнж причинж.

4) Случаи тѣ сж довели между много рѣчы такова съвпадание или

близность, што то можѣть повлѣчи лесно чловѣка да ся излѣжи въ слово-производство то имѣ.

Отбѣгваюшти по възможности отъ сички тыя, кои то сѣж тѣж и оште дълбоко разпрострънены между учены тѣ, што то ставѣть едно голѣмо припятствие за да ся достигни до маткѣж тѣж, т. е. до първобытнѣж тѣж основѣж отъ коѣж ся сѣж образовали първи тѣж іазыцы, ные штѣмъ изслѣдова той-зи въпросъ по самы тѣж истинны сродства и свойства іазыковъ, придрѣжяюшти ся строго отъ слѣдно то начяло: — *Коренни тѣ рѣчи на іазыцы тѣ сѣж дѣла установены т. е. значены та имѣ, по-нататакѣ отъ кои то не е допустено да ся иди.*— Нѣ въ това начяло спадѣть по-лесно оныя іазыцы кои сѣж съхранили първобытностъ тѣж си выше и кои нѣсѣж ся съставили отъ смѣсь разнихъ іазыковъ, възвѣши отъ тѣхъ и коренны и производны рѣчы, послѣ производши отъ тѣхъ и други или прикроивши ихъ по свойство то първа го си нарѣчя, кое сѣж имали, какъ то е послѣдовало съ еленскый мнимъ за първобытенъ іазыкъ. За такива же непървобытны и многосмѣсны іазыцы е нужно едно обшырно разложение, да бы могли да ся докарѣть до първобытный истиненъ коренъ рѣчей, кому да ся опрѣдѣли и първобытное гласо-произношение.

Въ разложение то еленскаго іазыка ные зѣмаме еднѣж отъ стары тѣж му повремениости, а нѣ познатаѣж тысяштогодишнѣж повремениость, въ коѣж то Българи тѣж владѣяхѣж нѣколко години цѣль Пелопонесъ, и, кату дадохѣж на всѣко почти помѣстие българскы наймянованыя, отъ коихъ множество ся сѣж съхранили и до днѣсь іоште, дадохѣж му и обшто название *Μορία*, съхранено отъ грѣцы тѣж и до днѣсь *Μοριάς*.

Та повремениость е позната и записана отъ многы тѣхны и чюзды съвременны и по-послѣдны бытописатели и лѣтописцы; и тѣа повремениость е прикроила съвсѣмъ простогрѣцкаго іазыка или по-іасно да кажиме: Кату ся е завладалъ и заселилъ почти цѣль Пелопонесъ отъ Българи тѣж, еленскый малочисленъ элементъ ся е слѣлъ въ българскый, а іазыкъ имѣ изчезнѣлъ почти съвсѣмъ за нѣколко си вѣка, замѣнившь ся съ българскый.

Доказательства неборимы на това сѣж: говореный днѣсь простогрѣцкы іазыкъ въ израженыя та му, домагны тѣж имѣ обряди и обичаи, домородственны записаны и до днѣсь съхранены имяна чисто българскы, множество названыя на помѣстыя, горы, рѣкы, долины, села и градишта, коихъ никой вѣкъ неште истрые и изглади съвсѣмъ, понеже тии сѣж вѣкы станѣли кату свойствени. А по-голѣмо іоште и живо доказательство е съхранено то гласо-произношение на българскы тѣж буквы *б, ч, ц, ш*, и др., кои ако и да сѣж-штествувахѣж и въ стары еленскы іазыкъ, іоште отъ смѣсь тѣж на първы тѣж Елены съ Пелазгы тѣж, обаче врѣмя то бѣ гы изгладило въ атичскый

новосъставенъ писменъ ꙗзыкь, кой бѣ постанѣлъ до нѣкой си стѣпень гово-
ренъ въ Атикѣ отъ ученѣ тѣ и образованѣ тѣ часть. Освѣнь тыя и мно-
жество то на цѣлы чистобългарскы рѣчи, кой простогръцкый ꙗзыкь има днѣсь
и народъ гы изговаря мысляштъ гы за свои грѣцкы рѣчи.

Неупрѣдѣлно то гласпроиѣношение въ единъ ꙗзыкь и различие то въ
правописание то одного ꙗзыка, кое народа никакъ не отличава въ говора си,
доказвѣтъ неоторимо чи той ꙗзыкь не е първобытенъ, нѣ съставъ и смѣсь.
коѧа ꙗште нѣ ся е изгладила и споила по влияние то писменнаго ꙗзыка.
Такова нѣшто ся види ꙗвно въ еленскы старъ ꙗзыкь ꙗште четиристотинъ
и выше години прѣды Хрѣста, въ врѣмя то Периклея въ боѧа на Атинѣйчяны
тѣ съ Пелопонисчяны тѣ, дѣ Тукидидъ описва чюмѣ тѣ и прѣние то кое сѣ
имали врѣху рѣчь тѣ λοιμός и λιμός. Ето што говори онъ:

54. Τοιοῦτω μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπιέζοντο, ἀνθρώπων τε
ἔνδον θνησκόντων καὶ γῆς ἔξω θηρομένης· ἐν δὲ τῷ κακῷ οἶα εἰκὸς ἀνεμνήσθησαν
καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ἄδεισθαι, „ἦξει Δωρικὸς πό-
λεμος καὶ λοιμός ἀμ' αὐτῷ.“ Ἐγένετο μὲν οὖν ἕρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοιμὸν ὠ-
νομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμὸν, ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος
εἰκότως λοιμὸν εἰρήσθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον τὴν μνήμην ἐποιοῦντο·
ἦν δὲ γε οἰμαί ποτε ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος καὶ ξυμβῆ
γενέσθαι λιμὸν, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ἄσσονται.— (Thucydidis lib. II. cap. 54.
pag. 124).

—Атинѣйчяны тѣ впадши въ такова страдание стяснѣвахъ ся, кату
мрѣхъ вѣтрѣ чьловѣци, а земѧ та ся плячкаше отъ вѣнъ. Нахождаюшти же
ся въ зло то какъ то ся случва напомняхъ си и това прѣдсказание, гово-
рашти чи стари тѣ другочъ говорили. „Ште дѣди Доричьскы бой и чюма
ведно съ него.“ Стана убо прѣние въ чьловѣцы тѣ чи въ прѣдсказание то
отъ стары тѣ не е казано чюма, ами гладь, нѣ надви по-настоѧаштему мнѣ-
ние то чи е казано чюма. Зашто то чьловѣци тѣ убъртахъ възпомянание
то си камъ онова што паптахъ; ако ли же, мыслѣ, нѣкогы стани пакъ
другы Доричьскы бой посѣтенъ отъ той-зи и ся случи да стани гладь, тогава
разумѣва ся тѣй штѣтъ каза.—

Отъ това Тукидидово свидѣтельство ся види чи проиѣношение то на
рѣчь тѣ λοιμός=чюма, и на рѣчь тѣ λιμός=гладь, четиристотинъ години прѣ-
ды Хрѣста, было се едно и въ говора и никакъ не ся е различало, какъ то
и днѣсь въ говора грѣцкаго ꙗзыка много рѣчи писани съ различны едино-
гласны и двогласны буквы никакъ различие нѣмѣтъ въ говора. н. п. αи и ε,
ι, η, ει οи, οι, кои сѣ виждѣтъ въ старо то правописание, а се едно проиѣ-
ношение имѣтъ безъ разлика въ говора. А никой не можи каза чи тии
сѣ тѣй случайно писани; зашто то чьловѣкъ ни най-слабыи гласецъ не

пройзноси безъ вътрѣшнѣ умнѣ смысль, а камо ли кога пиши и има повѣчь врѣмя да мысли.

А чи въ Аѳгикѣ ся е най-млого кривиль еленскый ѳзыкѣ отъ учены тѣ, кои то сѣ изоставѣли и приубѣртали млого стары пройзношенныя, може бы да ся отличява нхнхый ѳзыкѣ отъ другы тѣ нарѣчыя или отъ самѣ еднѣ суетѣ и отъ невѣжьства, на това имаме достовѣрно свидѣтельство, съхранено то отъ Лукиана глумливо изложение подъ насловъ: Сѣдѣ гласныя буквы.

Ето неговый цѣль текстъ:

ΔΙΚΗ ΦΩΝΗΝΤΟΣ.

Ἐπὶ ἄρχοντος Ἀριστάρχει φαληρέως, Πυανεσιῶνος ἐβδόμη ἱσταμένου, γραφὴν ἔθετο τὸ Σίγμα πρὸς τὸ Ταῦ ἐπὶ τῶν ἑπτὰ Φωνηέντων, βίας ὑπαρχόντων, καὶ ἀρπαγῆς, ἀφηρησθαι λέγον πάντων τῶν ἐν διπλῷ ταῦ ἐκφερομένων.

2. Μέχρι μὲν, ὧ Φωνήεντα δικασταί, ὀλίγα ἠδικούμην ὑπὸ τουτουῦ τοῦ ταῦ, καταχρωμένου τοῖς ἐμοῖς, καὶ καταίροντος ἔνθα μὴ δεῖ, οὐ βαρέως ἔφερον τὴν βλάβην, καὶ παρήκουον ἔνια τῶν λεγομένων ὑπὸ τῆς μετριότητος, ἦν ἴστε με φυλάσσοντα πρὸς τε ὑμᾶς, καὶ τὰς ἄλλας συλλαβὰς· ἐπεὶ δὲ ἐς τοσοῦτον ἤκει πλεονεξίας, καὶ ἀνοίας, ὥστε ἐφ' οἷς ἠσύχασα πολλάκις οὐκ ἀγαπῶν, ἤδη καὶ πλείω προσβιάζεται, ἀναγκαίως αὐτὸ εὐθύνω νῦν παρὰ τοῖς ἀμφοτέρα εἰδόσιν ὑμῖν· δέος δὲ οὐ μικρὸν μοι ἐπὶ τῆς ἀποθλίψεως ἐπέρχεται τῆς ἐμαυτοῦ· τοῖς γὰρ προπεπραγμένοις αἰεὶ τι μεῖζον προστιθὲν, ἄρδην μὲ τῆς οἰκείας ἀποθλίψει χώρας, ὡς ὀλίγου δεῖν ἠσυχίαν ἀγαγόντα μηδὲ ἐν γράμμασιν ἀριθμῆσθαι, ἐν ἴσῳ δὲ κείσθαι τοῦ φόβου. 3. Δίκαιον οὖν οὐχ ὑμᾶς, οἳ δικάζετε νῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ γράμματα τῆς πείρας ἔχειν τινα φυλακὴν· εἰ γὰρ ἐξέσται τοῖς βουλομένοις ἀπὸ τῆς καθ' αὐτὰ τάξεως ἐς ἄλλοτριαν βιάζεσθαι, καὶ τοῦτο ἐπιτρέψετε ὑμεῖς, ὧν χωρὶς οὐδὲν καθόλου τι γράφεται, οὐχ ὁρῶ τίνα τρόπον αἰ συντάξεις τὰ νόμιμα, ἐφ' οἷς ἐτάχθη τὰ καθ' ἀρχάς, ἔξουσιν· ἀλλ' οὔτε ὑμᾶς οἶμαι ποτὲ ἐς τοσοῦτον ἀμελείας τε καὶ παροράσεως ἤξειν, ὥστε ἐπιτρέψαι τινα μὴ δίκαια· οὔτε, εἰ καθυφῆσετε τὸν ἀγῶνα ὑμεῖς, ἐμοὶ παραλειπτέον ἐστὶν ἀδικουμένῳ. 4. Ὡς εἶθε καὶ τῶν ἄλλων ἀνεκόπησαν τότε αἰ τόλμαι εὐθὺς ἀρξαμένων παρανομεῖν· καὶ οὐκ ἂν ἐπολέμει μέχρι νῦν τὸ λάμβδα τῷ ρῳ, διαμφισβητοῦν περὶ τῆς κισσήρεως, καὶ κεφαλαγίας· οὔτε τὸ γάμμα τῷ κάππα διηγωνίζετο, καὶ ἐς χεῖρας μικροῦ δεῖν ἤρχετο πολλάκις ἐν τῷ κναφείῳ ὑπὲρ γναφῶν· ἐπέπαυτο δ' ἂν καὶ πρὸς τὸ λάμβδα μαχόμενον, τὸ μόγις ἀφαιρούμενον αὐτοῦ, καὶ μάλιστα παρακλέπτον, καὶ τὰ λοιπὰ δ' ἂν ἠρέμει συγχύσεως ἄρχεσθαι παρανόμου· καλὸν γὰρ ἕκαστον μένειν ἐφ' ἧς τετύχηκε τάξεως· τὸ δὲ ὑπερβαίνειν ἐς ἄ μὴ χρῆ, λύοντός ἐστι τὸ δίκαιον. 5. Καὶ ὄγε πρῶτος ἡμῖν τοὺς νόμους τούτους διατυπώσας, εἴτε Κάδμος ὁ νησιώτης, εἴτε Παλαμήδης ὁ Ναυπλίου, (καὶ Σιμωνίδῃ δὲ ἔνιοι προσάπτουσι τὴν προμήθειαν ταύτην), οὐκ ἐν τῇ τάξει μόνῃ, καθ' ἣν αἰ προεδρεῖται βεβαιοῦνται, διώρισαν, τί πρῶτον ἔσται, ἢ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ ποιότητος,

ας ἕκαστον ἡμῶν ἔχει, καὶ δυνάμεις συνείδον· καὶ ὑμῖν μὲν, ὦ δικασταί, τὴν μελῶν δεδωκάσι τιμὴν, ὅτι καθ' αὐτὰ δύνασθε φθέγγεσθαι· ἡμιφώνοις δὲ, τὴν ἐφεξῆς, ὅτι προσθήκης εἰς τὸ ἀκουσθῆναι δεῖται· πασῶν δὲ ἐσχάτην ἐνόμισαν ἔχειν μοῖραν ἕνια τῶν πάντων, οἷς οὐδὲ φωνῇ πρόσσεσι καθ' αὐτὰ· τὰ μὲν οὖν φωνήεντα φυλάσσειν ἔοικε τοὺς νόμους τούτους. 6. Τὸ δὲ Τ τοῦτο, (οὐ γὰρ ἔχω αὐτὸ χεῖροσι ὀνομάσαι ῥήματι, ἧ ᾗ καλεῖται), ὁ μὰ τοὺς θεοὺς, εἰμὴ ἐξ ὑμῶν δύο συνῆλθον ἀγαθοὶ καὶ καθήκοντες ὁραθῆναι, τὸ, τε ἄλφα καὶ τὸ Υ, οὐκ ἂν ἤκούσθη, μόνον τοῦτο οὖν ἐτόλμησεν ἀδικεῖν με πλειῶ τῶν πρόποτε βιασαμένων, ὀνομάτω με καὶ ῥημάτων ἀπελαῖσαι πατρῶν, ἐκδιῶξαι δὲ ὁμοῦ συνδέσμων ἅμα καὶ προθέσεων, ὡς μηκέτι φέρειν τὴν ἔκτοπον πλεονεξίαν· ὅθεν δὲ, καὶ ἀπὸ τινῶν ἀρξάμενον, ὥρα λέγειν. 7. Ἐπεδήμουν ποτὲ Κυβέλω· (τὸ δὲ ἐστὶ πολίχνιον οὐκ ἀηδὲς, ἄποικον, ὡς ἐπέχει λόγος, Ἀθηναίων), ἐπηγόμην δὲ καὶ τὸ κράτιστον ῥῶ, γειτόνων τὸ βέλτιστον· κατηγόμην δὲ παρὰ κωμωδιῶν τινι ποιητῆ, Λυσίμαχος ἐκαλεῖτο, Βοιώτιος μὲν, ὡς ἐφαίνεται, τὸ γένος ἀνάκθην, ἀπὸ μέσης δὲ ἀξιοῦντι λέγεσθαι τῆς Ἀττικῆς· παρὰ τούτῳ δὴ τῷ ξένῳ τὴν τοῦ ταῦ τούτου πλεονεξίαν ἐφώρασα· μέχρι μὲν γὰρ ὀλίγοις ἐπεχείρει τετταράκοντα λέγειν, ἀποστεροῦν με τῶν συγγεγενημένων μοι, συνήθειαν ᾧμην συντετραμμένων γραμμάτων· ἔτι δὲ τήμερον καὶ τὰ ὁμοία ἐπισπώμενον, ἴδια ταυτὶ λέγειν, καὶ οἰστὸν ἦν μοι τὸ ἄκουσμα, καὶ οὐ πάνυ τι ἐδακνόμην ἐπ' αὐτοῖς.

Ὅποτε δὲ καὶ ἐκ τούτων ἀρξάμενον ἐτόλμησε καττίτερον εἰπεῖν καὶ κάττυμα καὶ πίτταν, εἶτα ἀπερυθρίασαν, καὶ βασιλιτταν ὀνομάζειν οὐ μετρίως ἐπὶ τούτοις ἀγανακτῶ, καὶ πίμπραμαι, δεδιὸς μὴ τῷ χρόνῳ καὶ τὰ σῦκα τῶνα τις ὀνομάσῃ· καὶ μοι πρὸς Διὸς ἀθυμοῦντι, καὶ μεμονομένῳ τῶν βοηθησόντων, σύγγνωτε τῆς δικαίας ὀργῆς· οὐ γὰρ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀφαιρουμένῳ τῶν συνήθων καὶ συνεσχολαχότων μοι γραμμάτων· κρίσαν μου, λάλον ὕρνεον, ἐκ μέσων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κόλπων ἀρπάσαν κίτταν ὀνόμασεν. Ἀφειλετο δὲ μοι φάσαν ἅμα νήσσαις τε, καὶ κοσσύφοις, ἀπαγορευόντος Ἀρισάρχου· περιέσπασε δὲ καὶ μελισσῶν οὐκ ὀλίγας· ἐπ' Ἀττικὴν δὲ ἦλθε, καὶ ἐκ μέσης αὐτῆς ἀνήρπασεν ἀνόμως Ὑμηττόν, ὀρώντων ὁμῶν καὶ τῶν ἄλλων συλλαβῶν. 9. Ἀλλὰ τί λέγω ταῦτα; Θεσσαλίας μὲ ἐξέβαλεν ὄλης, Θετταλίαν ἀξιοῦν λέγειν, καὶ πᾶσαν ἀποκέκλεικέ μοι τὴν θάλατταν, οὐδὲ τῶν ἐν κήποις φεισάμενον σέυτλων· ὡς, τὸ δὴ λεγόμενον, μηδὲ πάσσαλόν μοι καταλιπεῖν· ὅτι δὲ ἀνεξίκακον εἰμὶ γράμμα, μαρτυρεῖτέ μοι καὶ αὐτοὶ μηδέποτε ἐγκαλέσαντι τῷ ζῆτα ὁμαράγδον ἀποσπᾶσαντι, πᾶσαν ἀφελομένῳ τὴν Σμόρναν· μήτε τῷ ξυ πᾶσαν παρβάντι συνθήκην, καὶ τὸν συγγραφέα τῶν τοιούτων ἔχοντι θουκυδίτην σύμμαχον· τῷ μὲν γὰρ γείτονί μου ῥῶ νοσήσαντι συγγνώμη, καὶ παρ' αὐτῷ φυτεύσαντί μου τὰς μυρρίνας, καὶ παίσαντί με ποτὲ ὑπὸ μελαγχολίας ἐπὶ κόρρης· κατ' ἧ μὲν τοιοῦτον. 10. Τὸ δὲ ταῦ τοῦτο σκοπῶμεν ὡς φύσει βίαιον καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ· ὅτι δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀπέσχετο γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ δέλτα, καὶ τὸ θῆτα, καὶ τὸ ζῆτα, μικροῦ δεῖν πάντα ἠδίκησε τὰ στοιχεῖα, αὐτὰ μοι κάλει τὰ ἀδικηθέντα γράμματα.

Ἄκούετε, φωνήεντα δικασταί, τοῦ μὲν ὁ λέγοντος, ἀφελιστό μου τὴν ἐνδελέχειαν, ἐν-
τελέχειαν ἀξιοῦν λέγεσθαι παρὰ πάντας τοὺς νόμους· τοῦ θῆτα χρούοντος, καὶ τῆς
κεφαλῆς τὰς τρίχας τίλλοντος ἐπὶ τῷ τῆς κολοκύνθης ἐστερῆσθαι· τοῦ ζῆτα, τὸ συ-
ρίζειν, καὶ σαλπίζειν, ὡς μηκετ' αὐτῷ ἐξῆναι μηδὲ γρούζειν. Τίς ἂν τούτων ἀνάσχοιτο;
ἢ τις ἐξαρκέσειε δίκη, πρὸς τὸ πονηρότατον τουτί ταῦ; 11. Τὸ δὲ ἄρα οὐ τὸ ὁμό-
φυλον τῶν στοιχείων μόνον ἀδικεῖ γένος, ἀλλ' ἤδη καὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπειον μεταβέ-
βηκε, τουτονὶ τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ἐπιτρέπει γε αὐτοὺς κατ' εὐθὺ φέρεσθαι ταῖς γλώσ-
σαις· μᾶλλον δὲ ὧ δικασταί· μεταξὺ γάρ με πάλιν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα ἀ-
νέμνησε περὶ τῆς γλώσσης, ὅτι καὶ ταύτης μὲ τὸ μέρος ἀπήλασε, καὶ γλώτταν ποιεῖ
τὴν γλώσσαν, ὧ γλώσσης ἀληθῶς νόσημα ταῦ· ἀλλὰ μεταβήσομαι πάλιν ἐπ' ἐκεῖνο,
καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναγορεύσω ὑπὲρ ὧν εἰς αὐτοὺς πλημμελεῖ· δεσμοῖς γάρ τισι
στρευβλοῦν καὶ σπαράττειν αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπιχειρεῖ· καὶ ὁ μὲν τι καλὸν ἰδὼν,
καλὸν εἰπεῖν βούλεται· τὸ δὲ παρεκπεσὸν ταλὸν εἰπεῖν αὐτοὺς ἀναγκάζει, ἐν ἅπασι
προεδρίαν ἔχειν ἀξιοῦν· πάλιν ἕτερος περὶ κλήματος διαλέγεται· τὸ δὲ (τλήμον γὰρ
ἔστι ἀληθῶς) τλήμα πεποίηκε τὸ κλήμα· καὶ οὐ μόνον γε τοὺς τυχόντας ἀδικεῖ, ἀλλ'
ἤδη καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ, ᾧ καὶ γῆν καὶ θάλατταν εἶξει φασὶ καὶ τῆς αὐτῶν
φύσεως ἐκστῆναι, τὸ δὲ καὶ τούτῳ ἐπιβουλεύει· καὶ Κῦρον αὐτὸν ὄντα, Τῦρόν τινα
ἀπέφηεν. 12. Οὕτω μὲν οὖν ὅσον ἐς φωνὴν ἀνθρώπους ἀδικεῖ· ἔργῳ δὲ πῶς;
κλάουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὴν αὐτῶν τύχην ὀδύρονται, καὶ Κάδμῳ καταρῶνται πολλά-
κις, ὅτι τὸ ταῦ εἰς τὸ τῶν στοιχείων γένος παρήγαγε· τῷ γὰρ τούτου σώματι φασὶ
τοὺς τυράννους ἀκολουθήσαντας, καὶ μιμησαμένους αὐτοῦ τὸ πλάσμα ἔπειτα σχήματι
τοιούτῳ ξύλα τεκτῆναντας ἀνθρώπους ἀνασκολοπιίζειν ἐπ' αὐτὰ· ἀπὸ δὴ· τούτου καὶ
τῷ τεχνήματι τῷ πονηρῷ τὴν πονηρὰν ἐπωνυμίαν συνελθεῖν. τούτων οὖν ἀπάντων
ἕνεκα, πόσων θανάτων τὸ ταῦ ἄξιον εἶναι νομίζετε; ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι δικαίως τοῦ-
το μόνον ἐς τὴν τοῦ ταῦ τιμωρίαν ὑπολείπεσθαι, τὸ τῷ σχήματι τῷ αὐτοῦ τὴν δι-
κην ὑποσχεῖν· ὁ δὲ σταυρὸς εἶναι ὑπὸ τούτου μὲν ἐδημιουργήθη, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων
ὀνομάζεται.

Отъ това Лукианово изложение, кату оставиме настръны глумливыи на-
чинъ по кого то е писано, виждаме явно въ какво заблѣждѣние ся сѣ на-
ходили стари тѣ Гръцы за истинно то гласопрѣзношение въ языка си! а
то е прѣйшло зашто то тии нѣсѣ знаили истынный му источникъ и ко-
рень, дѣ е трѣвало да ся основѣтъ.

Ные оставяме такъже настръны и начяло то на старѣ тѣ наукѣ—чи
сички иль языци ушь были нарѣчыя одного самага языка — отдавающти же прѣй-
мшество българскому языку надъ еленскаго, съ това не иштиме да кажимъ,
чи еленскый языкъ е прѣйшпалъ отъ българскаго или чи е негово нарѣчие,
нѣ! Еленскый най-старъ языкъ е былъ едно особено нарѣчие кое е говорило
едно горско племя, нѣ сродно съ обштыи языкъ, іоште въ Хиндистанъ. То
горско племя е послѣдовало обшто то приселение отъ Хиндистана. за

Европъ ведно съ Българы тѣ или въ по-обширнѣ смисль да кажиме съ много-численны тѣ Словены, и държало ся е всѣкогы настрѣны по гористы тѣ мѣста, непознавающто и не занимающто ся никакъ съ орачѣство то. А кога то ся сж заселили вѣкы Българы тѣ въ Европѣ, по равнины тѣ и плодовиы тѣ мѣста, започнѣли да работѣтъ земѣ тѣ, да зидаѣтъ кѣшты и домове, да устроѣтъ първо то общѣство образования въ Европѣ, то горско еленско племя ся е държало за много юште врѣмя се настрѣны по горы тѣ и не е можало тѣмъ скоро да ся смѣси съ тѣхъ по причинѣ на кастѣ тѣ си на коѣ то е принадлежало. Тукидиво то описание за първо то поавление на Елены тѣ е съгласно отъ чясти съ това наше сказание. Ныне штѣмъ ся потруди да докажиме, въ подобно мѣсто, што значи имя то *Еленъ* и *Гръкъ*, и какъ то плѣмя е прѣудолѣло надъ другы нѣкои си околешны плѣмена, умножяющто ся отъ тѣхъ и убогатившо языка си отъ тѣхнаго; какъ то и отличительны тѣ свойства първаго и стараго еленскаго языка въ какво ся състоѣтъ; а послѣ и смѣсь тѣ му съ другы малко сродны или съвсѣмъ несродны му народы и языцы, отъ коихъ ся е съставиль той народъ, какъ то и языкъ, кой е съхраненъ писменно.

Прѣймѣштество то българскаго языка надъ еленскаго ся състои въ томъ, чи той е увърдиль почти цѣло първобытно то си гласопройзношение, по сравненю съ самскрытаго и зандскаго най-паче, кои сж признати отъ ученаго свѣта за най-стары языцы до сега познати на свѣта; стары си крѣи, разумѣваме най-паче въ горенны тѣ му рѣчы, безъ да отстѣпва ни одному отъ европѣйскихъ языковъ въ богатство то, въ удобойрѣчие то и въ прѣймѣштество то да съставя отъ свои си коренны рѣчы, не само много-сложны, нъ и новы юште коренны рѣчы за потрѣбѣ изражения си и за новы прѣдмѣты, безъ да изгубва свойство то и явность тѣ значения имъ, какъ то сж въ коренны тѣ му първобытны рѣчы, кое прѣймѣштество новолатински тѣ и други индоевропѣйски названи языцы не можтъ да имѣтъ, освѣнъ еленскаго; зашто то и той има това богатство, нъ до нѣкои си само стѣпенъ и поради смѣсь тѣ отъ пелазгичьскаго, старобългарскаго.

Разностѣпени тѣ же сродства, кои то имѣтъ сячки тѣ индоевропѣйски языцы по между си и въ общѣ съ самскрытъ и зандскы языкъ, никакъ не можтъ упроверга нашы тѣ доводы за прѣймѣштество то и най-голѣмѣ тѣ старинѣ надъ тѣхъ българскаго языка. Първо, зашто то нашъ языкъ, какъ то и выше казаше, увърдиль и удържаль до днѣсь почти сячки тѣ гласове и измѣнение то имъ единъ въ другы, какъ то ся виждѣтъ и чѣтѣтъ въ самскрытыи и зандскы языкъ; второ, чи нашый языкъ кату ся разглоби до коренны тѣ си слокове, става сѣшты почти какъ то тѣхъ языцы; трѣтьо, чи тии коренны слокове, а сами уединени, изражявѣтъ явны и цѣлы мыслы какъ то и много коренны

рѣчи въ вышерѣчены тѣ языцы, а най-паче въ глаголы тѣ и въ неупрѣдѣльны тѣ наклоненныя, кои ся находждѣтъ въ болгарскыи говоренъ языкъ едно-сложны подобно какъ то въ самскрѣтъ и зандскы языкъ. п. р. на самск. *i=aller*, былг. *и=ити*, ась *штж и*, казва народъ, т. е. ась *штж ити*. самск. *dā=donner*, былг. *да=да-ти*, ась *штж ти да*; самскр. *sta=se tenir*, былг. *ста=ста-ти*, ась *штж ста*; *rā ou rī=boire*, былг. *пи=пи-ти*, ась *штж пи*; самскр. *bā=exister*, былг. *бы=быти*, може *бы* казва народъ и др. мл.; четверто, чи болгарскый само языкъ между индоевропѣйскы тѣ языцы е съхранилъ сичкы тѣ почти отрицательны частицы, кои ся находждѣтъ и въ тѣхъ языцы, какъ то другадѣ въ обшпрность доказахме.

Най-послѣ казваме: *чи коренни тѣ слогае въ болгарскыи языкъ почти сичкы тѣ сж составени по само то дѣйствие природы и показвѣтъ кату прѣзь едно прозрачно стѣкло впечатленныя та, кои то размислены отъ първы тѣ чловѣцы произвели сж языка.*

I.

Изгубени тѣ въ еленскыи языкъ придыкательны стары гласове или названа та буква F дигама, кои въ начало отъ гласно начинающы тѣ рѣчи сж замѣнили съ знакове тѣ < dasia, и > псилли, а посрѣдѣ рѣчи тѣ никакавъ знакъ не оставили; днѣшный же народъ, кой ся казва потомецъ на стары тѣ Елены, никакъ не ги произноси, оветъ въ нѣкои си рѣчи, безъ да знае чи въ тѣхъ рѣчи ся е съхранила остатка отъ тѣхъ стары придыкательны гласове.

Кога то разгѣдаме сичкы тѣ писменны европѣйскы языцы, мъртвы и живы, въ ни единъ отъ тѣхъ не находдаме знацы тѣ < dasia и > ψιλῆ, тѣй какъ то ся виждѣтъ и ся пишѣтъ въ еленскыи языкъ, въ начало то на сичкы тѣ му рѣчи кои започвѣтъ отъ гласны въ обштѣ буквы, н. п. βρος, ἐτήρ, ὀδδς и проч. Сега ся ражда пытанье: зашто ся пишѣтъ и употрѣблѣвѣтъ тѣй-зи знакове въ еленскыи языкъ безъ да имѣтъ днѣсь никакво си произношение? А той-зи въпросъ не можи да бжди безмѣстенъ и да остане безъ отговоръ; понеже е познато чи чловѣкъ безъ вътрѣшно умно усѣптанье, кое заключава еднѣж и каквѣж да е смысль, ни най-малкыи гласецъ не произноси, а камо ли кога пиши и има по-вѣчь врѣмя да мысли, да драшти знакове тѣй на-пусто и безъ никакво значение!

А кога то ся убрнимъ камъ сичкы тѣ досегашны елинисты филолозы и ги попытаме о тому, тии сичкы съгласно штѣтъ ся отговори: чи въ стары тѣ времена тѣй-зи знакове нѣсѣ ся писали надъ гласны тѣ буквы, въ начало

на рѣчы тѣ еленскаго языка тѣй какъ то днѣсь ся пишють; нѣ замѣнявали ся съ други единъ знакъ, кому крой былъ кату **F**, и чи той знакъ носилъ название $\delta\gamma\alpha\mu\alpha$ —*дигама*; а негово то произношение было тройно, т. е. произносилъ ся ту кату $\gamma\alpha$ —*га*, ту кату $\beta\alpha$ —*ва*, ту кату $\chi\alpha$ —*ха*. Отъ послѣ же кату ся изгубилъ отъ писменность тѣ той-зи знакъ, какъ то и произношение то му, замѣнилъ ся съ днѣшны тѣ знацы \langle и \rangle , кои ся само пишють безъ да имъ знають произношение то днѣшни тѣ Елени, нѣ произносятъ сичкы тѣ рѣчы, кои то носють тѣхъ знацы, се равно или кату чи нѣма никакавъ знакъ вруху тѣхъ.

Забѣлшка. Учени тѣ европѣйци ся сж трудили да чытають еленскимъ старъ языкъ съ придыхательны гласове въ рѣчы тѣ кои носють тѣй-зи знацы, какъ то и удвоенны тѣ гласны раздвоево, нѣ до никакво слѣдствие нѣсж дошли зашто то нѣсж знали дѣ да искать источника на тѣхъ изгубены гласове, т. е. въ кои отъ живы тѣ языцы.

За потвърждение же чи той-зи знакъ **F** дигама ся писалъ въ стары тѣ времена надъ гласны тѣ буквы, на мѣсту днѣшны тѣ знацы \langle и \rangle , учени тѣ елинисти наводятъ примѣры отъ стары тѣ открыты мраморны надписы, дѣ дѣйствительно ся вижда знака **F** на мѣсту днѣшны тѣ знацы \langle и \rangle . Тии наводятъ и рѣчы писаны съ **F** дигамж, какъ то $\delta\rho\sigma$ —**F**- $\delta\rho\sigma$, и казвють чи дигама та ся произносила тамо кату $\gamma\alpha$, т. е. $\gamma\text{-}\delta\rho\sigma$ —гор-ось; $\acute{\epsilon}\tau\eta\rho$, **F**- $\acute{\epsilon}\tau\eta\rho$, и произносило ся $\beta\text{-}\acute{\epsilon}\tau\eta\rho$ —вѣтьрь; $\acute{\epsilon}\alpha\rho$, **F**- $\acute{\epsilon}\alpha\rho$ и произносило ся $\beta\text{-}\acute{\epsilon}\alpha\rho$ —вearъ; $\acute{\omicron}\delta\delta\sigma$, **F**- $\acute{\omicron}\delta\delta\sigma$ и произносило ся $\chi\text{-}\acute{\omicron}\delta\delta\sigma$ —ход-ось или $\beta\text{-}\acute{\omicron}\delta\delta\sigma$ —вод-ось, $\acute{\omicron}\nu\sigma$, **F**- $\acute{\omicron}\nu\sigma$ —виносъ, вино и друг.

Освѣнь въ начало то на рѣчы тѣ, начинающы тѣ отъ гласны буквы, што сж писали стари тѣ Елени дигамж тѣ, учени тѣ казвють, чи ѣж писали и по срѣдѣ на нѣкои си рѣчы и тамо, казвють, ся произносила кату β ; наводятъ же за примѣръ рѣчь тѣ $\delta\iota\sigma$ (овца), коиа ся писала **oF** $\iota\sigma$ и произносила ся $o\beta\sigma$ —овца и друг.

Това е общто то одобрено мнѣние до сега отъ учены тѣ любословцы врѣху днѣшны тѣ знакове еленскаго языка \langle $\delta\alpha\sigma\epsilon\iota\alpha$ и \rangle $\psi\iota\lambda\eta$ и врѣху изгубены старъ знакъ **F** дигама, на мѣсту кого сж пишють тии, безъ да ся произносятъ. Нѣ какъ ся е изоставилъ и изгубилъ той-зи старъ знакъ **F** дигама и негово то тройно произнешение, и има ли нѣкои си языкъ въ Европѣ кой да е съхранилъ това произношение въ исты тѣ рѣчы, о тому, до колко е намъ познато, никой не е доказаль до сега.

Кога то сравниме тѣй-зи исты рѣчы съ нашъ болгарскы днѣсь говорень и писмень языкъ, нахождаме ги сжшты тѣ, т. е., чи Българи тѣ ги произносятъ днѣсь тѣй сжшто, какъ то сж ги произносили стари тѣ Елени, богъ знай прѣды колко тысячты години, и чи при Българи тѣ днѣсь тии рѣчы имать исто то значение, кое сж имали при стары тѣ Елени и имать

при двѣшны тѣ имъ мнимы потомцы, кои сж изгубили произношение то имъ, и въ писменъ и въ говоренъ си іазыкъ, а на множество отъ тѣхъ и само то значение; примѣри: $\delta\rho\sigma$ —F- $\delta\rho\sigma$ = $\gamma\delta\rho\sigma$, бълг. *гора*; $\delta\delta\delta$ —F- $\delta\delta\delta$ = $\chi\delta\delta\delta$, бълг. *ходъ*; $\acute{\epsilon}\tau\eta\rho$ —F- $\acute{\epsilon}\tau\eta\rho$ = $\beta\acute{\epsilon}\tau\eta\rho$, бълг. *вѣтъръ*, (самскр. *vêtr*); $\xi\alpha\rho$ —F- $\xi\alpha\rho$ = $\beta\xi\alpha\rho$, бълг. *вѣтаръ*; $\omicron\nu\omicron\sigma$ —F- $\omicron\nu\omicron\sigma$ = $\beta\omicron\nu\omicron\sigma$, бълг. *вино* и друг.

РАЗЪСНЕНИЕ. Нѣкои си отъ новы тѣ еленисти, какъ то и Генадій, казвѣтъ чи и въ простогръцкы іазыкъ іопште ся изговаряла дигама та какъ то: $\alpha\iota\mu\alpha$, народъ по нѣгдѣ си казва $\gamma\alpha\iota\mu\alpha$; $\beta\alpha\upsilon\zeta\epsilon\iota$ = $\beta\alpha\beta\upsilon\zeta\epsilon\iota$, а въ рѣчь тж *хѣω* народъ казва, *хѣβγω* т. е. дигама та съхранила двойно то си старо произношение на β и γ, посрѣдѣ нѣколко си рѣчы изговаряны тжѣ и до днѣсь отъ народа. А ные имъ прибавяме іопште нѣколко си рѣчы, дѣ ся вижда съхранена, какъ то $\delta\delta\epsilon\upsilon\omega$ (произходяшто отъ $\delta\delta\delta$ —F- $\delta\delta\delta$) F- $\delta\delta\epsilon\upsilon\omega$ кое ся е писало: F- $\delta\delta\epsilon$ F- ω и произносило ся *ходѣβω*, и кое нашъ іазыкъ произноси *ходъж* безъ дигамж посрѣдѣ, а по нѣгдѣ и *одж*, какъ то въ Карлово и Калозерь, безъ дигамж и отъ начяла; $\tau\rho\upsilon\beta\omega$ — $\tau\rho\upsilon\beta\omega$, бълг. *трыжъ*, $\chi\rho\upsilon\beta\omega$ — $\chi\rho\upsilon\beta\omega$, бълг. *крыжъ* безъ дигамж.

Забѣлѣшка. Въ българскы нашъ іазыкъ ся вижда въ нѣколко си рѣчы, въ начало и посрѣдѣ, той-зи гласъ изоставенъ, какъ то: одаръ и в-одаръ, ода или уда и в-ода, в-уда; улыи и в-улыи, оденица и в-оденица, осакъ и в-осакъ, охчена и в-охчена свѣшть; ждица и в-ждица, осемъ и в-осемъ; унукъ и в-унукъ или внукъ, жзель и в-жзель, жтрѣ и в-жтрѣ*); нѣ тукъ трѣба да внимаемъ чи и нѣкои си рѣчы ся съставени отъ вы отрицательно, кое по нѣгдѣ си е изоставено и да не мыслимъ чи и то е дигама. н. п. сѣрбскы казвѣтъ удова, българскы довица и вдовица (жена безъ мжжа остала), а то е стара рѣчь вѣдова, (какъ то е съхранено на влшкы названъ іазыкъ), и на самскртыскы іазыкъ ся види видѣва (съставено отъ ви отриц. и отъ дѣва=дадена,) неудадена мжжю.

Въ тия рѣчы видѣхмъ чи *ε* въ нѣкои си рѣчы, нѣз начяла, ся изоставя по нѣгдѣ си, а по нѣгдѣ си ся изговаря; нѣ освѣнъ *ε* въ българскы іазыкъ и *χ* ся по нѣгдѣ си изоставя, въ нѣкои си рѣчы, а по нѣгдѣ си ся изговаря, какъ то: $\acute{\epsilon}\tau\iota$ (поѣнати, ловати) по нѣгдѣ си ся изговаря вати, а на нѣгдѣ си му сѣ прибавя и *χ* и казвѣтъ хвати, а по нѣгдѣ си фати; аба (бало, сукно народно), по нѣгдѣ си ся изговаря х-аба. (Забѣлѣжительно е чи и францужкы е *habé*=дрѣха) и тѣ е наша българска рѣчь, а нѣ турска какъ то нѣкои си мыслятъ; хьртъ (хьртка) по нѣгдѣ си ся изговаря ьртъ и друг. Отъ тия ся вижда явно чи и въ нашъ іазыкъ тии гласове по нѣгдѣ си ся изоставили, нѣ по нѣгдѣ си сжшгествужтъ, штото нѣсж ся изгубили отъ іазыка ни.

Еленисти тѣ за съгласнж тѣ буквж ρ, кога въ общтѣ носи знакъ *ρ* а кога ся удвоава посрѣдѣ рѣчы тѣ, първа та носи знака *ρ*, а втора та *ρ* и. р. $\rho\eta\mu\alpha$, $\acute{\epsilon}\pi\rho\rho\eta\mu\alpha$ и друг., за таяж буквж ништо нѣсж доказали. Кога то зѣмиме за примѣрь рѣчь тж $\rho\acute{\alpha}\chi\omicron\sigma$, ($\rho\acute{\alpha}\lambda\alpha\iota\delta\omicron\nu$ και $\sigma\chi\iota\sigma\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\nu$ $\phi\acute{o}\rho\epsilon\mu\alpha$ =старо и

*). Забѣлѣжительно е какъ въ рѣчь тж *внѣтрѣ* ся е съхранило старо то произношение ж-ын. жтрѣ=ынтрѣ, в-ынтрѣ, внѣтрѣ отъ дѣ въ другы тѣ Славяны *внѣтрѣ*.

съдрано облъкло), кога по еолчъско то нарѣчје се изговаряла F -ράχος=βράχος, не ни остава никакво съмнѣние чи и та е подпаднала въ исто то положение, какъ то и вышепозложени тѣ, т. е. изгубила си дигамж тж. Нѣ ней, мыслиме, не можн се упрѣдѣли произношение то само съ $\chi\alpha$, $\beta\alpha$, $\gamma\alpha$; зашто то кату зѣмиме рѣчь тж βουχον=дрѣха, какъ то љж казвжть днѣшни тѣ гръци, и љ дадемъ единъ отъ тры тѣ гласа $\chi\alpha$, $\beta\alpha$, $\gamma\alpha$, намѣсту знака ϵ , ништо не значи; нѣ кату љ дадемъ гласа δ , тогава става βρουχον наше то *дрѣха*, а самскрѣтско то *dhri* или *dhur*=дрѣха.

Съ рѣчь тж же βρέχω= F -ρεχω, мел. βρέξω можн се сравни нашаѣа рѣчь *ржск*=рънскъ, кога съотвѣтствува съ βανδίζω. Послѣ п-раскж, п-раскаж, п-раскамъ, б-ръскамъ (забрьсква джда казваме), въ кои се види вмѣсту дигамж тж гласа κ и β .

Ные мыслиме чи упрѣдѣление то за изгубены тѣ гласове въ число то само тры, $\chi\alpha$, $\gamma\alpha$, $\beta\alpha$, какъ то казвжть учени тѣ еленисти, намѣсту изгубенж тж дигамж, не е право, нѣ можн да бжди и δ , какъ то видѣхмѣ въ рѣчь тж βουχον чи е *дрѣха*, и други. Доказательство же имаме и Лукианово то свидѣтельство, каквж страсть сж имали въ Атикж да измѣнявжть буквы тѣ, кое по-прѣды изложимѣ.

Основающти се на тья познаты и упрѣдѣлены доказательства, ные зѣмаме българскнн ѣзыкъ за ключъ, и кату гудиме старѣй знакъ F дигамж тж на много отъ гласны буквы начинающти еленскы мннмы за пѣрвобытны рѣчы, на мѣсту днѣшни тѣ знацы ϵ , σ , и имъ дадемъ единъ отъ тры тѣ гласове $\chi\alpha$, $\beta\alpha$, $\gamma\alpha$, или други нѣкои си изгубенъ гласъ, нахождаме гы чисты нашы българскы рѣчы, какъ то си гы изговаря днѣсь народа ни и въ какво то значенне си гы зѣма.

Елински мннмы за пѣрвобытны рѣчы.

Ἄρχη—начяло, кату љ ся гуди старжж изгубенж F дигамж намѣсту ϵ и ся пишн *Γαρχη*, съ гласа β , става βαρχη, българскы върхъ, начяло. Таѣа же рѣчь въ простогръцкнн ѣзыкъ ся е сѣхранила съ старо то си произношение: βράχος, казвжть за извышеность, нашее *върхъ*.

Тжѣ исто и производна та рѣчь отъ ἀρχή, какъ то ἄρχων, Γάρχων, е нашее *върхов-нъ*, начялникъ. Ные видѣхмѣ чи таѣа иста рѣчь и въ самскрѣтъ ѣзыкъ *virk* и *virkat*, се исто значение има какъ то и въ нашъ говоренъ днѣсь ѣзыкъ, што то древность та на тажж рѣчь въ никакво съмнѣние не подпада!

Ἰδωρ (вода) ὄνομ. ἰδατος γεν. неправилно склонение имѣѣашта рѣчь. Корейнны слогъ е $\delta\delta$ съ дигамж тж $F\delta\delta$ =β-οδ, нашего вуда, какъ то го изговаря народъ. Знайнно е чи гръцкото υ ся е произносило и кату y .

Ὁδηγός (водачъ, водашты), кореное $\delta\delta$ съ дигамж тж F - od — $v-od$, наше *воджъ, водичъ* и друг.

Ἐλκω (влекж) съ дигамж F - $\epsilon\lambda\kappa\omega$ — $\beta\acute{\epsilon}\lambda\kappa\omega$, българскы *влекж*.

Οἶδα (γινώσκω—знаж) съ дигамж F - $οἶδα$ — $\betaοἶδα$, българскы *вѣдж, вѣдаж, вѣмж, знаж* и проч.

Ἴδω (виджъ, виждамъ) съ дигамж тж F - $\iota\delta\omega$ — $\beta\acute{\iota}\delta\omega$, българскы *видж*.

Εἶδος (видъ) съ дигамж F - $\epsilonἶδος$ — $\beta\acute{\epsilon}\iotaδος$, българскы *видж; τὶ εἶδος ἔχει*—какавъ видъ има?

Ἄδης (пъкль, дълбокаа іама коіа сж мыслили стари тѣ чи сжштествуе подъ земж тж за казнь на души тѣ) съ дигамж F - $αδης$ — $\betaαδης$, коренное $\betaαδ$, сравни наше *вада*, дълбоко ископано, вѣдано въ земж тж мѣсто.

Δαῦρ (рѣчь коіа ся находи въ Омира отдаваема брату Париса отъ стрѣны на съпругж тж му Елена) съ дигамж посрѣдѣ става $\DeltaαFύρ$ [или $\DeltaαFίρ$], $\Deltaαβύρ$, наше *е дверьъ*, братъ съпруга жены и пр. Въ простогръцкыи іазыкъ казвжтъ по нѣгдѣ си δ $\delta\acute{\epsilon}\beta\epsilon\rho\varsigma$ въ истое значение.

Ἐτήρ— F - $\epsilonτηρ$ — $\beta\epsilonτηρ$, българскы *ветъръ*.

Ἐαρ— F - $\epsilonαρ$ — $\beta\epsilonαρ$ (първаа пролѣтъ кога вѣжтъ прохладни тѣ вѣтрове, сравни наше то *вѣаръ, вѣж* и друг.

Ὀδός— F - $οδος$ — β - $οδος$ болгар. *водж*, пжтъ по кого то ся води чловѣкъ та ходи, или *ходж* по кого то ходи, какъ то по-горѣ го разіаснихме. Въ Аристофана ся находи $\beta\acute{\alpha}\delta\omicron\varsigma$ равно $\delta\delta\omicron\varsigma$.

Ὀρος— F - $ορος$ — $\gamma\acute{\omicron}\rho\omicron\varsigma$, българскы *Гора*. Таа рѣчь ся находи и въ самскрты и въ зандскы іазыкъ *giri* и *gairi*, штото за древность тж ѿ нѣма никакво си съмнѣние.

Ные наведохме за примѣръ врѣху изгубенж тж дигамж тѣя нѣколко сы рѣчы мимоходомъ, до колко то ни допушташе за сега врѣмя то, нѣ кога то зѣми чловѣкъ цѣлыи еленскы рѣчникъ и го изслѣдова вниматлно, по начина кого то показахме тукъ, ште найди множество такива нашы българскы рѣчы, освѣнъ оныя кои то сж показали учени тѣ до сега въ сравнение то си еленскаго іазыка съ славянскаго.

Въ рѣчы тѣ же кои сж съставени отъ α $\acute{\alpha}\rho\eta\tau\iota\chi\acute{o}\nu$, $\acute{\epsilon}\pi\iota\tau\alpha\tau\iota\chi\acute{o}\nu$, $\acute{\alpha}\theta\rho\iota\sigma\iota\chi\acute{o}\nu$ — α отрицатлно, усилитлно, събиратлно, ако и да носжтъ знакове тѣ ' и ' обаче въ тѣхъ знака F дигамы нѣма никакво мѣсто. Надъ тѣхъ ся гужджтъ тѣѿ-зи знаци отъ просто невѣжство, а нѣ чи ся сж проізносили въ старость тжѿ или онжѿ. Еленскы тѣ филолози на множество рѣчы не познавжтъ проізведение то и задовољжтъ ся съ рѣчь тж $\pi\rho\tau\acute{o}\tau\omicron\pi\omicron\varsigma$ $\lambda\acute{\epsilon}\xi\iota\varsigma$ —първобытна рѣчь. За примѣръ на такива рѣчы навождаме слѣдныя:

Ἄγρός, δ , $\chi\omega\rho\acute{\alpha}\phi\iota\omicron\nu$, $\delta\pi\omicron\sigma\tau\alpha\tau\iota\chi\acute{o}\nu$, Омѣр. 2) $\tau\acute{\alpha}$ $\pi\epsilon\rho\acute{\iota}\chi\omega\rho\alpha$ $\pi\acute{o}\lambda\epsilon\omega\varsigma$ η $\chi\acute{o}\mu\eta\varsigma$ $\tau\iota\nu\omicron\varsigma$. Омѣр. Тжѿ тълкувжтъ рѣчници тѣ еленскы таж рѣчь $\acute{\alpha}\gamma\rho\acute{o}\varsigma$, т. е. нива,

държавя, поле за работенъе, въ първобытно значение, по Омира; а второ значение: околности тѣ на нѣкои си градъ или градецъ, и това по Омира, т. е. по языка на една твърдѣ отдаленъ временность. Ако попыташь елинскы тѣ учены филолози: отъ дѣ произвождате таж рѣчь ἀγρός? зашто има тѣа това значение кое ѿ отдавате? Тии штжтъ каза въ отговоръ: Αὕτη ἐστὶ πρωτότυπος ἑλληνική λέξις καὶ δὲν παράγεται—таѣа е първобытна еленска рѣчь и не ся производи! Нъ ные имъ казваме чи тѣа рѣчь, какъ то и сички тѣ имъ рѣчи, си има разяснение то, и ето какъ: Знаѣме чи ὄρος значи *гора* на былъ, знаѣме ѳште чи ὄρος въ старость ся писало F-орос и произносило ся γόρος—гора, на кое кату прибавиме въ начало то *a* отрицательнo, става αFорос=αγόρος и съкратено ἀγρός, кое значи: *не-гора*; а дѣ то не е *гора*, тамъ можи да бѣди χωράφιον—нива, мѣсто за оранье, ὑποστατικόν—държавя*).

Ные мыслиме чи всѣкъ здравомыслиаштъ чловѣкъ ште ся склони и убѣди на това чи е тѣѣ.

Да бы разяснили ѳште повѣчь тълкувание то на рѣчь тѣ ἀγρός кое-то ѿ даваме ные, нека изслѣдоваме и рѣчь тѣ χωράφιον, съ коуж то тълкуващъ рѣчь тѣ ἀγρός. Тѣа рѣчь е умалительное (ὑποχωριστικόν) на рѣчь тѣ χωρίον, коуж произвождатъ отъ χώρα=ἀγρός, ὑποστατικόν, ἐξοχή, πεδιάς, ἔδαφος, какъ то ѣ тълкуващъ. Нъ зашто да има тѣа рѣчь χώρα тыя и тълкува значенья? разумѣва ся чи отговора е се пакъ πρωτότυπος λέξις—първобытна рѣчь! Нъ по наше то мнѣние ни една рѣчь не е безъ разяснение освѣнъ коренны тѣ слогае, послѣднѣа та граница на рѣчи тѣ, какъ то о тому другадѣ говориме. Рѣчь та χώρα е съ дигамъ тѣ F=χα и става F-ώρα, χώρα; а кату махниме дигамъ тѣ остава ѱра, кореннъ слогъ ѱр, койъ съответствува съ наше то *орж*, кое е съхранено и въ еленскы языкъ ἀράω-ἀράω. Χώρα убо и χωράφιον, значи въ първобытность: *мѣсто за оранье*, поле—πεδιάς, ἀ-γρός=не-гора.

Ἀκριβής δ, отъ (ἄκρος): ἐπιμελής, προσεκτικός παλλά καὶ ἀυσίρος πρὸς τὸ δικαίον κ τ λ. това е значение то на рѣчь тѣ ἀκριβής, спорѣдъ рѣчницы тѣ грѣцкы, т. е. прилѣженъ, твърдѣ внимателенъ и строгъ за правдѣ тѣ. Така рѣчь ἀκριβής какъ то ѣ види всѣкъ е трысложна, и има такова значение, штото не можи да бѣди безъ първобытно естествено значение, отъ кое да е достигла до приносное. Нъ грѣцкы тѣ филолози казвѣтъ само чи тѣа произходи отъ ἄκρος=крайны и друго ништо! Ные кату кажиме чи тѣа е съставена отъ *a* отриц. и отъ κριβ-ής, става българскы равна съ *не-крывъ*; а кой то не е *крывъ*, той е σωστός=точенъ и приносно строгъ въ правдѣ тѣ, ἀ-κριβ-ής=не-крывъ. Българи тѣ казвѣтъ въ първобытно естествено значение *крыво* за нѣшто кое осѣзательно не е право: *крыво дърво*, *крыва рѣка* и др. и кривъ или *прикривена*

*) Македонскы тѣ Българи за ὑποστατικόν (чифликъ турскы) казвѣтъ държавя, за това употрѣбляваме таж рѣчь въ това тълкувание на рѣчь тѣ ὑποστατικόν.

члостикъ, т. е. пригърбенъ; а въ приносажъ смьсьль казвѣтъ: *кривъ члостикъ*—не-праведенъ чловѣкъ и *укривихъ мя*—унеправдихъ мя. Сички тѣ учени іазыкойспытатели признавѣтъ чи първи тѣ створители на іазыцы тѣ множество приносажъ смьсьль изражяющты рѣчы, повѣчь по тѣлесны тѣ движения сж назвали, и на това сж имали право; зашто то и въ сегашно то іоште положение образованаго свѣта сжштествуввѣтъ много тѣлесны движенья въ употребленіе кои изражявѣтъ вѣтрѣшны уины смьсьлы творянтаго ихъ чловѣка. Едно кымванье съ око, едно маханье съ рѣкѣж и др., значи по нѣшто си. По тому има и тѣлодвиженъ іазыкъ въ самыи простъ народъ, кого днѣсь искусство то е довело до голѣмо развитіе за нѣмы тѣ чловѣцы.

На грѣцкы іазыкъ има рѣчь *крѣфос* или *крѣфос* и *крѣтос*, коіа значи: кривъ, кривина, пригърбено нѣшто, и приносно *тъмно израженіе*. Ные имаме на българскы *грѣза*—конска та на връта прикривена кытва, и *грѣв-на*, крѣгло прикривено и съставено нѣшто, украшение кое нахулвѣтъ и носѣтъ на рѣцѣ тѣ си жени тѣ; Българи тѣ казвѣтъ и *грѣвъ съждѣ*, т. е. прикривенъ. Знаино е чи стари тѣ Елени буквѣж тѣ въ македонскаго іазыка сж приубѣртали на *ф* или *н*, какъ то Врѣфес на Фрѣфес и др., штото българское *грѣвъ* станжло *крѣфос* или *крѣтос* на грѣцкы! а отъ *крѣвъ* съ прибавлене то на *а* отрицательно съставили: *α-κρῖβ-ης*—не-крѣвъ, *αωστός*—точенъ и приносно строгъ въ правдѣж тѣ.

II.

Неправилны тѣ глаголы еленскаго іазыка и названи тѣ съ тѣхъ неупотребительны глаголы отъ кои то затѣмъ тѣхъ си времена, съ кой іазыкъ сѣ нахождѣтъ днѣсь?

Старогрѣцкы іазыкъ, какъ то е познато, има твърдѣ много неправилны глаголы; а то е едно отъ неборимы тѣ доказательства, чи той е притѣрпѣлъ голѣмѣж смѣсь отъ другы іазыцы. Днѣшни тѣ какъ то и стари тѣ имъ ея доложи незнающты начяло то и источникъ имъ, вмѣсту да ги кажѣтъ *странны глаголы*, нарѣкли ги *ἀνόμαλα ῥήματα*—неравны, не-правилны глаголы; зашто то сж виждали чи тии нѣсж съобрази съ кроя и свойство то еленскаго имъ іазыка.

Притѣри.

Δίδωμι (дажъ) *μελ.* *δίδω*, *προέρχεται ἀπὸ ἀχρηστοῦ ῥήμα δάω—δῶ—βλ.* душнее время происходитъ отъ неупотребительнъ глаголь *δάω=δῶ, дажъ*. Българи тѣ казвѣтъ днѣсь *дажъ, даіамъ* и *давамъ*,

^{ἴστω}(стаѣж) мѣл. *στήσω*, ἀπὸ ἀχρ. ῥήμα *στάω*—στῶ. Бждуштее врѣмя *стисо* отъ *стаѣж*,—стѣж. Българи тѣ казвѣтъ днѣсь: *стаѣж* или *стоѣж*, *стаіамъ* и *стаіамъ* македонскы.

^{ἔσθίω} [ѣсти] мѣл. *ἔδομαι* ἀπὸ τοῦ *ἐδέω*—*ἐδῶ*. Бждуштее врѣмя *едомъ* отъ *едео*, *едо*; Българи тѣ казвѣтъ днѣсь *ѣдж*, *ѣдаж* и *ѣмъ* съкратено.

^{πειθάνομαι} [пытаѣж] мѣл. *πέισω* ἐκ τοῦ *πειθέω*—*πειθῶ*. бждуштее врѣмя отъ *пытео*, *пытѣо*. Българи тѣ казвѣтъ днѣсь: *пытаѣж*, *пытамъ*. А отъ *πειθέω* произходи знамянитая рѣчь *пудла*, жена въ еленскы тѣ гадалишта дѣ ся ходили да ѣ прѣдлагжть разны *пытаныя* о бждуштности.

^{βύζω} (выкамъ) мѣл. *βύζω* ἐκ τοῦ *βυζάω*-*βυζῶ*, бждуштее врѣмя *выксо* отъ *выкао*, *выкѣо*. Българи тѣ казвѣтъ *выкамъж*, *выкамъж*, имжть и рѣчь *выкъ* и пр.; *βυχανισμός* болгар. выканье.

^{τύπτω} (*туптъж*) мѣл. *τύψω* ἐκ τοῦ *τυπέω*-*τυπῶ*—бждуштее врѣмя *тупсо* отъ *тупео*-*тупѣо*. Българи тѣ казвѣтъ *туптъж*, *туптамъ* и *туптъж*, *туптамъ*, и пр. той-зи цѣль глаголь е болгарскы: *τύπτω*=туптъж, *τύπταις*=туптишь, *τύπταις*=тупти и проч.; знайное чи *υ* ся е произносило и кату *у*. Послѣ рѣчь тж *τύπος* (печать) наше *тжпъж*, за-тжпено, онова што е оставило знакъ.

^{δέρχομαι} и *дѣрхѣо* (глѣдамъ взорно) *дѣрхѣо* ся изговаряло и *ζέρхѣо*, какъ то *δωρχάς* (сърна) и *ζωρχάς*. Българскы зъркамъ сравн. *зарѣж*, *зракъж*, *зара* и др.

^{πέπτῃμι} (разширявамъ) мѣл. *πετάσω*, ἐκ τοῦ *πετάω*-*πετῶ*. Българскы *петъж* *подпетявамъж*, сравн. *пета*, *петура*=разширено, разточено тѣсто, *пита* и проч.

^{σχεδάνυμι} (смжквамъ) мѣл. *σχεδάσω* ἐκ τοῦ *σχεδάω*. Българскы *скидаж* и *скидамъж* [въ Македоникъ ся говори].

^{ἐνδύνημι} (облачямъ ся) мѣл. *δύσω* ἐκ τοῦ *δύνω*; българскы *дымъж* сравни за-дѣвамъ ся, одѣяние и пр.

λαίχω (лѣжжъ), българскы *лжжъж*, значи *постиламъж*; сравн. *лжжѣ* и *лжжѣса*.

Отъ сичкы тѣя ся доказва чи было врѣмя, кога то тѣй-зи, прѣдъ врѣмя и днѣсь *ἀχρηστοί*—неупотрѣбитыни за Елены тѣ глаголи, были сж нѣкогашь употребитыни за тѣхъ, т. е. изговаряли сж гы тжѣ, какъ то сж остали въ стары тѣ имъ книги и днѣсь отъ чясти гы іоште изговаря и пиши названый грѣцкы народъ. А кога то днѣсь Българина гы изговаря тжѣ исто, какъ то сж писани въ еленскый іазыкъ, и съ исто то имъ значение, то што значи? Што можи ся доказа отъ того? Чи българскый іазыкъ е съхранилъ коренныи іазыкъ отъ кого еленскый е зѣль еднж тврдѣ голѣмж чясть, да не какиме съставиль ся отъ него, въ Европѣ, а не въ Хиндистая. Зашто то коренни тѣ рѣчи самскрытаго и зандскаго іазыка не носжтъ той-зи крой подъ кого то гы прѣдставляжтъ филолози тѣ имъ за *ἀχρηστοί* неупотрѣбитыны, той крой ся види цѣль въ живыи българскы іазыкъ само. А множество то цѣли рѣчи и правилни глаголи, кои то ся вижджтъ въ еленскы іазыкъ

сжшти, зѣти отъ болгарскаго, тии потвърдѣвжть необоримо нашъ тж рѣчь о тому. Когы же е станѣла таѣа смѣсь въ древность между Българы тѣ и Елены тѣ о тому по-долѣ штѣмъ говори.

*Правилни глаголи въ еленскы мнимъ ѣзыкѣ, находѣащии ся
исти въ болгарскыи нашъ ѣзыкѣ.*

Βύω, στουπώνω, γεμίζω χώνων ἀπό τὰ πλάγια. Българскы *виыж, увивамъ, сввиыж, сввивамъ, раз-виыж, развивамъ, увито, повито* и др.

Μυσάω-μυφ̄, българскы *мыаыж-мыыж, мыамъ.* Гръцки тѣ филолози произвожджть и рѣчь та *μυστήριον*—тайнство отъ *μύστης*, тьлкуюшти: τὸ κερουμένον, παρὰ τὸ μύειν τὸ στόμα καὶ μηδενὴ τοῦτο ἐξηγεῖσθαι, καὶ ἡ περὶ μυστηρίων διδασκαλία. А рѣчь тж *μύστης*, ὁ μυστηρίων μεταλαβών. Какво забладительно произведение! Рѣчь та *μυστήριον* ся разѣяснѣва чисто отъ глагола *μυσάω-μυφ̄*—*мыыж*, учиштавамъ водоыж. Знаино е чи тии тайнства ся сж творили съ кжпаня и учиштеныя и съ нѣбаквы си заблждительны баѣаня и ништо повѣчь, по духу тогдашнаго вѣка.

Βοάω-βοφ̄, българскы *выаыж=выыж*, употребительно въ трѣтьо лице; *куче то вы.*

Μάχομαι—συνάπτω μάχην, πολεμῶ. Казва ся за дѣйствие то боя, т. е. кога ся счепкжть. Тукъ ся види ѣавно наше то *махаыж, махамъ*, т. е. движа, *замахни та го ударн* казваме. Знаино е чи бой безъ *маханье*, движение на ржцѣ тѣ, не става. А рѣчь та *πολεμέω=πολεμῶ*, значи продължение то на боя, прѣзь кое ставжть разореныя та; штото и то е наше то *по-ломаыж, по-ломъж*, събарамъ, разорявамъ, *πόλεμος=по-ломъ.* *Сломи го*—стропи го, казваме.

Μημονένω=ένθυμοῦμαι, българскы *мыыж, мнѣние, съмнѣние* и пр.

Στοιβάζω (στοβή), *κάννω στοιβαν, σωρέω;* българскы *ставыж*, по-ставѣамъ сравни *ставыи* и друг.

Βρύω, българскы *врыж, ври* третьо лице. Сравни изворъ, из-вира и др.

Ἀράω-ἀρф̄, българскы *ораыж* и *орж*, сравни *оранъ, орачь* и др.

Λάμπει, българскы *лумти*, сравни *лумъ, пламя, пламти* и друг.

Πλέω, болгар. *плавыж, плавамъ* и друг.

Κρύβω (κρυφο), ἀρχαῖον τοῦ κρύπτω, българскы *крыыж* (безъ *Г* дигамж).

Μελίζω, българскы *мельж* и *мальж*; *μέλος* (чясть) *мало* или *малко*.

Φράττω (запушамъ, затварямъ), българскы *вратыж, затварѣамъ*, буква *та* *в* на *φ* убрьжта.

Цъли български рѣчи измянени по нѣшто си въ гласопрѣзношение то отъ Елены тѣ и освоени въ ѣзыка имъ.

Σθένος (сила), българскы *стѣна*, кое ся тьлкува *крѣпость, укрѣпление*.

Στραβός (въ простогръцки) значи *кривъ*, на български *стръвъ*, сравни *стръвно мѣсто* и *стравнина*.

Βράχος (χορυφή), български *връсъ*.

Θάρσος и *θάρρος*, български *дързосъ* или *дързостъ*, сравни *дързостенъ*, *дързък* и проч., буква та *θ* на *θ* обръжта.

Γυνή (жена) съ изменение то на буквѣ тж *γ* въ *ж* става *жини*, *жена*, *Ζυγός* съ изменение то на буквѣ тж *ζ* въ *ж* става *жигъ*, *селци* тѣ казвѣтъ *жигли*, *послѣ жугъ* и проч.

Λόγος, български *лъгъ* — *лънгъ* по старому произношению *ж=ън*, срав. *лъговито мѣсто*, кое по старому произношению е: *лъговито мѣсто* и друг. французское же *longue* съотвѣтствува съ наше *лъгъ=лънгъ*.

Ναῦς (корабъ), български *навозъ*, сравни *возъж*; А простогръцки *καράβι* кое е наше *корабъ* буква та *β* измянена на *в*.

Νάυκραρος (карашты новоза) *навозъ-карарь*; двѣ искривени български рѣчи въ уста та на Елены тѣ!

Νήπιος, ὁ μὴ δυνάμενος να λαλήσῃ; былг. *не-пѣишты* (въ Македоний по нѣгдѣ си казвѣтъ *пѣж* вмѣсту *говорѣж*).

Νη-σιτεία, български *не-сытостьъ*, сравни *сытъ*, *насыта*, *на-сытенъ* и пр. *Λειμών*, ἐκ τοῦ λεῖβω=лъж; мокро мѣсто, *ливада*.

Πόλος, български *полъ*, *половина* и друг.

Ἄ-βουχῆς=не-выкаштыи; *ἀ-βουχέω*=не-выкамъ, *мълчѣж*!

Ἄ-βαρῆς (не-тяжакъ) отъ *βάρος*=тяжесть; сравни наше *то-варъ*.

Ζῆλος, ζέσις τῆς ψυχῆς; български *жаль* съ изменение то на *ζ* въ *ж*.

Γλῶσσα (языкъ), български *гласъ*. Гръцки тѣ филолози производѣтъ *γλῶσσα* отъ *κλάω*=чупѣж (!?) Нъ не виждѣтъ чи *φωνή*=гласъ му тълкувание то, какъ то сж го употрѣблявали въ аттичскыи языкъ *φωνή* на мѣсту *γλῶσσα*.

Ἄ-σπερχές (не-търпеливо), *σπέρχω βιαστικά*, *μὲ ζέσιν σφοδρῶς*, коренное е *спърхамъ*, сравни *пратѣж*. Българи тѣ казвѣтъ за чловѣка кога ся находи въ голѣмо нетърпение: *ише си испрѣхни отъ кожѣж тж*.

Ζεύγη, български *жила* съ измѣн. на *ζ* въ *ж*.

Ἦχος [гласъ] съ дигамъ *Γηχος*, *вихосъ*, а съ изменение то на буквѣ тж *χ* въ *κ*, става *βήχος*=*вѣжъ* български.

Ῥαιστήριος=φθοροποιός, ὀλέθριος, Аристофанъ. *рас-тирамъ*, *раз-тирамъ*, Български глаголи, *раз-тириастыи*, *раз-гонваюштыи* и приносно причиняюштыи *пагубъ* и проч.

Ῥούσιος=χαλκόχρους ἢ ξανθός, κυρίως μελανοκόκκινος. Български *русъ*=*ξανθός*; *русъ коса*=*ξανθѣ жѣмѣ*. и проч.

Κοτύλη, ἡ. Πᾶν κοῖλον, κάθε κοιλότης ἢ τρύπα. 2) Κοῖλον ἀγγεῖον, ποτήριον ἢ τρυβλίον. 3) Ἡ κοιλότης τῶν κοκκάλων, καὶ ἰδιαίτερος ἐκείνη εἰς ἣν

ἐμβαίνει τὸ ἱερὸν ὄσοτον, κτλ. 4) Τὸ κοῖλον τῆς χειρὸς, χοῦβτα, καὶ τὸ κοῖλον τοῦ ποδός. 5) Εἶδος μέτρου τῶν ὑγρῶν, ἢ καὶ ξηρῶν σωμάτων, σπερ,=τρυβλίον, καὶ, ἡμίξεστον σχεδὸν $\frac{1}{2}$ οὔγγιας βάρους περιλαμβάνει. 6) „Χαλκόμεται κοτύλαι“ Αισ-χουλ.=χόμβραλα. 7) =κοτύλων. Διον. Ἄλιχ.

Таѣа рѣчь *κοτύλη* и производна та отъ неж *Κότυλος* е важна за по-об-ширно разяснение и разложение, зашто то е съхранено земеописно мѣсто и до днѣсь съ това исто значение, начинаюшто отъ Хиндистанъ, и видимо въ Малж Азиѣ, въ Фригиѣ близо при Троадж, въ Еввиѣ, въ Аркадиѣ, въ Пелопонесъ и въ Старж-Планинѣ въ Българиѣ, кое показва чѣртѣ тѣ на-правления коѣ е слѣдовалъ той народъ, кому принадлежи таѣа рѣчь, въ приселение то си отъ Хиндистана.

Нека убо започниме отъ Хиндистанъ.

Не далѣко отъ Делхи, нахожда се мѣсто укрѣплено отъ стары времена съ крѣпости и съ желѣзны врата, кое носи на тамошны ѣзыкѣ название *Котмилла* и тѣлкува се отъ туземцевъ: *укрѣплено обиталиште*, т. е. обкрѣжено отъ всѣкъ стрѣнѣ съ стѣны отъ горы и съ стѣны рѣкотворны и врата. Това мѣсто е подправилъ Шахъ Ферузи въ 1220 год. *)

Гръци тѣ рѣчници, какъ то видиме, тѣлкуваѣтъ рѣчь тѣ *κοτύλη* = всѣко трапчиво, ископано, владено на вѣтрѣ мѣсто; послѣ всѣкъ издълбанъ съсѣждъ, кату чяша, кутле и проч.; послѣ имѣтъ и *χαλκόμεται κοτύλαι* [въ Вѣсхила], кое е исто съ нашео: *мѣдны котлы* и друг.; произведены тѣ же рѣчы отъ *κοτύλη* се въ това значение тѣлкуваѣтъ, какъ то *κοτυλώδης* = ископано или обкрѣжено мѣсто и друг., штото гавно се види значение то на рѣчь тѣ *Κο-тмилла*, какъ то го тѣлкуваѣтъ на свои си ѣзыкѣ Индийци тѣ.

Нѣ важно то е чи таѣа рѣчь се съхранила въ значение то *котловое* или обкрѣжено мѣсто по нѣкои си горы въ Малж Азиѣ, въ Фригиѣ, въ Еввиѣ, въ Пелопонесъ и въ Старж-Планинѣ.

Нека видиме сега таѣа истѣ рѣчь какъ е съхранена въ Българиѣ и нека ѣъ разложиме и разясниме.

Подъ имянемъ *Котмилъ* [по турскы казанъ] познато е днѣсь въ Българиѣ село то или малкы градець, заселено между высокы дървокытны планины, имѣюшта всѣка отъ тѣхъ свое отъ стары времена собствено имя, дадено имъ отъ разны случившы се тамо събытыя или же и по само то имѣ пеложение. Мѣстоположение то на кое то се нахожда днѣшний *Котмилъ* е лжговито, и на около му сѣ разположени и други по-малкы рѣтишта, дѣлове и могили. То мѣстоположение е въ срѣдѣ грьдѣ тѣ на Старж-Планинѣ,

*) Вишь начертано това исто укрѣпленіе въ книгѣ: Ньрани, обычѣи и памятники всѣхъ народовъ земнаго Шара; Индустанъ, заганскы полуостровъ; стрѣна 354, изда-ние Москва 1846.

која започва отъ Черно Море между 42 и 43 стѣп. севѣрна широчина, и между 24 и 25 вѣсточна дължина (по картѣ тѣж која е издадена на Български отъ Г^{на} Александра Хаджи въ 184...). Отъ камъ Севѣро-западъ Котила между 24 и 25 вѣст. дълж. лѣжи въ тѣжны развалины старый български прѣстолны градъ Прѣславъ (по турск. Ески Стамболъ=Старый Цариградъ). А отъ Юго-западнѣ стрѣнѣ Котила между 42 и 43 севѣр. широч. и между 23 и 24 вѣсточ. дълж. находи ся градъ Сливенъ въ подножие то на Старѣ Планинѣ.

Мѣстоположение то Котила, какъ то е обкрѣжено и закѣтано отъ планины, въ трѣпѣ, изглѣда кату съсѣдъ кого наричаме *Котилъ* [по турск. казанъ] отъ кое можи ся заключи чѣ му е дадено и подобно имянование. Нѣ това имя въ старо врѣмя не е дадено само одному селению, нито одному самому граду, какъ то го носи днѣсь самое село Котиль, нѣ въ общѣ цѣлому тому прѣдѣлу, кой обкрѣжва Котила въ доволно голѣмо пространство; заштото по тѣхъ непроходимы въ стары тѣ времена мѣста находили ся сѣ нѣколко си селения и градишта, какъ то ги показвѣтъ развалины тѣ имѣ остатки.

Котилъ, кореннаѣ му рѣчь е *кжтъ*, *кутъ* или *котъ*, а *кжтъ* значи *ж-тъль*; отъ *кжтъ* става прилагателное *кжтиль*, кое значи: мѣсто укрѣжено, обградено съ жглове, закѣтано мѣсто и по виду се *котловое* мѣсто. Стара та буква *ж=ън*, въ многы рѣчы ся замѣнила и съ *у* и *о*, што то *кжтъ*, *кутъ*, и *котъ*, какъ то и прилагателни тѣ имѣ *кжтиль*, *кутиль* и *котиль*, се едно и исто значение имѣтъ. Ако сѣдиме само по мѣстоположение то *Котила*, т. е. прѣдѣла дѣ ся находи днѣсь село то Котиль, можиме заключи чи това имя му е дадено отъ самы видѣ мѣста, какъ то ся виждѣтъ и други градове тѣжъ названи по мѣстоположение то имѣ, н. п. *Сливенъ*=мѣсто дѣ ся сливѣтъ нѣколко си рѣки и потоци. *Ископъ* [Скопиа], мѣсто кое е ископано кату въ трапѣ; *Вѣльъ*, мѣсто кое влази мѣжду два брѣга, кату по мостъ [въ-лѣзъ] отъ дѣ и Турци тѣ го притѣкували *Кююрли*=мостовито мѣсто; *Прильъ*, мѣсто прилѣчено на урвѣ, планинѣ и друг. Нѣ кату разглѣдаме чи обкрѣжающти тѣ *Котила* гори и планины сички носѣтъ стары чисты български и значитѣльны имена, какъ то Разбойна, Вида или Видинъ-Градъ, Елима, Пляшивица, Бѣлы-Брѣгове, Орьнъ, Зло-Стѣнѣ, Лумы-Дѣль, Козякъ, и др., а по върхове тѣ имѣ ся находѣтъ и виждѣтъ юште стари остатки отъ крѣпости и водоводи, какъ то и изглѣбани стрѣли, дохождаме до истинно то заключение чи тии мѣста въ стары тѣ времена сѣ были твѣрдѣ знамянати, т. е. чи въ тѣхъ ся крѣжѣтъ важны повѣствуваѣльны стары събитыя и чи тамо е было гнѣздо то на свободѣ тѣжъ на най-стары тѣ Българи, утвѣрдивши ся по тѣхъ крѣпкы и непроходимы тѣжъ лесно отъ неприѣтеля-мѣста!

Наше то точно и рѣшительно мнѣние е чи той прѣдѣлъ *Котила*, въ Българиѣ, е названъ по старо то название *Котила* при Делхи въ Хиндистанъ когато ся сж приселили Българи тѣ въ Европѣ. А за да потвърдиме юште повѣчь това наше откритие навождаме и юште нѣколко си наймянованя на прѣдѣлы и други въ Хиндистанъ кои сж нахождатъ днѣсь исти и въ Българиѣ:

Въ облысть тж *Рацантуръ*, севѣрозападно отъ града Адимира между 25 и 30 севѣрнѣ и между 90 и 95 вѣсточнѣ дѣжинѣ лѣжи селение Шумо; а въ Българиѣ близо при Прѣславъ, се около прѣдѣла Котила, познатъ е градъ *Шуменъ*. Въ истаѣ облысть подъ истаѣ шырочинѣ и дѣжинѣ, севѣрозападно града Адимира, находи ся прѣдѣлъ и селение *На-горье*; а между 25 севѣрнѣ шырочинѣ и между 90 и 95 вѣсточнѣ дѣжинѣ, въ истаѣ облысть близо до града Торахъ, лѣжи други прѣдѣлъ и селение кое носи имя *Съ-горье* [За-горье]. Въ селения та *Котила*, въ Българиѣ, за севѣрнѣ стрѣнѣ казвѣтъ *на-горье*, а за *Южнѣ на-доло*; севѣрными вѣтерѣ казвѣтъ *Горный вѣтеръ*, а южными *Долмы* и *Долмякъ*. Ные видѣхме чи вышепомянѣтими прѣдѣлъ *На-горье*, въ Индиѣ, ся находи на севѣрнѣ стрѣнѣ, т. е. *на-горье* по Български, а *Съ-горье* спада на югъ, кое по български е равно съ *на-доло*. Истое имянование давѣтъ обитающѣ тѣ въ Старѣ-Планинѣ Българи, отъ зачала й отъ Черно-Море до Троіанъ, а може бы и по-нататакъ, на южны тѣ стрѣны, кои сж въ Руманиѣ (въ Тракиѣ) *Съ-горье*, т. е. на-доло отъ тѣхнаго положеня лѣжяшѣ камъ югъ.*)

Въ вышепомянатаѣ облысть, въ Хиндистанъ, тече рѣка *Луна* потурчено *Бенъ*, на български *луна* значи *пятна*; на лице си има *луна*, т. е. пятна.

Се въ истаѣ облысть ся находи и градъ подъ имя *Котакъ* и другадѣ *Кутакъ*, а то е сжшта рѣчь съ *Кутиль* и проижди, по други край, отъ *кутъ*, *кутакъ*, (познати сж събирательны тѣ и увеличительны тѣ имяна на *акъ* въ нашъ български языкъ). А той-зи градъ *Котакъ*, дѣйствительно е закѣтанъ, затуленъ задъ еднѣ рѣкѣ. (Вишь сичкы тѣ наймянованя, какъ то и други много въ Картѣ: Остъ-Индіи, Перси и Китаи. изд. С. Петербургъ 1854).

Отъ сичкы тѣ види ся кату свѣтло то Слънце чи Българи тѣ кои то сж сжхранили тѣ имянованя и до днѣсь въ сегашны тѣ си жилишта, тжй сжшѣ какъ то ся виждѣтъ въ тѣхъ мѣста Хиндистана, види ся казваме, и выка гръмогласно, чи тамо имянно сж живѣли Българи тѣ, богъ знай прѣды колко вѣкове, и приселивши ся отъ тамо, дали сж тѣ исты имяна на

*) *Съ-горье* е съставено отъ прѣдлога съ и рѣчь тж *горье*; а съ прѣдлогъ тукъ има мѣстно значение, *съ-горье*—отъ *горье* на *доло*, какъ то въ рѣчь тж *вѣманъ*, съставена съ-*вѣманъ*; *сѣманъ* и проч.

ново то си отъчество. Тукъ нѣма никакво съмнѣние, ни ти случайность, ни ти съвпадение и съзвучие на рѣчи тѣ и имена та; нѣ сж исти тии, съ исто то значение и съ цѣлы прѣдѣлы!

Ные другадѣ казахме чи тыя най-стары приселенны нѣсж могли тжй за скоро да станжть ни ти се по едно и исто направление да ся исполнжть, нѣ трѣбало е вѣкове за изпълнение то имъ, и да ся задържжвъть за дълго врѣмя по нѣкои си мѣста. А на това имаме доказательство живо съхрансны тѣ земеописны наймянованны, по чъртж тж направления кое сж слѣдовали. Казахме чи близо при града Троа (Троада) ся находи гора кога носи имя Κότυλος=Котиль, а друга, въ подножие то коей былъ създанъ градъ Троа, носила имя Ἴδα съ F, B-ída. Забѣлжжительно е чи при Котиль, камъ южнж стрнж, има висока гора, дървокытна, съ извышено на върха бърдо, кога носи имя *Вуда* или *Видинъ Градъ*, Видина крѣпость, твърдина, дѣ ся вижджть стари явни остатки отъ крѣпости и водоводъ. Ето гръцки тѣ рѣчници што говоржть за горж тж Ἴδα или Ἰδη:

Ἰδη. Περιφημον καὶ μέγα ὄρος τῆς Φρυγίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποῦτου ἔχειτο ἡ πόλις Τροία.

Ἴδα, ἡ. Δωρ. ἀντὶ Ἰδη. 2) Ὡς προσηγορικόν: Πᾶν κατάδρυμον ὄρος, ἔξαιρ παρ' Ἠροδ. παρ' ᾧ κεῖται πολλάκις καὶ δρυμὸς, δάσος, ξύλα, σημ. τὰ πλεῖστα κατὰ πληθ. ἀριθμ. ὡς „Ἰδη ναυπηγήσιμος“ ξύλα καλὰ καὶ ἀρμόδια εἰς κατασκευὴν πλοίων Ἠροδ.

А за *Котила* ето што бѣлжжжть:

Κοτύλαιον, τὸ ὄρος τῆς νήσου Ἐυβοίας πλησίον τῆς πόλεως τῶν Ταμνῶν. Αἰσχ. Κοτύλαιον ὄρος, τὸ ὄρος τῆς Ἀρχαδίας ἐν Πελοποννήσῳ, νῦν Λαγγαρόλα Παυσ.

Нѣма никакво съмнѣние чи тыя земеописны наймянованны сж остали по тѣхъ мѣста отъ голѣмыи народъ на Пелазгы тѣ, наши тѣ стари Българи или въ по-обшырнж смысль Словени, кога сж обитавали по тѣхъ мѣста, прѣди да слѣзи отъ горы тѣ еленско то племя да ся смѣси съ часть отъ тѣхъ и да прѣудолжй съ свое то имя *Еленъ* и *Гръкъ* надъ еднж часть отъ пелазгичьскж тж земж.

При томъ забѣлжжваме чи какъ то Делхийскый Котиль въ Хиндистанъ е укрѣпленъ и закжтанъ и съ врата желѣзны, тжй и нашии прѣдѣлъ Котиль е былъ нѣкогашъ укрѣпленъ съ желѣзны врата по тясны тѣ си входустыя между планины тѣ. Такова нѣшто е было близо при днѣшно то село Котиль, камъ юго-вѣсточнж стрнж, между горы тѣ *Вуда* и *Елима*, дѣ ся и до сега казва *Желѣзна-Врата* (по турск. демиръ-капу), за кое ся е съхранило и попрѣдание чи освѣнь желѣзны тѣ врата што имало тамо, имало и желѣзень мость, закаченъ отъ върхове тѣ на тыя высокы бърда, по кого сж минували стрегуштии тѣ тамо войници. А въ тясное входустие, югозападно се

въ прѣдѣла Котила, въ пѣтя кой отводи за Сливенъ и кое входустие носи имя Асѣнювъ входъ [по турск. Асень-боази], имало исто желѣзна врата, кое имя и до днѣсь е съхранено, какъ то и на турскы притълкувано отъ *Желѣзна Врата*—демиръ кату.

Забѣлѣшка. Ные казахие по-горѣ чи наймянованне то Котила въ Българиж е было дадено на цѣлый прѣдѣлъ въ Старж-Плавинж кой ся простира отъ Черно Море до Троіанъ, заштого до тамо е разгранена Стара Планина и съ други по-малки гриды. отрасли отъ главнаѣ гридж, въ довольно шыроки простраства, штого да могатъ да ся обигавѣтъ; а отъ Троіанъ натакъ, камъ сѣрбско то княжество, староплавинскыи главенъ хрѣсти почва да ся стасѣва и нѣма довольно простраства за обитанне.

А отъ Габрово, кату отивашъ за Севлюво, камъ Севѣрь, простира ся една самородна стѣна въ довольно разстоіанне, која ся зове днѣсь Кутеликъ или Кутелишка Стѣна. Отгорѣ же на таѣ стѣнѣ има пространо равниште дѣ то ся нахождѣтъ развалини отъ нѣкаквы си стары каменны зданья. и то мѣсто носи наймянованне Царствующе то. Върху тыя мѣста сѣ съхранили разны погрѣданья.

Насрѣшту Кутелишкѣ-Стѣнѣ има, камъ истокъ слънца, друга саморасла висока стѣна, која ся равни почти на высочинѣ тѣ ся съ главныи хрѣбгъ на Старж-Плавинѣ и која ся заве Градиште. Тамо ся виждѣтъ съхранени и до днѣсь развалини отъ стары градове (крѣпости) и приказва ся чи въ старость, кога то тѣ мѣста были българскы, само единъ входъ имало, каму положение то и днѣсь ся познава. Вѣроіатно чи и тамо е была нѣкоіа си Желѣзна-Врата. Това мѣстоположенне по высочинѣ тѣ си борава (обладава) сички тѣ околныи стрѣны и пѣтишта.

Нека дойдиме пакъ на прѣдмѣта си върху изгубены тѣ стары гласове въ еленскы мнимъ за първобытенъ іазыкъ.

Нѣ тука ся ражда пытане: зашто сички тѣ рѣчи на еленскы іазыкъ, кои носѣтъ знакове тѣ > и <, кату имъ ся гуди старыи знакъ F и имъ ся даде едно отъ стары тѣ произношенья, т. е. *ха*, *ва*, *га* или други нѣкои си гласъ, не ставѣтъ българскы, какъ то въ наведены тѣ примѣры и други? Отговора на това пытанье е твърдѣ іасень и неопровергаемъ.

Ето какъ: Еленскый іазыкъ не е първобытенъ іазыкъ, нѣ съставиль ся е отъ разны іазыцы, кога то ся е съставиль и той-зи народъ отъ разны народы и всѣкъ отъ тѣхъ е донесаль и рѣчы тѣ си, а съ врѣмя станжло едно.

Това же е познато твърдѣ добрѣ повѣствоватълно, понеже е записано и отъ самы тѣ тѣхны стары писателы, кои сѣ казали и нѣшто си о тому, безъ да покажѣтъ источницы тѣ, освѣнь на твърдѣ малко рѣчы или, може бы чи ако и да сѣ познавали нѣшто си, нѣсѣ цѣтели да кажѣтъ, поради страсть тѣ на панелинизма, што сѣ имали да поленчѣтъ цѣль свѣтъ, кога страсть смѣшно іоште днѣсь владѣе въ потомцы тѣ имъ!...

Ные за сега штѣмъ показа нѣшто си отъ смѣсь тѣ турко-татарскаго іазыка съ еленскаго стараго, и послѣ штѣмъ наведи и повѣствоватъльны тѣ о тому доказателства.

Рѣчи турко-татарски въ еленскыи старъ іазыкъ.

Ἀρπή на еленскы іазыкъ значи: *κάθε δρέπανοειδὲς ἢ ἀγγιστροτὸν δρεπάνη, ἢ κόσσα*, т. е. вѣско кату сѣрпъ или прикрывено орѣдие, коса, какъ то сами тѣ имъ рѣчникомписатели го тълкувѣтъ. Така рѣчь *ἀρπή*, кату ся напиши съ **Ф** и ѣ ся даде гласъ *χα*, става *χαρπή*—*харпи*, въ коѣмъ видиме турко-татарскѣ рѣчь *харба*, коіа има исто то значение и на него іазыкъ. А въ глагола *ἀρπάζω*=грабѣмъ, упуствошавамъ, кату ся пиши **Ф** *αρπάζω* става *χαρπάζω*, види ся іавно турко-татарское *харпъ* или *харанъ* етмекъ, кое значи грабѣмъ и упуствошавамъ, какъ то и мнимое еленско *ἀρπή* и *ἀρπάζω*. Сама та же рѣчь *δρέπανου* съ коѣмъ то тълкувѣтъ рѣчникомписатели тѣ рѣчь тж *ἀρπή* и тѣа е туркотатарская *тырпанъ*—*дрѣпанου*. Бывѣ та *δ* измянена въ *т*; какъ то и рѣчь-та *κόσσα* е нашаіа *коса* (сравни *косыж*, *косенье* и други).

На днѣшны говоренъ грѣцкы іазыкъ казвѣтъ: *φέρε τὴν κόσσαν νὰ κοσίσωμεν τὸ λειβάδι*, тукъ почти ни една рѣчь еленска нѣма отъ старо то горско първобытно имъ нарѣчїе. *Фѣре* съотвѣтствува съ туркотатарское *веръ* [нѣ можи да казвѣтъ чи то е отъ *αἶρω*=дигамъ и съ дигамъ **Ф**-*αἶρω*=*βαίρω*, кое се пакъ е *веръ*]; *τὴν κόσσαν*=*косъ тж*; *νὰ κοσίσωμεν*=да покосиме; *τὸ λειβάδι*=ливадъ тж. Это, първобытенъ еленскы іазыкъ! . . .

Ὀὸχ на староеленскы значи: *нѣ*, на татарскы исто *укъ*=нѣ; а на турскы е *юкъ*=нѣ, ублагозвучено.

Κεφαλή=глава, на туркотатарскы е *кафа*.

Ὅμος=рамо, на турокатат. *омѣзъ*.

Ζάλος (плавый) *καταβασία τοῦ παταροῦ*=спуштанье по водѣ тж. тълкувѣтъ; туркотатарскы *салъ*=плавый, и глаголь *салвермекъ*, спуштамъ нѣшто си.

Ὠλαξ (вада) *ἀλάξ, ἀλάχι*, на туркотатарскы *улукъ* (безъ дигамъ).

Ραῖστα и *ῤῆστα* (лесно, добросполучено), *εὐχόλον*; на турко-татарскы *растъ геле*, казвѣтъ, да бѣди лесно, да доди добръ сполучено.

Ὠρα χαλῆ (добѣръ чясъ), турко-татарскы, *уръ ола*, и *урлу*=счастливо.

Βότανου (трѣва, былие), на турко-татарскы *отъ*=трѣва, (безъ дигамъ).

Γέλος и *γελῶ-γελῶ*, (смѣхъ и смѣѣ ся), на турко-татарскы *юмлекъ* и *юлеримъ*=смѣхъ и смѣѣ ся.

Σοφός (мѣдрецъ), на турскы *софу* (може отъ арапскы е зѣто)

Κάλαμος (перо за писанье отъ трѣсть), на турскы *калемъ*, послѣ трѣсть казвѣтъ на грѣцкы *χαλάμια*.

Δύλη (дворъ), на турко-татарскы *авлу*=дворъ. Така иста рѣчь ся находи и въ парийскы (цыганскы) іазыкъ; и тѣи кога штѣтъ каза: *въ двора* казвѣтъ *ἐν τῇ ἀλλῇ*, чисто староеленскы!

Μανητάριον (гѣба на простогрѣцкы), на турскы *мантаръ*, кое нѣкои си

мждреци иштѣтъ да кажѣтъ чи е отъ еленское *μανίτης, μόχης*. Нъ самый му крой *μανητάριον* показва чи е турское *мантаръ*, съ гръцкое окончание на *ιον*.

Εὖ и *εὖς* (добъръ), на турко-тат. *εὖ*—добро, *εὖ адамъ*—добъръ чьловѣкъ.

Εὖ-τυχής (счастливъ, на турко-татарскы има рѣчь *тахъ*—счастье; *ια тахъ* *ια бахъ*, казвѣтъ; отъ *εὖ тахъ*, става еленское *εὖ-τοχ-ης*.

Κέρδος (добывка), на туркотатарскы е *κίαρ*, и на парийскы е *кердосинъ*, кое съотвѣтствува съ еленское *κερδῶ*, *κερδῶσειν*.

Κουρεός (бригащъ), на татарскы има рѣчь *basch-kuirzj*—Татари съ брьснѣ-ти главы, такъ назоваеми, штото *kuirzj* съотвѣтствува съ *κουρεός* и *κουρεύω*, съ *къркарамъ* (стрыгж) и *къркѣмъ* (стрыганье, *къркма*—подстрыганаѣа коса, косми).

Σειρά (рядъ), туркотатарскы *сира*—рядъ, *сирайле гитинъ*—рядомъ вьрвете.

Εσε и *εσένα* (тебе), турко-татарскы *сана*—тебе. и други много.

Смъсь въ еленскыи ѣзыкъ отъ семитичьскы тѣ названы ѣзыцы.

Врѣху той-зи прѣдмѣдъ ные навождаме нѣшто си отъ онова што е писаль единъ ученъ мжшь въ свое то си съчинение: *Histoire générale et système comparé des Langues sémitiques, par Ernest Renan etc.*

—Les mots empruntés anciennement par les langues indoeuropéennes, et en particulier par le grec, aux langues sémitiques, sont:

а) Des noms de végétaux et substances, venus pour la plupart de l'Orient en Occident: *ὑσσωπος, βάλσαμον, φῦκος, βύσσος, ἔβενος, χαλβάνη, κύμινον, κύπρος, κυπάρισσος, λίβανος, λιβανωτός, λήδον, λήδανον, λάδανον, μύρρα, νίτρον, κάννα, κάννη, κάνη, κασσία, κίνναμον, κιννάμωμον, συκάμινος, μάμμα, σοῦσον, σίκερα, νέτωπον, ἴασπις, σάπφειρος, μάραγδος, σμάραγδος, σμίρις, μάλθη, κάρταλλος, ρόδον, χρυσός, μόλυбδος, μέταλλον, σάκκος, σακῆω* и други*).

б) Noms d'animaux: *κάμηλος*. Quelques autres noms présentent une apparente identité, quoiqu'il soit diffisile d'expliquer cette identité par un emprunt, ou qu'on ne puisse dire de quel côté l'emprunte a eu lieu: *κέπφος, σῆς, σκῆρπιος, δελφίν*.

в) Noms d'objets divers: *Μνᾶ*, d'origine babylonienne; *κάδος, κάδδος, κλωβός, κλωβός* (cage d'oiseau), *χάων, χαυνών, χιτών, σάκκος,νάβλα,νάβλας,κινύρα,σαμβύκη, ὀθόνη, ὀθόνιον, μάχαιρα*.

г) Quelques noms indiquant des situations sociales, tels que *κιζάλλης*. Ce mot, qui signifie *pirate* dans la haute antiquité grecque, me paraît venir de *κκω* (*praeda, praedator*), par un redoublement analogue à celui de *τιθαιβώσσω*: le son chuintant aura passé au son k, d'après une analogie très-familière au

*) Ные навождаме само погрчены тѣ рѣчы, безъ сравнение то имъ съ семитичьскы тѣ буквы какъ то гы има Г. Ернестъ Ренавъ въ съчинение то си; зашто то печатница та е лышена отъ такыва буквы.

sanscrit: on comprend du reste que le nom des pirates et de la piraterie soit venu des Phéniciens.

д) Les noms des lettres, depuis *l'aleph* jusqu'ou *tau*, ont passé des Semites aux Grecs, avec les lettres elles-mêmes.

Le mot *χάρτης*, qu'on trouve dans des documents grecs du V^e siècle avant J. C. me paraît sémitique

Tous les mots précités sont évidemment de ceux qui se transmettent facilement d'un peuple à l'autre par le commerce et les relations internationales. Les Phéniciens, aux quels les Grecs rapportaient l'origine des arts qu'ils avaient reçus de l'Orient, en ont dû être les principaux et presque les seuls introducteurs. Tous ces mots, en effet, sont hébreux et nullement araméens. —

Забълъшка. Отъ наведени тѣ тукъ семитичьскы рѣчы, освоены отъ Гръцы тѣ, на българскы ꙗзыкъ ные си имае повѣчь то нашы. А название то на гръцко то асбуку, зѣто отъ еврейско то, нѣма никакво сходство съ наше то, кое си има свои особны и знамяниты названья и кое заключява тайнствено старобългарско то вѣройсповѣданне. Ные сме разтълкували и разяснили въ обшырность цѣло то старобългарско асбуку, въ съчинение то си „Ключь българскаго ꙗзыка“ какъ то и источника му.

Видѣвши и нѣшто си отъ смѣсь тѣхъ на семитичьскы тѣ ꙗзыцы въ старореленскаго ꙗзыка, нека наведемы и разложиме и мысли тѣ о тому на стары тѣ имѣ писатели, а имянно на Платона, кого тии не можтѣ съмнѣва никакъ да е писалъ прѣстрастно и съ нѣкаквж си злж цѣль.

Платонъ въ разговора си съ Кратила и Ермогена, дѣ прѣдставля Сократа говоряшта, какъ то и въ другы си съчиненья, започва прѣдмѣта си отъ *περί ὀρθότητος ὀνομάτων*, т. е. за право то значение на рѣчы тѣ. Ные извождаме само онова што входи въ прѣдмѣта ни:

Σω. Κινδυνεύει ἄρα, ὦ Ἐρμόγετες, εἶναι οὐ φαῦλον, ὡς σὺ οἶεи, ἡ τοῦ ὀνόματος θέσις, οὐδὲ φαύλων ἀνδρῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων, καὶ Κρατύλος ἀληθῆ λέγει, λέγων φύσει τὰ ὀνόματα εἶναι τοῖς πράγμασι καὶ οὐ πάντα δημιουργὸν ὀνομάτων εἶναι, ἀλλὰ μόνον ἐκείνον τὸν ἀποβλέποντα εἰς τὸ τῆ φύσει ὄνομα δνέχασθ, καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τότε εἶδος τιθέναι εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς συλλαβὰς.

Сократъ. Вижда ся убо, о Ермогени, чи не е лесно, какъ то ты мыслишь, положение то на имяна (да ся даде имя на нѣшто си), ни то е дѣло на просты мжжие, ни то на кого да е, и Кратиль казва истинж, говоряштѣ чи имяна та сж дадены по естество то на нѣшта та, и не е всѣкы створитель на имяна, нѣ само онъ-зи кой то разглѣда всѣко нѣшто по естество то му, и кой то можи да му положи (гуди) и самыи видъ и въ буквы тѣ и въ слокове тѣ.

А другадѣ говоряштѣ за имя то Зевсово казва:

Φαίνεται δὲ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ λεγομένῳ τῷ Διὶ παγκάλως τὸ ὄνομα κείσθαι.

ἔστι δὲ οὐ βράδιον κατανοῆσαι· ἀτεχνῶς γὰρ ἔστιν οἶον λόγος τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα· διελόντες δὲ αὐτὸ διχῆ, οἱ μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει, οἱ δὲ τῷ ἑτέρῳ χρώμεθα· οἱ μὲν γὰρ Ζῆνα, οἱ δὲ Δία καλοῦσι· ξυντιθέμενα δὲ ταῦτα εἰς ἓν δηλοῖ τῆν φύσιν τοῦ θεοῦ, ὃ δὴ προσήκειν φημὲν ὀνόματι οἷω τε εἶναι ἀπεργάζεσθαι· οὐ γὰρ ἔστιν ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὕστις ἐστὶν αἴτιος μᾶλλον τοῦ ζῆν, ἢ ὁ ἄρχων τε καὶ βασιλεὺς τῶν πάντων· ξυμβαίνει οὖν ὀρθῶς ὀνομάζεσθαι οὗτος ὁ θεὸς εἶναι, δι' ὃν ζῆν αἰ πᾶσι τοῖς ζῶσιν ὑπάρχει· διεληπται δὲ διχα, ὡς περ λέγω, ἐν ὃν τὸ ὄνομα, τῷ Διὶ καὶ Ζηνί· τοῦτον Κρόνου υἱὸν εἶναι, ὕβριστικὸν μὲν ἂν τινι ὀξείαν εἶναι ἀκούσαντι ἐξαίφνης· εὐλογον δὲ, μεγάλης τινὸς διανοίας ἔχονον εἶναι τὸν Δία· κόρον γὰρ σημαίνει, οὐ παῖδα ἀλλὰ τὸ καθαρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκήρατον τοῦ νοῦ· ἔστι δὲ οὗτος Οὐρανοῦ υἱός, ὡς λόγος· ἢ δὲ αὐτὸς ἐς τὸ ἄνω ὄψις καλῶς ἔχει τοῦτο τὸ ὄνομα καλεῖσθαι, οὐρανια, ὀρώσα τὰ ἄνω· ὅθεν δὴ καὶ φασιν, ὧ Ἑρμόγενες, τὸν καθαρὸν νοῦν παραγίνεσθαι οἱ μετεωρολόγοι, καὶ τῷ οὐρανῷ ὀρθῶς τὸ ὄνομα χεῖσθαι.

—Вижда ся же чи и имя то Диево е твърдѣ добръ гудено; а това не е лесно да го разбере чловѣкъ; зашто то е не е искусвено гудено, раздѣливши же го на двѣ, едни употрѣблѣваме еднѣ тѣ стрънѣ, а други другѣ тѣ; Зашто то едни го назовавѣтъ Зина, а други Дия; нѣ кату ся съставѣтъ тыя въ едно значи естество то на бога, кое то трѣба казваме на имя то да стани; зашто то нѣма другъ кой то е повѣчь причина на живота намъ и другимъ, освѣнь начяльника и царя на сичкы тѣ нѣшта. Право убо ся назовава да е той богъ кой то дава всегда живота всемъ; раздѣлено же е на двѣ, какъ то казвамъ, едно сѣшто имя то, Зевсъ и Дия; той е сынъ Кроновъ, кое бы ся явило тугакси кату го чюе нѣкои си кату нападательно; нѣ то е право, понеже Зевсъ е внукъ голѣмаго разума; зашто то *κόρον* значи нѣ сына, нѣ чистота та негова и цѣлостъ ума; той же е сынъ Ураноса (Неба), какъ то ся казва. А отъ глѣдати на горѣ добръ е да ся кажи това имя *οὐρανια*, глѣдающта на горѣ, отъ дѣто и казвѣтъ, ὁ Ермогени, метеоролози тѣ чи дохождаль чистыи умъ, и имя то на *οὐρανός* (небо) право е гудено. —

Забълъшка. По-горѣ видѣхме чи Платонъ иска да кажи зашто имяна та ся названы тѣи сѣшто какъ то имъ е естество то, нѣ въ разясненне то си што прави връху имя то Зевсъ и Дия, кое казва чи кату ся съедини въ едно Зино-Дия, значило: даиштый живота, нѣкакъ не е сполучилъ на това, зашто то едно то имя Ζην=Зинъ е зѣто отъ персийско то Цинъ=духъ, а друго то Зевсъ е отъ Дев самскритско, какъ то другадѣ говорихме о тому. А имя то *οὐρανός* (небо) што иска да тѣлкува отъ глѣдати на горѣ, *ἄνω ἢ ὄψις* — и въ това нѣкакъ не е сполучилъ. Ако Платонъ бы познавалъ источникъ еленскаго языка дѣ е, какъ то самъ казва чи той е зѣлъ многы рѣчы отъ пселены тѣ народы, не бы достигналъ въ такова заблѣденне словопроизводства, нѣ бы узналъ чи *οὐρανός* има корениж рѣчь *οὐρ* кое съотвѣтствува на наше е *iar*=свѣтлость, какъ то другадѣ го разяснихме, лесцо бы узналъ чи *οὐρανός*=*iaran* значи усвѣтляющтъ, какъ то и дѣйствительно отъ тамо ся усвѣтѣва свѣта.

Послѣ продължава се за имя то на богове тѣ:

Σω. Τοιόνδε τοίνυν ἔγωγε ὑποπτέω φαίνονται μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὐσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν· ἅτε γοῦν αὐτὰ ὄρωντες πάντα αἰεὶ ἰόντα ὁρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. . . .

Сокр. Такова убо нѣшто ась съмнѣвамъ. Вижда ми ся чи първи тѣ чьловѣци въ Еладѣ сѣ мыслили за богове само тыя кои то сега и многи отъ варвары тѣ (неелени тѣ), слънце то и лунѣ тѣ, земѣ тѣ, звѣзды тѣ и небо то. А зашто то сѣ глѣдали сичкы тѣ тыя чи ся движѣтъ и тичѣтъ, отъ това естество на тиченье то, казвали ги богове (θεῖν=тичяти, θεός=тичяштыѣ)....

Забълъшка. Тукъ Платонъ право говори чи стари тѣ жители на Еладѣ сѣ имали исты тѣ богове съ варвары тѣ, отъ кои то сѣ ги приѣли, а отъ послѣ прибавили и други. Нѣ произведение то на θεός отъ θεῖν=тичяти, никакъ не е право. Тѣя рѣчь е иста съ Де в, Де в с, θεός, θεός, измянено, какъ то другагѣ нѣ разясвихме.

Послѣ другагѣ говори:

Ἐρμ. Τί δὲ τὸ πῦρ τε καὶ τὸ ὕδωρ; Σω. Τὸ πῦρ ἀπορῶ, καὶ κινδυνεύει ἦτοι ἢ τοῦ Εὐθύφρονός με μοῦσα ἐπιλελοιπένας, ἢ τοῦτι παγχάλεπον εἶναι· σκέψαι οὖν ἦν εἰσάγω μηχανὴν ἐπὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ἂν ἂν ἀπορῶ. Ἐρμ. Τίνα δὴ; Σω. Ἐγὼ σοι ἐρῶ· ἀπόκριται γάρ μοι· ἔχουσ ἂν εἰπεῖν πῦρ, κατὰ τίνα τρόπον καλεῖται; Ἐρμ. Μα Δί' οὐκ ἔγωγε. Σω. Σκέψαι δὴ ὃ ἔγω ὑποπτέω περὶ αὐτοῦ· ἐννοῶ γὰρ ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνες ὀνόματα, ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάρους οἰκοῦντες, παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασιν. Ἐρμ. Τί οὖν δὴ; Σω. Εἴ τις ζητοῖ ταῦτα κατὰ τὴν ἑλληνικὴν φωνὴν ὡς εἰκότως κεῖται, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνην, ἐξ ἧς τὸ ὄνομα, τυγχάνει ὄν, οἶσθα ὅτι ἀποροὶ ἂν. Ἐρμ. Εἰκότως γε. Σω. Ὅρα τοίνυν καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα τὸ πῦρ μὴ τι βαρβαρικὸν ἦ; τοῦτο γὰρ οὐτε βῆδιον προσάψαι ἐστὶν Ἑλληνικῆ φωνῆ, φανεροὶ τ' εἰσὶν οὕτως αὐτὸ καλοῦντες Φρύγες, σμικρὸν τι παρακλίνοντες, καὶ τὸ γε ὕδωρ, καὶ τὰς κύνας, καὶ ἄλλα πολλὰ. Ἐρμ. ἔστι ταῦτα. Σω· οὐ τοίνυν δεῖ ταῦτα προσβιάζεσθαι, ἐπεὶ ἔχοι γ' ἂν τις εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ταύτη ἀπωθοῦμαι.

—Ἐрм. А какъ е названо пур (огня) и ὕδωρ (вода та)? Сокр. За огня не знаѣ и види ся или чи Евтифронова та муса не ми вдѣхнува или чи е твърдѣ мѣчна тага рѣчь. Вишь убо колко затруднение полагамъ за сичкы тыя, кои то не знаѣ. Ермог. За кои? Сокр. Азъ штѣ ти кажѣ, а ты ми отвѣштай; можешъ ли ми каза рѣчь та огонь на кой начинъ е названа? Ермог. Бога ми не мож. XXV. Сокр, Вишь што мыслѣ азъ за неѣ: Разумѣвамъ чи Елени тѣ сѣ зѣли много рѣчы отъ варвары тѣ, а най-паче оныя кои то сѣ живѣли под-властни варварамъ, Ермог. Што убо съ това? Сокр. ако бы искалъ нѣкой

си значение то имъ спорядъ еленскій ѳзыкъ какъ то бы трѣбало, а нѣ спорядъ онъ-зи ѳзыкъ, отъ кого то е зѣта рѣчь та, знай чи не бы узналъ. Ермог. Тѣй е. Сокр. Вишь убо и таѳа рѣчь πὸρ=огнь, да не бы да е варварска. Зашто то ни ти е лесно да ѳ приближи нѣкои си на еленскѳи ѳзыкъ, а ѳвно е чи Фриги тѣ таѣ рѣчь тѣй ѳ казвѣтъ, съ малко промянение, и вода тѣ, [τὸ ὕδωρ] и кучета та [τὰς κύνας] и другы много. Ермог. Така е. Сокр. Не трѣба убо насилствено да искаме на тыя значение то, кога то бы имали да кажиме нѣшто си за тѣхъ. Рѣчь та убо [πὸρ καὶ τὸ ὕδωρ], огнь и вода на той-зи начинъ ги оставѳамъ.—

Забълѳника. Тукъ Платонъ признава ѳвно чи Елени тѣ сѣ зѣли много рѣчы отъ Варвары тѣ (не-Елены тѣ) и наводи за примѣръ рѣчь тѣ πὸρ и ὕδωρ=огнь и вода. Кога то сравниме рѣчь тѣ πὸρ съ наше парѣж=горѣж, цари и упарихъ сѣ, пара и друг., видиме ѳвно чи тѳа рѣчь е чиста наша българска, А на корѣнни слоги на рѣчь тѣ ὕδωρ кату гудиме изгубенѣж тѣ дигамъ съ гласа β, виждаме ѳвно F-υδ—βυδ, наше вуд, вуда. Ные казахме другадѣ чи Българи тѣ по нѣгдѣ си таѣ рѣчь проѳносокъ и безъ дигамъ, какъ то уда, а по нѣгдѣ си съ дигамъ, какъ то в-уда.

Послѣ Платонъ показва и народъ не-еленскы Фригы тѣ, ком то изговарѳали тѣй вышеречены тѣ рѣчы: φανεροὶ τ'εἶσιν οὕτως αὐτὸ καλοῦντες Φρύγες, σμικρὸν τι παρακλί-νοντες, καὶ τὸ γε ὕδωρ, καὶ τὰς κύνας, καὶ ἄλλα πολλὰ.— А това е важно за нашъ прѣдмѣтъ; зашто то Фриги тѣ сѣ были Пелазги, спорядъ сички тѣ стары повѣстувательны остаткы кои сѣ забълѣжили сами тѣ еленски писатели и дѣшнии тѣ академици въ рѣчници тѣ: —Phrygie, Phrygia, contrée de l'Asie-Mineure, dont l'étendue varia beaucoup suivant les époques. Les Phryges ou Bryges appartenaient à la race pélasgique, ainsi que le prouvent les traditions anciennes, les restes de leurs monuments, qui présentent une singulière analogie avec les ruines de Tirynthe et de Mycènes, et leur religion orgiastique, semblable aux mystères des Pélasges de Samothrace.—

Знамянитое же лице Dardanus=Дар-Данъ былъ отъ Фригиѣж, (коѳа то носила и имя то, Dardania—Дардания), кому приписвѣтъ чи устроилъ толкова приселенны въ Европѣ и другадѣ. Ные о тому штѣмъ говори другадѣ съ по-обшырны разѳясненны.

Послѣ Платонъ сѣ продължава въ разговорѣ:

Σω. Τὶ οὖν ἡμῖν ἦν τὸ μετὰ τοῦτο; Ерм. ὦραι, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐνιαυτὸς καὶ ἔτος. Σω. Αἱ μὲν δὴ ὦραι ὄραι Ἀττικιστὶ ὡς τὸ παλαιὸν ῥητέον, εἴπερ βούλει τὸ εἶδος εἰδέναι. ὦραι γὰρ εἰσὶ διὰ τὸ ὀρίζειν χειμῶνάς τε καὶ θέρη καὶ πνεύματα καὶ [τοὺς καιροὺς πρὸς] τοὺς καρποὺς ἐκ τῆς γῆς. ὀρίζουσαι δὲ δικαίως ἂν ὄραι καλοῖντο. Ἐνιαυτὸς δὲ καὶ ἔτος κινδυνεύει ἐν τι εἶναι. τὸ γὰρ τὰ φερόμενα καὶ τὰ γιγνόμενα ἐν μέρει ἕκαστον πρόαγον ἐς φῶς, καὶ αὐτὸ ἐν αὐτῷ ἐξετάζον, τοῦτο, ὡσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα δίχα διηρημένον, οἱ μὲν Ζῆνα, οἱ δὲ Δία ἐκάλουν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οἱ μὲν ἐνιαυτὸν, ὅτι ἐν ἑαυτῷ, οἱ δὲ ἔτος, ὅτι ἐτάζει. ὁ δὲ ὄλος λόγος ἐστὶ, τὸ ἐν αὐτῷ ἐτάζον τοῦτο προσαγορεύεσθαι ἐν ὄν δίχα, ὥστε δύο ὀνόματα γεγόνεναί, ἐνιαυτὸν τε καὶ ἔτος, ἐξ ἑνὸς λόγου.—

Тукъ Платонъ иска да даде право то значение на ὦραι, кое е значило

часове тѣ, лѣто то и годинѣ тѣ, и казва чи *δραι* было ушь по право и отъ него ся упрѣдѣляло истинно то значение: *διὰ τὸ ὀρίζειν χειμῶνας τε καὶ θέρη καὶ πνεύματα, καὶ [τοὺς καιροὺς πρὸς] τοὺς καρποὺς ἐκ τῆς γῆς.*— т. е. зашто то упрѣдѣлжть зимѣ тѣ, и лѣто то и вѣтрове тѣ и времена та на плодове тѣ отъ земѣ тѣ.

Нѣ ако Платонѣ бы знаилъ чи *ῶρα* е българскаѣ рѣчь *іара*, коѣа значи свѣтлость [въ коѣ е и топлина та], лесно бы разтълкувалъ рѣчь тѣ *ῶραι*, зашто има тыя значеня; зашто то стари тѣ сѣ узначили часове тѣ по *іарѣ* тѣ [свѣтлость тѣ] сльнца, какѣ то и различны тѣ годишны времена, какѣ то и плодове тѣ отъ земѣ тѣ безъ сльнчовѣ тѣ *іарѣ* [топлинѣ] не можтъ да станжтъ *ῶρμα*—*уіарены*, уз-іарели, узрѣли! Ные о тому говорихме и другадѣ и читатели тѣ имжтъ знание отъ рѣчь тѣ *іара*.

Послѣ продължава:

Σω. ὦ μακάριε, οὐκ οἶσθ' ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα τεθέντα, κατακέχουσαι ἤδη ὑπὸ τῶν βουλομένων τραγωδεῖν, περιτιθέντων γράμματα καὶ ἐξαιρούντων, εὐστομίας ἐνεκα, καὶ πανταχῇ στρεφόντων, καὶ ὑπὸ καλλωπισμοῦ καὶ ὑπὸ χρόνου

Σω. Ἐν μὲν τοίνυν ἄρτι που ἐπορισάμεθα, ὥστε δοκεῖν τι λέγειν ἀποκρινόμενοι. Ἐρμ. Τὸ ποῖον τοῦτο; Σω. Φάναι, ὃ ἂν μὴ γινώσκωμεν, βαρβαρικόν τι τοῦτ' εἶναι· εἴη μὲν οὖν ἴσως ἂν τι τῆ ἀληθείᾳ καὶ τοιοῦτον αὐτῶν. Εἴη δὲ καὶ ὑπὸ παλαιότητος τὰ πρῶτα τῶν ὀνομάτων ἀνερεύνητα εἶναι· διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνόματα, οὐδὲν θαυμαστόν ἂν εἴη εἰ ἡ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μὴδὲν διαφέρει.

Σω. Γελοῖα μὲν οἶμαι φανεῖσθαι, ὦ Ἐρμόγετες, γράμμασι καὶ συλλαβαῖς τὰ πράγματα μεμιμημένα κατάδηλα γινόμενα· ὁμως δὲ ἀνάγκη· οὐ γὰρ ἔχομεν τοῦτου βέλτιον εἰς ὃ,τι, ἐπανενέγκωμεν περὶ ἀληθείας τῶν πρώτων ὀνομάτων· εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγοδοποιοὶ, ἐπειδὴν τι ἀπορώσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἶροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγεῖμεν, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει ἄρα, καὶ ἡμῖν κράτιστος οὗτος τῶν λόγων, ἢ ἐκεῖνος, ὅτι παρὰ βαρβάρων τινῶν αὐτὰ παρειλήφαμεν· —εἰσὶ δὲ ἡμῶν ἀρχαιότεροι οἱ βάρβαροι— ἢ ὅτι ὑπὸ παλαιότητος ἀδύνατον αὐτὰ ἐπισχέψασθαι, ὥσπερ καὶ τὰ βαρβαρικὰ.—

—Сокр. О любезный, не знашь ли чи първы тѣ гудены имена сѣ за-тъмнены отъ пѣвцы тѣ, кои сѣ прибавяли и изваждали буквы, ради благозвучия, и сѣ гы всякоіако убъртали, за украшение и за врѣмя [т. е. за краткы и дългы].

Сокр. Едно убо прѣдъ малко добыхме, штото да ся виждеме чи казваме нѣшто си въ отговори тѣ си. Ермог. Кое е това? Сокр. Да казваме, за онова кое то не знайме чи е варварско; може бы негли вѣйстинѣ и такова да е нѣкое си отъ тѣхъ, а може бы поради старинѣ тѣ първи тѣ имена сѣ

нейспытны. Зашто то, поради различно то приубрыштанье на имена та, никакъ не бы было чудесно ако старый языкъ сравненъ съ днѣшний никакъ не ся разликува.

Сокр. Смѣшно истинѣ мыслиж ште ся види, о Ермогени, да извади въ явность чловѣкъ значеніе то на имена та, кату кажи чи нѣшта та сж по подражаніе названы, кое е въ самы тѣ буквы и слогае; обаче е нужда; зашто то нѣмаме друго отъ това по-право на кое бы прибѣгнули за истинѣ тж на първы тѣ имена; освѣнь ако и ные бы стрували кату писатели тѣ на жалостны тѣ игры, кои кога то незнахтъ нѣшто си, прибѣгвахтъ въ льжовны приструванья, движашты богове, и ные тжй кату кажиме да ся отървеме. чи първы тѣ имена богове тѣ сж гы гудили, и за това сж правы ушь, и за насъ това слово бы было по-здрави а нѣ онова, чи отъ нѣкои си варвары (неелены) сме гы зѣли;—варвари тѣ же сж отъ насъ по-стари—или чи поради древность тж невозможно е да сж узнахтъ тыя какъ то и варварскы тѣ.—

Забѣлѣшка. Тукъ Платонъ явно говори какъ е кривенъ языкъ отъ пѣвцы тѣ, кои сж превавіали и изваждали буквы въ рѣчы тѣ спорядъ въображеніе то си и спордѣ потрѣбж тж размѣра си. Послѣ иска да кажи чи незнание то на истинно то значеніе на рѣчы тѣ произходи едно отъ древность тж, а друго чи тии сж зѣти отъ варвары тѣ, и чи не е чудно кату ся сравнихтъ да ся види чи еленскый языкъ нѣма разлиж отъ варварскаго. Ные наведохме такива примѣры, врьху тж смѣсь, конж и Платонъ е юште нагаждалъ и признавалъ. Платонъ признава чи варвари тѣ сж по-стари отъ Елены тѣ, т. е. чи еленско то племя отъ послѣ ся е поіавило съ това имя, и чи языка си е смѣсило съ други.

Отъ сичкы тыя, наши тѣ наведены до сега врьху еленскы мнимъ за първобытенъ языкъ ся потвърдѣвахтъ неоторимо.

Нека видиме юште какво мыслехтъ о тому и днѣшни тѣ учени Грьци врьху той-зи прѣдмѣтъ: Генадый кой е былъ единъ отъ добры тѣ Елинисты въ послѣдны тѣ години и негова та граматика е приѣмната въ сичкы тѣ почти еленскы училишта, говори слѣдныя:

Πολλῶν πολυσυλάβων ῥιζῶν καὶ τῶρα δύνανται νὰ γνωρισθῶσιν, αἱ πρωτότυποι καὶ ἀπλαῖ ρίζαι· ἐπειδὴ τὸ ἀλίσκω, φορέω, στερίζω, παράγεται ἀπὸ τὸ ἀλ, φερ, стер. Πολλῶν δὴμῶς ἡ πρωτότυπος σώζεται ἐν ἄλλῃ τινὶ γλώσσῃ συγγενεῖ τῆς ἑλληνικῆς· οἷον, τὸ ἀγγέλλω ἔχει ρίζαν τὸ γελ, ἡ ὁποία σώζεται ἐν τῷ τῆς γερμανικῆς *gellen*, τὸ ὁποῖον σημαίνει, βομβεῖν, ἵχεῖν.

—На много многосложны корены (!) и сега можѣть имъ ся узна първобытни тѣ и несложни тѣ корени*): зашто то ἀλίσκω [ловѣж], φορέω [носѣж],

*) Забѣлѣваме тукъ чи ученый Грькъ не дава право назначеніе на корены тѣ въ рѣчы тѣ, назоваюшты πολυσυλάβων ῥιζῶν—многосложни корени. Ако е коренъ на рѣчы тѣ, той не можы да е многосложнѣ, зашто то въ общѣ коренны тѣ рѣчы сж едпосложни или двосложны; нѣ кога то чловѣкъ гы не познава, разумѣва ся чи ште гы кажи многосложны корены, какъ то и първобытны рѣчы!

στερίζω (подкрѣпиавамъ) прои́сходи отъ ἀλ, φερ, στερ=ал, фер, стер, На много обаче первообытнѣй корень ся находи въ другъ нѣкои си языкъ сроденъ еленскому; какъ то, ἀγγέλω — ангело има корень гел, кой корень ся е съхранилъ въ нѣмскажъ рѣчь gellen=геленъ, коіа значи *бухти, ихиш*.

(Γεναδίου γραμματικῆ τῆς Ἑλλ. γλώσ. παραγωγή λέξεων, стрън 132).

Забълъшка. Тутъ какъ то видиме ученѣй Гръкъ, коренный слогъ на ἀλλοχω, казва отъ ἀλ и прѣмаго за чисто еленско! Нѣ ные като го сравниме съ турко-татарское ал, зѣми, хвати, улови, видиме чи има и въ това нѣшто си варварско спорядъ Платона! ἀλλοχω же въ первообытно значеніе, значи ловѣжъ, хваштамъ, зѣмамъ. А на στερίζω, казва στερ и мысли го и него за чисто еленско, а то е отъ στάω=стоѣжъ, στερίζω значи въ первообытность застоіавамъ нѣшто си, гуждамъ нѣшто си подпоркѣ до друго, подкрѣпиажъ го и пр. Колко то за ἀγγέλω што говори: ἔχει βίζαν γελ и было отъ сродно то германскаго языка gellen—геленъ, кое значило βομβεῖν ἤχεῖν и то, по нашему мнѣнію, не е право. Ные мыслиме чи по-право можи ся произведи отъ турко-татарское гел, доиди, (гелжектъ=доходити) ἄγ-γελος=онъ-зи кой е дошалъ отъ нѣгдѣ си и носи вѣсть. Знаино е чи въ сичкы тѣ стары языцы коренни тѣ первообытни рѣчи или слога ве сж имали най-напрѣдъ естествоно то си значеніе, т. е. такова сжшто кое значи вѣшь та кожъ то сж искади да изражѣтъ първи тѣ створители языка; а приносны тѣ и отвлечены тѣ значенія отъ послѣ ся сж поіавили, иначе не е могло да бѣди. А кой не знаи чи първи тѣ чловѣци, до дѣ іоште нѣсж имали писменность, а и сега іоште много племена, вѣсти тѣ си сж давали чрѣзъ чловѣцы кои сж ходили и доходили нарочно за това? штото ἄγ-γελος не е друго освѣнь дошавшый да донесе вѣсть гелмишь, турски, и прочее.

Учени тѣ гръцы, само на еленски языкъ, никогы не могѣтъ изучи добрѣ языка си, поради тажъ страннажъ смѣсь, и посрѣштѣтъ твърдѣ голѣмы затрудненія, впуштаюшти ся въ едно дълбоко заблѣждение безкрайнаго словопроизводства.

Ето што казва, се връху той-зи прѣдмѣтъ, и другъ единъ ученъ Гръкъ даже и рѣчникомписатель:

—Ἐχτός δὲ τούτων, πλείστας λέξεις παρέλαβον, ὡς γνωρίζομεν, οἱ προπάτορες ἡμῶν ἀπ' ἄλλων ἐθνῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπιμιξίαν. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ οἱ Φοίνικες, καὶ οἱ Πέρσαι, καὶ οἱ Σκῦθαι αὐτοὶ μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὄχι μόνον τὰς τέχνας τῶν καὶ τὰ προϊόντα τῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις τῶν τῶν ὁποίων εἶνε περιττόν, ἐὰν οὐχὶ καὶ γελοῖον, νὰ ἀναζητῆ τις τὴν ἐτοιμολογίαν ἀλλοῦ. —

—Освѣнь же тыя множество рѣчы сж зѣли, какъ то знаиме, праотци тѣ ни отъ другы народы, съ кои то сж имали смѣшение. И Египтиани тѣ, и Финикиани тѣ, и Перси тѣ, и сжшти тѣ Скыти принесли сж въ Елада не само художества та си и прои́зводы тѣ си, нѣ и рѣчы тѣ си (языка си), на кои то рѣчы излышно бы было, ако не и смѣшно, да изисква нѣкои си другадѣ етимологиѣжъ тѣ имъ (прои́зведение то имъ).

(Вишь въ прѣдговору: Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης συντεθὲν ὑπὸ Σκαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου. Издад. 1852 въ Атины).

Заблѣшка. Той-зи ученъ Гръкъ си казва право то връху смѣсь тж еленскаго ꙗзыка и народа, само што не говори ништо за Пелазгы тѣ т. е. какъвъ ꙗзыкъ ся говорили тии и кои сж рѣчы тѣ што сж зѣли отъ тѣхъ Елени тѣ. Причина того е чи грѣцки тѣ учени твърдѣ нѣштѣтъ да издирвѣтъ той-зи прѣдмѣтъ, ако и стари тѣ и първи тѣ имъ историци, какъ то Иродотъ и други, да сж забѣлѣжили твърдѣ ꙗсно и положитѣлно чи Пелазги тѣ нѣсж были Елени, ни то сж говорили еленскы ꙗзыкъ, нѣ другъ особѣнъ свои ꙗзыкъ.

Нека дойдиме сега на нашии главенъ прѣдмѣтъ, т. е. да докажемъ: когы ся сж вѣвели въ еленскы ꙗзыкъ тѣй-зи наши толкова българскы рѣчы, какъ то изложихме нѣколко си за примѣръ. Нѣ тукъ напомниме пакъ читатѣлѣмъ си двѣ главны нѣшта. Първо чи ные зѣхме еднаж тиврдѣ старж поврѣменность еленскаго ꙗзыка, какъ то е Омираваѣа, дѣ находиме тыя наши българскы рѣчы, штото не можи ся каза чи таѣа смѣсь е отъ познаты тѣ въ повѣстность тж повременности, когато Българи тѣ сж владали нѣколко си вѣка Морѣа. Второ чи таѣа смѣсь не е отъ Хиндистанъ отъ древны тѣ времена, кога то ꙗште гарианско то голѣмо плѣмя не е было раздѣлено, т. е. прѣды приселение то му отъ Хиндистана въ Европж, нѣ таа смѣсь или той-зи заѣмъ ꙗзыка е станжлъ тукъ въ Европж, въ непознаты и незабѣлѣжены отъ повѣстность тж времена. А на това имаме необоримы доказатѣлства въ сравнение то самскрытаго и зандскаго ꙗзыка съ еленскаго тжй какъ то ся находи двѣсь писменъ и въ сравнение то нашего писменаго и говоренаго ꙗзыка съ тѣхъ ꙗзыцы.

РАЗИСНЕНИЕ. Истинж чи кога то разглѣдаме и сравниме много отъ коренны тѣ слокове на еленскы ꙗзыкъ, какъ то и на другы тѣ индо-европѣйскы ꙗзыцы, съ самскрытъ ꙗзыкъ, находиме гы исты, нѣ тии коренны слокове, въ грѣцкы ꙗзыкъ и въ индо-европѣйскы тѣ ꙗзыцы, тжй усамени не изражѣвжтъ цѣло значение, какъ то сж въ самскрытъ и българскы ꙗзыкъ. А рѣчы тѣ кой то видиме зѣты отъ българскы ꙗзыкъ въ еленскы, нѣсж коренны слокове, штото да можи нѣкои си да кажи чи и Елены тѣ сж гы зѣли отъ самскрытъ ꙗзыкъ, нѣ цѣлы рѣчы по истый крой и по истое значение какъ то гы двѣсь говори Българина съ живъ гласъ и съ живо значение. Изоставена та же **Г** дигама, какъ то видѣхме, потвърдѣва наше то мнѣние. Въ рѣчь тж *ѣрос*, **Горос**, *гора* българскы, на самскрытъ ꙗзыкѣ е *gairi* или *giri*, какъ то и рѣчь та *ἀρχή*, **Г-архѣ**, връхъ българскы е иста съ самскрытаѣа *virh* и др. мл., штото ако бы искалъ нѣкои си коренный слогъ на рѣчь тж *ѣрос*, *ор*, въ самскрытъ ꙗзыкъ, какъ то и на рѣчь тж *ἀρχή*, *арх*, не бы гы никакъ напшпалъ тжй безъ дигамаж. А цѣли тѣ рѣчи чисти български въ еленскы ꙗзыкъ, выжѣтъ гръмогласно и потвърдѣвжтъ чи той-зи заѣмъ е станжлъ тукъ въ Европж, а нѣ въ Хиндистанъ!

Кату зѣмиме сички тѣ записаны отъ стары тѣ грѣцкы писатели връху

Пелазгы тѣ, това толь голѣмо племя, какъ то го тии прѣдставлѣть, връху съхранены тѣ нѣколко си рѣчы, кои само въ българскый ѣзыкъ ся нахождѣть, никакво съмнѣние не ни остава чи то пелазгичѣско племя е было стари тѣ Българи или Словени, отъ кое една твърдѣ малка часть е погърчено съ изменение то ѣзыка си, а по-голѣма та му часть си остала съ първыи и старыи ѣзыкъ, разпрострънивши ся по Европѣ чрѣзь Малж-Азиѣж, и кое днѣсь носи общто то имя *Славяни*, а частно имя Българи, Сърби, Чехи, Хървати, Поляци и други. Руси тѣ ся изключавѣть отъ това, т. е. тии нѣсѣж дошли сички чрѣзь Малж-Азиѣж въ Европѣ, нѣ дошли сѣж съ друго едно отдѣлѣние кое е дошло чрѣзь Кавкашкы тѣ стрѣны, какъ то и една часть отъ Българи и други сѣж дошли се по него направление въ Европѣ, много по-сѣтнѣ отъ Пелазгы тѣ, подъ имя то *Κίττροι* и *Κίμῆριοι*, какъ то о тому штѣмъ говори въ общырность по-долѣ.

Наше то твърдо мнѣние е чи таѣа смѣсь въ еленскы ѣзыкъ е отъ Пелазгы тѣ, стари тѣ Българи, и чи Пелазгы тѣ можѣть ся зѣ за първо познато повѣстувательно приселение на гарманско то племя въ Европѣ, *първо познато историчѣскы* казваме, зашто то прѣды него може да е было и друго нѣкое си за кое то повѣстность та не говори ништо положительно.

Единъ отъ учены тѣ ѣзыкойспытатели ся зближява нѣшто си съ наше то мнѣние връху той-зи прѣдмѣтъ, кой то говори :

Fidèle aux limites que nous nous sommes posées, et ne voulant citer que quelques-unes des preuves qui établissent d'une manière évidente l'étroite affinité des langues slaves avec le sanscrit, nous n'épuiserons pas les immenses ressources qu'offrirait le vocabulaire de ces langues, qui, à chaque page et presque à chaque ligne, présente des mots analogues aux mots indiens. Au lieu de longues listes de racines qui ne sauraient trouver place dans cet ouvrage, nous nous attacherons de préférence aux formes grammaticales, à la dérivation et à la flexion des mots, noms, verbes ou particules, communs aux différents idiomes. Ainsi la comparaison aura le double avantage de prouver à la fois leur identité primitive et la structure spéciale que chacun d'eux a adoptée dans le cours des siècles.

Les racines ou éléments constitutifs de toutes les langues indo-européennes étant originairement les mêmes, les mots seraient parfaitement identiques si la prononciation nationale, déterminée par les localités, les climats et mille autres circonstances accessoires, n'avait successivement changé, dans les lettres de même organe, les fortes en faibles, les faibles en aspirées, les aspirées en fortes, et confondu même des lettres d'organes tout opposés. Ces mutations, qui s'observent dans tous les idiomes du vaste système japhétique, se rencontrent aussi dans les langues Slaves, quoiqu'à un degré beaucoup moins sensible que dans celles des Celtes et des Germains. Leur parenté avec la langue indienne, presque aussi

intime que celle du latin, surpasse quelquefois celle du grec même par la reproduction exacte des initiales. C'est donc immédiatement après les idiomes pélasgiques qu'elles viennent se placer dans l'ordre de dérivation; ce qui semble prouver que la migration des Slaves du centre de l'Asie en Europe a eu lieu vers le même temps que celles des Celtes et des Germains, à une époque où la langue sanscrite était déjà complètement fixée.

—Върни на граници тѣ кои то сме си положили, и не иштапти да наведеме освѣнъ нѣколко си отъ доказателства та кои то установиавжтъ чрѣзъ единъ явенъ начинъ тясно то сродство на славянскы тѣ языцы съ самскрытыи, ные нештѣмъ изчърпи безконечны тѣ источники кои можи показа рѣчника на тыя языцы, кой то, на всѣкж стръницж и почти на всѣкж рядъ, прѣдставя рѣчы подобны на индийскы тѣ рѣчы. Вмѣсту да прѣдставиме дългы листы на коренны рѣчы въ настоіаштее съчинение, ные ся ограничваме съ прѣдпочитание на граматическы тѣ формы, въ произведение то и въ състава на рѣчы тѣ, имена та, глаголы тѣ или чясты тѣ на рѣчы тѣ, обшты въ разны тѣ нарѣчыя. Така сравнение то ште има двоенъ успѣхъ да докажи изеднжшъ първобытно то имъ единство и особныи съставъ кого всѣко отъ тѣхъ е приѣмнжло въ течение то на вѣкове тѣ.

—Корени тѣ или елементи тѣ кои то съставжтъ сичкы тѣ индо-европѣйскы языцы сжшти въ първобытность исти, рѣчи тѣ бы были съвършенно еднакви ако народно то произношение, упрѣдѣлено отъ помѣстия та, климаты тѣ и тысяшты другы особны обстоятелства, не бы послѣдователно промянило, въ буквы тѣ истаго органа, силны тѣ въ слабы, слабы тѣ въ придыхательны, придыхательны тѣ въ силны, и размѣсило даже буквы на органы съвсѣмъ противоположны. Тѣй-зи измяненя, кои то ся вижджтъ въ сичкы тѣ нарѣчыя на голѣмж тж іафетическж системж, срѣштжтъ ся также въ славянскы тѣ языцы, ако и въ единъ стжпень много по-малко чювствителенъ нежели въ языцы тѣ на Келты тѣ и на Германцы тѣ. Тѣхно то сродство съ индийскый языкъ, почти тжй тясно какъ то е сродство то латинскаго языка, надминува нѣкогашъ сродство то гръцкаго языка съ индийскыи даже въ точно то възпроизведение на начялны тѣ буквы. Такъ убо, славянски тѣ языцы, иджтъ тутакъ-си въ ряда подиръ пелазгическы тѣ нарѣчыя, кое то ся види да доказва чи приселение то на Славяны тѣ отъ срѣдж тж на Азиж за въ Европж е станжло въ сжшто то врѣмя съ Пелазгы тѣ, по-сѣтнѣ отъ Келты тѣ и Германцы тѣ, въ еднж повременность кога то самскрытый языкъ е былъ вѣкы подпълно установенъ.—

(Voyez Histoire de la langue et de la littérature des Slaves, Russes, Serbes, Bohèmes, Polonais et Lettons, considérées dans leur origine Indienne, leurs anciens monuments, et leur état présent. Par F. G. Eichhoff, docteur és-lettres,

bibliothécaire de S. M. la Reine, auteur de *parallèle des langues de l' Europe*. Paris, 1839).

Заблѣшка. Това съчинение е важно вѣдѣно, въ съчинителъ му е зѣлъ за славянскы старъ языкь приправены отъ Русы тѣ въ чърковны тѣ книги языкь, безъ да е познавалъ истинный му источникъ, какъ то и писаны тѣ до него врѣмя врѣху славянскаго языка неправы значеня; штото не е можалъ да вникни въ корена му и да узнай онова што искаме ные да докажѣме чрѣзь болгарскаго языка, кого той и никакъ не спомянува! Види ся да е ималъ мечтайнѣ тѣ мысль, чи болгарскый языкь е нѣкое си татарско нарѣчѣ, коиа и до сега съштествува въ главы тѣ на нѣкои си учены, разпространа най-много отъ названого патриарха на славянскѣ тѣ филологиѣ Шифарика въ съчинение то Славянски древности, чи Българи тѣ были ушь татарскаго племени!!!

Тукъ ни ся дава поводъ да покажѣме колко сѣ заблѣдени нѣкои си учени врѣху болгарско то родопоклоение и врѣху языка имъ.

Единъ отъ цѣшны тѣ пѣрвы учены, въ языкоиспытание то, кой то има голѣмо уважение между ученому свѣту, Р. Max Müller, упрѣдѣляштъ славянскы языкь въ свое то съчинение. *La science du langage* — говори слѣдныя :

— *La cinquième branche des langues aryennes, qui est ordinairement appelée la branche Slave, me paraît être désignée plus exactement pas le nom de windique le terme winidæ étant une des appellations les plus anciennes et les plus générales qui servent aux premiers historiens de l' Europe pour designer les tribus dont nous avons maintenant à nous occuper. Nous devons diviser ces peuples en Lettes et en Slaves, et subdiviser ces derniers en Slaves du sud-est, et en Slaves de l' ouest.*

Le rameau *lette* se compose de langues qui ne sont guère connues des littérateurs, mais qui sont pleines d'une grande importance pour le linguiste.

Le *lette* est parlé aujourd' hui dans la Courlande et dans la Livonie. Le *lithuanien* est l' idiom d' une population d' environ 200,000 âmes dans la Prusse orientale, et de plus d' une million dans les parties limitrophes de la Russie. Le plus ancien monument écrit du lithuanien est un petit catéchisme composé en 1547*). Dans ce catéchisme, et même dans le parler actuel du paysan lithuanien, nous trouvons quelques formes grammaticales plus primitives, et qui avoisinent plus le sanscrit que les formes corrélatives en grec et en latin.

L' ancien prussien, qui se rapprochait beaucoup du lithuanien, s' est éteint au dix-septième siècle, ne nous laissant d' autre monument écrit qu' un vieux catéchisme.

Le *lette*, ainsi que nous venons de le dire, est l' idiome de la Courlande et de la Livonie: sous le rapport de la grammaire, il est beaucoup plus moderne que le lithuanien, dont cependant il ne dérive pas immédiatement.

Nous arrivons maintenant aux langues *slaves* proprement dites, qui se

*) Schleicher, Beiträge, 1, 19.

divisent en deux rameaux distincts, ainsi que nous l'avons fait observer un peu plus haut. Le rameau oriental comprend le *russe* avec divers dialectes locaux, le *bulgare* et l'*illyrien*. Le plus ancien document de ce groupe de langues est la version de la Bible en *ancien bulgare*, appelé aussi quelquefois le *slave ecclésiastique*, faite par Cyrille et Methodius au milieu du neuvième siècle, et qui est encore adoptée aujourd'hui par toute la rase slave*). Dans l'étude des langues slaves, l'ancien bulgare occupe le même rang et donne les mêmes lumières que le gothique dans l'étude des langues germaniques. Le bulgare moderne, au contraire, est le plus pauvre en formes grammaticales de tous les dialectes de cette classe.

L'*illyrien* est un nom plus ou moins commode pour comprendre le *serbe*, le *croatien* et le *slovénien*. Du slovénien, il nous reste des fragments qui remontent au dixième siècle²⁾

Le rameau occidental des langues slaves comprend les dialectes de la *Pologne*, de la *Bohême* et de la *Lusace*. Le plus ancien monument du polonais, le Psautier de Marguerite, appartient au quatorzième siècle. Naguère encore on croyait posséder des fragments du bohémien du neuvième siècle; mais aujourd'hui la plupart de ces vieux poèmes bohémiens sont regardés comme apocryphes, et l'on a même élevé des doutes sur l'antiquité d'une ancienne traduction interlinéaire de l'évangile de saint Jean, qui était rapportée au dixième siècle³⁾

Le dialecte de la Lusace est parlé par une population d'environ 150,000 âmes, que l'on connaît en Allemagne sous le nom de Wendes.

Забълъшка. Ученый Max Müller причислѣва славянскыи названъ языкъ кату пята отрасль ярианскаго языка и казва чи было по-право за той-зи языкъ название то *Windique* = Венетскы; зашто то *winida* было едно отъ най-стары тѣ и отъ най-обшты тѣ названья кое то е служило на първы тѣ историчи Европы, да назовавжъ въ старость племена та, кои то двѣсь ся зовжъ *Славянскы племена*. Колко то за първо то, т. е. чи славянскыи языкъ былъ пята отрасль ярианскаго, ные никакъ нѣсме съгласни на това, а наши тѣ изслѣдованья го показвжъ зашто. Колко то же за второ то, т. е. чи имя то *Венти* или *Венети* е по право да изражи най-старо то имя на това голѣмо плѣмя, ные сме подпълно съгласни, нѣ само за еднаж часть на това плѣмя, и то юште потвърдѣва нашж тж рѣчь чи славянскыи языкъ не е пятаја отрасль ярианскаго, и чи *Словены тѣ* сж Пелазги тѣ, коиж языкъ никакъ не можи да бжди пятаја отрасль ярианскаго языка!

¹⁾ Le plus ancien manuscrit de cette traduction qui porte une date est celui qui fut écrit en 1056, pour le prince Ostromir. Il en existe cependant d'autres plus anciens, écrits en lettres glagolitiques. Schleicher, Beiträge vol. 1, p. 20.

²⁾ Idem. ibid., p. 20.

³⁾ Schleicher, Deutsche Sprache, p. 77.

Ето што говори Стравоуъ за Венды тѣ подѣ имя то 'Еветοι сѣ F дигамж F-ενετοί, Венети, Венти, Венди:

Οί μὲν οὖν Κελτοί τοῖς ὑπεραλπείοις ὁμοειθεῖς εἰσὶ, περὶ δὲ τῶν 'Ενετῶν διττὸς ἐστὶ λόγος· οἱ μὲν γὰρ καὶ αὐτοὺς φασὶν εἶναι Κελτῶν ἀποίκους τῶν ὁμω- νόμων παρωχεανιτῶν, οἱ δ' ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου μετ' Ἀντήνορος σωθῆναι δευρό φασὶ τῶν ἐκ τῆς Παφλαγονίας 'Ενετῶν τινας· μαρτύριον δὲ τούτου προφέρονται τὴν περὶ τὰς ἵπποτροφίας ἐπιμέλειαν, ἣ νῦν μὲν τελέως ἐκλέλοιπε πρότερον δ' ἐτιμᾶτο παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ζήλου τοῦ κατὰ τὰς ἡμιονίτιδας ἵππους· τούτου δὲ καὶ Ὅμηρος μύμνηται «ἐξ 'Ενετῶν, ὄθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων», καὶ Διονύσιος δὲ τῆς Σικελίας τύραννος ἐντεῦθεν τὸ ἵπποτροφεῖον συνεστήσατο τῶν ἀθλητῶν ἵπ- πων, ὥστε καὶ ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλήσι γενέσθαι τῆς 'Ενετικῆς πωλείας καὶ πολὺν χρόνον εὐδοκιμῆσαι τὸ γένος.—

Ἐπειτα ἡ Παφλαγονία καὶ οἱ 'Ενετοί ζητοῦσι δὲ τίνες λέγει τοὺς 'Ενετοὺς δὲ ποιητῆς ὅταν φῆ «Παφλαγόνων δ' ἤγειτο Πυλαιμένεος λάσιον χῆρ ἐξ 'Ενετῶν, ὄθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων» οὐ γὰρ δείκνυσθαι φασὶ νῦν 'Ενετοὺς ἐν τῇ Παφλαγο- νίᾳ οἱ δὲ κώμην ἐν τῇ Αἰγιαλῷ φασὶ δέκα σχολίους ἀπὸ Ἀμάστρεως διέχουσαν. Ζηνόδοτος δὲ «ἐξ 'Ενετῆς» γράφει, καὶ φησὶ δηλοῦσθαι τὴν νῦν Ἀμισόν· ἄλλοι δὲ φῶλον τι τοῖς Καππάδοξιν ὁμορον στρατεῦσαι μετὰ Κιμμερίων, εἰτ' ἐκπεσεῖν εἰς τὸν Ἄδριαν· τὸ δὲ μαλισθ' ὁμολογούμενον ἐστὶν ὅτι ἀξιολογώτατον ἦν τῶν Παφλαγόνων φῶλον οἱ 'Ενετοί, ἐξ οὗ δὲ Πυλαιμένης ἦν· καὶ δὴ καὶ συνεστράτευσαν οὗτοι αὐτῷ πλείστοι, ἀποβαλόντες δὲ τὸν ἡγεμόνα διέβησαν εἰς τὴν Θράκην μετὰ τὴν Τροίας ἄλωσιν, πλανώμενοι δ' εἰς τὴν νῦν 'Ενετικὴν ἀφίκοντο· τινὲς δὲ καὶ Ἀντήνορα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ κοινωνῆσαι τοῦ στόλου τούτου φασὶ καὶ ἰδρυθῆναι κατὰ τὸν μυ- χὸν τοῦ Ἄδριου, καθάπερ ἐμνήσθημεν ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς· τοὺς μὲν οὖν 'Ενετοὺς διὰ τοῦτ' ἐκλιπεῖν εἰκὸς καὶ μὴ δείκνυσθαι ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ.

—Келти тѣ сж едиnorodни сѣ отвѣдалпийцы тѣ, а за Венеты тѣ двѣ мнѣныя има; нѣкои си казвѣтъ чи и тии сж приселение на отвѣдокеанскы тѣ имѣ единоймяны, други же казвѣтъ чи отъ Тройскыи бои нѣкои си отъ Пафлагонскы тѣ Венеты сж спасли тукъ; свидѣтельство же навождѣтъ занѣ- тие то имѣ въ конскы тѣ завѣды, кое сега ако и да е изчезло, нѣ прѣжде сѣ цѣнѣше у тѣхъ отъ старѣж имѣ ревность за отвѣждане на мазгы (катырки); това же и Омиръ възпомянува „отъ Венетовъ отъ дѣ излизѣтъ добри мазги“ а и Дионисый сикелийскый господарь отъ тамо си завѣди варны тѣ (бырзы за пыприште, надварянье) коние, штото и имя е остало между Еленамаъ *ве- нетскы звѣдѣ* и много врѣмя е успѣваль той сой (родъ)

—Послѣ Пафлагония и Венети тѣ. Изисквѣтъ же кои Венеты казва твореца (Омир) кога говори—*Пафлагонскы тѣ пълчишта прѣдвождаше царь Пилпмень отъ Венетовъ, дѣ сѣ вѣдѣтъ добри мазги*—зашто то, думѣтъ, не сѣ виждѣтъ сега Венети въ Пафлагониѣ; а други казвѣтъ чи десѣтъ личянскы

(σχοίνους) далѣчь отъ Амастра ся находи близо до Ёгиела единъ градецъ. Нъ Зиодотъ (отъ Венедскѣ земѣ) пиши и казва навѣштають днѣшны Амисонъ: други же казвѣтъ чи едно плѣмя съсѣдно на Каппадоки тѣ съвоевало съ Ки-мерии тѣ и послѣ испаднало и достигло около Идърско-Море. А най-вѣрно и познато е чн между Пафлагонцы тѣ най-знамянито племя сѣ были Венети тѣ, отъ дѣ е былъ и Пилѣмень, съ кого съвоювахъ тии множество, остави-вши же прѣдводителя си минахъ въ Тракии послѣ привзѣтие то града Троиѧ и скытають ся достигнахъ въ днѣшнаѣ Венетскѣ земѣ. А нѣкои си ду-мѣтъ чи и Антиноръ съ сынове тѣ си участвоваль въ това приселение и ся установили въ Идърскыи Заливъ, какъ то спомянахъме въ описание то за И-талийцы тѣ. За тажъ убо причинѣ (зашто то ся приселили) не устали Ве-нети въ Пафлагониѣ.—

Въ Манасийнѣ же лѣтописѣ попъ Филипъ, описаютъ Тройскаѣ биткѣ казва чи Ахилеюви тѣ *Мирмидони* были Българи; какъ то и други наши па-мятници доказвѣтъ чи Българи тѣ въ стары времена живѣли по малж Азиѣ и отъ тамо прѣзь Вѣспора и Дарданелѣ дошли въ Европѣ и ся разпрос-трѣнили. А много мѣстны именованы на горы, рѣкы и прѣдѣлы сѣштеству-вѣтъ остади на българскыи языкѣ по тѣхъ мѣста, за кое не ни е тукъ прѣ-дмѣтъ да ся впуштаме въ изслѣдование. Нашъ прѣдмѣтъ е тукъ да докази-ме чи Пелазгы тѣ сѣ были стари тѣ наши праотци Българи. Видѣхъме же чи Фриги тѣ или по-право Бриги тѣ были пелазгичьско племя, Пафлагонци тѣ же и Фриги тѣ е се едно и исто племя, а Пафлагонци тѣ и Венети тѣ (при-знати вѣкы отъ сичкы тѣ учены за *Славяны*, а отъ насъ за *Словены*) были едно и исто племя, и тии, спорядъ грѣкы тѣ писатели сѣ приселили отъ Малж Азиѣ по Европѣ, штото наша та рѣчь е основана на истинѣ тж.

Колко то же за раздѣление то и подраздѣление то што прави Г. Мах Müller на славянскыи языкѣ и му дава разны найменованы и то не е пра-во; господству сѣ води по Шлейчера въ тѣхъ си знаныя и види ся чи нѣ-ма понѣтие отъ по-последны тѣ изслѣдованыя и открытыя отъ нѣкои си Сла-вианы учены. А смѣшно то е чи Г. Мах Müller, кату самъ казва какъ то видѣхъме: Най-старыи документъ на тѣй-зи языцы е привода на Библиѣ тж на *старобългарскыи языкѣ*, назоваемъ *чърковнославянскыи*, и пр; послѣ въ исчи-сление то на финскыи тѣ языцы *Classe Finnoise*, съпричислѣва и българскыи языкѣ! Каква голѣма неразмысленность за единъ такавъ ученъ чловѣкъ! Сла-вианскыи языкѣ былъ пятаѧ отрасль арианскаго языка, най-стари тѣ же до-кументи славянскаго языка были на *старъ българскыи языкѣ*, а българскыи я-зыкѣ былъ *финскыи*! чудно умствованье!

Послѣ казва: Le rameau bulgare comprend les Tcheremissiens et les Mor- dviniens, épars le long du Volga et entourés de dialectes russes et tartares.—

Българска та вѣтѣва (ѣзыка) обѣма Черемесинскы тѣ и Мордвинскы тѣ (ѣзыцы) разсѣяны около Волгж рѣкж и обиколены отъ рускы и татарскы нарѣчыя.

Послѣ навожда и слѣднаж таблицж за сравнение.

TABLEAU COMPARATIF										
des noms de nombre des quatre rameaux de la classe finnoise, montrant le degré de leur parenté.										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tschoude, finnois	yksi	kaksi	kolme	neljä	viisi	kunsi	seitsemän	kahdeksan	yhdeksan	kymmenen.
— esthonien	iita	kata	kolm	nelli	viis	kuus	seitze	kattessa	ühtesa	kümme.
Bulgare, tcheremissien	ik	kok	kum	nil	vis	kut	sim	kändäze	endexe	lu.
— mordvinien	vaike	kavto	kolmo	nile	väte	koto	sisem	kavsko	väikse	kämen.
Permien, siranien	ötik	kyk	kujim	njolj	vit	kvait	sizim	kökjämys	ökmys	daa.
Ougrien, ostiake	it	kat	chudam	njeda	vet	chut	tabet	nida	arjong	jong.
— hongroise	egy	ket	harom	negy	öt	hat	het	njolcz	kilencz	tiz.

Всѣкъ види и можи да разсѣди въ каквж странность е дошалъ Г. Мах Müller съприсялюштъ и нашый ѣзыкж съ тыя, кой то нѣма ни най-малкое сродство съ тѣхъ!

Не знайме отъ дѣ е чърпалъ господство му тыя знанья врѣху мечтайнаго отъ него за българскы ѣзыкж! Види ся чи учени тѣ кату ся е втѣкло единъ пѣтъ въ главы тѣ имъ: чи българско то първо поѣявление было ушь при Волгж рѣкж, искжтъ да измѣдрувжтъ и мечтаенъ нѣкои си другъ българскы ѣзыкж!

Ныне казахме другадѣ чи штѣмъ разясни това волжанско приселение какъ е было и какъ сж были и тамо Българи тѣ. За сега же прикжсваме до тукъ изслѣдованья та си врѣху прѣймжштество то българскаго ѣзыка надъ старогръцкаго, а въ втораѣж книгж штѣмъ продължи изслѣдованья та си, изложивши въ обшырность доказательства за Пелазгы тѣ, за първо то поѣявление на Елены тѣ, за имя то Елень и Гръкж, што значжтъ, за първж тж основж еленскаго ѣзыка или особно то имъ старо нарѣчие кое е говорило то горско еленско племя прѣды да ся помѣси съ еднаж чясть отъ Пелазгы тѣ и съ други народы и да състави ѣзыка какъ то го видиме писменъ.

(Слѣдова въ II-тѣ книгж).

пурци бѣше са вѣстенови хѣ въ глѣна, аще

пурци бѣше са вѣстенови хѣ въ глѣна, аще то, въ пурци на глѣна
рѣна прѣ отромни, хрѣни, коитѣ: прѣнесени отъ колѣбѣше
за прѣвѣщѣше дѣше. аже забравихъ да пиша колѣо бѣше
пурциста еша ч' колѣо рѣснѣта. не на глѣна лѣстѣ, колѣо.
ч' тама глѣна. = 60.

КИМБРИ

или

КИМЕРИИ.

Перви тѣ потомци на Ирианы тѣ, Гьбри тѣ, [рѣчь та Гьбри искривена отъ стары тѣ Грыцы на *Κίπροι*, а по послѣ на *Κιμῆροι*], дошавши нѣколко си вѣка прѣды Хрѣста отъ Севѣрь въ Българиѣ, смѣсивши же ся въ Тракиѣ *) съ по-прѣжны тѣ Ирианы, кои сѣ были дошли чрѣзь Малж-Азиѣ, а имяно чрѣзь Вѣспора и Дарданелѣ тамъ, подъ познато то въ повѣстность тѣ имя *Πελαзγοι*, съставили сѣ голѣмыи народъ Тракийскы, Българо-Словени тѣ, кого Иродотъ описва чи былъ най-голѣмъ народъ на свѣта послѣ Индийцы тѣ. Отъ тѣхъ е приносено и Заратово то вѣройсповѣданіе, какъ то и особны тѣ свойства зандскаго іазыка, коймъ остаткы цѣлы видѣхмѣ въ българскыи днѣсь народъ и въ тѣхныи говорѣнь и писменъ іазыкъ.

Между французскы тѣ и германскы тѣ учены было е за дълго врѣмя обшырно прѣние врѣху Келты тѣ. Германскы тѣ учены сѣ искали да докажѣть че Келты тѣ сѣ были *тевтонско то* [нѣмско то] племя, и слѣдователь-но тѣхны праотци; а французскы тѣ учены сѣ постоианствували въ мысли тѣ си чи тѣ, Келты тѣ, были *голско* или *галатско* племя и тѣхны праотци. Источники тѣ же, врѣху тыя мнѣныя, на едны и на другы были сѣ записани тѣ и разсѣяни тѣ остаткы въ старогрыцкы тѣ и латинскы тѣ списатели о Келтамъ, Кимбрамъ, Галатамъ. Фрѣгамъ е проч.; какъ то и нѣколко си рѣчи и имяна, записаны се отъ тѣхъ съ тълкуваныя та имъ по *Келто-Кимбришкаго* іазыка.

Освѣнь тыя историци тѣ сѣ чърпали и отъ нѣколко си другы остаткы записаны по-послѣ, въ хрѣстианскыи вѣкъ, врѣху тыя стары народны имяна и врѣху старо то имъ вѣройсповѣданіе *Друидизма*, кое ся е съхранѣвало іоште за дълго врѣмя подирь принѣтие то хрѣстианства отъ потомцы тѣ на тѣхъ стары народы.

Най-послѣ Французи тѣ сѣ написали своѣ тѣ повѣстность, а имянно ученый историкъ М. Amédée Thiégy, приѣмши положительно чи *Келты тѣ* и

*) Ныне тукъ Тракиѣ зѣнаме въ обшырѣнъ смыслъ за цѣлѣ европѣйскѣ днѣсь названѣ Турциѣ, какъ то е носила това имя тогава.

Кимбри тѣ были дѣйствительно тѣхни тѣ праотци и, слѣвщи нѣколко си народы или народны имена въ едно, извадили са отъ сичкы тѣхъ *Французи* тѣ!

Ные штѣмъ изслѣдова той-зи прѣдмѣтъ се по истый пѣтъ какъ то сж искали вышепомянжти тѣ учени, съ разлижъ тж обаче чи штѣмъ изложи живы примѣры врьху слѣдныя точки:

1) Чи приписаемый старъ языкъ *Келто-Кимбрамъ* ся е съхранилъ гавно съ кроя си и съ значеня та си въ нашъ говоренъ и писменъ българскы языкъ; и чи сичкы тѣ почти собствены имена отъ тѣхъ народы, какъ то ги тълкувжтъ учени тѣ *Академици*, съхранили значение то си въ нашъ языкъ, а нѣкой си отъ тѣхъ остали юште цѣлы до днѣсь въ нашъ народъ, какъ то и наймянованя та на нѣкой си прѣдѣлы и рѣкы, кои то сж заблѣжили учени тѣ по *старокелтскы языкъ*.

2) Чи старо то вѣройсповѣданіе *Келто-Кимбришко* (Друидизма), какъ то го описвжтъ учени тѣ, съхранило ся е въ нашъ народъ, т. е. въ вѣрваніе то юште на простонародіе то ни въ обштѣ, въ стары тѣ ни пѣсны, обряды и проч.

3) Ште изслѣдоваме познато то въ повѣстность тж дохожданье въ Българижъ (280 г. прѣды Хріста) на Тектосагы тѣ = *Tectosages* (Галати тѣ), подъ прѣдводительство то *Брена* и *Болга*, дѣ тии нашли, въ Старж-Планнжъ, единъ *Тракийскы народъ*, съ него ся били кровопролитно, послѣ ся примирили и отишли заедно да бижтъ грѣцкж тж остаткж и да имъ уплѣчкжтъ Делфійскы храмъ. Врьху това отгорѣ штѣмъ наведи живы възпомянаня съхранены въ Българы тѣ за *Галаты тѣ*, т. е. пѣсны пѣганы днѣсь отъ народа ни за тѣхъ *Галатскы събытыя*.

4) *Тектосаги тѣ* и *Тьлстобои тѣ* (имяна зѣты отъ историцы тѣ за народны) носили най-старо народно имя *Belgarum* = Българи, въ непознатж отъ повѣстность тж древность, спорядъ свидѣтельство то на стары писатели, признаты и уважены отъ учены тѣ.

5) Най-послѣ штѣмъ наведи и повѣстуватъльны доказательства отъ наши народны памятницы чи Българи тѣ носали древлѣ и имя то *Кимбри* или *Кимерии* и чи тии дошли въ Европж отъ Севѣрь юште прѣды познатаж поврѣменность Александра Македонскаго; какъ то и за *Брена* и *Болга* чи сж познати въ наши тѣ старонародны памятницы, Царственика и въ другы, за българскы царие и проч., *Бренъ* подъ имя то *Брѣмъ*, а *Болгъ* се пакъ *Болгъ*.

Нъ да бы дошли до тѣй-зи особны прѣдмѣты ные штѣмъ мѣтна прѣдварительно единъ кратакъ поглѣдъ врьху главны тѣ чърты на най-старж тж повѣстность Французовъ, т. е. да видиме на кой начинъ тии ся казвжтъ потомци Фрѣговъ [des Franks], какъ тълкувжтъ това си народно имя, какъ же Фрѣжи тѣ сж были потомци *Келто-Кимбровъ*, отъ когы е познато имя то

Фржговъ и проч.; нъ по начина по кого то е изслѣдована и написана, въ растоіаніе то на толкова вѣкове, повѣстность та имъ, прѣды да убърнжть вниманіе на самскрѣтж тж старж книжинж, т. е. на новж тж установенж наукж сравнительнаго любословія, и да почнжть вѣкы най-учени тѣ имъ любословци да назовавжть *ІАриани тѣ* свои праотцы, положивши начяло то: *un des moyens les plus sûrs de remonter à l'origine d'un peuple et de reconnaître sa race, était d'analyser à fond sa langue et de la rapporter à sa famille.* — *Едно отъ най-вѣрны тѣ срѣдства да ся достигни на начяло то едного народа и да ся узнай негово то племя (родѣ), было е да ся разложи коренно іазыка му и да ся доведе до негож тж фамиликъ.* —

Ако ся отправѣше въпросъ ученимъ Французамъ: ой ви вась учений днѣсь Французи! Какво имя сте носили и какавъ народъ сте были вие въ старость? Дѣ най-напрѣдъ сте ся поіавили въ Европж и какавъ іазыкъ сте говорили тогава? Какво старо вѣройсповѣданіе и богослужение сте имали тогава, какво же правление и законы?....

Кату разглѣдаме и разсѣдиме написаны тѣ до сега връху тыя прѣдмѣты виждаме чи тии учени Французи, по *еленскы тѣ* и *латинскы тѣ* историцы, штжть ся отговори по слѣдному:

1) За народно то си имя: чи ся сж звани: Κελτοί=Celtes=Келти; Κίπριοι или Κιμμέριοι=Cimbres, Cimmeriens=Кимбри, Кимерии; Γάλλοι и Γαλάται=Galls ou Gaëls, Galli, Galats, Gaulois=Гали, Галати, Голи; Φράγγοι=Frances ou Franks=Фржзи; и най-послѣ Français=Французи.

1) За народопоколѣние то си, разумѣва ся чи по *еленскы тѣ* источники трѣба да ся кажжть Σκύθαι καὶ βάρβαροι=Скыти и варвари, Celto-Scythes—Келто-Скыти, какъ то сж гы записали еленски тѣ стари писатели; зашотото тии сичкы тѣ тыя имена сж хвърлѣли въ дълбокаж и непристжпнаж тѣмъ амж скытскаго народа!...

3) За мѣсто то първаго имъ поавления и старихъ имъ жилиштахъ, пакъ по еленскы тѣ и отъ части по латинскы тѣ источники, трѣба да започнжть отъ Каспійско то море и да гы скытжть по цѣлж Европж и Африкж; по двѣ тѣ стръны на Алпійскы тѣ горы — Gaule Transalpine et Gaule Cisalpine— Голиа Отвѣдъ-Алпійска и Голиа Отсам-Алпійска. Отъ тамо же по Старж-Плавинж, по Македонийж и Гръциж, по Малж-Азиж и обратно; по Испаниж и обратно въ Голийж, по цѣлж Италийж, по дунавскы тѣ стръны, по Великж Бретаниж и проч. Трѣба юште да гы мѣсжть съ Иберийцы тѣ, съ Вои тѣ и Тельсто-Вои тѣ, съ Римляны, съ Белгы, съ Тектосагы (Tectosages=Belgarum!), съ Албанцы и най-послѣ съ Вандало-Аланы, и отъ Вандало-Аланы да гы слѣжть въ едно и да изваджть днѣшны тѣ Frances—Français=Фржзи—Французи!

Нѣштѣтъ гы остави при томъ неприкѣсновены и отъ Финикияны тѣ и стары тѣ Елено-Гръцы (въ отдалнѣ древность) и юште отъ нѣкакавъ си днѣсь непознатъ народъ — *de population aujour'd'hui inconnue* — какъ то ся изражава единъ отъ първы тѣ имъ историцы.

А други учени съ правописание то *Cymris* = Кимри, маждруваѣтъ другъ съвсѣмъ народъ, германскаго поколения, кой ушь въ първыи вѣкѣ прѣды Христа живѣлъ на мѣсто, кое по тѣхно то имя ся звало *Chersonése Cimbrique* (Jutland). Въ Голиѣ же, Отвьдь-Алпийскѣ и Отсамъ-Алпийскѣ, правѣтъ раздѣлѣныя и подраздѣлѣныя и приброяваѣтъ едно голѣмо число отъ разны имена народовъ се Голи = *Gaulois*!

Тыя и подобны тѣмъ срѣшта чьловѣкѣ въ описанѣ тѣ повѣстность Французовъ отъ учены Историцы и Академицы, за поавление то и имяна та на народа или племя то, за негово то скытанье по свѣта, до дѣ то най-послѣ ся съставиль отъ него французскый народъ подъ имя то *Franks* = Фрѣжи, отъ кое тутакъ-си иди *Français* = Французи. Штото кату размысли чьловѣкѣ зрѣло, види чи и таа е една втора скытска іама въ коѣ то Елиногрѣци тѣ другочъ сѣ натрупали толкова несѣштествувавши никогда собственно за народны обшты имяна!

Нъ отъ какъ то започнѣли стари тѣ Римляни да нападаѣтъ на Голиѣ и да ѣ освоѣваѣтъ (154 до 59 прѣды Христа) и отъ поавление то днѣшнаго имъ имяни *Francs* = Фрѣжи, тии имѣтъ по-обшырны извѣстыя въ повѣстность тѣ си, а най-паче отъ времени крыттения имъ.

Подъ имянемъ *Franks* = Фрѣжи, казваѣтъ учени тѣ повѣстуватели, звалъ ся е единъ съѣзь — *confédération* — отъ германскы (!) племена, юште отъ трѣтаго вѣка прѣды Христа; а имя то *Frank* = Фрѣжъ значило, по *келтокамбришкы* іазыкъ: *fer*, *intrepide*, *feroce*, какъ то латинское *ferox*, т. е. гордый, прѣдприѣмливый, свирѣпый. Тии ушь живѣли подъ различны имяна около рѣкы тѣ *Weser* латинск. *Visurgis*; *Mein* латинск. *Manus* или *Maganus*; *Rhin* латинск. *Rhenus*, грѣцки *Ῥῆνος*.

Фрѣжи тѣ станѣли авни въ повѣстность тѣ, подъ това имя *Franks*, за първы пѣтъ въ врѣмя императора Гордия III, спорядъ едно нападение по лѣво то крайбрѣжие на рѣкѣ тѣ *Rhin* = Рейна и отъ него врѣмя насамъ се ся усилѣлъ той народъ подъ това имя. А въ 358 л. Юлианъ допустилъ едному фрѣжескому отдѣлению (кое носило имя *Saliens* = Салияни (селяни), отъ мѣсто то дѣ тии живѣли въ вѣтрѣшности Голий *Ussel* или *Sala*, *Уселъ* или *Сала*) да живѣѣтъ въ Токсандрѣ, *Toxandrie* (Brabant), подъ нѣкаквы си условия; и тѣй то имя *Franks* = Фрѣжи се расло и ся увеличило до времени *Clovis* или *Clodovvig*, Кловисъ или Клодовигъ 481 г. и проч.

Клодовигъ покръстившъ ся 481—511, съединилъ сичкы тѣ Фрѣзы и сичкѣ Голижъ подь елнѣ власть.

4) За старо то вѣройсповѣданіе на Фрѣзы тѣ, прѣды принѣтіе то имъ хрѣстіанства, спорядъ нѣмскы тѣ списатели, вѣрвали ушь бога *Odin*, главное божество скандинавско *Woden, Wodan*—Оденъ, Воденъ, Воданъ. А тѣхъ ни тѣ праотци Келто-Кимбри тѣ, отъ кои то сѣ тии произвождѣтъ, вѣрвали Друидизма.

5) За законы тѣ Фрѣговъ, казвѣтъ учени тѣ чи носили имя *Saliques*, Салишки, отъ племя то *Salians*—Салиани, и тии закони не отивѣтъ по-далѣчь отъ Дагоберта, кому приписвѣтъ чи гы прикроилъ и положилъ въ рядъ *).

6) За іазыка Фрѣговъ или праотцовъ имъ учени тѣ, какъ то и другадѣ казахме, събрали сѣ остаткы само разсѣіаны тукъ тамъ въ стары тѣ списатели съ тълкованья та имъ. А днѣшна та наука на іазыкоиспытаніе то, съ искусно то разложение, признава положительно чи въ днѣшны тѣ новолатинскы названы іазыцы, Французскый, Испанскыи, Португалскый, Талианскыи, и други, освѣнь латинскы тѣ рѣчы и освѣнь познаты тѣ други, кои сѣ остали въ тѣхъ іазыцы, отъ смѣсть тѣ на други народы, смѣсь позната въ повѣстность тѣ, освѣнь тѣхъ, нахождѣтъ ся други по-стари рѣчи, собствены имяна и имянованья на рѣкы, прѣдѣлы, горы и други, кои то никакъ нѣсѣ нахождѣтъ въ латинскыи іазыкъ, нито въ познатѣ тѣ смѣсь отъ други народы. Тѣхъ рѣчы нова та наука иска да докажи за най-старъ іазыкъ *Фрѣговъ* или *Келто-кимбровъ*, имѣюшта за мѣрило старыи самскрѣтъ іазыкъ.

Тыя ся въ кратцѣ и въ обштѣ огговори тѣ на въпроси тѣ, кои то прѣдизложихме, написаны въ разны списанья отъ учены тѣ изслѣдователи.

Заблѣшка. Огъ съвременницы тѣ Атиловы, списатели, виждѣ ся іавно, чи народи тѣ отъ кои то ся сѣ съставила Фрѣзи тѣ (*les Franks*), нѣсѣ были Нѣмцы (германци) и нѣмскаго поколения, нѣ звали ся сѣ отъ Римляны тѣ Вандади и Алани. Напусто Нѣмцы тѣ искѣтъ да гы нѣмчѣтъ! Тѣхны тѣ же стары жилишта нѣсѣ извѣстны въ точность; само то е знаино чи Римляны тѣ имъ сѣ давали това имя Вандади; а то ся види іавно чи е приубѣрнѣто отъ Венды или Венеты, Ванды и Вандадики по нѣмскому свойству іазыка имъ.

Въ Атилово то врѣмя Вандадо-алански тѣ владѣтели сѣ познати кои сѣ были, и между имъ ся сѣ случаи распри въ кои то ся е поѣсилъ и Атила и Римляны тѣ. Тии Вандадски владѣтели ся споманувѣтъ отъ латинскы тѣ списатели, подь имя то *Meroveus* или *Miroveus*—Миривой; *Clovis* или *Clodovlad*, Кловмсъ или Клодовладъ. Мирвоюва та же порода е царувала надъ Фрѣзы тѣ, въ Голижъ, отъ 458 до 754 л. послѣ Хрѣста, подь имя то *Merovinges*—Меровинги т. е. Мирвоювичи.

*) Дагобертъ първы царъ Фрѣговъ, въцарилъ ся въ 631 л. Той, какъ то го уписвѣтъ, былъ раскошнаго поведенія чловѣкъ, кату еврейскый царъ Соломонъ. Той избилъ 10,000 семѣйства Българы, прибѣгшы въ негово то царство и ималъ бой съ Българина Сама, кой е былъ сѣрѣдоточилъ тогава ушь Българы тѣ въ едно и станѣлъ имъ главатаръ. (Вишь обшырно о тому въ *Histoire des Gaulois—Amédée Thierry* и др.)

Изложивши въ кратцѣ главны тѣ чърты въ общѣ на французскъ тж повѣстность, нека дойдиме сега въ подробно то разложение и изслѣдование на прѣдначертаны тѣ наши точки.

I.

ИМА ТО FRANK=ФРЖГЪ.

Учени тѣ Французи тълкуваѣтъ и сж записали въ рѣчници тѣ си рѣч-тж *Franc* или *Frank* чи по старъ имъ ѱзыкъ значила: *intrepide, fier, feroce, bandit* и др.; на българскы *дързостенъ, предприимливъ, гордъ, свирѣпъ, извърганъ* и друг. Нъ тука ся ражда въпросъ: какъ таа рѣчь да има това толкова обшрно и приносно значение? и на кой отъ днѣпны тѣ живы ѱзыцы, или и отъ стары тѣ мъртвы, можи ѱ ся намѣри истинно то естествено първобытно значение, отъ кое да е дошла на такова приносно, кату ся разложи до ед-носложны си съставъ, по ново то искусство ѱзыкаиспытания?

Подобно изслѣдование връху таж рѣчь направено отъ учены тѣ нѣ съмъ видѣлъ до сега!

Таа рѣчь е чиста българска и днѣсь юште ся употрѣблѣва въ българскы говоренъ ѱзыкъ и въ първобытно то си и въ приносно то си значение, и ето какъ: Въ писменны старобългарскы ѱзыкъ ся пиши *Фржгъ*; нъ кату разложиме буквж тж ж на *и*, въ право то ѱ произношение, кое отъ чясти ся е съхранило въ народа ни, тогава *Фржгъ* става *Фрънгъ*. На българскы ѱзыкъ буква та *в* ся измянува чясто на *ф* и обратно въ изговора отъ народа, въ начяло то и въ края на рѣчы тѣ, какъ то *врълиамъ* и *фрълиамъ*, *връка* и *фръка*, *Стоіановъ* и *Стоіановфъ*, *поповъ* и *поповфъ* и друг. много; што-то *Фржгъ*, *Фрънгъ* става и *врънгъ*; а буква та *г* сжшто ся измянува на *к*, какъ то: *рогъ* и *рокъ*, *помагъ* и *помакъ* и др., и тжѱ *фржгъ*, *фрънгъ*, *врънгъ* става, *врънкъ* и *фрънкъ*. Да видиме сега какво значение има на българскы рѣчь та *врънгъ* и *врънкъ* или *фрънкъ*; глаголя *врънгамъ*, *фрънкамъ* или *фръгамъ* значи чисто *хвърлямъ*, *извъргамъ*. отъ дѣ и *извъргенъ*, *исхвърленъ* и друг., и нослѣ отдалѣчявамъ едно нѣшто отъ друго, отдѣлиамъ и проч., штото *врънгъ*, *фрънгъ* и *фрънкъ*, а послѣ безъ буквж тж *н*, *връгъ*, *врагъ*, значи: отдѣленъ, *извърганъ* отъ едно обштество, *bandit*, какъ то го тълкуваѣтъ учени тѣ Французи, и приносно свободенъ отъ всѣкж обвѣзаностъ закона, *врагъ*—враждебникъ, неприѣтель обштества. На българскы ѱзыкъ имаме и глаголь: *врънкамъ* въ значение то *закачамъ* (по гръцкы $\kappa\epsilon\iota\rho\acute{\alpha}\zeta\omega$): *стига мя врънка*—стига мя закача, и *не мя врънкай*—не мя закачай.

Врънкъ убо, *вранкъ*, *франкъ*, *врънгъ*, *фржгъ* се исто значение имжтъ.

А кату разложиме рѣчь тѣ *Фржж* до първобытны тѣ й послѣдны слоґове нахождаме слѣдны тѣ: *фъ=въ-ръ-нъ-гъ*, а по-послѣдны попълнены слоґове *въ-ра-на-гъ*, кои то сичкы ся нахождѣть и отдѣлно и съставено въ рѣчы тѣ нашего говоренаго и писменаго ꙗзыка, и всѣкъ. отъ тыя слоґове, има особно то си наймянование въ чясты тѣ слова и упрѣдѣлено значензе, първобытно или приносно, штото и отъ того ся доказва неоторимо чи тѣя рѣчь *Frank=Фржж*, е съставена отъ чисты элементы нашего болгарскаго ꙗзыка и има цѣло гавно значение *върннгъ*, *врннгъ*, *фрннгъ*, *фржгъ*, *frank: извърганый, немирный, движлиный ся непрѣстано, свиртый, bandit*, какъ то нж и дѣйствиельно тѣлеувѣть французки тѣ академици.

Разяснение на слоґове тѣ:

Чястица та *въ* е названа въ нашъ ꙗзыкѣ *прѣдлогъ*, зашто то *граматици тѣ* сж нж забѣлѣжили само чи ся прѣдлага въ начяло то на рѣчы тѣ, и видѣли сж чи дѣ то ся тя прѣдложи дава ꙗште едно понѣтие на рѣчь тѣ, н. п. кату кажишь *село* имашь едно понѣтие за село само; нъ кату кажишь *въ село*, тогава пмашь и друго едно понѣтие, т. е. вжтрѣ *въ село* и то значение, што додава тукъ прѣдлога *въ*, е мѣстно; а кату кажишь *нетакъ*, имашь само едно понѣтие за деня кой въ седмицѣ тѣ е названъ *нетакъ*, нъ кату кажишь *въ нетакъ*, тогава имашь и друго едно понѣтие, нъ нѣ вѣкы мѣстно, какъ то *въ село*, нъ врѣменно, т. е. *въ деня нетака*; кату кажишь *късо врѣмя*, имашь понѣтие само отъ *късо* и отъ *врѣмя*, нъ кату кажишь *въ късо врѣмя*, тогава имашь и друго понѣтие, т. е. чи нѣшто си станѣло въ късо врѣмя, а тукъ значение то на прѣдлога *въ*, ни то е *мѣстно*, ни то е *врѣменно*, какъ то въ вышейзложены тѣ примѣры, нъ узначява начина; штото сички тѣ прѣдлози, какъ то въ рѣчы тѣ тѣй и въ глаґолы тѣ, подложени сж на това тройно значение.

Нъ по нашый *ключъ болгарскаго ꙗзыка* значение то на тѣйзи чястицы слова, койхъ то *граматици тѣ* сж назвали само прѣдлози, можи ся иска и въ срѣдѣ тѣ на рѣчы тѣ, а нѣ само въ края, и по нашии ключъ ные разлагаме и разглобаваме сичкыи ꙗзыкѣ на еднослоґжны слоґове и не нахождаме ништо повѣчь отъ названы тѣ прѣдлози, два главны глаґола, *бъ=ба=бы=бы-ти*, и *дъ=да=да-ти*, личны тѣ еднослоґжны мѣстоймянныя, и два други слоґа *ра* и *ла*, кои то не вхождѣть въ ни едно отъ тыя раздѣлѣнныя, нъ кои то си имѣть свое то особно значение; штото всѣка рѣчь можи ся разложи на еднослоґжны слоґове и всѣкому слоґу можи ся иска особно то значение. А по той-зи начинъ разложения ся открыва тайна та: зашто една рѣчь да има толкова значенныя? зашто то всѣкъ слоґъ прибавенъ при първобытныи коренъ слоґъ, да състави рѣчы тѣ какъ то гы изговаряме и видиме днѣсь написаны

попълнены, додалъ му е свое то значение (кое, какъ то видѣхме, въ общѣ е тройно).

Тука е тайна та първобытнаго ꙗзыка въ едносложие то, нъ ако искаме да идиме юште по-надалѣчь, до онаѣхъ границѣхъ отъ коѣхъ то по-нататакъ вѣкы не можи ся оти, тогава дохождаме съ разложение то до съставенъе то, по чьловѣшки тѣ орѣдья, на първобытны тѣ гласны и съгласны и на производны тѣ отъ тѣхъ, и тѣѣ можиме ся *допипа*, тѣѣ да кажиме, до първобытны ꙗзыкъ чьловѣка, кой е съвремено появление съ него на свѣта и въ кого виждаме само то дѣйствие природы *).

Нека сега дойдиме пакъ на рѣчь тѣ *въ-ръ-нь-гъ*, *въ-ра-на-гъ*, въ коѣхъ видѣхме първый и началный ꙗ слогъ *въ* што значи; чястица та же *ръ* = *ра*, значи всѣкогы въ природность: *твърдина* или *движение твърдо и неупрѣдѣлно*, и въ колко то рѣчы ся находи та, въ българскыи нашъ ꙗзыкъ, кату ги размысли и разсѣди чьловѣкъ по природному, ште види чи тии сички имѣтъ нѣкакво си твърдо или неупрѣдѣлнаго движения значение, н. п. *грѣмъ*, *порой*, *въ-търъ*, *хвърлямъ*, *берж*, *сърбамъ*, *карамъ ся* и други; нъ тукъ трѣба да забѣлѣжиме чи и тии имѣтъ първобытно и приносно значение, какъ то на примѣръ *караѣ* или *карамъ* = правѣ да прави, кому каренны слогъ е *кар* и значи *выкъ*, *гълъ*, въ първобытность, нъ зашто то *каранъе* то не е ставало другче, въ първы тѣ времена, освѣнь съ *выкъ*, за това *карамъ* има и значение то *je fais faïre* = правѣ да прави, т. е. накарвамъ нѣкого си да прави нѣшто си, ако и първобытно то му значение да е *выкамъ*. А чястица та *ла*, напротивъ, въ колко то рѣчы ся находи, има едно тихо, мягко или умилно значение по природному. н. п. *млъж*, *лой*, *полтна*, *слѣнина*, *платъ*, *платно*, *постелѣа*, *плочъж* и други; нъ и тукъ трѣба да забѣлѣжиме чи въ много рѣчы буква та *р*, е замаянена въ *л*, а особито малки тѣ дѣца кога учѣтъ ꙗзыка подпадѣтъ въ това т. е. вмѣсту *р* произносаѣтъ *л*, а и само то дълговѣчно влияние на врѣмя то и мѣста та е дѣйствовало на това измянение, штото въ такыва рѣчы не ся види вѣкы забѣлѣжено то по-горѣ значение на слога *ла*, и въ тѣхъ рѣчы трѣба да ся измяни на *ра*, за да можи да имъ [ся узнай първобытно то значение. Примѣри: *кликъ*, *кленало*, *гълъ*, кои въ първобытность сѣ: *крикъ*, *кренало*, *гъръ*, имѣюшти коренъ слогъ *кър*, въ кого е значение то *выкъ*. Рѣчь та *миръ* = тишина, разіаснѣва твърдѣ добрѣ наше то мнѣние врѣху природно то значение на *ра* и *ла*. Та какъ то ѣхъ видиме е съставена отъ два слога *ми* и *ръ*, първый слогъ е лично мѣстоймяние какъ то го видиме, второй же е *ра*, кой не подпада ни ти въ прѣдлозы тѣ, ни ти въ два та главны глагола, ни ти въ мѣстоймянныя та, какъ то выше казахме, нъ кому значение то е упрѣдѣлено,

*) Ные сме говорили о тому въ обшырность въ съчиненне то си Ключъ българскаго ꙗзыка.

какъ то го показахме. Штото ако бы искали истинно то значение на рѣчь тж *миръ*, по разложение то на слогае тѣ, не бы видѣли упрѣдѣлено то значение на чястицѣ тж *ра* въ тажъ рѣчь *миръ*—тишина; нъ кату измѣниме *р* на *л*, *миръ* става *милъ*, тогава видиме явно зашто рѣчь та *миръ* значи тишина.

Чястица та же *нъ*—*на* е знайнѣ вѣкы чи кату прѣдлогъ има тройно значение, т. е. мѣстно, временѣ, начина. А послѣдныи слогъ *гъ* е лично мѣстоимяние първобытнаго кроя, кое попълнено е ставжло отъ *гъ*, *гьъ*, *гъ*, *го* и послѣ *его*, какъ то ся находи въ чърковныи ни языкѣ; штото кату събереме сички тыя разясненны чястицы въ еднаж рѣчь *въ-ра-на-гъ* въ *фржгъ*, *фржнгъ*, *фржнкъ*, *Frank*, и гы разтъкуваме по първобытно то имъ значение, виждаме чи тии трѣба да значыть въ купѣ улицетворено: *той* или *онъ* *с* *въ* *движение* *неупрѣдѣлно* или *твърдо*—*свирѣто* или *той* *с* *хварленъ* на нѣшто си и *оставенъ тамѣ*, отъ коихъ произходи приносно то значение *гордъ*—*fier*, *дързостенъ*—*intrepid*, *свирѣнгъ*—*feroce*, *изверганъ*—*bandit* и проч.

Това истинно и право разложение и разяснение можи ся дади на рѣчь тж *Frank*—*фржгъ*, по ключа българскаго языка.

А кату отвориме листовѣ тѣ *повѣстности*, какъ то сж нж изслѣдовали и написали сами тѣ учени Французи и други, видиме дѣйствително чи той-зи народъ въ кого то ся е погавило това имя *фржгъ*, или по право да кажиме чи тии свободни чети, кои сж най-напрѣдъ носили това имя, съставили ся сж отъ юнацы и свободнаго духа чловѣци, кои въ тѣхъ времена сж бранили свож независимость и нѣсж щѣли да ся покорыть никому; а зашто то сж нападали и на други народы, то отъ того първо то значение на имя то имъ дошло да ся зѣма въ лошо значение за изверганы—*bandits*, разбойници, враги и неприѣтели. Такива сж были и неотколѣпни тѣ чети скытавшии ся нѣколко си години по Българинъ, кои подъ имя то *Кърцали* (скытници по поле и по горы) бѣхж ся съставили изъ първо съвѣмъ подъ другж цѣль, т. е. непризнавающти султановажъ власть надъ себе си. Нъ отъ послѣ почнжвши да нападыть на одного и другаго, да грабыть и да убивжть, добраа и праведнаа първа имъ цѣль ся убърна въ злж, т. е. въ разбойничество, и тии прѣдъ очы тѣ на други тѣ чловѣцы станахж *враги*, извергани—*bandits*.

Въ тѣхъ, сжшто какъ то и въ стары тѣ *фржзи*, имаше отъ разны народы смѣсени, а пай-паче отъ Българи; нъ тии не имахж нѣкогоси *Клодо-влада* какъ то Фржзи тѣ, да гы подъ имя то *Кърцали* задржи, съставившъ гы въ едно тѣло и въ еднаж държавж. Тѣхни тѣ главатари, *Кара-фенгъ*, *Еминъ-ага*, *Кушанъ-Али*, *Инци-Войвода*, *Кара-Колю*, *Конда*, и други, не бѣхж съгласни помежду си за такаваж великаж и славнаж цѣль, коа бѣ влѣзла въ главж тж храбраго *Пазвантоулу*, родомъ Българинъ, кой ся труди да гы съсрѣдоточи бѣ едно и да основе държавжъ си въ Видинъ, тии главатари, казваме,

нѣмахъ Клодовичово то достоинство, ако и времена та да имъ бѣхъ твърдѣ благоволны, иначе и тии бѣхъ съставили едно господарство въ Турскъ Европъ и бы ся поѣавила една нова народность подъ имя то *Кирцали*=Горско-полски-бродяци, за кое толкова юнашки ся бори вышепомянхтый Пазвантоуду*)!

Стари тѣ *Фржзи* (Върънги) не само въ Голихъ сж боравили, дѣ ся сж съставили тии незавысими свободни чети, нѣ и по-далѣчь сж ходили въ отдѣлѣнныя и пълчишта, та ся сж наѣмали и въ службѣ другимъ народамъ, (какъ то нѣкогашъ е было и до скоро іоште бѣше *арбанашко*е племя) спорядъ нихнхъ повѣстность.

Ето и Руски тѣ *Рурикови Варяги, Върънги, Фржзи*, отъ дѣ си тѣгльхъ начяло то и зашто въ тѣхъ ся виждѣтъ Словенскы имяна; зашто то по-голѣмаѣа часть Фржговъ или почти сички изъ начяла сж были *Словени*, какъ то гы очевидно показвѣтъ цѣли остатки отъ языка имъ, кои никакъ не ся нахождѣтъ въ латинскы языкъ, и имяна имъ въ общтѣ, кои то штѣмъ изслѣдова и разіасни по-долу, и сама та имъ повѣстность чи отъ тѣхъ, Фржговъ, ся е съставило първое общество кое е завладало отъ послѣ цѣлхъ Голихъ, оставивше и до днѣсь народно то имя Французовъ надъ толкова милионъ народъ, и чи то фржжъско общество е имало най-прѣдъ прѣймжштество то въ военны тѣ и гражданскы тѣ дѣла, то владѣло най-прѣдъ земж тж, т. е. имало остановены *села* и законы *селишки*, сирѣчь отличявало ся отъ други тѣ кои то іоште не были ся сж заселили постоѣнно, ни то сж имали *селишки*, обществены законы, нѣ скытали сж ся свободно.

Тѣхъ *Фржзи* Византийци тѣ сж записали подъ имя то *Варѣгъи, Фарѣгъи, Фрѣгъи*, кое послѣдно имя ся е съхранило и до днѣсь въ простогрѣцкы языкъ и подъ кое ся назначавѣтъ сички тѣ Западни Европѣйци. Това же исто название, се въ тажъ смыслѣ, приѣмнжли сж отъ Византийцевъ завладѣтели тѣ имъ Турци тѣ, изговаряюшти *Фрѣнкъ*, обаче тии Нѣмцы тѣ изключавѣтъ отъ това и казвѣтъ гы *Нѣмце*, кое сж зѣли отъ Българы тѣ.

Отъ тѣхъ *Варѣгъи* нѣкои сж служили при Византийскы дворъ въ царскъ тж стражж до XI и XII вѣкъ, коимъ Византийци тѣ сами можи бы нѣсж знаили истинное старо начяло или нѣсж штѣли да запишѣтъ нѣшто си право за тѣхъ и за языка имъ, какъ то сж сторили и за други млогы

*) Ные имаме повѣстувательны доказательства за Пазвантоуду чи е былъ родомъ Българинъ, кое и знамянтны пѣтишественикъ въ Българикъ, Капріанъ Робертъ е издирилъ и спомянува въ съчиненне то си „Славяни гѣ въ Турско,“ какъ то и за тайно то посолство шго е проваждалъ въ Цариградъ, състоѣаште ся отъ двама Българы, за придательство то одного Гърка митрополита Вадинскаго, кого е Пазвантоуду наказалъ смъртнж.

народы, съ кои сж имали сношения, написавши по нѣшто си твърдѣ мимоходомъ и то тъмно и искривено; заштото тии въ общтѣ сж прѣзирали сичкы други народы и языцы, и тѣхны тѣ описаныя сж или тържественны похвалы за свои тѣ (панегирицы) или прѣстрасны укуреня, измышленя и въображеня лукаваго имъ духа за други тѣ!

Днѣшни тѣ же нѣкои си учени Европѣйци, безъ по-обшырны здравомысленны изслѣлованя и разборы, врѣху *Varáγγοι* тѣ, рѣкли гы: *peuple de Norvége*—народъ отъ Норвегиѣ, и тамо сж остали! А отъ другѣ стрѣнѣ имя то имъ произвождѣтъ отъ *Warg*, *banī*—*вьргъ*, *вьрганъ*, *из-вьрганъ*, *изгоненъ*, *bandit*, кае произведение не е друго освѣнь онова исто кое то ные изложиме за *Franks*—Фрѣзи тѣ.

II.

Приписаемы старъ языкъ *Келто-Кимбрамъ* или именованя на прѣдѣлы, рѣкы и собствены имена прѣдводителейъ *Галато-Фрѣговъ*; какъ то и народны имена на цѣлы племена, принадлежашты на таѣ народность, словарѣ историцы тѣ, съхранили гавно и живо значение то си въ нашъ българскы языкъ.

Видѣвши общто то имя *Frank*—*Фрѣгъ*, што значи и што сж были въ сжштность *Фрѣзи тѣ*, нека изслѣдоваме и имена та на нѣкои си рѣкы и прѣдѣлы кои то учени тѣ тѣкувѣтъ по *Келто-Кимбришкы* старъ языкъ и пр.

Фрѣзи тѣ живѣли, казвѣтъ учени тѣ, подъ различны имена около рѣкы тѣ *Weser*, латинскы *Visurgis*. Рѣчь та *Weser*—*Везеръ* ся вижда явно чи е *Езеро* съ придыхательное *в*, *Везеръ*.

Rhin, латинскы *Rhenus*, грѣкы *Ῥῆνος*, учени тѣ произвождѣтъ таѣ рѣчь отъ *Reu-ain* и казвѣтъ чи то значило *бързотекжита*; нѣ ные видиме нашаѣ чистѣ българскѣ рѣчь *Rhin*—*Руенъ*, руаштый, течяштый бързо. Сравни *рой*—тече бързо, *рой*—текъ, по-рой и др.

Rhône, *Ῥοδανός*, *Rhed-an* et *Rod-an*, *eau rapide*, *Ронъ*, отъ *Rod*, *an* и значило, казвѣтъ бърза вода. А то е видно въ таѣ рѣчь се коренны слогъ *рой*, теche бързо. (Adelung. *Mithridat.* tom. II. p. 68).

Едно отдѣлѣние Фрѣговъ, казвѣтъ учени тѣ, кое живѣло въ вѣтрѣшности Голій, на мѣсто назоваемо *Ussel* или *Sala*, носило название то *Saliens*; тии были установили тамъ и законы познаты съ имя то *Saliques*, раздѣливши земѣ тѣ въ постојано притяжане; тому же отдѣлѣнию допустилъ

Иулианъ (въ 358. л.) да ся установи въ Токсандрж, Тохандрие (Brabant) и да живѣе тамо подь нѣкаквы си условия и проч.

Рѣчь та *Ussel, Усел*, не е друго освѣнь *у сел*, т. е. *у села*, а то ся доказва іоште отъ *Sala, Сала*, кое не е друго освѣнь наше то *Села*, Селенья. А прилагателно то имя *Saliens* кое носили тии, не е друго освѣнь наше то *Селіани*, чьловѣци заселивши ся и нескытаюшти ся вѣкы. Послѣ именованіе то на законы тѣ *Saliques* е се пакъ нашаа рѣчь *Селіански*.

Заблѣшка. Разумѣва ся чи скытаюшти тѣ ся народи штошъ ся установѣтъ въ постоіанни жилишта, сирѣчь штошъ ся заселѣтъ, тутакъси ся ражда нужда та за законы, кой какъ да стѣпани земѣж тѣ коѣж е заузѣлъ, добытакъ имъ по кои мѣста трѣба да ходи и проч., т. е. право то притяжания; какъ да вардѣтъ прѣдѣла си отъ нападаюшты тѣ ги неприѣтели и проч., кой законы съобразно съ обштествены тѣ имъ нужды ся усъвършенствуваѣтъ и развиваѣтъ.

Подобна рѣчь съ исто значение на рѣчь тѣж *Saliens* е съхранена въ Влашко въ найменованіе то на *Селаншъ тѣ*, кои не бѣхъ клакаши, какъ то други тѣ, нѣ притяжатели на *селенья* та си, т. е. имахъ своѣж земѣж и съставѣхъ *села* свободны отъ болѣры тѣ, подложени само на мѣстны тѣ законы правительства.

Въ това сравнение, какъ то всѣкъ види, нѣма никакво си отвлѣчено умствование, ни ти далѣко-сходни догатки, нѣ чистичко и цѣличко ся види *Усел, Села, Селіани, Селіански*, рѣчи български, произведены по сичкыи крои іазыка ни отъ *Село, Селіани, Селіански*!

Многочисленый народъ кого дѣлѣтъ на нѣколко си чѣсти и го скытаѣтъ по разны мѣста и прѣдѣлы подь именемъ *Voïens, Вои*, по французкы, а *Voïoarii, Ватваріи, Ваубаріи* (искривено по нѣмскы отъ българское *Боіари*), а по другимъ *Toïstoboïi* (отъ кои то были и Галати тѣ въ Малж Азиѣж), кого народа най-послѣ учени тѣ сливаѣтъ въ *Franks=Фрѣнзи* и въ *Gaulois=Голи*, и вадытъ днѣшныи народъ *Французи*, тому народу, казвамы, най-учени тѣ любословци и историци тѣлкуваѣтъ имя то, по *Старо-Келтскы іазыкъ: Voïes ou Vogs=hommes guerriers c'est à dire hommes terribles=Вои или Воги=чьловѣци военни, сирѣчь чьловѣци страшни!* Ные же Българи тѣ, по нашъ говоренъ и писменъ іазыкъ го тѣлкуваме или, по-добрѣ да кажиме, сочиме имъ рѣчьтѣж: *бои*, бытка=*la guerre* и бой=война=*la guerre*, отъ коѣж произходи прилагателнаа рѣчь *Воин=Военъ* или воен. Послѣ имъ прѣдставіаме и слѣдуюшты тѣ рѣчы: *бой=бианье, удрене; бой=стась, высочина*, и съставены отъ буй (бой): *буй-волъ=высокъ, голѣмъ волъ* и съкратено *биволъ, буй-злакъ, висока трѣва (зеленчукъ, бузалакъ), буйна планина; буйнъ-огнь=голѣмъ, силенъ*

или страшенъ огонь и друг. много; шото отъ сички тѣ тыя ся доказва свѣтло кату слънце то: чи тамъ рѣчь или това народно имя кое отдавѣтъ учени тѣ на *Voïens* е наше чисто българско и то е принадлежало нашему народу, т. е. нашъ българскы народъ е носилъ нѣкогашъ това имя.

Народъ нашъ и до сега е съхранилъ живо попрѣданіе чи Българи тѣ нѣкогашъ носили имя *Бойки* или *Бойковци*, юнаци: *Boisci*—Бойски *des hommes guerriers*—*Voïens*.

Ученый *Amédée Thierry* (*Histoire des Gaulois introduction pag. 49*) говорятъ за *Cimbri*, *Kimmerii*, *Кимбри*, *Кимерии* казва:

Le plus ancien écrivain qui fasse mention des ces *Kimbri* est Philémon, contemporain d'Aristote: suivant lui, ils appelaient leur Océan. *Mori—Marusa*, c'est à dire *mer morte*, jusqu'au promontoire *Rubéas*; au delà ils le nommaient *Cronium*. Ces deux mots s'expliquent sans difficulté par les langues que nous pouvons à bon droit considérer comme des restes des vieux idiomes gaulois: *môr* en Cambrien, signifie mer, *marw*, mourir, *marwsis*, mort; et *crownn*, *coagulé*, gelé; en gaelic, *crown* a la même valeur; *Murchroinn*, la mer glaciale*).

—Най-старый писатель кой спомянува за *Кимбри* тѣ е Филимонъ, съвременникъ Аристотеловъ: спорядъ него, тии звали Океана си *Мори-Маруза*, сирѣчь *море мъртво* до мыса *Рубнасъ*; по-нататакъ тии го звали *Крониум*. Тѣй-зи двѣ рѣчи ся тълкувѣтъ безъ затруднение отъ іазыцы тѣ кои то ные можие съ пълно право да смятраме кату остаткы на стары тѣ Галатскы нарѣчья: *môr*—мор на кимбрийскы значи *море*, *марв*, мрѣти, *марвсисъ*, моръ (смъртъ); и *крънкъ*, сгжстено, замръзнѣло; на гаелскы *кроннъ* има сжшто значение; *Мур-кроннъ*, замръзнѣло то море. —

Забѣлъшка. Стари тѣ Кимбри завади океана си *Mori-Marusa*, кое Плиний тълкува *mortuum mare*, мъртво море, а Г. *Amédée Thierry*, казва положително: c'est à dire *mer morte*—то е море мъртво. На Българскы іазыкъ море то го каваме мори а маруза не е друго освѣнь замръзнѣло то море, а нѣ мъртво море, французскый историко-филологъ ся труди, какъ то всѣкъ види, да разтълкува рѣчь тѣ *Marusa* чрѣзь *marw* и *marwsis*, нѣ ако бы познавалъ нашъ іазыкъ, и бы сравнилъ рѣчи тѣ мразъ или морозъ (по руское свойство), за-мръзнѣло, кои сички значѣтъ *gelé*, а нѣ *mort*—моръ, лесно бы узналъ чи *Mori—Marusa* е замръзнѣло море, а нѣ мъртвое!

Ето што говори единъ ученъ Французинъ, врѣху най-първы тѣ жители въ Голийъ, въ свое то си съчинение *Histoire Littéraire de la France avant le douzième siècle*, par M. J. J. Ampère, Paris 1839:

*) Philemon *Morimarusam* a Cimbris vocari, hoc est, *mortuum mare*, usque ad promontorium *Rubeas*, ultra deinde *Cronium*. Plin. l. IV. C. 13.

En remontant aussi haut que possible dans le passé, on trouve en Gaule deux classes de populations, les populations Ibériennes, et les populations celtiques.

Les Ibères semblent avoir formé le bataillon d'avant-garde dans cette vaste armée de nations émigrées d'Orient en Occident qu'un mouvement immense apporta dans les Gaules. Les Ibères se trouvent à l'ouest de toutes les autres races. De plus, c'est une particularité de leur langue, que le mot *étranger* veuille dire ce qui est par derrière. Si les étrangers étaient derrière le peuple Ibérien, c'est qu'il marchait le premier. — Кату ся възкачѣме до най-высокъ тѣ възможнѣ отдалность на прошеде то, нахождаме въ Голийкѣ двѣ народонаселенія Иберійцы тѣ и Келты тѣ.

Вижда ся чи Иберійцы тѣ сѣ съставіаѣли полка на прѣдстражие то того голѣмаго войнства на приселивши тѣ ся народы отъ Вѣстокъ на Западъ коихъ нѣкое си велико движение доведи въ Голийкѣ. Иберійцы тѣ ся нахождали най камъ Западъ отъ сичкы тѣ други племена. Притомъ, по снѣж особность іазыка имъ рѣчь та *étranger* (страненъ) значи онова кое е отзадѣ. Ако странни тѣ сѣ были отзадѣ (подирѣ) отъ Иберійскаго народа, то е зашто той е вѣрвѣлъ на прѣдѣ.

Забълъшка. Кату разгѣдаме рѣчь тѣ *étranger* видне чи тѣа има нѣкакво си сходство съ нашъ тѣ рѣчь страненъ, от-стрѣненъ отъ насъ, т. е. на стрѣны; а съ сѣрбекъ тѣ рѣчь уз-страгъ, узадѣ, съзвучи нѣкакъ си и вижда ся кату една и сѣшта рѣчь прѣтѣрѣвша измѣнене въ ряда на буквы тѣ.

учени тѣ казвѣтъ чи les Ligures=Лигури тѣ были се Иберійцы, а рѣчь та *Li-gorach*=ли-горакъ или *Li-gura*, тѣлкувѣтъ *montagnard*=горецъ, горакъ, въ коѣ е видна рѣчь та *гура*!

Учени тѣ казвѣтъ за едно племя чи сѣ звало *Morins*—*Morians*, приморци, qui habitaient la côte de detroit de Bretagne=кои то обитавали край-брѣжие то на Бретанскыи проливъ!

Tarbelles=Тѣрбели (*Τριβαλλοι* въ Тракиѣ) живѣли на близо съ Вої=Бои тѣ!

Bellovākes=*Вѣловачи*, были смѣсени съ Белгы тѣ!

Тѣя имена нѣштѣтъ никакво си тѣлкуванѣ на българскы.

Bren, Brenin, roi: en latin *Brennus*. Les Romains prirent ce nom de dignité pour le nom propre de chef gaulois, —*Бранъ, Браненъ*, царь; на латинскы *Бреннусъ*. Римляни тѣ зѣли това имя достоинства (чина) за собствено то имя Палатскаго начялника—казва ученый *Тиери*.

На нашъ българскы языкъ *брань* [сравн. из-бранъ] значи le chef, коренный слогъ *бер*, берѣжъ, отъ дѣ *из-биражъ*, *из-бирамъ*, из-бранъ и др., штото и таѣа *Келто-Кимбришка* рѣчь е чиста наша българка!

Галати тѣ звали на языка си *обьды тѣ*: *πέρυαι*, спорядъ грѣцкы тѣ писатели: *Κάλλισται μὲν γὰρ αἱ Γαλατικαὶ πέρυαι*. (Athen. L. VI. C. 13) — Весели сѣхъ Галатски тѣ пирове (пиршества).

На чърковны нашъ языкъ *пиръ* значи *сѣбрание на ѣдене* и *пирѣне*, пиршество, а коренное е *бер*, отъ кое прилагательно *берна* = сѣбрание. Грѣци тѣ не имѣюшти буквѣ *б*, написали вмѣсту *берна πέρυα* съ буквѣ *π*, множественъ брой *берни*, *πέρυαι*. И днѣсь юште тии ако бы писали българскажъ рѣчь *берна* написали быхъ *нж πέρυα* или *μπέρυα* по-приблизительнo.

Учени тѣ Фрѣнцузи въ рѣчника: *Dictionnaire général de Biographie et de mythologie, d'histoire de géographie ancienne et moderne, comparée etc. par M. Ch. Dezobry etc. 1857. Paris.* — въ рѣчь тѣхъ *Noms Propres* = собствены имена, тълкувѣтъ нѣкои си имена праотцевъ си Фрѣговъ по слѣдному начину: *Les Franks ne portaient qu'un nom, et il avait un sens: Clodion, illustre; Mérovée, éminent guerrier; Childéric, fort ou brave au combat; Clovis, illustre guerrier; Théodoric ou Thierry, brave ou puissant parmi le peuple; Clodomir, chef célèbre; Childebart, brillant dans le combat; Clotair célèbre et éminent; Chilpéric, brave ou puissant à secourir; Théodebert, brillant parmi le peuple; Théodebald, hardi parmi le peuple; Charibert, brillant dans l'armée; Sigebert, brillant par la victoire; Gontrant, fort au combat; Dagobert, brillant comme le jour etc.* Т. е. Фрѣзи тѣ имали по едно само имя и то имало значение то си, сирѣчь было прилагательно имя, какъ то *Клодионъ*, свѣтлый; *Мировей*, величественъ юнакъ и проч.—

Ные штѣмъ разложи *ѣ* изслѣдова тѣй-зи имена едно по едно и штѣмъ видѣ чи това значение кое имъ отдавѣтъ учени тѣ Академици е истинo въ общтѣ, нѣ нѣ точно, и чи тии сѣхъ гы тълкували безъ да разложѣтъ всѣкжъ рѣчь и безъ да покажѣтъ да ли е проста или сѣставена, и зашто да има това приносно значение; ни ти въ кои отъ днѣшны тѣ живы языцы ся нахождѣтъ тѣй-зи сѣшти рѣчи съ това значение кое то имъ давѣтъ тии учени; нѣ ако бы имъ ся отпавилъ въпросъ о тому, тии не бы имали другъ отговоръ освѣнъ чи тии сѣхъ *старо-келтскы рѣчи* и по него языкъ имѣтъ това значение, забѣлѣжено въ разсѣяны тѣ остаткы на писатели тѣ.

Прѣдварително же забѣлѣваме чи тии имена (рѣчи) нѣсѣ ся произносили тѣй какъ то ся днѣсь пишѣть и произносѣть въ говорѣ на днѣшныи французскыи языкъ, нѣ измѣнили ся сѣ малко или много. А на това никои не може да противорѣчи, понеже доказателство живо и необоримо е разновидно то произношение на буквы тѣ въ днѣшныи имѣ французскыи языкъ, кое е забѣлѣжено отъ граматичи тѣ.

Нека убо започниме разложение то.

Merovee на латинскыи языкъ е писано *Meroveus* или *Miroveus*; слогъ *us* е приубѣрнѣто по свойству того языка, шото *Miroveus* е было *Миро-вей* или *Миро-вой* на българскыи. Това имя, какъ то е видно, съставено е отъ двѣ рѣчи: *Миръ*, свѣтъ и отъ *вой*, война, *бой*, и значи буквално *воюиаштый мира*, *éminent guerrier*, точно по французскому тълкуваню. А то е сходно съ нашыи тѣ българскыи рѣчи: *Влады-миръ*, *Страшы-миръ*, *Боры-миръ*, *Гоны-миръ*, *Браны-миръ*, *Огне-миръ* и друг., кои ся нахождѣть въ писменныи ни старѣ языкъ за собственыи имена.

Българскый нашѣ говоренѣ и писменѣ языкъ е твърдѣ богатъ отъ такыва съставеныи хубавыи рѣчи и твърдѣ удобенѣ да съставя новыи по потребѣж тѣ си. П. р. *Чърно-окъ*, *сиво-окъ*, *кратко-гледъ*, *криво-гледъ*, *русо-косъ*, *чърно-косъ*, *дълго-ликъ*, *выто-внѣжда*, *дълго-носа*, *кратко-думъ*, *сладко-думъ*, *тъсно-поецъ*, *тъсно-пойка*, *сладко-гласъ*, *бързо-ходъ*, *мѣдро-носъ*, *разно-гледъ*, *плоско-носъ*, *криво-устъ*, *криво-кракъ*, *криво-шья*, *выхро-гонъ*, *дързо-сърдѣ*, *велико-душенъ* и други множество.

Clovis тълкувѣть академици тѣ: *illustre guerrier*—славенѣ военныи. Така рѣчь не е сложна, т. е. съставена. Ныне кату отдадемы старо то и истинно то произношение на французскыи тѣ буквѣ *c* на *s*, тогава *Clovis* става на *Slovis*—Словис; а кату махниме окончание то *s*, нахождаме българско то *Словы* или *Славы*, *Славъ*. Българи тѣ и до днѣсь имѣть такыва собственыи и мъшкыи и женскыи имена, н. п. *Славъ*, *Славы* и *Славчо* умялительно; *Слава* и *Славка*. А въ старостъ сме имали *Светто-Славъ*, *Беры-Славъ*, *Беры-Слава*, *Влады-Славъ*, *Родо-Славъ*, (кое и до днѣсь сѣштествуе) и други много; шото Франк *Clovis* не е было друго нѣ чисто българско: *Славъ*, *Славы*. Днѣшныи тѣ убо зовими потомци Фрѣговѣ имѣть право да тълкувѣть въ академичскыи тѣ си рѣчи *Clovis*—*illustre*, славный (отъ *славъ*—*gloire*), нѣ *guerrier*—военныи е излишно тълкувание. зашото рѣчь *clovis*, *славъ*, нѣма таково значение. Истинѣ чи той *Clovis*—*Славъ*, е былъ *guerrier*—юнакъ, нѣ отъ того не слѣдова чи въ рѣчь тѣ *Clovis* ся заключява и значение то *guerrier*; то значение ся е явило въ неговыи тѣ дѣла и подвигы.

Clodomir, тълкувѣть: *chef célèbre*—главатарѣ—владѣтель славный. То е видно чи е съставено отъ двѣ нашыи българскыи рѣчи *clod* и *mir*—*клюдъ* и *миръ*.

Клодъ е наше то *кладъ*, какъ то е наше и *миръ*, *Клодо-миръ*, *кладо-миръ* = *кладѣи-тый*, *полагаштый доло*, *побъждающтый свѣта*, *людие то*, и отъ того приносно *chef célèbre* = главатарь славень. Гласна та буква *о* и *а* въ много рѣчы ся замѣнява една въ другъ, какъ то на българскы *клатъ*, на рускы *колотить*, на бълг. *кладенецъ*, на рускы. *колоденецъ* и друг., такъ исто и въ други много ꙗзыцы изменение то гласнихъ и съгласнихъ едно въ друго познато е добръ отъ ꙗзыкоиспытатели тѣ.

Clotair = *célèbre et éminent*; таѣа рѣчь не е съставена нъ е чиста отъ *clot* наше *клотъ* или *клатъ*, прилагателно *клотарь* или *клатарь* = *клатѣиштый*, *борѣиштый* = *éminent*, юнакъ приносно.

Charibert, тълкувжть: *brillant dans l'armée* = свѣтль въ бранѣхъ. Таѣа рѣчь е съставена отъ *chari* = шары, хары, отъ дѣ *шарено-шарно* или *харно* = свѣтло. На самскрѣтъ и на българскы ꙗзыкъ имаме рѣчь тжъ *харно* = *харно*, кое съотвѣтствува съ *зарно*, отъ корена *зар-зар-а*, свѣтлость, отъ дѣ и персийское *зер* и *заривъ* = свѣтлый; *зерзеле* = свѣтканица; и отъ рѣчь тжъ *bert*, *бертъ*, *из-братъ*, избрании (по други кроѣ свойства ꙗзыка ни), въ кое ся заключава и значение то *бранъ* = борба, бой, война и проч., *charibert* = *шарыбертъ* убо значи буквално: *харны-борецъ* или *свѣтль-борецъ* (приносно) *brillant dans l'armée*.

Sigebert тълкувжть: *brillant par la victoire* = свѣтлы чрѣзъ побѣдъ тжъ. Таѣа рѣчь исто е съставена отъ двѣ рѣчы: *sige* = *сѣчь* и *bert* = *братъ*, *sigebert* = *сѣчы-братъ* и отъ того изходи приносно значение; *brillant par la victoire* = свѣтль чрѣзъ побѣдъ тжъ. Тукъ можиме сравни и турское изражение *кескинъ кължми* = лють на сабъ тжъ си т. е. сѣче люто, остро съ сабъ тжъ си и отъ того добыль имя *sigebert*, сечи-братъ избранъ въ сѣченье то; *brillant par la victoire*.

Dagobert тълкувжть: *brillant comme le jour* = свѣтлы кату день. Въ тажъ рѣчь, коѣ е тоже съставена отъ *dago* и *bert*, остае да узнаеме што значи рѣчь та *dago* — *даго*. На французскы дѣшны писменъ и говоренъ ꙗзыкъ има рѣчь *digue* = *дигъ*, извышеность, плеть, прѣграда и рѣчь *digon* или *dignon*, *дигонъ* или *дигнонъ*, коѣа значи: малыи знамянъ, кой е извышенъ, *из-дигнжтъ* на върховетѣ коробленихъ стълповъ; а та е равна съ нашы тѣ рѣчы *из-вышено*, *дигнж-то* (сравн. *дигнахме знамянъ*). На самскрѣтъ ꙗзыкъ има рѣчь *dagu*, коѣа тълкувжть съ рѣчь тжъ *guru*, сравни наше *гура*, въ говоренъ ꙗзыкъ, кое значи: *дигнжто*, *высоко мѣсто*. *Dagobert* = *Даго-бертъ* убо значи буквално: *дигнатый*, *извышенный* въ бранѣхъ, отъ дѣ доходи и приносно то му значение *brillant comme le jour*, или *Даго-бертъ* = *высокой-избранный*.

Подобно на тѣя собствены старофржжескы имена имаме и собственое имя одного българскаго прѣводителя, познатаго добръ въ повѣстность тжъ, подъ имя то *Кубратъ*. Таѣа рѣчь е съставена отъ *kup* = *digue* и *dago*, и отъ

братъ = *bert*, *Кун-братъ*; высокий, славный въ бранѣхъ, какъ то и дѣйстви- тельно е былъ той Българинъ *Dagobert*; или по-ясно іоште да кажиме: отъ *кунъ* и *ратъ* (съвокупление войны), воюаштый юнашки, *guerrier*: *Кун-ратъ*, буква- та *n*, на *d* приубърната, какъ то *бобъ* и *бонъ*, *ронъ* и *робъ*, по народному из- говору, *Кубратъ*, съвокупаштый *ратъ*, военный юнакъ, *brave guerrier*.

Колко сж смѣшни нѣкои си историци и любословци, между коимъ и млоги *Славяни* зовими, въ очы коимъ е была таа рѣчь кату трнъ татарш- тины и отъ того сж искали да заключтъ и рѣшитъ чи дошавший отъ Вол- жанскы тѣ стрны *Кубратъ* съ едно военно отдѣлѣние былъ *Татаринъ*, тоѣ и негово то отдѣлѣние; кой кату завладаль нѣколко си *Славянскы племена*, (кои были ушь по-напрѣдъ отишли въ днѣшнѣ Българинѣ), завладаль ты и даль имъ имя то *Българи*, зашто то той *Кубратъ* былъ Българинъ, нъ родомъ Та- таринъ и іазыкъ му былъ татарскы, мѣдರುವтъ тии учени!!! А отъ него ме- чтаенъ татарскы іазыкъ никаквы чъртицы, ни ти остатки остави, нъ слѣлъ ся ушь и ся изгубиль въ мечтаемый отъ тѣхъ *Славянскы іазыкъ*. Чюдотворно приключение и хубава легенда!

Въ това разіяснение, на вышейзложены тѣ *старо-фрѣжскы* собствены имяна, нѣма никакво си насилно и отвлѣчено умствование. Тии ся виждѣтъ чисты наши българскы рѣчы въ коимъ твърдѣ малко изменение ся вижда въ произношение то само на нѣкожъ си буквѣ. А въ слѣдуюшты тѣ ся види едно чювствительно изменение по влиянию еленскаго и латинскаго іазыка, што- то разложение то имъ не ты показва чисты какъ то сж ты тълкували Ака- демицы тѣ:

Clodion, тълкувѣтъ: *illustre* = свѣтлый, въ кое видиме *clod*, какъ то въ рѣчь тж *Clodo-mir*, съ окончяние то *ion*, кое никакъ не е свойствено ста- рофрѣжскому іазыку; *clod* же видѣхме чи значи *клад*, кладаштый, полагаюш- тый доло, побѣждаюштый.

Theodoric ou *Thierry* тълкувѣтъ: *brave ou puissant parmi le peuple* = похваленъ или силенъ между народу. Въ тажъ рѣчь видиме *Theodor*, Теодоръ (*Θεόδωρος* грѣц.) съ окончяние *ic*, *ичъ* и друго ништо повѣчь; штого подобно тълкувание си нѣма мѣсто то!

Théodebert, тълкувѣтъ: *brillant parmi le peuple* = свѣтлый между народу; и въ тажъ рѣчь видиме странное, (не фрѣжско) *Théod*, кое е сходно съ грѣц. *θεός* и *bert*, братъ, кому значение то видѣхме по-горѣ.

Childeric тълкувѣтъ: *fort ou brave au combat* = силенъ или похваленъ въ бытѣжъ тж. Тукъ ако промяниме произношение то *chil* на *жил*, видиме рѣчь тж *жила*, жилиастый, и приносно силный, *fort*, какъ то го тълкувѣтъ.

Chilperic, тълкувѣтъ: *brave ou puissant à secourir*: юнакъ или силенъ въ

помощь тж. Въ таж рѣчь истое *chil*, измѣнено на *жилъ*, а *peric* на *beric*, показва значение то й.

Gontran, тълкувжть: *fort au combat*—силенъ въ биткж тж. Въ първытѣ слокове *gon* ся види наше то *гон*, гонящтыи, отъ кое можи да стани *гонатъ*, гонящтыи, (на *амъ* окончлюшти ся стари рѣчи въ нашъ языкъ имжть значение дѣйства, какъ то *богатъ*, *крылатъ* и друг.), и по други крои *гонатаръ*, и *гонатаранъ*, по свойство то нашего языка отъ кое ся е съкратило и приубърнжло на *Gontran*, *fort au combat*.

Ученый Amédée Thierry (*Histoire des Gaulois introduction, pag. 51*) казва: Il faut ajouter que *Ceso-rix* et *Voio-rix*, noms des chefs de l'armée cimbrique, ont toute apparence de noms gaulois — Трѣба да прибавиме чи *Сезорикс* и *Боюрикс*, имена на главатары тѣ на Кимбришкѣ то войнство, имжть всѣкж вѣроятность на *Галатскы* имена, т. е. сж галатскы имена.—

Cesorix ся види да е *Сезоричъ* (съставено отъ *се* и *зоричъ*), всѣсвѣтлыи. А *Voiorix* е *Боіаричъ* т. е. боіарскы сынъ. Ные имаме и днѣсь подобны имена *Боіаровъ*, *Боіаровичъ* и други.

Brace, fleur de farine, suivant Plinè, qui donne ce mot pour gaulois: en *gael*, *bracho*, *braich*, signifie l'orge germé, le malt; en Kymr. *brag*. На българ. *брашно* е la farine!

Tol. dol. elevation, exçroissance. „Toles lingua gallica dicuntur quae in faucibus intumescere solent.“ Jsid Origin. II, I. — Gael. *tol*; corn; arm. *tal*; Kymr. *tul* — на българсы *долъ* има сжшто то значение, а на гаелск. што тълкувжть *Tol*—*толъ* съ *corn*—, има сжшто значение и на нашъ языкъ, какъ то и *тулъ* затулено мѣсто, рогъ и проч.—

Кату зѣми чьловѣккъ сичкыи языкъ Французовъ и изслѣдова рѣчы тѣ, кои то нѣсж нахожджть въ латинскыи рѣчникъ, изключивъ и познаты тѣ рѣчы отъ смѣсь другихъ народовъ, ште ты найди почти сичкы тѣ въ нашъ българскы языкъ, съ малко или много измѣнение гласопрройзношения, кое сж притърпѣли въ смѣсь тж французкаго языка, нъ въ нашъ языкъ остали въ първобытныи крои *старокелтскаго языка*.

Нъ тукъ можи нѣкои си да противоположи: чи тии рѣчи, (по изслѣдовано то обшто сравнение на индоевропѣйскы тѣ языцы съ самскрытаго) ся нахожджть въ обштыи старъ ирианскы языкъ. Да! нахожджть ся, нъ нѣ цѣли, какъ то ся нахожджть въ нашъ българскы языкъ, ами само коренни тѣ

имъ рѣчи, и то кату ся разложѣтъ съ голѣмо затруднение и пакъ не сички тѣ! Наши тѣ изложены до сега примѣри, мыслиме, сж доволни да потвърдѣтъ това наше мнѣние и открытие.

Ученый Amédée Thierry говориаштъ — de l'affinité des langues gaelique et kymrique et de leur commune origine — казва слѣдныя:

Ј'ai déjà dit que les langues gaelique et kymrique ont entre elles des rapports étroits: elles forment en effet deux rameaux d'un même famille que les philologues appellent la famille celtique, et qui se rattache elle-même au grand tronc des langues indo-européennes, dont le sanscrit est l'idiome le plus ancien et le plus parfait. On retrouve dans le sanscrit, non seulement la plupart des radicaux des langues celtiques, mais encore leurs formes grammaticales; en un mot, presque tous leurs éléments primordiaux. De savants travaux faits en France et en Allemagne ont amené à l'état de vérité incontestable cette affinité des langues celtiques, au sanscrit, et probablement à une langue antérieure, parlée sur le plateau central de l'Asie, par une grand partie de la famille humaine à l'origine des temps historiques.

Il résulte des travaux dont je parle, et de la comparaison des idiomes Kymro-gaeliques avec les autres idiomes indo-européens, que le groupe celtique se serait séparé un des premiers du tronc commun, et aurait précédé en Europe les langues germaniques et slaves;

Que, bien qu'on retrouve dans le sanscrit l'ensemble du système phonétique de ce groupe, il présente dans quelques-uns de ses éléments vocaux des modifications régulières qui le caractérisent et le séparent fortement des autres groupes indo-européens.

Et en ce qui concerne les rapports du gaelique et du kimrique, la philologie démontre:

Que ces deux rameaux, après leur séparation de la souche originelle, ont dû se développer indépendamment l'un de l'autre, dans des circonstances particulières, et suivant des lois propres à chacun d'eux; qu'ils ont à la fois un caractère commun qui en fait une même famille, et des caractères individuels qui en font deux langues distinctes;

Que le gaelique, le plus riche des deux en radicaux sanscrits, paraît avoir, avec la langue sacrée de l'Inde, des liens plus directs et plus nombreux; ce qui ferait supposer que la race parlant gaelique se serait séparée la première du centre commun des populations indo-européennes, et n'aurait pas subi de grands mélanges.

Si nous appliquons à l'histoire ces données de la philologie, nous en concluons que la famille kymro-gaelique ou gauloise est originaire des contrées orientales du monde; qu'elle a précédé en Europe la famille germanique, venue

comme elle de l'Asie centrale, et probablement aussi la famille des peuples slaves; que la race parlant le gaelique, séparée la première du tronc indo-européen, a dû arriver la première dans l'occident de l'Europe; qu'enfin la race parlant le kymrique ne se serait de nouveau réunie, à la race gaelique qu'après avoir longtemps séjourné, soit sur la limite de l'Europe et de l'Asie, soit dans les vastes contrées de l'Europe septentrionale. —

Ные наведохме тья мнѣныя французскаго историка, събраны отъ учены тѣ изслѣдователи. врьху древность тѣ *Келто-кимбришкаго* языка, за да покажимо читателѣмъ си каквж повременность и каквж важность му отдавжтъ учени тѣ. А наше то мнѣние е чи той языкъ не е другъ освѣнь истый *Зандски* языкъ, кой въ тѣхъ племена е зѣль разны кроюве, промянившь разновидно първо то си гласопрѣизношение, а въ насъ Българы тѣ ся съхраниль въ удивительно единство, какъ то отъ чясти до сега показяхме, и поради тажъ причинж *старо-келтски тѣ* толкова рѣчи, имена и другы, съхранили въ нашъ говорень и писмень языкъ подпълно значеня та си, а нѣкои си остали и до сега цѣлы. Ные врьху той-зи прѣдмѣтъ ште имамае приликж да говориме и другадѣ въ обшырность.

III.

СТАРО ТӨ ВЪРОЙСПОВѢДАНІЕ

КЕЛТО-КИМБРОВЪ или ДРЪИДИЗМА.

Голскаѣа стара вѣра, спорядъ записаны тѣ остаткы отъ еленскы тѣ и латинскы тѣ списатели, была е *Друидизма*, le *Druidisme*; а жрьци тѣ или свяштеноначалници тѣ ся звали *Druides* на Еленскы *Дроуїдаи*.

Les *Druides* ou *hommes des chênes* devaient ce nom à la vie solitaire qu'ils menaient dans de vieilles forêts consacrées au culte, et qui étaient de préférence des forêts de chênes. — Друиди тѣ или *чловѣци джбѣвци* зѣмахж това имя отъ усаменны животъ кого прикарвахж въ стары тѣ горы посвятены на вѣрослужение то, и кои то прѣдпочитательно сж были джбравы, т. е. гори отъ джбове.—

Учени тѣ академици пройзвожджтъ рѣчь тѣ *Druides* отъ *Derw*—*дѣрв*, коѣа рѣчь по *старокелтски* языкъ значила ушь *derw*, *chêne*—*джбѣ*. Тии прѣдставлжтъ и рѣчь *кимбришкж* *Derwydd*, *Derwyddon*, *дѣрвидѣ*, *дѣрвидонѣ*. При томъ казвжтъ чи тии *друидски* жрьци носили и имя то *Samnothes*, кое тълкувжтъ: *чловѣци живѣвшити въ усамены и непристжжны мѣста*, т. е. *Самноти*, Самоци!

Тии *Друиди* испълнѣвали богослужение то си подъ нѣкои си избраны

голѣмы, стары дръвеса (Гѣбъри най-млого) въ посвятены тѣ Богу *джбравн*. Вѣра та же имъ была, твърдѣ важна за тѣхъ врѣмена, т. е. тии признавали всесилие боговъ или по право одного Бога, безмъртне души, бѣдѣшны свѣтъ, наказание и възнаграждение по дѣламъ и проч. Тии были лѣкари, естество-словци, гадатели и Свѣздобройци; а брой времени былъ у тѣхъ лунный и пр.

Тии освѣнь вѣройсповѣднакъ власть имали въ рѣцѣ си и гражданскакъ, народное възпитание, законодавство то се въ тѣхны рѣцѣ были.

Забълъшка. Это нѣколко си отломки врьху вѣрванья та на Друиды тѣ отъ стары тѣ Еленскы списатели:

—'Αφθάρτους λέγουσι τὰς ψυχὰς καὶ τὸν κόσμον ἐπικρητήσεων δὲ ποτε καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ. (Strab. liv. IV. p. 197).

—'Ἐπισχέει παρ' αὐτοῖς ὁ Πυθαγόρου λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους εἶναι συμβέβηκε, καὶ δι' ἐτῶν ὠρισμένων πάλιν βιοῦν, εἰς ἕτερον σῶμα τῆς ψυχῆς εἰσδυομένης. (Diodor. I. v. 28).

—Διὸ καὶ κατὰ τὰς ταφὰς τῶν τετελευτηκότων ἐνίοις ἐπιστολάς γεγραμμένας τοῖς οἰκίαις τετελευτηκόσιν ἐμβάλλειν εἰς τὴν πυρὰν, ὡς τῶν τετελευτηκότων ἀναγνωσομένων ταῦτα. (Diodor. I. V. 28).

—'Ἐν δὲ τῷ ὠκεανῷ φασὶν εἶναι νῆσον μικράν, οὐ πάνυ πελαγίαν, προκειμένην τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λεῖγῆρος ποταμοῦ· οἰκεῖν δὲ ταύτην τὰς τῶν Σαμιτιῶν (Ναμιτιῶν) γυναῖκας... (Strab. I. IV. p. 198).

—Φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι. (Diodor. I. V. 31).

—Δρυῖδαι καὶ τὴν ἡθικὴν φιλοσοφίαν ἀσκοῦσι. (Strab. I. IV. p. 197).

—Οὐάταις Ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι. (Strab. I. IV. p. 197).

—Οὗτοι δὲ διὰ τε τῆς οἰωνοσκοπίας καὶ διὰ τῆς τῶν Ἱερείων θυσίας τὰ μέλλοντα προλέγουσι. (Diodor. Lic. I. c.).

—Φασὶν εἶναι νῆσον πρὸς τῇ Βρετανικῇ, καθ' ἣν ὅμοια τοῖς ἐν Σαμοθράκῃ περὶ τὴν Δήμητραν καὶ τὴν Κόρην Ἱεροποιεῖται. (Strab. I. c.—).

Освѣнь избраны тѣ дръвета подь кои то сж испльнѣвали Друиды тѣ богослужение то си, тии сж имали и нѣкаквы си каменья голѣмы, гудены и намѣстены по нѣкои си мѣста, по единъ или по нѣколко си, кои то учени тѣ завѣтъ *dolmens, долмени*. Врьху тѣхъ каменья, кои ся нахожджтъ по разны мѣста има и разны попрѣданыя.

Най-главни тѣ чинове были: *Друиди*, собственно да ся каже. *Ovates* ou *Vates*, [гръцкы *Οὐάταις*, въ голескы тѣ же попрѣданыя *Ovydd*], *Овати* или *Vati*, и *Bardes*, Барди.

—Овати тѣ сж испльнѣвали выкашнж тж и вештественж тж часть на вѣрослужение то и тържѣство то на жъртвопринесеня та. Тии сж изучявали въ особности естествены тѣ науки приложены на вѣройсповѣдание то: Свѣздобройство то, налучвание чрѣзь птицы тѣ или птицевѣрние то и въ угробы тѣ на жъртвы тѣ, лѣкарство то и проч. Тии сж живѣли въ общество то и управляли сж движеныя та му; въ градишта та, въ дворове тѣ на

главатары тѣ, послѣдовали сж войнства та, въ сичкы тѣ обстоятельства живота, тии сж налагали народу волж тж силнихъ коимъ сж были прѣдставители; никакво народно или чястно тѣржство, никакво гражданско или религиозно дѣло не е могло да ся испълни безъ тѣхно то посрѣдствие. —

— Барди тѣ же сж были пѣвци тѣ на религиозны тѣ и свѣтовны тѣ пѣсны. Тии сж живѣли свѣтскы животъ какъ то Овати тѣ, възпѣваюшти, въ народны тѣ събраныя, народны тѣ попрѣданыя (народнж тж повѣстность), а въ домове тѣ на главатары тѣ семѣйны тѣ подвигы. Тии сж усърчявали войницы тѣ на бойно то поле, прославляли сж славж тж имъ послѣ успѣха, отдавали сж всѣмъ похвалы или укуреныя съ най-голѣмж тж свободж. Тии сж были и искусни гуслари, а граино то орждие съ кое сж свирили звало ся *rotte=romъ*.

Чинъ друидскы е былъ избирателенъ:

L'ordre des druides était électif, et comme il possédait le monopole de l'éducation, il pouvait à loisir se former des adeptes au moyen desquels il se recrutait. Le temps du noviciat, mêlé de sévères épreuves, et passé dans la solitude au fond des bois ou dans les cavernes des montagnes, durait quelquefois vingt ans; car il fallait apprendre de mémoire cette immense encyclopédie poétique qui contenait la science du sacerdoce. Chacune des deux classes inférieures de la hiérarchie étudiait la partie relative à son ministère; mais le druide devait tout savoir. Un druide suprême ou grand pontife investie, pour toute sa vie, d'une autorité absolue, veillait au maintien de l'institution; à sa mort, il était remplacé par le druide le plus élevé en dignité après lui; s'il se trouvait plusieurs prétendants dont les titres fussent égaux, l'ordre prononçait, en conseil général, à la pluralité des voix. (Вышь Histoire des Gaulois, Livr. IV, ch. 1, p. 502 par Améd. Thierry).

Друиди тѣ имали, казвжтъ, и нѣкаквж си писменость, отъ кожъ сега нѣма никакви си остатки. А поучение то имъ ся съкратѣвало въ слѣдныя тры начяла: *Славы Бога или богове тѣ; не струвай зло; брани ся юнашкы.*

Друди тѣ въ лѣкуванье то си при даванье то на былкы тѣ (трѣвы тѣ) употрѣблѣвали сж и нѣкаквы си баыныя; а отъ былкы тѣ што сж употрѣблѣвали, най-важна е была *джбова та имила*, кожъ сж брали на новж тж си годинж съ голѣмо вѣройсповѣдно тѣржство.

Тии носили, въ знакъ чина си, закачено на шии тѣ си, единъ валиакъ кату іайце: *anguitum ovum=зѣминско іайце, œuf de serpent*, и владало е вѣрванье чи то іайце ся было съставѣло отъ плюнкы тѣ (пѣнж тж) на множество събрани ведно зми, сплитаюшти ся и приплитаюшти ся; а въ него валиакъ, *зѣминское іайце*, имало, вѣрвали тии, чюдотворнж силж. Ето какъ описва това *зѣминско іайце* Г. Amédée Thierry: Ce prétendu œuf, qui paraît bien

n'avoir été autre chose, qu'une *échinite* ou pétrification d'oursin de mer, présentait la figure d'une pomme de moyenne grosseur dont la substance dure et blanchâtre était recouverte de fibres et d'excroissances pareilles au tentacules du polype. La religion n'était pas étrangère au choix que les druides avaient fait de ce fossile et à l'origine qu'ils lui supposaient, car ces idées d'œuf et de serpent rappellent l'œuf cosmogonique des mythologies orientales, ainsi que la mètémpsychose et l'éternelle rénovation dont le serpent était l'emblème. Au reste, ils repandaient sur la formation et sur la conquête de ce précieux talisman des fables absurdes, auxquelles portant le plus célèbre des naturalistes romains semble ne pas refuser toute croyance. „Durant l'été, raconte-t-il, on voit se ressembler dans certaines cavernes de la Gaule des serpents sans nombre, qui se mêlent, s'entrelacent, et avec leur salive, jointe à l'écume qui suinte de leur peau, produisent cette espèce d'œuf. Lorsqu'il est parfait, ils l'élèvent et le soutiennent en l'air par leurs sifflements; c'est alors qu'il faut s'en emparer, avant qu'il ait touché la terre. Un homme aposté à cet effet s'élance, reçoit l'œuf dans un linge, saute sur un cheval qui l'attend, et s'éloigne à tout bride, car les serpents le poursuivent jusqu'à ce qu'il ait mis une rivière entre eux et lui.“ Pour que cet œuf fût réputé de bon aloi au jugement des druides, il devait surnager lors qu'on le plongeait dans l'eau, même entouré d'un cercle d'or; il fallait aussi qu'il eût été enlevé, à une certaine époque de la lune. Quand il avait été éprouvé, on l'enchâssait précieusement, et on le suspendait à son cou; il était doué d'une vertu miraculeuse pour faire gagner les procès et ouvrir un libre accès auprès des rois. Les druides le portaient parmi leurs ornements distinctifs; ils ne refusaient pourtant pas de s'en défaire, à très-haut prix, en faveur des riches Gaulois qui avaient des procès ou voulaient faire leur cour aux puissants. (Histoir des Gaulois, l. IV, chap. 1, p. 492).

Забълъшка. Народъ Голии е убожявалъ и рѣкы тѣ, горы тѣ и гѣрма и изпълнявалъ е нѣкаквы си вѣройсповѣдни обряды за тѣхъ. Отъ богове тѣ же Голии ся споминуважтъ отъ латинскы тѣ списатели *Belen* или *Bélénus*, Бѣленъ и Бѣленус (богъ слънца); *Taran* или *Taranus*, Таранъ или Таранусъ (богъ гѣрма) и други. Изъ тии вѣрванья, казважтъ нѣкои си учени, сж въвели тамо отъ Латинны тѣ, а иняино отъ времени Кесаря, кой почна да завладѣва Голинъ, да гони друдизма и да увожда силомъ и кръвопролитнемъ латинское многобожие, какъ то и латинскыи языкъ.

Изъ друдизма не можаше тѣй лесно да ся изкорени отъ Голинъ, защото то той бѣше тясно свързанъ съ граждансканъ власть, т. е. Друиди тѣ бѣхъ и свѣщенноначалници и военни прѣводители, какъ то казахме, за това то вѣрванье траѣ юште за дълго врѣмя, по нѣкои си мѣста въ Голинъ, и послѣ кръштенне то Галатовъ. Първи тѣ же двигат ли християнство, по тѣхъ мѣста, имали сж доста голѣмы борбы и тии сж го искоренили най-послѣ конечно.

Въ 658 л, държалъ ся е съборъ въ града Нанти противъ народное вѣрванье за

нѣкои си лѣбове и каменья съкрыты въ горы тѣ, прѣдъ коимъ народъ е ходилъ да струва нѣкаквы си жьртвоприносѣнья и да пали огнюе.

Между Друиды тѣ е имало и жени въ иночышкѣ службѣ, а най-паче *дъви* кои ся сѣ занимавали въ *гаданья* и *чародѣйства*; съхранило сѣ имя на еднѣ отъ тѣхъ: *Milne, Милна, Милка*.

Това е въ кратцѣ за *Друидизма* и Друиды тѣ по днѣшнимъ ученимъ. А въ стары тѣ Гърцы ся възпомянува вѣрваніе за *Дривадаи*, Дриадѣ, коуж рѣчь учени тѣ произвождѣтъ отъ *дрѣс* = дѣбъ. Тии сѣ ты вѣрвали за нѣкаквы си полубожны *дъвы*, живѣяшты по горы и по дѣбравы, любашты граіа и пѣсны тѣ прѣстрастно и занимаюшты ся само съ игры и свирны около нѣкои си дѣрвета.

Нъ това вѣрванье въ стары тѣ Гърцы ся относи на най-стары тѣ времена, кога то горско то племя кое е носило имя Елень—Гръкъ (гъркъ—горакъ), е слѣзло отъ горы тѣ и ся е смѣсило съ Арии тѣ. Земедѣлцы тѣ Пелазгы въ Атикѣ, и при другы тѣ е научило и приѣмѣло пелазгичьско вѣрванье; а отъ послѣ смѣшивше ся и съ другы пришелцы тамъ отъ разны мѣста народы, помѣсило и разны другы вѣрванья и накычили сѣ поетичѣ му *Олимба* съ разны тѣ божьства.

Изложивши въ кратцѣ главны тѣ чѣрты *Друидизма*, нека сега го сравниме съ наше то старобългарско вѣрванье, съхранено, какъ то другадѣ казахме, въ простонародіе то ни и до сега, въ неговы тѣ нѣкои си обряды, пѣсны и другы.

Нъ прѣды да дойдиме на тѣхъ сравненья нека наведеме нѣштъ, си отъ европѣйскы тѣ учены връху старо то вѣрваніе въ обштѣ на Славяны тѣ, а отъ Византийцы тѣ чястно за Българы тѣ. Ето што казвѣтъ тии учени връху той-зи прѣдмѣтъ:

Un fois arrivés chez les Slaves qui jadis occupaient les pays connus aujourd'hui sous les noms de Russie, Pologne et Bohême, nous trouvons des peuples repoussants la fatalité, croyant à un Dieu et à l'immortalité de l'âme. Les forêts leur servaient de temples, et leurs prêtres réunissaient souvent l'autorité spirituelle et temporelle; aussi le pouvoir du grand prêtre égalait celui du roi. — Достигши у Славяны тѣ, кои сѣ занимавали познаты тѣ днѣсь мѣста подъ имя то, Русіа, Польша и Боеміа (Чешко), нахождаме народы отхвърляюшты слѣшкѣ тѣ честь (счястие то) и вѣрваюшты въ единаго Бога и въ възмъртіе то души. Гори тѣ имъ сѣ служили за храмове и попове тѣ имъ многоажды сѣ были духовни и граждански имъ управители; а власть тѣ великаго имъ попа, была е равна съ царскѣ, т. е. той е былъ и царь. (Вышь *Mythologie Pittoresque ou histoire methodique universelle etc. Par J. Odolant-Desnos. Paris 1855*).

Тукъ всѣкъ види чи приписаное старо вѣройсповѣданіе *Славіанамъ* е едно и исто съ главны тѣ начала *Друидизма*.

А Византийци тѣ, и други стари писатели, пишють нмянно за Българы тѣ, чи тии имали за вѣрж ушь *Шаманизма*, нъ тѣхни тѣ жрьци и попове, кои сж звали *Шамани* (Самани, Самоци, Самнити?) были страшни чяродѣйци и умататели. Тии, какъ то и друдски тѣ, съдружвали войнства та въ биткы тѣ, усърчявали войници тѣ, и умайвали ушь съ чярадѣйства та си противници тѣ си до толкова, штото имъ ся вдѣрвѣвали рѣцѣ тѣ и послѣ гы клали немилно!

На такавж причинж отдавють византийски тѣ писатели, историци, славнож побѣдж българскж, надъ нѣколко си *ромео-гръцкы* пълчишта (легеоны), кои сж погинжли всейстрѣбительно въ едно сражение при рѣкж тж Зуртж, въ Тракиж, кога днѣсь не ся знай дѣ е.—

Нека сега дойдиме на прѣдмѣта си т. е. на сравнение то *Друидизма* съ наши тѣ живы българскы остаткы.

Рѣчь та *derw*, (кож учени тѣ академици тълкувють *chêne*—дѣбъ), е наша чиста българска рѣчь: *дърв*, *дърво*. Отъ неж же произвождють *dervydd*, кое е наше *дървид*, и послѣ искарвють *Druide*. Гръцкага же рѣчь *Δουίδα* или *Δουάδα* (отъ кож ся види е станжло днѣшно то французско *Druides*), ся производи отъ *δρῦς* (*chêne*), кога кату ся напиши съ F *δρυF*-с, става се пакъ нашага *δρυβ*-с, *дрѣв*, *дърво*.

Знайно е чи гръцко то *υ* ся произносило кату *у* и *в* и безъ обшырно то разгаснение на изгубенж тж дигамж, за кож толкова хортувахме.

Druide, *дървид*, казвють значило *hommes des chênes*, *чълвпци дѣбовци*, т. е. живѣющти въ дѣбовы, въ дѣбравы и проч., нъ ные сме въ мнѣние чи рѣчь *drew* не е значила изключительно само *chêne*—дѣбъ, какъ то искють да ж тълкувють учени тѣ, ами въ обштѣ всѣко *дърво*.

Може бы, въ невѣроятно, изъ начяла рѣчь та *derw*, да е значила само *chêne*, дѣбъ, нъ отъ послѣ достигла и станжла обшта да ся зѣма за сѣко дърво, какъ то отъ *дѣбъ* е станжло *дѣбрава* на българскы, и значи въ обштѣ *гжста гура отъ разны дървета*, а нѣ само отъ *дѣбове*, какъ то е трѣбало, спорядь произведение то си да ся зѣма. Така и *лѣсь* или *лѣсините* ся зѣма въ обштѣ, а нѣ само за *лѣштакъ*, *лѣшникова гура*.

На тья основаня, а и само то обшто употрѣблѣние на рѣчь тж *дърв*, *дърво*, за всѣко дърво, ные мыслиме чи *дървиди*, *друдиди* сж были истинж оныя кои сж живѣли въ обштѣ въ *горы*, *дѣбравы* и *лѣсинита*, и испълнѣвали сж богослужение то си не само подъ *дѣбовы* дървета, нъ и подъ *гъбровы* (гъбъри, отъ дѣ и имя то гъбри, гебри, втѣсту изкрывено то отъ гръцы тѣ *Κίπροι*) *глоговы*, и други, какъ то ся доказва то отъ днѣшны тѣ остаткы,

кои сж ся съхранили въ селцы тѣ Българи, за тыя дресеса, да гы мыслѣтъ за нѣкакъ си усвяштены и да не смѣѣтъ да гы сѣкѣтъ никакъ си!

Забълѣшка. За глогово то дърво селци тѣ сж съхранили нѣкаквы си страшны мысли и страхувѣтъ ся да минѣтъ при глогынякъ близо, разказваюшти чи томо живѣли лошаваы и страшны сѣштества! Това же можи ся сравни съ остатны тѣ описаныя за друидскы тѣ горы.

Нашый народъ и до днѣсь е съхранилъ юште множество вѣрванья за *Змьюве* и *Змьюицы*, за *Само-Дивы* и *Горскы-Дивы*, или *Само-Вилы*, за Юды (Ајиуда на самскр. языкѣ е Змѣй), и вѣрва гы дѣйствительно чи тии живѣли въ гѣсты дѣбравы, лѣсишта, и горы, а най-паче въ усамены тѣ и непристѣпны тѣ мѣста; въ горскы тѣ пештеры и ниришта и отдава имъ нѣкаквѣж си полубожнѣж силѣ. Описвѣтъ имъ тѣлесный видъ и стасъ, и хубость извънряднѣж; отдавѣтъ имъ съвършено знание и искусство въ лѣкарство то, знание то бѣдуштности. Казвѣтъ юште чи тии имали сношение и съ чловѣды тѣ и давали своимъ любезнымъ нѣкакво си *чудотворно кравайче*, кое наричѣтъ *змьюво то кравайче* и кое, вѣрвѣтъ, чи лѣкувало сичкы тѣ болести!

Забълѣшка. Въ Хиндистанъ си е съхранило юште то старо вѣрванье да вѣрвѣтъ въ обштѣ невидимы духове, злы и добры, и противо злы тѣ ся заштитавѣтъ съ разны кѣденья и чародѣйства; имѣтъ и кравайче кое зовѣтъ на тамошенъ языкѣ павитрѣж, (повито нѣшто—кравайче).

Това кравайче правѣтъ отъ пять или седемъ стѣбла трѣвы, назоваюшти гы дарби, т. е. имѣюшти дар бѣж, силѣ чудотворнѣж былкы (трѣвы), и жрьци тѣ кату го усвятѣтъ съ приписаны тѣ молитвы, даѣтъ го народу, да си го има за прѣдхранительно свято нѣшто, противъ злы тѣ духове. Види ся явно чи и въспоманемое отъ Българи тѣ чудотворно змѣюво кравайче да е истое съ индийское павитра, вѣрванье принесено отъ Хиндастанъ заедно съ толкова другы коихъ до сега показаме.

При томъ нашый народъ [разумѣваме простонародие то ни] вѣрва чи *Змьюве тѣ* и днѣсь юште ходили невидими въ биткы и прѣдвождали войнства, помагаюшти народамъ коимъ тии благоволятъ, и много пѣти сж врашталы отъ биткы тѣ наранени, нѣ не умирали отъ раны тѣ, заштото тии знаили и познавали силѣ тѣж на сичкы тѣ былкы и можали да ся излѣкувѣтъ съ тѣхъ.*)

Въспоманувѣтъ ся юште и до днѣсь, по разны прѣдѣлы въ Българиѣж, по горы тѣ мѣста упрѣдѣлены и познаты съ наймянваныя та: *Само-Дивышки кладенци*, *Само-Дивышки игришта*, *Само-Дивышки полны*, *Змьюви пештеры*, *Змьюви Ниришта*, *Змьюви Дунки* и друг.; а по нѣкои си мѣста

*) За былкы тѣ въ Българиѣж имѣтъ обшто вѣрванье чи сичкы тѣ безъ исключения сж цѣровити; и чи сичкы тѣ болясти и недѣжгы, каквы и да сж, се имѣтъ по нѣкожъ си былкѣ коиа можи да гы изцѣри. Даже и за подповенне живота, вѣрвѣтъ, чи имадо нѣкаква си была, нѣ Змѣюве тѣ само ѣ знаили, какъ то и за мошинскѣ водѣж, кожъ Само-Дивы тѣ знаили!

употрѣблѣвать млоги, коіа и дѣйствительно има такавѣ силѣ, т. е. кара на вѣнѣ и учистіа чьловѣка.

Млоги же ѣ затѣквѣтъ по стай тѣ си и мыслиѣтъ чи имѣтъ нѣшто си драгоцѣнно. А нѣкои си вѣрвѣтъ чи *имила та*, коіа ся раждала на о-ряхово дърво, или не помнѣ добрѣ на какво друго, та ушь имала силѣ да притвори мѣдъ на срьбро и злато; нѣ та, казвѣтъ, рядко ся находила!

Ето и ученый Amédée Thierry што говори врѣху *имилж тж* на Друиди тѣ:

Mais de tous les spécifiques de la médecine druidique, aucun ne pouvait être mis en parallèle avec le fameux gui de chêne; il réunissait à lui seul plus de vertus que tous les autres ensemble, et son nom exprimait l'étendue de son efficacité: les druides l'appelaient d'un mot qui signifiait *querir-tout**).

Le gui est une plante vivace et ligneuse qui ne croît point dans la terre, mais sur les branches des arbres où elle semble greffée; elle y végète dans toutes les saisons, et s'y nourrit de leur sève par ses racines fixées dans leur écorce. Ses fleurs taillées en cloche, jaunes et ramassées par bouquets, paraissent à la fin de l'hiver, en février ou en mars, quand les forêts sont encore dépouillées de feuilles: elles produisent de petites baies ovales, molles et blanches, qui mûrissent en automne. Le gui se trouve communément sur le pommier, le poirier, le tilleul, l'ormé, le frêne, le peuplier, le noyer etc., rarement sur le chêne dont ses radicules ont peine à pénétrer l'écorce.

A cette rareté qui avait mis en grand crédit le gui né sur cet arbre, se joignait la vénération dont le chêne lui-même était l'objet; car les druides habitaient des forêts de chênes et n'accomplissaient aucun sacrifice ou le chêne ne figurait. Il croyaient qu'il y était semé du ciel par une main divine. L'union de leur arbre sacré avec une plante dont la verdure perpétuelle rappelait l'éternité du monde, était à leurs yeux un symbole qui ajoutait aux propriétés naturelles du gui des propriétés occultes. On le cherchait avec soin dans les forêts; et lors qu'on l'avait trouvé, les prêtres se rassemblaient pour l'aller cueillir en grande pompe. Cette cérémonie se pratiquait en hiver, à l'époque de la floraison, lorsque la plante est le plus visible, et que ses longs rameaux verts, ses feuilles et les touffes jaunes des ses fleurs, enlacés à l'arbre dépouillé, présentent seuls l'image de la vie au milieu d'une nature stérile et morte.

C'était le sixième jour de la lune que le gui devait être coupé, et il devait tomber non pas sous le fer, mais sous le tranchant d'une faucille d'or. Une foule immense accourait de toutes parts pour assister à la fête, et les apprêts d'un grand sacrifice et d'un grand festin étaient faits sous le chêne privilégié. A l'instant marqué, un Druides en robe blanche montait sur l'arbre, la serpe d'or à la main, et tranchait la racine de la plante, que d'autres Druides

*) *Omnia sanantem* appelantes suo vocabilo. Plin. L. XXI, C, 44.

recevaient dans une saie blanche, car il ne fallait pas qu'elle touchât la terre. Alors on immolait deux taureaux blancs dont les cornes étaient liées pour la première fois, et l'on priait le ciel de rendre son présent salutaire à ceux qu'il en avait gratifiés. Le reste de la journée se passait en réjouissances.

Le gui de chêne, comme nous l'avons dit, était aux yeux des Gaulois un remède universel; spécialement il passait pour un antidote à tous les poisons. et, pris par infusion, il guerissait la stérilité. Tout porte à croire que les druides faisaient commerce de cette panacée, dont la vente devait produire à leur ordre une source inépuisable de revenus.—

Забълъшка. Плиний казва чѣ Друиди тѣ на свой ѣзыкѣ звали и мила тѣ, съ рѣчь коѣа значила *Omnia sanantem* = *guerir-tout*, всецѣлительнѣ. Нѣ за жялость не ни казва и самѣ тѣ рѣчь на него друидскы ѣзыкѣ. Кату разложиме нашѣ тѣ рѣчь и мила, видиме истинѣ едно общѣо значенне, умиленности, знайнѣ е чѣ рѣчь та мила, има такова едно значение, кое можѣ ся зѣ и за изцѣление: болѣсть та или рана та ся умилѣ, т. е. услади, а умление то на сднѣ болѣсть или рана не можѣ да бѣди ако изцѣленне то не почнѣ.

Кату измѣниме пѣрвѣж буквѣ въ рѣчь тѣ и мила на у-мила, види ся юште по-ѣсно значенне то кое то е имала тѣа рѣчь въ друиды тѣ, т. е. у-мила, умилѣющѣа, услаждающѣа былѣа, и приноснѣо изцѣлѣющѣа. На рускы ѣзыкѣ и мила та ся казвѣ о мѣла. А въ: Опытѣ областнаго великорускаго рѣчѣника рѣчь та имало, а, е, си тѣлкува и чюдо.

Видѣхмѣ чѣ *Друиди тѣ* носили на шии тѣ си единѣ ваялѣкѣ, за кого сѣж имали толкова пустовѣрѣя. Въ Голинѣж же ся съхранѣвало обичаѣ за дълго лрѣмя да носѣтъ на шии тѣ си нѣкои си каменѣя, коихѣ зовали: *Pierres de serpents* = зѣминскы каменѣя и проч.—

Нашѣ нѣкои си Бѣлгари и до сега вѣрвѣтъ чѣ имало змии съ рогче на главы и многи съ прилѣжностѣ голѣмѣж ся трудѣтъ да найдѣтъ такавѣ нѣкожѣ си зѣмѣж, да бы добыли рогче то ѣ. Тии вѣрвѣтъ чѣ въ него рогче имало драгоцѣнно свойство, т. е. то было хубавѣо за всѣко нѣшто, да го има чѣловѣкѣ при себе си! Умайванѣе или строи (направенѣа магиѣа) не го было хваштало; пушка не го биѣала! Ако въ случаи бы го отровилѣ нѣкоѣ си, кату настѣрѣжи малѣо отѣ него и го испие, размѣсено съ водѣж, тутакѣ-си ся изцѣлѣвалѣ отѣ отровѣж тѣж и отбѣгвалѣ смѣртѣ тѣж. Най-послѣ тии го вѣрвѣтъ за всецѣлительнѣо нѣшто какѣ то сѣж вѣрвали Галати тѣ друидскѣо то зѣминскѣо *ѣйце!*

А нѣкои си старци Бѣлгари вѣрвѣтъ и приказвѣтъ чѣ кога ся случи да види чѣловѣкѣ много змии ведно сплѣтени, кое и дѣйствительнѣо ся случва чѣсто въ пѣрваж пролѣтъ, кога тии излѣзвѣтъ отѣ земнѣо си *мѣртвоило*, и почвѣтъ да ся *мрѣцкѣтъ* (сѣбирѣтъ ся мѣшко съ женскѣо), ако, видѣвшѣи тѣ тѣжѣ сплетены, знаѣи да хвѣрли дрѣхѣж тѣж си отгорѣ имѣ, штѣлѣ ушь да

намѣри, послѣ кату ѣ открие, голѣмо съкровиште тамъ оставено отъ змы-тѣ! Отъ того остало и пословица между старцы тѣ Българы: *Змы завывамъ, иманье открывамъ*. Това же вѣрванье е сжшто съ онова што сж вѣрвали Галати тѣ въ вѣрмя. Плиния, чи онъ-зи чудотворенъ и скжпоцѣненъ валиакъ, кого сж носили *Дрѣвди-тъ* на шии тѣ си закаченъ: *anguinum ovum* = зьминско яйце, съставѣлъ ся ушь отъ плюнкы тѣ, заянение то на много-сплѣтены ведно змы.

Българи тѣ іоште до крыштение то Прѣславскаго двора имали нѣкакавъ си камень, обшто познатъ за цѣлебенъ и въ обшто употрѣбление отъ народа какъ то ся види въ познаты тѣ 106 въпроса Борисоваго посолства въ Римъ камъ папа Николая I. въ 866 л.*)

Такавъ нѣкой си камень и до сега ся употрѣблѣва по нѣкои си мѣста въ Българиѣ, а имянно въ Видинскаѣ обльсть, отъ селцы тѣ, кога боли нѣкого си глава, гуждѣтъ го на чело му и казвѣтъ чи ся залѣпаль самъ и кату изтѣглялъ болестъ тѣ, отлѣпаль ся пакъ самъ. А по нѣгдѣ си гы казвѣтъ *разбойны камень*, т. е. камня разбивающтс болѣсть тѣ.

Отъ сичкы тѣя живы остаткы, съхранены въ днѣшны тѣ Българы, доказва ся неоторимо: чи приписаны *Келто-Кимбармъ*, и послѣ тѣхнимъ потомкамъ *Галатато-Фржгамъ*, Друидизмъ е сжшта та българска стара вѣра.

Да бы же потвърдили сичкы тѣ наши казаны до сега врѣху той-зи прѣдмѣтъ съ іоште по-неоторимы живы доказательства, навождаме и нѣколко си народны наши стары пѣсны пѣяны днѣсь отъ народа българскы въ обштѣ.

СТАРОНАРОДНИ БЪЛГАРСКИ ПѢСНИ,

РАЗИСНѢЮШТИ ДОСТА ОБШЫРНО ЖИВОТА НА ДРУИДЫ ТѢ, ЖИВШИИ НѢКОГАШЪ ДѢЙСТВИТЕЛНО ЦО ГОРЫ ТѢ И ПЕШТЕРЫ ТѢ, УСАМЕНИ ОТЪ ОБШТЕСТВО ТО НАРОДА, А ОТЪ ПОСЛѢ ДОСТИГШИ ЗА БАСНОСЛОВНЫ СЖШТЕСТВА, ПОДЪ ИМЯ ТО ЗМѢЮВЕ И ЗМѢИЦИ, САМО-ДИВИ, ГОРСКИ-ДИВИ, ЮДИ И ПР.

1.

Само-Диви тѣ искжтъ да придумжтъ и отведжтъ момж Миріанж да ѣ направжтъ само-дивишкж попадж и проч.

Дѣто си слънце засѣда
Тамъ има мома заспала.
На лошо мѣсто заспала.
На самодивишко игриште,

На говидарско пладнило.
Спала е мома, што спала,
Катъ сж отъ сънь съвѣди
При ней сѣдѣжтъ тры моми

*) Responsa ad Consulta Bulgarorum, ed. Hardouin, acta Consiliorum, V. 353—386.
20*

Три моми, три Самодивн!
 Първа си отговараше:
 Хайди! да зѣмимъ Мирянкѣ
 За само-дивскѣ попадѣж
 Втора си отговараше:
 Какъ штѣмъ си зѣ Мирянкѣ,
 Катѣ е една ѹ майкѣ,
 Тѣа за сынѣ, тѣа за дѣштерѣж!
 Трѣтѣа си отговараше:
 И нѣе такѣж-сз тѣрсиме,
 Коѣ е една ѹ майкѣ;
 Чи ште мама ѣ да плачи,
 Да плачи да нѣ весели
 Бѣз пондѣлникѣ на корито то,
 Ъ вторникѣ вѣз малкѣ градинѣж,
 На нивѣж ѣоште на лози.
 Чи си Мирянки дѣмаж:

И стани, стани Мирянке,
 Стани иди си ѹ вазы,
 Да кажишь тѣа мамѣ си,
 Чи штѣмъ да тѣа зѣмиме
 За само-дивскѣ попадѣж
 Да додишь на наши мѣста,
 Да видишь какъ е хѣбаво!
 Не придемъ Мирке, не тѣчемъ,
 Ката день сз игры сз цыгѣлкы;
 Ката день игрѣж играиме,
 Ката день ѣдемъ и приемъ!
 Да ти сѣа мама ти надѣма,
 Надѣма ѣоште наглѣда;
 Катѣ си ѹ тѣхъз отиди,
 До дѣ мамѣ си изкажи,
 Тѣа сѣа отъ дѣшѣж отдѣли!

РАЗИСНЕНИЕ.

Съдържаніе то на таѣж пѣсень е важно, зашто то сама тѣа ни разяснѣва много нѣшто връху Само-диви тѣ: *Тамъ дѣто си слънце засѣда*, значи мѣсто на нѣкои си високи горы. Простонародие то е мѣслило чи на заходѣ слънца, кату ся то закрые отъ очи тѣ имѣ, заѣ високи тѣ горы, тамо и засѣда. Нѣкоѣа си моѣа Мирянка заспала, на *само-дивишко шриште*, т. е. мѣсто дѣ то игражтѣ *Само-диви тѣ*. Мирянка ся събудила и видѣла при ней си да сѣдѣжтѣ *три моми, три Само-диви*. Какво е то нѣшто *Само-диви*? Сама та рѣчь показва едно твърдѣ отдално вѣрвание остало въ Българѣ тѣ отъ древны времена, кому начяло то отива въ Хиндѣстанѣ. Таѣа рѣчь, какъ то е видна, съставена е отъ двѣ рѣчы, *Сама*, и *Дива*, кои и двѣ тѣ си имѣжтѣ значение то ѣвно въ самскрѣтѣ ѣзыкѣ. *Сама*, значи на самскрѣтскы се исто какъ то и въ нашѣ българскы ѣзыкѣ, и отъ неж рѣчь какъ то и другадѣ показахме, има съставени много и зѣмянѣти рѣчи на свѣтыи индѣйскы ѣзыкѣ; а най-важни тѣ сѣж: *Сама-Вѣда*, свѣта та имѣ книга, какъ то и наймянованіе то свѣщенанаго имѣ ѣзыка, *Самъ-сѣкрѣтѣ*, *Самскрѣтѣ*. Втора та же рѣчь *Дива*, исто има важны значенѣя на самскрѣтѣ и не занѣскы ѣзыкѣ; въ първыи значи *божѣство* или *добѣръ духъ*, въ вторыи же *духъ*, въ злѣ смѣсь. Сѣдѣшти буквално по рѣчы тѣ, отъ кои то е съставено това именованіе *Само-Дива*, трѣба да го разтѣлкуваме: *дѣва* (моѣа) божѣствена или по-ѣасно да кажиме: *дѣва придадена свѣстѣмъ въ божѣственѣж служѣж*. На самскрѣтѣ

языкъ ся находи и рѣчь тѣ *дѣва* състѣвена въ имя то *Дѣва-Кали*, богыня, една отъ Сивовы тѣ жены. *Три моми, три Само-дивы* ся явѣвѣтъ Мирянки, въ пусто, горско и усамено, *лошо мѣсто* (непристѣпно отъ народа), и разговарѣтъ ся съ ней, приканіашти ѣ дагы съдружи да ѣ заведѣтъ въ тѣхны тѣ жилишта и да постѣпи въ тѣхны чинѣ, *да ѣ направѣтъ само-дишкѣ попадѣкѣ*, т. е. да ся посвяти и тѣа въ божественѣ службѣ, да стани *Само-Дѣва*. Тѣз ѣ описѣвѣтъ и живота кого то живѣвѣтъ, чи не придѣтъ, ни то тѣкѣтъ, какѣ то други тѣ мѣрски жени, нѣ занимавѣтъ ся съ игры и съ пѣсны, ѣдѣтъ и пиѣтъ; какви то сѣ дѣйствительно были и възпоминаеми тѣ *Друидаи* отъ еленскы тѣ писатели, и жены тѣ на *Самноты тѣ*, Самоцы тѣ друидскы. А кату зѣмиме живота на *Баидеркы тѣ*, посвятены тѣ *дѣви* въ индийскы тѣ храмове, видиме единство съ живота на нашы тѣ Само-дивы. Никакѣв силѣ не употрѣблявѣтъ, нѣ ѣ придумѣтъ, прѣдставляющти ѣ хубавыи животѣ кого то тѣ живѣвѣтъ, и іоште ѣ давѣтъ волѣ да иди да ся упрости съ майкѣ си, *да ѣ ся мама ѣ наглѣда и надума*, зашто то катю постѣпи тѣа веднѣшъ въ той-зи животѣ, трѣба вѣкы да ся откажи отъ родители тѣ си, неште ѣ бѣди вѣкы допустено да ся възвѣрни въ мѣрскыи животѣ, нѣ трѣба да прикара животѣ си въ свѣштены чинѣ само-дишкы.

Въ таѣ пѣсень, какѣ то всѣкъ види, нѣма никаквы си творичскы възображены, ни то нѣшто си извѣнестественно, нѣ чисто е повѣстувательна, съхранивша намѣ едно пѣтино събытие, кое не можи ся отнеси на другѣ повременность, освѣнъ на *друидскѣ тѣ*, кога то тѣи живѣли по горы тѣ и по пештеры тѣ, исполняющти тамо богослужены тѣа си, какѣ то нигы е съхранила повѣстность тѣа.

2.

Радкина женидба съ Змѣи.

Мама си Радкѣ згѣдѣва,
 Яла си Радкѣ не пыта!
 Радка мамѣ си дѣмаше:
 Гѣдишь мѣа мамѣо женишь мѣа,
 Яла мѣа мене не пыташь!
 Мене мѣа мамѣо Змѣи лѣби!
 Змѣи си на кой отиди
 И менѣ зарѣкѣ зарѣча:
 Чѣкай мѣа Радкѣ, чѣкай мѣа,
 Чѣкай мѣа девѣтъ години.
 Яко сѣ Радкѣ не вѣрна,

Гѣди сѣ Радкѣ жени сѣ!
 До дѣ си Радка издѣма,
 Чимширь сѣ врата отвори,
 Радка насрѣштѣ излѣзи,
 Змѣюве въ дворы влѣзоухъ,
 На выхорогонцы коние вѣздѣухъ;
 Змѣици въ дворы влѣзоухъ,
 На позлатены колескы.
 Та чи Радки си дѣмаухъ:
 Сзѣлѣчи Радкѣ ваши примѣнѣ,
 Да тѣа сзѣ нашѣ облѣчѣме;

<p>Разплити Радке ваши плетенки, Да та уплетемъ по нлшы. Пакъ сж си Радкж завели, Въ дълбоки тѣ си пештеры.</p>	<p>Тры мѣсецы гѣдежъ правили, Годинжъ свадкжъ свършили, До дѣ сж свадкжъ свършили, Мжшко сж е дѣте родило!</p>
--	---

РАЗЪСНЕНИЕ.

Тукъ ся описва свадба Змѣя съ Радкж. Змѣя ходилъ на бой и кату ся възвърнѣлъ дошалъ съ сватове кои ѣздили на *выхрогонцы* (бързи кату выхръ) коние, съ сватицы, Змѣйцы, кои ся возили на позлатены колесницы. Радкини тѣ двори имали врата отъ *чемширь*, и колесницы тѣ влѣзали въ двора ѣ, значи чи и тѣ е была отъ богатж челядь. Змѣйци тѣ, сватицы тѣ, ѣ донесли приманж, каквж то тии носили, и уплѣли ѣ плетенки по тѣхнж труфж, то значи чи тии были отъ другж и отъ по-голѣмж *кастж* и отличявали ся и по облѣкло то и по плетенье то на косы тѣ си. Завели жъ въ обиталишта та си, въ *шыроки тѣ си пештеры*, дѣ веселби тѣ на гудежя ся продължили тры мѣсеца, а на свадбж тжъ годинж.

Подобни великолѣпни свадби ся възпомянувжтъ въ наши тѣ народны пѣсны, въ кои сж подигали отъ *девятъ села сватове, а отъ десято кумове!* Такива исты великолѣпни свадби ся описвжтъ и въ стары тѣ самскритскы книги, а и днѣсь іоште въ независимы тѣ мѣста Хиндистана ставжтъ подобни свадби.

Въ Българиѣхъ іоште до днѣсь ся е съхранилъ, по нѣкои си мѣста, старый обрядъ на свадбы тѣ, да подигжтъ *сватове и сватицы, кумове и кумици, дъверы и под-дъверы, свахи, зълвы* и проч. *); нѣ нѣмжтъ вѣкы онъ-зи старъ блѣскъ, какъ то кату когы то сж были Българи тѣ свободни!

Понеже рѣчь та ни е тукъ за стары тѣ свадбы, мыслиме, чи не бы было излишно да разясниме, што значи и сама та рѣчь *свадба*. Таѣя рѣчь до истино то си значение значи *сважданье, скарванье*. Нѣ ные видиме чи свадба та не е такова нѣшто, нѣ напротивъ любовь, зближение съ веселбж и съ добрж влѣж! Да бы узнали какъ е дошла таѣя рѣчь да ся зѣма днѣсь за бракосъчитание, трѣба да идиме до стары и истинны источникъ ѣзыка ни. Въ самскритскы тѣ книги ся описва на кои начинъ ся е изпълнѣвалъ *гудежа*, т. е. каквы постжпки е трѣбало да направи най-напрѣдъ момака да му ся даде дѣвойка та кож то е искалъ да зѣми въ бракосъчитание. Отъ стрьны на дѣвойчинъ башта, кога то ся е прѣдставліалъ нѣкои си момакъ да поишти дъштержъ му въ бракъ, овѣвлявело ся е по околшны тѣ мѣста, чи ште жени дъштержъ си и упрѣдѣлѣло ся а день *пърришта*, т. е. день прѣзъ

*) Вишь обшырно описанье на българскы тѣ свадбы въ първаж часть Показалеца, издаденъ въ Одесж 1859.

кого то е трѣбало да ся збирѣть момци тѣ, прѣдъ дѣвойчины тѣ домове, дѣ ся назначавало мѣсто на кое е трѣбало всѣкъ отъ тыя момцы да покажи достоинство то си, не само на тѣлесны тѣ си силы и упражненя, нѣ и на умны тѣ си. Тамо е ставало едно обшто прѣние и *сважданье* между момцы тѣ и кой то е прѣудолѣвалъ надъ сичкы тѣ, нему ся е давала дѣвойка та, коѣа е столала на високо мѣсто дома си, придружена отъ брата си (или въ случаи ако не е имала брата отъ най-ближнаго си сродника) и глѣдала е сичкѣ тѣ тажъ *свадбѣ* на момци тѣ. Братъ ѿ ѿ придавалъ побѣдителю, и послѣ сѣ изпълнѣвали брака т. е. други тѣ обряды домашны и вѣройсповѣдны. Това дѣйствие ся казва на самскрѣтъ ѿзыкѣ *swayambara*, кое учени тѣ индиганисти тѣлкувѣтъ: *choisir son époux*—избирати себе мѣжя. Нѣ тажъ рѣчь о съставена отъ двѣ рѣчы: *swayat*, кое е равно съ наше *своемъ*, *своего* и *bara*, *берѣ*, брати, из-бирати, т. е. буквално таа рѣчь значи *своего-избирати*.

Ето сега зашто въ нашъ ѿзыкѣ рѣчь та *свадба*, (коѣй първобытно то значение е *сважданье*) има значение *бракъ*. Нѣ въ насъ ся зѣма безъ разликѣ *свадба* и отъ стрѣны момака и отъ стрѣны дѣвицы, т. е. и момака казва имамъ *свадбѣ*, и дѣвица тѣ казва се истое, а нѣ какъ то въ самскрѣтъ ѿзыкѣ ся зѣма *swayambara* за дѣвойкѣ тѣ само, чи избира *своего*.

При томъ забѣлѣжваме чи българско то имя *Рада* на самскрѣтъ ѿзыкѣ е пакъ *Rādā*, съ разликѣ само на *dh* придыхателно.

3.

Женидба Стоѿанова съ Само-Дивѣ.

Стоѿанъ си тѣлцы пасѣше
По Само-Дивишкы игричта,
И съ мѣшницѣ си свирѣше.
Само-Диви сѣ събрали,
Сѣкрали и сѣ играли,
Играли и сѣ ѿморили.
Чи сѣ високо фрѣкнѣли,
По зелены тѣ блѣхы,
При стѣдны быстры кладенцы,
По равны гладкы полѣнкы,
По цвѣтны росны моравкы.
Тры сѣ сѣ голи сѣклѣкли,
Чи си сѣкманы сѣблѣкли
И златокрайкы привѣзкы,

И зеленъ поѿсѣ моминскы,
И само-дивско забѣнче.
Стоѿанъ си чѣрдѣ поѿара,
Чи ѿ на валиакѣ привали,
Само-Дивы си издѣбна,
Та имѣ сѣкманы открадна.
Само-Дивн сѣ излѣзли
И тры тѣ голи безъ ризы.
Тры тѣ сѣ молѣтъ Стоѿанъ:
Стоѿане, младо овчарче!
Дай ни Стоѿане сѣкманы,
Сѣкманы само-дивишкы!
Стоѿанъ имѣ гы не дава!
Първа Стоѿанъ дѣмаше:

Дай ми Стояне сѣкманче,
 Чи имамъ майкѣ маштихъ,
 И майка ми ма убива!
 Стояна и ништо не каза,
 Нз и сѣкманче подади.
 Втора Стояна дѣмаше:
 Дай ми дрѣхы тѣ Стояне!
 Чи имамъ до девать брата,
 И тебе и мень убива!
 Стояна и ништо не каза,
 Нз и дрѣхы тѣ подади.
 Трѣта зовѣхъ Роданка,
 Тѣа си Стояна дѣмаше:
 Дай ми Стояне дрѣхы тѣ,
 Чи съмь си една у майкѣ,
 За сынеца и за дѣштерѣ;
 Ты да не сѣкашь Стояне,
 Само-Дивѣ женѣ да водишь!
 Само-Дива домъ не събира,
 Ни ти дѣца отгѣжда!
 Стояна си тихо говори:
 Ась таквѣ-сь момъ си търсѣ,
 Да бѣди една у майкѣ.
 Чи си ѣхъ у тѣхъ заведи,
 Съ дрѣгы ѣхъ дрѣхы облѣчи,
 И сѣ за неѣхъ у жени.
 Трѣ години сѣ водили,
 Станѣла трѣдна неволна,
 Мѣшкѣ е рожѣ добыла.
 Понѣдѣ мѣ сѣ сторили
 И има мѣ сѣ гѣдили,
 Та сѣ го Данчо нарѣкли.
 Катѣ годинѣ изпълнилъ,
 Годинѣ мѣ сѣ напили.
 Бѣли сѣ юште пили сѣ,
 Кѣмецъ Стояна дѣмаше:
 И да ми кѣме посвиришь
 Съсѣ твой тѣхъ гайдѣ мѣшницѣ,

Кѣмица да ми поиграй,
 Какъ Само-Диви игражѣ!
 Стояна съ мѣшницѣхъ засвири,
 Я Роданка си зайгра,
 Какъ то хора та игражѣ.
 Кѣмъ си Роданки дѣмаше:
 Роданке мѣла кѣмице!
 Што ми кѣмичке не играишь,
 Какъ то Само-Диви игражѣ!
 Роданка кѣмѣ дѣмаше:
 Моли сѣ кѣме Стояна,
 Нѣка ми дрѣхы тѣ извади,
 Дрѣхы тѣ само-дивишкы.
 И кѣмъ мѣ сѣ е помолѣлъ,
 Я Стояна сѣ е придѣмалъ.
 Самъ си сѣ Стояна излѣга,
 Катѣ мѣ е рожѣ добыла,
 Чи неште назадь помысли.
 Чи и сѣкманче извади,
 Сѣкманче само-дивишко,
 Извади та и подади.
 И Роданка сѣ завѣртѣ,
 Чи изъ кѣмина изфрѣкна,
 Чи на кѣшты е кацнѣла,
 Само-дивишкы си засвири
 И Стояна си дѣмаше:
 Нѣ-ли ти рѣкохъ Стояне,
 Само-Дива домъ не домѣва!
 Плѣснѣла рѣцѣ писнѣла,
 И е высокѣ хвѣрѣкнѣла,
 Та е далѣкѣ отишла,
 Съ пѣсты горы зелены,
 До само-дивишкы селишта
 На моминскы кладенцы.
 Тамъ сѣ Роданка укѣпа
 Моминство и сѣ повѣрна,
 Чи у майкѣ си отидѣ!

РАЗЪСНЕНИЕ.

Въ тажъ пѣсень видиме похыштение то на еднѣ Само-Дивѣ отъ Стоіана мірянина (не друидина), кой издѣбнѣлъ Само-Дивы тѣ кату сжъ кѣпали и взѣвшъ имъ самодивскы тѣ дрѣхы, усвоилъ еднѣ отъ тѣхъ кату на силѣ, завелъ ѣ у тѣхъ си и ся уженилъ съ неѣ; водили ся тры години, добыли мѣшкѣ рожбѣ, правили *понудж*, гудили имя на дѣте то, и кату му напивали годинѣ, кумъ имъ поискалъ да му проиграй Роданка самодивишкы игроводѣ, кого тѣа не можила да играй освѣнѣ съ свои тѣ си *самодивишкы* дрѣхы, кои то Стоіанѣ държѣлъ іоште съкрыты, зашто то, какъ то видиме въ пѣсень тѣ, той ѣ былъ ублѣкалъ съ другы дрѣхы. Стоіанѣ помыслилъ чи тѣа подирѣ толкова врѣмя, што е живѣла съ него, а и кату е добыла іоште и дѣте, не пите помысли вѣкы да ся върни на задѣ, т. е. при Само-Дивы тѣ, даль ѣ дрѣхѣ тѣ, тѣа ѣ облѣкла, и съ силѣ тѣ на неѣ дрѣхѣ хвъркнѣла и отишла първо на *моминскы кладенцы*, дѣ кату ся укѣпала, добыла пакъ моминство то си, т. е. станѣла пакъ *дѣва*, отишла при майкѣ си.

Само-дивскы тѣ дрѣхы ся описвѣтъ въ тажъ пѣсень именно: сукманѣ, златокрайкы привѣзкы, зеленѣ моминскы поіасѣ, и забунче *само-дивско*.

Въ народны тѣ ни приказкы, кой ся приказкѣтъ врѣху Само-Дивы тѣ, казва ся чи сила тѣ имъ была въ дрѣхы тѣ, и кату гы издѣбни нѣкои си да имъ зѣми *само-дивишкы тѣ дрѣхы*, тѣи вѣкы нѣмали силѣ да хвъркѣтъ, нѣ оставали се кату другы тѣ человекы!

Роданка моіашта ся Стоіану да ѣ даде дрѣхы тѣ и да ѣ не зѣма за ѣенѣ, казва му гавно: *ты да не стѣкашъ Стогане Самодивѣ женѣ да водишь! Само-дѣва домѣ не събира, ни то ти дѣца отгнѣжда!* и кога то побѣгнѣла казала му и му напомнила истое. Отъ того ся доказва гавно чи Само-Дивы тѣ, по чина си, не сжъ могли да ся бракосъчитавѣтъ съ другы тѣ людие освѣнѣ се пакъ отъ чина си, или какъ то ся приказва за жены тѣ на *Самноты тѣ*, чи живѣли особно отъ мѣжие то и само единѣ пѣтъ ходили въ годинѣ тѣ да ся събирѣтъ съ мѣжие и призоры ся врыптали пакъ въ усаменены тѣ мѣста дѣто сжъ живѣли. Тѣмъ ся е приписвало едно голѣмо искусство въ чяродѣйство то и въ другы. Ето што говори Amédée Thierry врѣху той-зи прѣдмѣтъ:

Des magiciennes et des prophétesses étaient affiliées à l'ordre des druides mais sans partager ni les prérogatives, ni le rang élevé du sacerdoce: elles servaient d'instrument aux vclontés des prêtres; elles rendaient des oracles, présidaient à certains sacrifices, et accomplissaient des rites mystérieux, d'où les hommes étaient sévèrement exclus. Leur institut leur imposait, de la façon la plus bizarre, tantôt la violation des lois de la pudeur, tantôt la violation des lois de la nature: ici la prêtresse ne pouvait dévoiler l'avenir qu' à l'homme qui l'avait

profanée; là elle se vouait à une virginité perpétuelle; ailleurs, quoique mariée, elle était astreinte à de longs célibats. Quelquefois ces femmes devaient assister à des sacrifices nocturnes, toutes nues, le corps teint de noir, les cheveux en désordre, s'agitant dans des transports frénétiques, une torche enflammée à la main.

C'était sur des écueils sauvages, au milieu des tempêtes de l'archipel armoricain, que les plus renommées de ces magiciennes avaient placé leur résidence. Le navigateur gaulois n'abordait qu'avec respect et terreur leurs îles redoutées; on disait que plus d'une fois des étrangers, assez hardis pour y descendre, avaient été repoussés par les ouragans, par la foudre et par d'effrayantes visions.

L'oracle de *Séna*, plus que tous les autres, attirait les navigateurs de la Gaule. Cette île, située vis-à-vis du cap le plus occidental de l'Armorike, renfermait un collège de neuf vierges qui, de son nom, étaient appelées *Sénes*. Pour avoir le droit de les consulter, il fallait être marin, et encore avoir fait le trajet dans se seul but. On croyait à ces femmes un pouvoir illimité sur la nature: elles connaissaient l'avenir, elles guérissaient les maux incurables; la mer se soulevait ou s'apaisait, les vents s'éveillaient ou s'endormaient à leurs paroles; elles pouvaient revêtir toute forme, emprunter toute figure d'animaux.

Un autre collège de prêtresses, soumises à une autre règle, habitait un des îlots qui se trouvent à l'embouchure de la Loire. Celles-ci appartenaient toutes à la nation des Namnètes. Quoiqu'elles fussent mariées, nul homme n'osait approcher de leur demeure; c'étaient elles qui, à des époques prescrites, venaient visiter leurs maris sur le continent. Parties de l'île, à la nuit close, sur de légères barques qu'elles conduisaient elles-mêmes, elles passaient la nuit dans des cabanes préparées pour les recevoir; mais dès que l'aube commençait à paraître, s'arrachant des bras de leurs époux, elles couraient à leurs nacelles et regagnaient leur solitude à fors de rames*).

Страшны тѣ чародѣйства нашый народъ отдава на *Бродници тѣ* и вѣрва чи тѣ снѣмали мѣсеца, слънце-то и звѣзды тѣ, и были въ състояние да приубърнѣтъ самѣ тѣ природѣ въ какво то иштѣтъ и пр.!

Нѣма никакво съмнѣние върху единство то на приписаемы тѣ на *самнотскы тѣ* жены съ остало то вѣрванье нашего простонародия върху *Юдытѣ* и *Бродници тѣ* относительно за чародѣйства та и пр.

Забѣлѣшка. Въ таж пѣсень видѣхме чи Стоіанъ кату засвирилъ съ иѣшницѣ тѣ си, Само-Диви тѣ ся събрали, играли и ся веселили, и послѣ отишли да ся купѣтъ въ студны тѣ кладенцы, дѣ Стоіанъ гы издѣвижълъ, зѣлъ имѣ дрѣхы тѣ и усвоилъ еднѣ отъ тѣхъ за женѣ; то значи чи Стоіанъ былъ добъръ и искусенъ свирецъ.

*) 'Εν δὲ τῷ ὠκεανῷ φασὶν εἶναι νῆσον οὐ πάνυ πελαγίαν, προκειμένην τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λεῖτῆρος παταμοῦ· οἰκεῖν δὲ ταύτην τὰς τῶν Σαμνιτῶν (Ναμνιτῶν) γυναῖκας . . . Strab. L. IV. p. 198.

Да бы дали едно кратко понятие върху народно то ни свирене, чи си тѣгли и то начало то се отъ Хипидистапъ, трѣба да изслѣдоваме най-стары тѣ ниянованія на свирелны тѣ орждаи кон то възпомянува народъ нашъ въ стары тѣ ни пѣсны, и отъ кои то нѣкои си и до днѣсь сж остали въ народа ни:

Гайда. На заидскы іазыкъ гай значи грайпы гласъ (музика); а грай на самскрты іазыкъ има сжшто то значение какъ то ган на заидскы. Отъ гай става гайда на заидскы, и има значение грай по орждае, т. е. оржие кое издае гай (музикалепъ гласъ). Въ народны тѣ ни пѣсны, а особито въ само-дивнишкы тѣ, срѣшта ся рѣчь гайда и мѣшница, а упрѣдѣлительно гайда мѣшница, зашто то гайда=грай по орждае има и безъ мѣха.

Българи тѣ въ старо врѣмя сж имали грайны тѣ си орждаи въ доста голѣмо съвършенство; а то ся доказва се пакъ отъ стары тѣ ни народны пѣсны, дѣ ся възпомянува: сръбърни и позлатени свырки, мѣдни и костіани свырки, трѣби и рогове, кавалы (кое сочи на сврѣйское кимбалъ); послѣ тѣ паны, зурни, цыгулки, а особито грайно оржие българско чисто, носяште и народное ни имя е сладкогласнаіа Булгарина, кое е подобно на талианское ментулина. Днѣшни тѣ же живи остатки доказваѣтъ нашѣ тж о тому рѣчь.

Въ всѣко село въ Българиѣ ся находѣтъ свирци Българи, кои доста порядочно свирѣтъ съ гайды мѣшницы, съ цыгулки, съ разновидны свырки и въ общтѣ съ булгарины; а най-паче овчари тѣ съ мѣдны или отъ іаворово дърво направены кавалы, свирѣтъ твърдѣ сладкограйно, кату ся съдружѣтъ нѣколко си заедно.

Въ стары тѣ времена кога то сж ходили Българи тѣ на бои, имали сж рядъ военаго устройства и употрѣблѣвали сж и грайны орждаи, а най-паче трѣбы и мѣдны рогове, съвременно же пѣіали и възторжны пѣсны.

Стары тѣ еленскы писатели, какъ то и въ Омира, спомянуваѣтъ народъ подъ иманемъ Παλῶνες=Пѣіани, и отдаваѣтъ му жилишта въ днѣшниѣ Българиѣ; той народъ же былъ пелазгичьско племя. Тип Пѣіани кога ходили на бои пѣіали пѣсны, а най-паче кога то ся врѣштали побѣдонощи. Тѣхъ пѣсны еленскы тѣ стари писатели называли παλαμικός ὕμνος, пѣіаничьскы пѣсны; съставили си и глаголь παλαμίζω=пѣѣ побѣдительно пѣсень или побѣждамъ приносно и проч. Всѣкъ види тукъ очевидно чи Παλῶνες никакъ не е еленска рѣчь нѣ чиста наша българска, пѣіани=пѣіюштии, а глагола παλαμίζω е пѣѣ. Най-стары тѣ възпомянашы въ еленскы тѣ списатели върху пѣсны тѣ и граіа (музика та) сж: чи тии ся увели въ Еладѣ отъ Тракиѣ, а имяно отъ Орфея, какъ то и отъ Фригиѣ, дѣ ся възпомянуваѣтъ и стары пѣвцы Κορυθαυτός. Кату отдадемы на тѣхъ рѣчь първобытно то й гласопрройзношение, кое е грѣцкыи іазыкъ искривилъ, тіа става Горыванти, дѣ видиме кореннаѣхъ рѣчь гора, montagne отъ коѣхъ прилагательное горыванъ и по другы крон българскаго іазыка горыванатъ montagnard. На заидскы іазыкъ е gerevantō. И дѣйствительно чи тии стари пѣвцы въ Фригиѣ сж были горци тѣ кои сж пѣіли и свырили около храмовѣ тѣ, и въ празници тѣ на богынь Кибелѣ. А на имя то Ὀρφεύς, кату додадемы изгубеныи гласъ на Γ γ, става Горфеус, измѣнивши же буква тѣ φ на θ става Горфеѣс и попылено гороревъ, видиме едик іавнѣ близность съ рѣчь тѣ горыванати=горци. А іожи бы и само то имя Орфеус да е было Горевъ, какъ то имаме и собственно имя въ народны тѣ си имяна Гора, Горчу и друг.—

Ладины тѣ и Колѣдны тѣ пѣсны съ игроводы тѣ имѣ заедно, кои то народъ изпълнѣва свято и до днѣсь, въ Колѣдванье то и въ Ладуванье то, сж остатки живи отъ тѣхъ древны времена.

Наша та повѣстность и стари тѣ ни пѣсны доказъжть явно: чи Българи тѣ войници кога то отхождали на бой, отхождали съ пѣсны, какъ то и кога то ся вршталъ побѣдонощи; народъ же ги съпровождать и посрѣштадъ съ пѣсны, и дѣвишки лгкъ съ цвѣты и вѣнцы пѣялъ е задружно.

Великий Симеонъ, кому народъ е съхранилъ пѣсень и до днѣсь и пѣе го: о **И Сено, Сено, българскы царю,***) кога ся е завршталъ отъ Царыграда побѣдоносець, народъ отъ сѣкадѣ излѣзвалъ съ пѣсны да го посрѣшни; а дѣвишки дикове, съ бѣло ублѣчены млади дѣви, съ шиты полы по бѣлы сукманы, съ златокрайкы привѣзкы, съ зелены на кръста опасы, носили сж вѣнцы въ рѣцѣ и пѣяли сж сладкограины пѣсны въ славѣ великому царю и побѣдителю Ромео-гръковъ царю Симеону! Народъ е постигалъ по поды (пѣтишта, улици) обично лидѣж, на онова мѣсто по кое то е минувалъ царь, какъ то и младоженцамъ въ голѣмы тѣ свадбы.

Повѣстность та съхранила чи Пѣяни тѣ нѣсж ся никакъ покорили Александру Македонскому, нѣ имали сж своего царя, и Александръ ги е ималъ спомоштницы кога е воювалъ въ Азиѣ, дѣ ся сж тии били отлично. Имя то же Словіанъ, Словіанинъ или Словенинъ послѣ Александра Македонскаго ся явѣва въ повѣстность тѣ, и то, по нашему мнѣнію, не е друго, нѣ равно съ Пѣянъ; *παλανίζω*, пѣж побѣдоносно словѣ или славѣ е се едно. Съхранило ся е іоште и въ повѣстность тѣ чи ушь Александръ великий былъ далъ това имя Славіани, славни въ бранѣхъ, нѣкому си тракийскому народу кой съвоювалъ съ него въ Азиѣ!

Ако разглѣдаме разсждитѣлно, виждаме чи имя то Словени за първы пѣть ся поіавѣва отдаваемо Македонскимъ Българамъ отъ дѣ и святобългарскы чърковенъ старъ іазыкъ е зѣлъ имя то Словенскы іазыкъ, какъ то и чърноризецъ Храбръ тѣй го нарича. Отъ послѣ же сж го присвоили и други тѣ съ приѣмванье то на чърковно то писанне, а най-паче Руси тѣ, приубѣрѣвши го на Славіанскы, кое е и до днѣсь остѣло въ писменны іазыкъ. А рускый самый пароденъ старъ памятникъ, (кой то ся види да е былъ въ първобытность написанъ на чистъ старобългарскы іазыкъ, а отъ послѣ порусенъ нѣшто си), Нестороваіа лѣтопись, явно говори чи Словени тѣ за дълго врѣмя живѣли около Дунава и послѣ ся разпрострьнили по други мѣста; какъ то и въ великорускы тѣ народны стары пѣсны ся възномянува Дунава и вѣнограды кои никакъ не смѣстествуѣтъ въ Великѣ Русіѣ!

Имя то Словіанъ, Словіанинъ или Словенинъ е приложено на старонародно то ни имя Българинъ, кое въ първобытность си е значило: Беріаштѣи, сѣіаштѣи, Житѣ или Житовъ, (множ. бр. Житови), познатое общто имя *Aguas* = орачь, їдіаштѣи жито или бългурь, бльгурь и булгурь; а послѣ приносно чьловѣкъ или народъ изобрѣтшии орачьство, сътворившии себе постоіанны жилишта, общественны обвѣзаности и законы, и питающти ся съ събрано благо, (бългурь) а нѣ вѣкы съ корены и дивы плодове, какъ то е имало други племена кои сж живѣли іоште по дивъ начинъ, т. е не орашти и не сѣіашти.

*) Вишь въ съчинение то: Нѣколко рѣчи о Асію първому и проч., цѣлѣ пѣсень обнародованѣ.

Съ други рѣчи да кажеме: ина то Българинъ, Българинъ или Булгаринъ, поставше народно ина значило е вѣки въ приноснъ смисль: народъ кой се е убогородилъ сравнитѣлно съ Еленъ=Гъркъ=Гръкъ=Горакъ, кой е най-близо живѣлъ около Пелазгы тѣ=Българо-Словены тѣ, нѣ въ лѣсове тѣ и въ горы тѣ, не орашть юште и не сѣашть, ни ти събираюштъ благо (българь), какъ тѣ Българи тѣ да ѣна (ѣде), нѣ търгаюштъ корени за припитание си, *ὁ τρώων!*.....

Ние въ вторъ тж книжъ сме говорили обшырно о тому въ разяснение то за първо то появление на Елено-Гърци тѣ и проч.

4.

Еню Миховъ и прѣдстатѣлка Стада му Горска-Дива.

Запасалъ е Еню Миховъ
ой Колѣде, мой Колѣде *)!
Запасалъ е сиво стадо
Подпладни го подъ орахче,
Подъ орахче столовата,
Столовато, кръстовато.
Стигна сѣнка, не достигна!
Чи си кацна Горска-Дива,
Горска-Дива, Само-Дива.
Подмѣтна си дѣсно крыло,
Стигна сѣнка и замина!
Отговаря Еню Миховъ:
Ой тж тебе Горска-Диво,
Горска-Диво, Само-Диво!
Да тж дарѣж добрѣ дарѣж,

Да тж дарѣж шаро агне.
Отговаря Горска-Дива,
Горска-Дива Само-Дива!
Ой тж тебе Еню Миховъ;
Да бхѣз брала се по агне
Поле бхѣз си побѣлила!
Пакъ говори Еню Миховъ:
Ой тж тебе Горска-Диво,
Горска-Диво, Само-Диво!
Да тж дарѣж сѣзъ дѣкато!
Отговаря Горска-Дива.
Горска-Дива, Само-Дива:
Да бхѣз брала по дѣкато
Поле бхѣз си посрѣбрила.

РАЗЯСНЕНИЕ.

Знайно е чи овчяри тѣ лѣтѣ по пладнѣ, като почни да пече силно слънце то, западнѣвжть стада си подъ сѣнки, дѣ гы държжть до дѣ ся позахлади и пакъ гы каржть на пашѣ. Еню Миховъ си западнилъ сиво то стадо подъ орахче *столовата, кръстовато* т. е. дърво орахово кое е было тжй гжстокытно и изглѣждало кату столъ или кату кръсть. Сѣнка та не достигла да му закрые сичко то стадо, нѣ Горска-Дива, прѣдстатѣлка пастухамъ кацнѣла на орахче то, подмѣтнѣла си дѣсно то крыло, и тжй кату ся покрыло подъ сѣнкѣ сичко то му стадо, юште надминала сѣнка та! Еню поискалъ да благодари за това Само-Дивѣ тж и ѣж попыталъ, ако приѣма да ѣж *дари добрѣ дарѣж*, едно шаро агне или едно срѣбрьно дукато. Та ся показала

*) Това ся повтара подиръ сѣкѣ слокѣ пѣсны.

великодушна и не приѣмнѣла никакъ прѣдложенаѣ дарбѣ, отговоривша ся чи ако бы брала агнета и дуката, толкова много бы събрала, штото бы побѣлила и посърбрила поле то!

Отъ таѣ пѣсень видиме явно чи кога то вѣкы *Само-Диви тѣ* достигли за баснословны сѣштества, народъ гы мыслиль чи были *дѣвицы крылаты*, и тѣ были прѣдстатѣлки на сичкы тѣ овчяры, какъ то же отъ другы пѣсны ся вижда чи и на сичкы тѣ добры юнацы. Приноса же или по-право дарба та коѣ имъ е дарѣваль народа, была по едно *шаро* (пѣстро) агне и по едно срьбрьно дукато.

5.

Умъртвеный Стоианъ отъ Само-Дивѣ, помоштиѣ на Выхрове тѣ и Выхрушкы тѣ.

Мама Стоианъ дѣмаше:
Стоиане сыно Стоиане!
Не си стадо то разтирай
Изъ само-дивишкы дѣбрѣвы,
Или катѣ го разтирайшъ
Съ тѣнкѣ си свирѣѣ не свире!
Да ми та Дива не чюе,
Дива та Само-Дива та,
Да са не бори съсъ тебѣ!
Стоианъ майкѣ си не слѣша,
Най-си стадо то разтири
Изъ само-дивишкѣ дѣбрѣвѣ,
Съ тѣнкѣ си свирѣѣ засвире,
Само-Дивѣ си покани
Да доди да са покорѣть.

Само-Дива са вѣстила
Кѣтъ малко момче роѣаво!
Плѣснѣли и са вловили,
До тры дны са сѣ борили,
Стоианъ ште да ѣ надвие!
Само-Дива са провыкна:
Выхрове сестры Выхрѣшкы!
Днѣсь ште ма Стоианъ надвие!
Выхрове са сѣ спѣснѣли
Выхрѣшкы са сѣ съзыли,
Чи сѣ Стоиана дигнѣли
Отъ дѣрво въ дѣрво слѣгали,
Отъ вѣрѣхъ на вѣрѣхъ дигали,
Кѣсъ по кѣсъ го скѣсали,
И стадо мѣ сѣ прѣснѣли!

РАЗЪСНЕНИЕ.

Въ таѣ пѣсень видиме явно исто то вѣрванѣ за Само-Дивы тѣ чи можяли да ся приструвѣть въ какдо то искѣть — *Само-Дива ся вѣстила катѣ малко момче роѣаво* (рунѣво, несчесано); и чи дигали *Выхрове тѣ* и *Выхрушкы тѣ* противъ коѣ то сѣ искали, какъ то ся е вѣрвало и за *Самноткы тѣ* жѣны въ старость.

Нѣ въ прѣдидуштаѣ пѣсень видѣмѣ чи Горска-Дива или Само-Дива заштитяла Еню Михово то стадо и имала разговоръ благоволенъ съ него, а тука видиме папротивъ борбѣ на Само-Дивѣ и Стоиана и послѣ умъртвение .

то му отъ нежъ помощнижъ на Выхрове тѣ и Выхрушки тѣ? То доказва чи дуализма (вѣрванье въ добро и зло начяло) былъ и тогава въ Вьлгары тѣ кога то сж вѣрвали тья работы.

Послѣ видиме и уицетворение на Выхрове тѣ и Выхрушки тѣ, кое вѣрванье и днѣсь іоште сжштествуетъ въ простонародие то ни. Кога вѣжть и `ся съвывжть такива силны вѣтрове, нѣкои си старци и баби казвжть чи то сж *зли тѣ духове*, и бѣгжть да ся не найджть на гавѣ, зашто то много пж-ти, казвжть, въ такива случаи, зѣмали ржщѣ и крака, кое наричжть іоште *нападнжло го злина!*

6.

*Неволна любовь Тодорови съ Змѣицж и изцѣльнии му съ умразны
Змѣиамъ и Змѣицамъ быжи (трѣвы).*

Мама Тодѣра пыташе:
Тодѣре сынокъ Тодѣре!
Като ми ходишь сынокъ лѣо
седемь години младъ овчаръ
сѣкога веселъ идѣше
Ѣ баштины си дворове;
А сега сынокъ Тодѣре
Што ми си толко нажаленъ,
нажаленъ іоште наскърбенъ
и въ лицѣ мами потъмнѣлъ?
Да ли сж сынокъ не задмвашъ
свѣсъ твожъ младъ дрѣжинъ,
Та ми си такъвъ повѣнжалъ,
Повѣнжалъ въ лице посърнжалъ?
Тодѣръ мами си дѣмаше:
Катѣ ма пыташь да кажжъ,
Што съмъ си мамо повѣнжалъ!
Отъ скоро е мамо почнжала
Млада Змѣйца да иди,
вечаръ тѣа да ма находи!
Ако огнь гори край назы
Тѣа при огнь доходи,
Гльвны изъ огня си зѣма
Съ тѣхъ дрѣжинъ тѣе,
Па при менѣ дожда,
При менѣ лѣга да спиме.

Тодѣръ майка дѣмаше:
Чи каква ми е Змѣйца?
Тодѣръ мами си дѣмаше:
Хѣбава мамо на лице,
Катѣ ж мамо поглѣдна,
Лице ѣ свѣти кзѣтъ слънце!
На снагж тѣнка выскока
Рѣса ѣ коса златѣана!
Мама Тодѣръ дѣмаше:
Тодѣре миличакъ майци,
Не ходи стадо да пасешъ!
Мама штѣа пыта, разпыта,
Свѣсъ былкы да тѣа укжпи,
Змѣйца да тѣа намрѣзи.
Пытала и разпытвала,
Чи си мама мѣ испыта
Былкы змѣйчѣны умразны
Па си Тодѣра укжпа.
Рано ранилъ младъ Тодѣръ,
Та си на горж отидѣ,
Сиво си стадо да пасѣ.
Кога е было вечаръ тѣ,
Тѣи си огнь наклали
И край огнь заспали,
Младъ Тодѣръ не заспалъ!
Катѣ си дошла Змѣйца.

Право при огню отишла,
Гльвны изь огна зѣмаше
Сичкж дрѣжннж бигаше!
Па при Тодѣра отиде,
Катѣ при него приближи,

Змѣйца отъ него повѣгна,
Въ гжстж горж прифрѣкна,
Катѣ Змѣйца пиштеше
Цѣла гора ихтѣше,
Сичкы овчары сзѣди!

Забѣлшка. Въ такъ пѣсень ся описва и хубость тѣ на Змѣйцы тѣ: хубава, на лице свѣтла кату сльпце, тѣнка висока, русо-злато-коса. А за Змѣйове тѣ приказвѣть въ приказкы тѣ, чи была хубави млади момци, чърно-коси, високи въ стасѣ и покрыти съ златы луспы по тѣло то си, нѣ имали и крыла и нѣшто си кату упашкѣ, дѣ нѣмъ стоіала сичка та сила!

7.

Похыщение Радино отъ огнянаго Змѣя.

Рада за водж ходила
На пѣсты Змѣйскы Кладенцы,
Ходила и са вѣрнѣла.
Срѣшта ѣ иджть два Змѣя,
Два Змѣя, два огнаника.
По-старый Радж замина,
По-младый Радж запира.
И кѣрчазы ѣ налива.
Чи си Змѣй Ради дѣмаше:
Радо льо либе, Радо льо!
Сѣкы вѣчарь ми дохождашь
По смѣснж кыткж доносѣшь,
То-сь вечарь што не донеси?
Рада си Змѣю дѣмаше:
Змѣю льо ты Огнанико!
Пѣснн ма Змѣю да мина,
Да мина да си замина.
Майка ми болна си лѣжи,
Колко е болна отъ болѣсть
Два пѣти гори за водж!
Змѣй Ради си дѣмаше:
Радо льо мома хѣбава,
Лѣжи ти Радо дрѣгиго,
Най си Змѣя не лѣжи!
Змѣй си хѣвка високо

И глѣда Змѣй широко!
Сега надъ вази прифрѣкнахъ,
Майка ти сѣди въ горны кѣтж,
Сѣди та си ѣмайва!
Майка ти маіосница та,
Майка ти ѣмайница та!
За тебѣ ризы сзшива,
Сѣкаквы былкы взшива,
Сѣкаквы кылкы ѣмразны,
Ѣмразны былкы раздѣльны!
Дано та Радо намръзж!
Майка ти маіосница та,
Майоса горж и водж!
Живж е зѣмж хватила,
Въ ново ѣ гѣрне тѣрила,
Съ бѣлж го бодиль подклаала;
Зѣмѣ са въ гѣрне выгаше,
Выгаше іоште пиштѣше;
А майка ти нарича:
Какъ то са вые та-сь зѣмѣ,
Тѣй да са выжть за Радж,
За Радж момци хѣбави!
Дано ѣ Змѣйкѣ намръзи,
Намръзи да ѣ остави!
До дѣ не та е цѣрила,

Ась штж тж задигна.
 Дорь това си Змѣй издаѣма
 И Радж си е задигнѣлж,
 Издигнѣлж горѣ въз некеса,

До высокы тѣ дѣлове,
 Дѣлове стѣны каменны,
 У шырокы тѣ пештеры!

8.

*Саракыня измамва любовника си Змѣя да ѿ кажи раздѣльны былкы,
 научена отъ любовника си мѣрианна.*

(Шѣе ся отъ македонскы Българы).

Саракыно малка моме,
 Саракыно посестримо!
 Тѣкъ ма лажишь нема зѣмвашь,
 Сега има тры години,
 Тры години на четиры!
 Износи ми тры первази,
 Тры первази кѣпринены,
 Тры прѣстѣна вѣрмалии!
 Я бре лѣдо неженено!
 Нѣ-ли ма пыташь да ти кажемъ:
 Мень ма лики Змѣй отъ горж,
 Тѣкъ ма лики не сѣ лжчи,
 Сега има тры години,
 Тры години на четиры!
 Саракыно мала моме,
 Саракыно посестримо!
 Кога дойди Змѣй отъ горж,
 Ты мѣ кажи: Тата има,
 Тата има бѣлж кравж,
 Бѣлж кравж, чѣрно теле,
 Тѣкъ ѣж цыцка, не сѣ лжчи,
 Не сѣ лжчи, не сѣ гони;
 Сега има тры години,
 Тры години на четиры.
 Кога дошель Змѣй отъ горж,
 Саракыня го пытала:
 Ой ты Змѣю, прѣвна лубо!

Тата има бѣлж кравж,
 Бѣлж кравж, чѣрно теле,
 Тѣкъ ѣж цыцка, не сѣ лжчи,
 Не сѣ лжчи, не сѣ гони,
 Сега има тры години,
 Тры години на четиры;
 Какъ да чини, какъ да стори,
 Оно отъ неж да сѣ лжчи?
 Саракыно мала моме,
 Саракыно посестримо,
 Да нѣ това дѣволшина?
 Ой тѣ Змѣю, прѣвно лубе,
 Яска тебе не тѣ лажимъ,
 Тѣкъ право ти казѣвамъ.
 Саракыно мала моме,
 Саракыно посестримо!
 На-ль пыташь да ти кажи:
 Ты мѣ кажи на тата ти,
 Онъ да зѣмва чѣрно-трѣнотъ,
 чѣрно-трѣнотъ, косто-ломотъ,
 Да гы клада въз ново гѣрне,
 Въз ново гѣрне да сѣ вари,
 На петокотъ на вечѣра,
 На петокотъ спротъ саботъ,
 Да попрѣска чѣрно теле
 То отъ неж да сѣ лжчи.

.

Забълшка. Въ тѣя двѣ пѣсны видиме чародѣйства та кои то сѣ употреблѣвали съ былкы умразны, противъ любовь тѣ на Змѣюве тѣ и Змѣицы тѣ, и даже имѣна та на тѣя былкы. Въ македонскѣ тѣ же пѣсенъ видиме рѣчь *первазъ*, кое е равно съ привѣзъ, привѣзка, забрадка, ако и да ся види чи е едно съ мнимое турско *первазъ*, кое е се наше при-вѣзъ, нѣшто съ кое то привѣзваме на околѣ.

Македонската пѣсенъ ся види новосъставена отъ стары отломкы на змѣйскы тѣ пѣсны.

9.

Нено и Юда ся надварѣтъ, той съ свирѣтъ тѣ, а тѣ съ ирѣтъ тѣ си и пр.

(Македонска пѣсенъ).

Свири Нено свири,
Дѣ го дочѣ Юда
Юда Само-Вила.
Та мѣ вели, вели:
Юй тѣ Нено, Нено,
Нено, бре чобано!
Тѣ да свиришь Нено,
Изи да играѣ.
Изи к а с л а з чина:
Яко Нено надсвиришь
Ке ти дадемъ Нено,
Най, малкѣ тѣ кѣркѣ,
Юда Г е л м а р ѣ д а.
Яко тѣ надиграѣ,
Ке тѣ зема Нено,
Тѣж тѣ рѣсѣ главѣ!
Свирилъ Нено, свирилъ
Трѣ днѣ и трѣ ношты,
Играла е Юда!
Трѣ днѣ и трѣ ношты,
умори са Юда!
Доста Нено, доста.
Доста немой свиришь!
Ке ти дада Нено

Най-малкѣ тѣ Юдѣ,
Юдѣ, Гелмарѣдѣ.
Тѣ чиниѣ свадѣ,
Южени се Нено,
Калесалъ К а л и т а
И добуѣ мѣшко дѣте
Калесаѣ К а л и т а т а,
Да нмѣ крѣсти мѣшко дѣте,
Кѣрстиѣ, сѣднаѣ,
Сѣднаѣ да рѣжѣтъ.
Прѣдговорилъ К а л и т а т а:
Кѣмице, кѣмице!
Тѣ да ми играшь
Юдинско то хоро.
Калитатѣ, Калитатѣ!
Постой и почѣкай
Да си навизаѣ (бузаѣ=кѣрмиѣ)
Мѣшко то дѣте,
Да го клада
Ѣ златнѣ тѣ люлкѣ.
Ѣкла да играе.
Закачила горѣ,
Горѣ и планины.

РАЗЪСНЕНИЕ.

Въ тажъ пѣсень исто видиме женидбѣ Нена съ Юдж, Само-Вилж, какъ то видѣхме и женидбѣ Стомановж съ Само-Дивж. Нъ тукъ вѣкы женидба та Ненова не става съ измамж и издѣбване, какъ то Стоманъ е сториль, нъ съ обзалога, Нено да свири, а Юда та играе, и кои то повѣчь врьмя издържи, той да добые. Обзалога былъ за Ненж Юдина та най-малка дъштеря *Гелмаруда*, а за Юдж, Ненова та руса глава, т. е. смьргъ та му! Нено добыль и ся ужениль съ *Гелмарудж*, нъ тѣа, послѣ кату родила, побѣгнажла пакъ по горы тѣ и планины тѣ, т. е. отипла въ Само-Дивишки си чинъ и животь.

10.

ЖЕНИДБА ИВА ОТЪ МЕГЛЕНА, БЪЛГАРСКА ВОЙВОДА

Въ царствование то царя Шимана.).*

Иво е посвършилъ надалекъ мома,
На далекъ преко слано море,
Преко слано море, града Бѣломѣтка.
Па се врати Иво, назадь си доходи,
Испрашта го него негова та тѣшта
На Ива говори съ рѣчы немилы:
Море зѣте мой, зѣте непознаты,
Кога дойдешъ тѣка по дъштерѣж мойж,
Ты да доведишь тры хилмады свата,
Яко не доведешъ безчестенъ ште си идешъ!

* * *

Кога Иво дома скърбенъ си се врати,
Прѣчека го него, негова та майка
Ива како виде токѣ си го позна,
Съ невесело лице, уфилено сьрдце!
Добромъ дойде сынъ, што си невесело?

*) Таѣа пѣсень е обнародована въ 439^м брой царьградскаго Вѣстника (1859), из-проводена, мыслиме, до редакциѣж тжъ отъ познатого Българина Юрдана Хаѣ. Костандинова. Тѣа е изпѣиана на Спасовъ день прѣдь цѣлъ Прѣлѣцскы народъ отъ нѣкого си Спаса Георгиева.

Да ли благо нѣмашь или приѣтели?
Или нѣшто си се вз момѣ прѣварило,
Или ти се твоѣа тѣшта подсмѣяла?

* * *

Того ѣ выка Иво на своѣх тѣх майкѣх:
Благо доста имамѣх, приѣтели имамѣх,
Момина та майка лоино ми зарѣча,
Кога ште си дойдѣшь назадь по невѣстѣх,
Да доведѣшь море тры хилѣды свѣта,
Яко не доведѣшь назадь ште те вратамѣх!

* * *

Мати мѣ се смѣе, тихо мѣ говори:
Сладкѣи сыне мой, приѣтели имашѣх,
Идѣ да идишь вз Видина града,
Да си канишь тамо бѣлгарскаго цара,
Бѣлгарскаго цара силна Шишманина,
Да си канишь него кѣма Господина,
Онѣ е самодѣржецѣ на нашѣх тѣх земѣх,
Той ште ти доведе тры хилѣды свѣта!
Послѣ да си канишь Мирчета войвода,
Мирчета войвода отѣ старѣ Охридѣх:
Него да си канишь по-старѣ дѣвера,
Той ште ти доведе до хилѣдо свѣта!
Послѣ да си идишь вз равнѣ Доброжѣх,
Тамо да си канишь Лютвида войвода,
Той да ти бѣди по-малѣ дѣвера,
И той ште доведе до хилѣдо свѣта.

* * *

Та отидѣ Иво вз Видина града,
Да си кани кѣма цара Шишманина,
И си покани Мирчета войвода,
И отѣ Доброжѣх Лютвида войвода.
Дорѣ дома доидѣ свѣтове са зѣрахѣх,

Отъ цара Шишмана тры хилды свата,
А съ Мирчета хилда сватове;
Дойде Лютвидъ съ хилдо свата,
Отъ Меглена събрахъ до хилдо свата.

* * *

Отидохъ по невѣстѣ младѣ,
Приближихъ по край приморие,
Проговори Мирче отъ Охридъ войвода:
Свѣтлый царе! наша българска похвало!
Наши свати силни приличить на войскѣ,
Да идиме въ краля Бѣломѣтскы,
Да плѣниме града Бѣломѣтка,
Да познае кои сме мы Българи,
Да не мами Ива отъ Меглена,
Славнаго ни Тесалскы войвода!

* * *

Царь Шишманъ тихо проговори:
Не прилѣга намъ това да правиме!
Таковъ вычай да не оставаме!
Сиротинѣмъ ташко да не быде!
Царь Шишманъ това заостави.
Прѣвожихъ прѣко синьо море,
Па развяхъ кърстаты заслоны,
Развѣтаны отъ свилено платно,
Извезаны львовы отъ злато,
Пропѣштены ресары отъ срьберо;
Засвирихъ свиркы отъ рогове
И влѣзохъ въ града Бѣломѣтка.

* * *

Причка гы кралотъ Бѣломѣтскы,
Гоштѣва гы за недѣлѣж выше.
Того ѡ рѣче Мирче отъ Охридъ:
Да ли чюешъ крале Бѣломѣтскы?

Скоро давай нашего залога,
Ные сме си отъ българскѣ земѣ,
Мыслижъ за насъ наши тѣ родини,
И се чюдѣтъ што се закѣснѣхъме.
Давай честно нашего залога!
Да не ѳоште сватове ти дойдѣтъ!

* * *

Изведохъ хѣбавъ дѣвойкѣ,
ѣ качихъ на юначка конѣ.
Всичкы она дарѣжъ гы дарѣе.
На Шишмана срьбрьнѣ тепсижъ,
Въ тепсижъ змижъ позлатена,
Въ уста ѣ камень безцениты,
Да вечерѣ свѣшта да мѣ свѣти,
Да мѣ звижда кага Змѣи гърмѣтъ.
На Мирчета дарѣжъ мѣ дадохъ,
Бѣла конѣ съ двѣ крыла златны.
На Лютвида дарѣжъ мѣ дадохъ,
Отъ желѣзо дамаскынижъ сабѣжъ.
На сватове дарѣжъ дадохъ,
По два лѣкта свилано кадифе.

* * *

Походъ ходѣтъ по слано то море
И се возвѣтъ въ койнѣ корабѣжъ.
Тогай поче момина та майка
Да си плачи и люто да кѣлне:
Ты гѣпавы кралѣ Бѣломѣтскы,
зашто дади дштеркѣ за Бѣлгара?
Въ нашѣ земѣ мѣсто нѣмаме ли?
И юнацы како въ Бѣлгары?

* * *

Преговори кралотъ Бѣломѣтскы:
Ѵтѣши се кралицѣ прѣкрасна,

Мы имаме змѣѣа троеглава,
Кой ште зѣми назадь дѣштеркж ни.
Кралотъ позва Змѣѣа троеглава,
Йде Змѣѣе дѣсно крыло мое:
Да пропастишь бойнж тж корабж,
Да ми хванишь царя Шишманйна.
Да ми го доведешь жива въ Бѣломѣткж.
Да ми играе хоро дѣвойчьско!

* * *

Змѣѣотъ тихо крало се поклони
И отлѣти сынѣо то море.
Гласъ испѣшта, хвалны рѣчы збори:
Бѣлгарине царе Шишманине!
Брати назадь кралевж дѣштеркж,
Да ти не чинимъ голѣмж срамотж!
Па и дары што ви даровали,
Назадь честно да ми ги дадете!

* * *

Из што вѣхж до тры законицы,
Не даважть кралевж тж дѣштеркж!
Разлюти се Змѣѣотъ Бѣломѣтскы,
И испѣшти единъ силенъ вѣтьръ,
Съ вѣтаротъ еднж сынж росж,
Се разигра това слано море,
Ште пропаднжть въ море кораби,
Ште пропаднжть шесть хиллади свата!

* * *

Гласъ невидимъ отъ въздуха выка:
Чѣете ли царе Шишмане!
Те поздрави Милка Само-Дива,
Отъ Перѣна Неда Самоходка:
Та пѣштайте мачкы отъ корабы,
Нѣка стожть корабы въ море!

Змѣотъ има до тры завычай :
Единъ вычай силенъ вѣтеръ дѣха,
А дрѣгый сытнѣ росѣ роси,
А трѣтый силенъ гратъ ми тѣче.
Почакайте тры часове врѣма,
Дѣри лѣжи внетрѣ въ кораба,
И силѣ мѣ вѣкы ште прѣйдѣть
Како пианѣ той ште да се валка.

* * *

Токъ пѣштихъ мачкы (котвы) отъ корабы,
И застоѣа тры часове врѣма,
Така Змѣотъ отъ силѣ ослабна,
Като мѣртовѣ въ кораба лѣжи.

* * *

Па се врати царе Шишмане,
И извади таѣж острѣ сабѣж
И на Змѣѣа до тры главы прѣсече,
И въ море вси тры гы замѣтна.
Тогай ми се море разиграло
Игра море корабы примѣтка!
Се провѣкна царе Шишманине :
Што да правнѣмъ кытены сватове ?

* * *

Гласъ невидимъ отъ въздуха дойде :
Ободри се царе Шишманине!
Те поздравѣ вѣрбана вѣрбица,
Самохотка Креша Подгорница,
Потърпите ѳоште до тры часа,
Дѣри да пропадѣтъ тры главы подѣ водѣж,
Говорейки вили Самодивки,
Се ѣтиши това синѣо море.

* * *

ИЗЛѢЗОУЖ НА БЪЛГАРСКЪ ЗЕМЪ,
СИ ДОЙДОУЖ ВЪ МЕГЛЕНА ГРАДА,
СИ ВЪНЧѢУЖ МЛАДЪ ТЪ НЕВѢСТЪ,
ЦЕЛѢВАУЖ ВЪНЦЫ МЛАДОЖЕНСКИ.
ТРИ НЕДѢЛЫ ВЕСЕЛѢЖ ПРАВИУЖ,
ИВО ДАРЫ ЧЕСТНЫ ГЫ ДАРѢИ.
ИСПРАТИУЖ ЦАРЪ ШИШМАНИНА,
ВЪ СВАТЪ-ГОРЪ ПОКЛОНИКЪ ОТИДѢ,
ДА ЦЕЛѢВА МОШТЫ СВАТИТЬЛСКИ
И ОТЪ ТАМО ВЪ ВИДИНЪ СИ ОТИДѢ.

РАЗИСНЕНИЕ.

Таѣя пѣсень е важна въ двѣ отношеня: по повѣствователно то си съдържанне и по баснословно то, въ кое играе и високо творичьско въображение.

Отъ повѣствователнѣж тѣж часть видиме великолѣпнѣж свадбѣж едного българскаго войвода, кой е управлѣалъ Тесалиѣж, въ Меглена града (?). Той призовава на свадбѣж тѣж си българскаго самодържца царъ Шишмана, Мирча войвода отъ Охридѣж, и Лютвида войвода отъ Доброжѣж. Сватове ся събирѣтъ до шесть хиляди и отивѣтъ по море въ Бѣломѣтка града (?) за дѣвоицѣж, коѣа е была дъщерѣа Бѣломѣтскаго краля.

Да ли е была дѣйствиельно таѣя свадба и когы, за сега не ни е възможно да ся впустиме въ разборы.

А отъ баснословнаѣж часть видиме *Трылавѣи Зми*, имяна та на нѣколко си Само-Дивѣи, прѣдстателкы даже царю: *Милка*, *Неда отъ Перуна Само-ходка*, *Върбяна Върбица*, *Самоходка Креша Подгорница*. Ные казахме другадѣ, чи между Друиды тѣ имало и жены и на еднѣж ся съхранило и имя то *Миле*, а тукѣж видиме *Милка*, кое е се едно и исто имя: *Мила*, *Милна*, *Милка*. А въ гръцко то баснословие, какѣ то и о тому другадѣ спомянѣхме, съхранило ся попрѣдание то чи нѣкоѣа си горска нимфа Неба (Горска Дива) отхранила Зевса въ горы тѣ и проч., тукѣж же видиме исто то имя: *Неда отъ Перуна Самоходка*.

Отъ сичкы тыѣ вышѣйзложены пѣсны, види ся явно и въ обшырность чи тии български *Змиѣве* и *Змиѣци*, *Горски-Дивѣи*, *Само-Дивѣи* и *Само-Вилѣи*, нѣсѣж были друго ништо повѣчь освѣнѣ най-стари тѣ *Самоци*, *Друди*, и посвятени тѣ Богу *Дивѣи*, кои сѣж славили Бога, въ най-отдалнаѣж древность,

по горы тѣ, въ ниришта та (пагоды тѣ), а кату исчезнѣлъ той чинъ съ врѣ-
мя, народъ гы притворилъ въ баснословны лица.

Самскритска та стара книжица и днѣшни тѣ юште остатки на тѣхъ
чинове выжѣть грѣмогласно чи ные Българи тѣ сме си гы принесли отъ тамо
и отъ чясти съхранили и до днѣсь!

Тии сж были, какъ то и другадѣ казахме, не само сваяштени имъ на-
чялници, нѣ и военни прѣдводители, учители народни, лѣкари и гадатели, а
жени тѣ *Пытии* (отъ пытажъ, пытамъ глаголь) коимъ народъ е управлѣлъ
разны *пытаныя* за бждоштность и проч.; а кату такыва тии ся сж отлича-
вали отъ другаго народа и въ начина живения си, въ облѣкло то си и др.:
какъ то гы описвѣтъ доста подробно народни тѣ ни стари пѣсни.

Любопытно е чи въ само-дивипкы тѣ пѣсны *Стоіанъ* играе голѣмо
дѣйствие съ свож тж *тънкж свиркж, гайдж* или *гайдж мшинуцж*. Той е ли-
це то кое стари тѣ Гръци сж назвали *Аполонъ*, кой тоже е ималъ да прави
съ *Мусы тѣ* [Само-Дивы тѣ], нѣ тии го укычили! А юште по-любопытно е
чи имя то *Стоіанъ* ся находи и на самскрѣтъ іазыкъ: *Sthanou* = le Stable, un
des noms de Сіва = Стану, Стайный, едно отъ сивовы тѣ имяна. Ные имаме
на българскы собствены имяна: Станю, Стана, Стаю, и друг., кои имѣтъ ед-
но и исто значение съ *Стоіанъ*, отъ глагола Стажъ, Стати, Станъ и проч.

IV.

ГАЛАТИ ТѢ ВЪ БЪЛГАРЦѢ

Подъ прѣдводитѣлство то Брена и Болга (280 год. прѣды Хріста) и живо то
възпомянаніе на тѣхъ събытыя отъ днѣшни тѣ Българи.

Сички тѣ историци съгласно казвѣтъ чи въ 279 или 280 прѣды Хрі-
ста, едно галатско войнство нападнѣло на Гръциж и уплякало Делѣійскыи
храмъ, послѣ же една чясть отъ тѣхъ ся изтрѣбило въ боюве тѣ, други ся
върнѣли назадъ отъ дѣ то были дошли, а други стоѣли дълго врѣмя въ Тра-
киж, послѣ минѣли въ Малж-Азиж а имяно въ Фригиж, дѣ сж съставили
Галатское царство кое е сжштествовало до завладение то отъ Римляны тѣ
на тѣхъ мѣста.

Едни же отъ историцы тѣ гы наричѣтъ *Κελτοί* = Келти, други *Κίμροι* =
Кимбри, а други *Γαλάται* и прѣдставѣтъ гы се за единъ и исты народъ.

Нѣ Келти тѣ сж имали сношеня и съ Александра Великаго юште въ

340 прѣды Христа. Ето што говори Стравонъ врьху това: 'Αλέξανδρος γάρ ὁ Φιλίππου κατὰ τὴν ἐπὶ Θρακίας τοὺς ὑπὲρ τοῦ Αἴμου στρατεῖαν ἐμβαλὼν εἰς Τριβαλλοὺς, ὄρων μέχρι τοῦ Ἰστρου καθήκοντας καὶ τῆς ἐν αὐτῷ νήσου Πεύκης, τὰ πέραν δὲ Γέτας ἔχοντας, ἀφῆχθαι λέγεται μέχρι δεῦρο, καὶ εἰς μὲν τὴν νῆσον ἀποβῆναι μὴ δύνασθαι σπάνει πλοίων (ἐκεῖσε γάρ καταφυγόντα τὸν τῶν Τριβαλλῶν βασιλέα Σύρμον ἀντισχεῖν πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν), εἰς δὲ τοὺς Γέτας διαβάντα ἐλεῖν αὐτῶν πόλιν καὶ ἀναστρέψαι διὰ ταχέων εἰς τὴν οἰκείαν, λαβόντ' αὖ δῶρα (παρὰ) τῶν ἔθνῶν καὶ παρὰ τοῦ Σύρμου· φησὶ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου κατὰ ταύτην τὴν στρατεῖαν συμμίζει τῷ Ἀλεξάνδρῳ Κελτοὺς τοὺς περὶ τὸν Ἀδρίαν φιλίας καὶ ξενίας χάριν, δεξάμενον δὲ αὐτοὺς φιλοφρόνως τὸν βασιλέα ἐρέσθαι παρὰ πότον τί μάλιστα εἶη ὃ φοβοῖντο, νομίζοντα αὐτὸν ἐρεῖν· αὐτοὺς δ' ἀποκρίνασθαι ὅτι οὐδὲν πλὴν εἰ ἄρα μὴ ὁ οὐρανὸς αὐτοῖς ἐπιπέσοι, φιλίαν γε μὴν ἀνδρὸς τοιοῦτου περὶ παντὸς τίθεσθαι.—

—Александръ Филиповъ въ войнѣ тжъ противъ отвѣдь-старопланинскы тѣ Тракийцы нападнѣлъ на Тривалы тѣ (Трѣбели), зашто то гы глѣдалъ чи достигнѣли до Дунава и до острова Пѣвка, а отвѣднѣ тжъ стрѣнѣ ѣ владали Геты тѣ (Жити тѣ), казвѣтъ чи до тамо само достигнѣлъ, и не можялъ да освои острова ускѣдности ради на корабы (тамъ бо былъ прибѣгнѣлъ царь Сирму Тривалскый и противостоѣалъ на Александрово то прѣдприѣтие), и минѣлъ Дунава бивъ ся съ Геты тѣ и освоивъ имъ единъ градъ отъ дѣ же скоро ся вратилъ у своѣ си земѣ. Птолемѣй же Лаговъ казва чи въ такъ войнѣ дошли и ся срѣшнѣли съ Александра Келти отъ Идърското море ради приѣтълства и посѣштения, царъ же гы приѣлъ приѣтълскы и въ разстоѣание то на обѣда гы попыталъ: отъ кое нѣшто гы е найстрахъ на свята, мыслаштъ чи штѣтъ каза отъ него. Нѣ тии отговорили чи отъ ништо друго не гы е страхъ само отъ небе то да не падне отгорѣ имъ, а приѣтълство то одного таковаго мѣжя много почитѣтъ.—

Дунавскы тѣ Галати (зашто то казвѣтъ учени тѣ чи и по дунавскы тѣ стрѣны имало Галати) почнѣли да ся мѣсѣтъ въ работы тѣ на народы тѣ въ Старопланинскы Полуостровъ послѣ смърти Александра великаго, кога то, новосъставено то македонско царство отъ того великаго мѣжя почна да пропадава и покѣрени тѣ отъ него царства и области почнѣхъ да гонѣтъ Александровы тѣ войводи и да ся биѣтъ помежду си. Галати тѣ ся наѣмали по-напрѣдъ съ платѣ да ся биѣтъ за тѣхъ, е послѣ почнѣли и да нападѣтъ по тѣхъ мѣста за плѣчы и грабежы съ цѣлы особы пълчишта.

А около 281 год. прѣды Христа, казвѣтъ историци тѣ, чи ся гавило едно приселение отъ Тектосагы (Tectosages) по дунавскы тѣ равнины, кои то носили общто народно имя *Volgs*—Волги, кое имя имъ отдавали Гало-Иберци тѣ. Тии изишли ушь отъ Голиѣ: *Les émigrants, quel que fût le motif de*

leur départ, sortirent de la Gaule par la forêt Hercynie et entrèrent dans la vallée du Danube—казва Amédée Thierry — Нъ ные мыслиме чи тии мѣста юште нѣсж носили общто имя *Golmia* и живѣли ꙗмо народи подь други имена! Это какъ описва Стравонъ нежъ горжъ: 'Ο δὲ Ἐρχόνιος δρυμὸς πυκνότερός τε ἐστὶ καὶ μεγάλου δένδρου ἐν χωρίοις ἐρυμνοῖς κύκλον περιλαμβάνων μέγαν, ἐν μέσῳ δὲ ἱδρυται χώρα καλῶς οἰκείσθαι δυναμένη, περὶ ἧς εἰρήχαμεν· ἔστι δὲ πλησίον αὐτῆς ἤτε τοῦ Ἰστρου πηγὴ καὶ ἡ τοῦ Ῥήνου καὶ ἡ μεταξὺ ἀμφοῖν λίμνη καὶ τὰ ἔλη τὰ ἐκ τοῦ Ῥήνου διαχεόμενα· ἔστι δ' ἡ λίμνη τὴν μὲν περιμετρον σταδίων πλειόνων ἢ πεντακοσίων, διάστημα δὲ ἐγγὺς διακοσίων· ἔχει δὲ καὶ νῆσον, ἣ ἐχρήσατο ὀρητηρίῳ Τιβέριος ναυμαχῶν πρὸς Οὐινδολικούς· νοτιωτέρα δ' ἐστὶ τῶν τοῦ Ἰστρου πηγῶν καὶ αὕτη, ὥστ' ἀνάγκη τῷ ἐκ τῆς κελτικῆς ἐπὶ τὸν Ἐρχόνιον δρυμὸν ἰόντι πρῶτον μὲν διαπερᾶσαι τὴν λίμνην, ἔπειτα τὸν Ἰστρον, εἰτ' ἤδη δι' εὐπετεστέρων χωρίων ἐπὶ τὸν δρυμὸν τὰς προβάσεις ποιῆσθαι δι' ὄροπεδίων· ἡμερήσειον δ' ἀπὸ τῆς λίμνης προελθὼν ὁδὸν Τιβέριος εἶδε τὰς τοῦ Ἰστρου πηγὰς· προσάπτονται δὲ τῆς λίμνης ἐπ' ὀλίγον μὲν οἱ Ῥαιτοί, τὸ δὲ πλεόν Ἐλουήττιοι καὶ Οὐινδολικοί . . . καὶ ἡ Βοίων ἐρημία μέχρι Παννονίων πάντες, τὸ πλεόν δ' Ἐλουήττιοι καὶ Οὐινδολικοί, οἰκοῦσιν ὄροπέδια· Ῥαιτοὶ δὲ καὶ Νωρικοὶ μέχρι τῶν Ἀλπειῶν ὑπερβολῶν ἀνίσχουσι καὶ πρὸς τὴν Ἰταλίαν περιέουσιν, οἱ μὲν Ἰνσοῦβροις συνάπτοντες οἱ δὲ Κάρνοισι καὶ τοῖς περὶ τὴν Ἀκυλήϊαν χωρίοις· ἔστι δὲ καὶ ἄλλη ὄλη μεγάλη Γαβρήτα ἐπὶ τάδε τῶν Σοήβων, ἐπέκεινα δ' ὁ Ἐρχόνιος δρυμὸς· ἔχεται δὲ καχεῖνος ὑπ' αὐτῶν.—

Какъ и да е Тектосаги тѣ ся смѣсили съ по-прѣжны тѣ *галатскы* названы пълчишта и прѣдприѣли познатаж общтж войнж противъ Македониѣж и послѣ противъ грѣцкж тж остаткж.

Главный войвода или царь надъ това смѣсено войнство былъ *Бренъ*, отъ племя то на *Praus*—Правси тѣ, кое значило, (казва Amédée Thierry) *hommes terribles*—чълвѣци страшни и за кое Стравонъ говори тжѣ: Τὸν Βρένον, τὸν ἐπελθόντα ἐπὶ Δελφούς, Πραῦσον τινὲς φασιν· ἀλλ' οὐ δὲ τοὺς Πραῦσους ἔχομεν εἰπεῖν, ὅπου γῆς ὄκησαν πρότερον (Strab. L. IV, p. 187). Второй же былъ *Болж* кого Павсаныи пиши *Βόλγιος*, а *Иустинъ* *Belgius*, кой былъ родомъ отъ Тектосаги тѣ.

Бренъ въ тоѣ-зи си походъ разположилъ войнство то си по точки тѣ мѣстоположения. Это какъ гы описва Amédée Thierry: Des régions de Haute-Mecédoine, comme d'un point central, partent quatre grandes chaînes de montagnes. La plus considérable, celle de mont Hémus, se dirige vers l'est, entoure la Thrace, bcrde le Pont-Euxin et envoie une branche de collines vers Byzance et vers l'Hellespont. Une seconde chaîne se détache du plateau de la Haute-Mecédoine en même temps que l'Hémus, mais se prolonge vers le sud-est; c'est le Rhodope. Une troisième court de l'est vers l'ouest, celle des monts

que les Galls avaient nommés *Alban*. Enfin la quatrième, s'étendant au sud et à l'est donne naissance à toutes les montagnes de la Thessalie, de l'Épire, de la Grèce propre et de l'Archipel *). Conformément à cette disposition géographique, le Brenn dirigea sur trois points les forces de l'invasion. Son aile gauche, commandée par Céréthrius entra dans la Thrace avec l'ordre de la saccager et de passer ensuite dans le nord de la Macédoine, soit par le Rhodope, soit en côtoyant la mer Égée. Son aile droite marcha vers la frontière de l'Épire pour envahir de ce côté la Macédoine méridionale et la Thessalie, tandis que lui-même, à la tête de l'armée du centre, pénétrait dans les hautes montagnes qui bornent la Macédoine au nord. Ces montagnes servaient de retraite à des peuplades sauvages d'origine thracique et illyrienne, continuellement en guerre avec les Galls. Il importait au succès de l'expédition et à la sauvegarde des tribus gauloises, durant l'absence d'une partie de ses guerriers, que ces peuplades ennemies fussent ou soumises ou détruites dès l'ouverture de la campagne: mais retranchées dans d'épaisses forêts, au milieu de rochers inaccessibles, elles surent résister plusieurs mois à tous les efforts du Brenn. Celui-ci n'épargna aucun moyen pour en triompher. On prétend qu'il empoisonna des bandes entières avec des vivres qu'il se laissait enlever dans des fuites simulées; enfin ces peuplades furent exterminées par le fer, le feu et le poison, ou contraintes de livrer au vainqueur, sous le nom de soldats auxiliaires, l'élite de leur jeunesse. Le Brenn songea alors à descendre le revers méridional de l'Hémus, pour aller rejoindre en Macédoine la division de Céréthrius et l'armée de droite; mais, comme on le verra tout à l'heure, des événements contraires l'arrêtèrent dans sa marche et le firent changer de résolution.

Tandis que le Brenn bataillait contre les montagnards de l'Hémus, l'aile droite arriva sans difficulté sur la frontière occidentale de la Macédoine; elle avait pour chef un guerrier probablement tectosage, appelé *Bolg* ou *Belg*.

— Отъ стръны тѣ на Горнь-Македоньж кату отъ еднж точкж срѣдотѣчия, започвжтъ четири голѣми планински цѣпове. Най-знамянитый, Ъмскый (Старо Планискый), ся простира камъ Вѣстокъ, обикала Тракиѣж, достигва до Черно Море и спушта едно разклонение отъ хълмове камъ Визж (Царыградъ) и камъ Дарданелы. Единъ вторы цѣпъ ся отдѣля отъ высокыѣж равнинъ на Горньж Македоньж, сжшто какъ то Ъмъ, нъ той ся простира камъ Юго-вѣстокъ; той е Родопъ планина. Трѣты цѣпъ ся спушта и слѣдова отъ Вѣстокъ камъ Западъ, а то сж планини тѣ кои то Галли тѣ сж назвали *Албанъ*. Най-послѣ четвертый, простирающъ ся камъ Югъ и камъ Вѣстокъ, дава рождение то на сичкы тѣ планины въ Тесалиѣж, Ипиръ, въ Гръциѣж и Архипелагъ. Сьобразно

*) Maltebrun Géograph. de l'Europe, vol. VI, pag. 185 et suiv.

на това земеописно разположение, Бренъ отправи неподателны тѣ сили на три точки. Лѣво то му крыло, прѣдвождаемо отъ Серетрия, встѣпи въ Тракиѣ съ заповѣсть да ѣ уграби и да мини послѣ на сѣвернѣ стрѣнѣ Македоний, или прѣзъ Родопъ-планинѣ или по крайбрѣжие то на Ъгейско то море. Дѣсно то му крыло трѣгна камъ границѣ тѣ на Ипира да завладѣе отъ таѣ стрѣнѣ южнѣ Македоний и Тесалиѣ, а той истый (Бренъ), прѣдвождающѣ главно то войнство, проникваше въ высокы тѣ планины кои то граничѣтъ Македоний отъ сѣвѣрнѣ стрѣнѣ. Въ тѣй-зи планины живѣяхъ отѣглини горски народи отъ тракийскы и илиричскы родъ, кои то непрѣстано сѣ ся биали съ Галли тѣ. Было е необходимо за успѣха на похода и за заштищение то на голскы тѣ племена, въ разстояние то отсѣствия на едиѣ чѣсть на тѣхны тѣ войницы, штото тѣй-зи неприѣтлы народи ди ся покорѣтъ или истрѣбѣтъ въ само то отваранье на войнѣ тѣ. Нѣ тии укрѣплени въ гѣсты тѣ горы, между непристѣпны каменны стѣны, умѣхъ да противостоѣтъ много мѣсецы срѣшту сичкы тѣ Бреновы усиленны. Той-же не поштяди никакво срѣдство да ги побѣди. Искѣтъ да кажѣтъ чи той отровиль цѣлы чѣты съ ѣденья кои то ся е оставѣлъ да му отѣмнѣтъ въ присторены бѣгства; най-послѣ тѣй-зи народи ся истрѣбихъ (!) съ орѣжие, съ огнь и съ отровѣ, или унуждени да придадѣтъ побѣдителю, подъ имя то на рядовно войнство, найотбраны тѣ си млади момцы. Бренъ смысли тогава да слѣзи обратно южнѣ тѣ стрѣнѣ Ъма, да иди да ся съедини въ Македоний съ Серетрово то отѣделение и съ дѣсно то крыло войнства; нѣ, какъ то штѣмъ видѣ тутакъ-си, противни случаи го опрѣхъ въ хода му и направихъ го да промяни рѣшение то си.

Дори ся биаше Бренъ съ старопланинскы тѣ горцы, дѣсно то крыло достигна безъ мѣжж на западнѣ тѣ границѣ Македоний. То имаше главатаръ одного юнака вѣроатно Тектосагъ, назваемаго *Болгъ* или *Белгъ*.

Забѣлѣшка. Въ нашии прѣдмѣтъ входи най-паче ди докажимо чи Българи тѣ сѣ съхранили живы възпомянаны отъ тѣя галатскы събытыя, за това штѣмъ ся ограничи ни това, оставивши настѣрны изслѣдование то цѣлаго похода.

Видѣхме чи Бренъ самъ прѣдвождаѣ главно то срѣдоточно войнство и той прѣдприѣлъ да проникни въ высокы тѣ планины кои то граничѣтъ Македоний отъ сѣвѣрнѣ тѣ стрѣнѣ. А тии сѣ Пиринъ, Родокопъ, Витошь и Рилска та планина, кои хъ раздѣля Струма рѣка истичающта отъ тѣхъ; старопланинскыи хрѣштъ насрѣштѣ имъ простирающѣ грядѣ тѣ си до Черно Море.

Въ тѣхъ планины имало народъ отъ *тракийскы* и *илиричскы* родъ, кой былъ въ непрѣстанны боюве съ галатскы тѣ племена, какъ то казва г. Amédée Thierry и трѣбало на сѣкы начинъ да го побѣдѣтъ Галати тѣ.

Бренъ отворилъ войнѣ тѣ съ тѣхъ, нѣ тии горци ся държали противъ сички тѣ неговы усиленныя много мѣсецы. Бренъ не поштядилъ никакво срѣдство само и само да ги побѣди и най-послѣ прибѣгнѣлъ на срѣдство то да отрови ѣстия и да ся приструва чи бѣга та ги остави, отъ кои то отровны ѣстия много чети ся истровили, а послѣ събралъ отъ тѣхъ отборъ млади момцы и съпричислившъ ги кату рядовны войници въ войнство то си отишалъ тогава камъ южны тѣ стрѣны Македоний и отъ тамо въ Грыциѣ.

Французскый историкъ тукъ сплита нѣкакъ си повѣстование то си: *On pretend qu'il empoisonna des bandes entières avec des vivres qu'il se laissait enlever dans des fuites simulées*—историци тѣ кои то сѣ записали той-зи случай не *pretendent*, нѣ говорѣтъ положительно: *Oi Keltoi tās trofās kai tōn oīnon pōais dēλητηρίοις καταφαρμαχέουσι, και καταλιπόντες έν ταίς σκηναίς αυτοί νόχτωρ έφευγον.* (Polyoen, *Stratag.* L. VII, C. 24. Athen. I. X. C. 12.)—Келти тѣ ѣстия та и вино то съ ядове тровѣхъ, и кату ги оставѣхъ въ шатры тѣ си тии бѣгахъ ношѣхъ.—

Ные же прибавяме чи не само ѣстия та и вино то сѣ тровили, нѣ юште и воды тѣ по кладенцы тѣ, кое то по-долѣ штѣмъ доказа.

Послѣ казва: *Enfin ces peuplades furent exterminées par le fer, le feu et le poison.* Това никакъ не можи го приѣмна здравый разумъ, да ся сѣ истрѣбили=*exterminées* тии народи само за нѣколко си мѣсеца и дѣ? въ такыва непроходимыя планины (а най-паче въ тѣхъ врѣмена) кои ся простирѣтъ, какъ то казахме, отъ Витоша и Ридж до Черно море и има толкова и такыва обширны обитаемыя закѣтаны мѣста измѣжду! За истрѣбление то на тѣхъ народы е трѣбало години и кровопролитны биткы и пакъ успѣха не е можалъ да бѣди извѣстенъ. Колко то же чи зѣлъ отъ тѣхъ, Бренъ, отборъ момцы и ги причислилъ въ войнство то си, то е истинѣ, нѣ то исто упровергава мнѣние то французскаго историка чи Бренъ ги *истрѣбилъ*! Истина та е чи подиръ нѣколко си сраженныя, и подиръ отровѣ тѣ, тии ся сѣ спрѣтелили и договорили да ударѣтъ заедно Грыцы тѣ, какъ то о тому штѣмъ говори по-долѣ.

А тукъ ся ражда въпросъ: Бренъ и Болгъ отъ какавъ родъ сѣ были? Едина былъ отъ *Παῖσοι*=Правси тѣ, за кои то стари тѣ писатели ништо не знаѣтъ, дѣ сѣ живѣли тии Правси? Какъ убо французскый историкъ го прѣдставя за Галатинъ—*Gaulois*?! Болгъ же былъ отъ Тектосагы тѣ, кои то тоже нѣсѣ были *Gaulois*=Галати! Отъ дѣ на кадѣ излиза и той Галатинъ?! И да ли войнство то кое то е прѣдвождаль Бренъ сѣ были се Галати, или по-голѣмамъ му понѣ часть? а нѣ напротивъ главно то войнство е было другъ народъ, а една твърдѣ малка часть, нѣколко си пѣчишта само сѣ были Галати, кои то минахъ отъ послѣ подъ това имя въ Малж-Азиѣ, повлѣкши и други народы заедно съ себѣ си? . . .

Въ старо-планинскы тѣ горы живѣли (280 год. прѣды Христа) *des peuplades sauvages d'origine thracique et illyrienne*—народи отъ тракийскы и илиричскы родъ, казва французскый историкъ, нѣ какавъ ся языкъ говорили тии народи и има-ли нѣкаквж си остаткж отъ тѣхъ днѣсь, той ништо не говори, а и нити знай нѣшто си о тому! само што ты назовава *sauvages*—диваци! А ные знайме чи Тракийци тѣ и Илири тѣ нѣсж были диваци и стари тѣ еленски писатели, съ сичкж тж си прѣстрастность за варвары тѣ, тѣхъ прѣд-ставлѣть съвсѣмъ другче и признавѣть чи тракийскый народъ былъ най-го-лѣмъ на свѣта, послѣ Индийцы тѣ; ималъ законы, правления и пр., отъ тѣхъ же были *Орфевсъ* и *Евмолкъ*, първи тѣ просвѣтители на Елины тѣ и проч.!

Прѣды да дойдиме на разясненныя то на тыя въпросы, т. е. какавъ народъ е было войнство то кое е прѣдвождалъ *Бренъ* и *Болкъ*, и какавъ народъ е былъ онъ-зи тракойлиричскъ народъ кого сж тии нашли въ Старѣ-Планинж и ся сж съжзили съ него, нужда е да наведеме първо живы тѣ въ-спомянаныя кои ся сж съхранили днѣсь въ Българы тѣ за тѣхъ събытыя.

НАРОДНИ БЪЛГАРСКИ ПѢСНИ

ВЪСПОМЯНАЮЩИ ГАЛАТЫ ТѢ ВЪ БЪЛГАРИИЖ, ПѢЮТЪ СЯ И ДО ДНѢСЬ ОТЪ НАРОДА.

Смърть Драганкина отъ Галатскж тж (отровенж тж) водж.

Драганка ходи изъ лозье
Изъ лозье изъ бѣло гроздье.
Драганка люто ожданѣ,
Срѣдъ лозье быстьрѣ кладенецъ,
Драганка водж ште пие.
Край лозье сѣди овчарче,
Съ мѣднѣ си свиркж свирѣше,
Свирка мѣ тихомъ говори:
Не пий Драганке тж-сж водж,
Та-зи вода е Галатска,
Галатска іоштемрътвемка!
Сношты Галати минижъ,
Мъртво Галатче носѣжъ,

Бѣ тж-зи го водж кжпахъ,
Люты мѣ раны мыѣхъ,
Леняны кърпы пирѣхъ!
Драганка овчарче не слѣша,
Посѣгна водж да пие.
Срѣбна Драганка не глытна,
Люто ѣ глава заболѣ,
Грозна ѣ трѣска стрѣси
Драгана жално выкаше:
Клѣта мѣ дѣша проклѣта,
Кой то овчарче не слѣша!
Дорь-дѣ Драганка издѣма
И са отъ дѣшж раздѣли!

Истая пѣсень другче пѣана.

Драганка ходи изъ лозье
Изъ лозье изъ росно гроздье.
Сичко е лозье обишла,

Бѣно е зрѣнце зобенли.
Край лозье стѣденъ кладенецъ.
Драгана водж ште пие,

Овчарче выка огторѣ :
 Какъ льо, како Драгано!
 Стой не дѣй пи тѣ-сѣ водѣ!
 Та-сѣ вода емѣ тѣна Галатска!
 Сношты минахѣ, минахѣ,
 До седемдесать юнацы,
 Седемѣ ранены носѣхѣ
 Люты имѣ раны тѣкѣ мухѣ,

Единѣ си дрѣгимѣ дрѣмахѣ:
 Нѣма-ли нѣкой отѣ нѣгдѣ,
 Раны тѣ да ни изцѣри?
 За башта шгемѣ го хваниме,
 За башта за побаштима,
 За майкѣ за помайчинѣ!

.

РАЗІАСНЕНИЕ.

Тѣя пѣсни ся пѣхѣтъ и до днѣсь по Българиѣхъ отѣ народѣ, и, какѣ то гѣ види всѣкѣ, въ тѣхѣхъ нѣма никакво си творичѣско въображеніе, ни то баснословно украшение, какѣ то въ другѣ, дѣ ся възпѣхѣтъ извънестественны случкѣ и събытѣя, творимѣ отѣ высшѣ и невидимѣ съштества и проч.; нѣ сказва ся чисто едно повѣстувательнo жялостно събытѣе: *смерть тѣ* на нѣ-коѣхъ си жѣнѣхъ или дѣвицѣхъ на имя *Драганка*, причиненѣхъ минутно отѣ пианѣе то на водѣхъ отѣ едно кладенче. Тѣя водѣхъ (спорядѣ описаніе то се пакѣ въ таѣхъ пѣсенѣхъ) была *галатска*, *мрѣтвешка*, чи *Галати* минѣли отѣ тамо при него кладенче носили *мрѣтво Галатче*, *люты му раны мѣли въ него кладенче*, и *леняны кърпы прали*, разумѣва ся чи тѣхѣхъ кърпы съ кои то сѣхъ были вързани рани тѣ му. Кладенче то было срѣдѣ едно лозѣе, а въ лозѣе то имало по него врѣмя и гроздѣе, отѣ кое то Драганка е ѣла, какѣ то ся разумѣва, послѣ ожданѣла и отишла да пие водѣхъ отѣ него кладенче. Таѣхъ близо и-мало нѣкое си овчарче и то разказало сичко това Драганки, за *Галаты тѣ*, и ѣхъ откаціало дс не пие отѣ това кладенче, чи была *мрѣтвешка* (смертноно-сна), *галатска* вода та му. Драганка не послушала овчарче то, нѣ сръбнѣла само, не *глытѣла*, и тутакѣ-си ѣхъ заболѣла люто глава, втрѣсло ѣхъ грозна трѣска, и едвамѣ извикала та усѣдила сама себѣ непослушество то си и ся отдѣлила отѣ душѣхъ тѣхъ си, т. е. издѣхнѣла, умрѣла!

Въ вторѣхъ тѣхъ же пѣсенѣхъ видиме іоште по-гавны разіасненѣя връху то-ва повѣстувательнo жялостно събытѣе: Драганка ако и да е обиходила сичко то лозѣе, дѣ имало *росно гроздѣе*, нѣ само едно зрънце *зобнѣла* [хапнѣла] т. е. тува съ другѣ рѣчы иска да кажи: чи Драганка не ся ѣхъ наѣла много гроздѣе и послѣ да ся напиѣ студѣнѣхъ водѣхъ, отѣ кое дѣйствитѣлно е могло да ѣхъ втрѣсе и да ѣхъ стани злѣ, или да ѣхъ ся причини смърть отѣ того, нѣ само *одно зрънце зобнѣла*, и смърть ѣхъ причинена гавно отѣ водѣхъ тѣхъ. Тукѣ въѣхъ, въ вторѣхъ тѣхъ пѣсенѣхъ, овчарче то не свыри съ мѣднѣхъ тѣхъ си свыркѣхъ, коиа тихомѣ да говори Драганки вышейзложены тѣхъ за кладенче то и за водѣхъ тѣхъ, какѣ то въ пѣрвѣхъ тѣхъ пѣсенѣхъ, нѣ то выка отѣ горѣ, разумѣва ся отѣ нѣкой

си високо ржѣть или могилж, коѣа е была близо при лозѣ то, то выка, какъ то видиме, нѣкакъ си бързо и усилно, какъ то обично ся случва кога то искжть да прѣдизвѣстжть нѣкого си за опасно нѣшто наши тѣ Българи: *Како Драганке! стой не тий тж-сѣ водж! та-сѣ вода е мжтна, галатска!* (такавжъ смьсьль има това бързо и ускорено изражение), зашто то, продължявало овчярче то, минжлж тж ноштѣ (сноштѣ) минаж отъ тамо седемдесѣтъ юнаци, *Галати*, между коимъ бѣхж седемь ранени, мыхж имъ тамъ люты тѣ раны, и юште си говорѣхж единъ другиму, да найджть нѣкого си да имъ изцѣри раны тѣ и проч.

Тыя сичкы подробны обстоятельствоа кои овчярче то приказва, разумѣва ся чи гы е видѣло съкрыто тамъ наблизо, ноштѣж, чюло гы кату сж говорили между си и разбрало чи искали да найджть нѣкого си лѣкаря да имъ изцѣри раны тѣ. То ште кажи съ другы рѣчы: чи овчярче то разбирано *галатски* ѣзыкѣ, и разбирано го добрѣ, кату само отъ едно прислушванье разумѣло ѣсно разговора имъ, заштото, ако то е было на ѣавѣ при тѣхъ ѣ ако тии быхж ся отправили на него чрѣзь нѣкого си тълмача, то пѣсень та въ кож то ся прѣдставя овчярче то да приказва толкова обстоятельствоа това събытие, та го бы прѣдставила да кажи: *пытахж мя, а нѣ единъ другиму думажж*; а и тии ако бы видѣли овчярче то, въ такавж неволжж сжшти, тутакъ-си бы го пытали или отправили даже да имъ доведе нѣкого си лѣкаря. Нѣма никакво смнѣние чи овчярче то гы е прислушало, а найпаче ноштѣж, загулено нѣгдѣ си, какъ то обично струвжть овчяри тѣ и до седа да прислушвжть много пжти горскы тѣ юнацы и да ся крыжть отъ тѣхъ кога то гы не виджть тѣ.

Тукъ видиме ѣвно чи причина та на Драганкинж тж смърть ся отдава на водж тж, чи ушь Галати тѣ кжпали въ неж мъртво Галатче, праи лѣняны отъ раны тѣ му кърпы и мыли си раны тѣ въ него кладенче и вода та станжла *галатска, мъртвешка*, и кату *срѣбнжла* само, не *глытжла*, Драганка тутакъ-си изджхжла, безъ да има врѣмя да вовори много, т. е. смърть такава кож то само най-силнаа отрова можи да причини на той-зи начинъ; а то е очевидно чи Галати тѣ сж отровили него кладенче.

Ето какъ е съхранилъ народъ нашъ това познато въ повѣстность тж събытие, кое вышейзложихме, чи дошавшии Галати тры вѣка прѣди Хрѣста, въ Старж Планинж, подъ прѣдводитѣльство то *Брена* и *Болга*, употрѣбили таж лукавштинж т. е. да оставжть отровены гозбы въ шатры тѣ си, да тровжть воды тѣ въ кладенцы тѣ, да бы могли на той-зи мършавъ начинъ да умалжть силж тж на тогашны тѣ Старопланинцы Бѣлгары и тжй да гы покоржть, и пакъ неможали, нѣ принудили ся да ся примиржть, поставили въ сьязъ съ тѣхъ и ходили заедно та были Грѣцы тѣ и имъ уплѣчкали

богатства та Делѣйскаго храма. Възвративши же ся, по други историци, въ Старѣ Планинѣ, принесли и нѣкои си грѣцкы кумиры и за присмѣвъ и порѣжаніе, клали говяда и други животны, мѣсо то пекли и ѣли, а чърва та и тѣрбухы тѣ горили и кѣдили съ тѣхъ грѣцкы тѣ кумиры! Зашто то тѣхно то тогашно вѣройсповѣданіе, какъ то другадѣ говорихме, не вѣрвало рѣкотворны богове и богыны!

Отъ умразѣ тѣ же коуж то сѣ имали тагашци тѣ Българи противъ Галаты тѣ, заради неж отровѣ, што сѣ гуждали въ гозбы тѣ и въ воды тѣ, та имѣ сѣ причинѣвали толкова смърти, остала и до сега въ българскы языкѣ рѣчѣ та *Галатско*, да ся зѣма за най-лошо нѣшто, както и *угалатило ся* — да ся зѣма за: *умърсило ся*.

Народъ же нашъ кой пѣе тыя пѣсны, ако го попыташь: каква е была таѣа галатска мрътвешка вода? Какви сѣ были тии ранени Галати кои ся сѣ скытали тогава по горы тѣ ни? Ништо не знае да кажи о тѣму! Самый отговоръ му е слудный: *тѣи сме сынко запомнили отъ бабѣ и отъ дѣда и тѣи пѣиме!*

Каквѣ важность, каквѣ драгоцѣность има таѣа съхранена и до днѣсь въ народа ни пѣсень, за нашѣ тѣ народнѣ най-старѣ повѣстность, и какъ въ свѣтъ разлива та въ нашѣ тѣ народнѣ книжинѣ, всѣкъ здравомыслиаштѣ Българинѣ можи да рѣши единѣ пѣть за всегда: *чи наша та най-стара истинна повѣстность въ насъ само е съхранена* т. е. *въ наши тѣ чистонародныя паметници!*

Сега ные имаме право да отправиме камъ сичкы тѣ Европѣйскы учены, а най-паче камъ Нѣмцы тѣ, кои то сѣ писали на лѣво и на дѣсно за насъ Българи тѣ и въ обштѣ за Словены тѣ разны неосновны нѣшта, да отправиме, казваме, слѣдныи въпросъ: Ако Българи тѣ нѣсѣ были три вѣка прѣды Хрѣста въ Старѣ Планинѣ отъ дѣ е остало да ся пѣжтъ и до днѣсь, най-паче отъ жетелы тѣ на Старѣ Планинѣ, тыя живы възпомянаны за Галатскы тѣ събытыя, кои то Европѣйска та повѣстность тѣи обстоатѣлствено е съхранила? Могѣтъ ли измѣдрува и връху това нѣшто си?

Нека додиме и на въпроса: какъвъ народъ е былъ трако-илиричскый той народъ кого е Бренъ найшалъ въ Старѣ Планинѣ [три вѣка прѣди Хрѣста), направилъ нѣколко си сраженыя съ него, послѣ ся съжзили и отишли заедно противъ Гърцы тѣ; Бренъ же и негово то войнство, освѣнъ Галаты тѣ, какъвъ народъ е былъ и проч?

Знайно е чи стари тѣ историци, Еленски и Латински, *Келты тѣ, Кимбры тѣ* или *Кимерии тѣ* и *Галати тѣ* ги зѣмѣтъ безъ разликѣ въ обштѣ за единѣ и исты народъ, и връху това могѣтъ ся наведи тысящты отломкы. Нови тѣ же историци, а най-паче Францушки тѣ, сливѣтъ сичкы тѣ тыя имяна въ едно, какъ то и други много, и вадѣтъ едно обшто имя Галли тѣ *les Gaulois* и послѣ Фрѣжи тѣ, Французи тѣ, основаюшти ся се на тѣхъ стары отломкы връху тожѣство то на имяна та! На тыя исты осаваныя ные штѣмъ доказа чи дошавши тѣ съ Брена войници сѣ были исты и единѣ народъ съ оныя народы отъ трако-илиричскы родъ, кои то сѣ нашли въ Старѣ Планинѣ и ето какъ:

Знайно е чи въ стары тѣ историческы времена имя *Тракиѣ* ся е отдавало почти на сичкѣхъ днѣсь названѣхъ *Турскѣ Европѣ* и чи то мѣсто е было заселено юште прѣды поіавление то на имя то *Еленѣ*. Врѣху това имаме доста обшырны доказательства въ най-стары тѣ списатели, а имяно въ Орѣеювы тѣ остаткы. Най-старый же и най-многочисленный народѣ, кого спомянуважтъ чи населѣвалѣ това мѣсто былѣ е *Пелазгичьскыи*. Иродотѣ же кой несъмнено е познавалѣ добрѣ тѣя мѣста, кату най-ближны при Еладѣ и най-пристѣпны въ тѣхѣ времена, описва той-зи Тракийскы народѣ по слѣдному: *Θρηικῶν δὲ ἔθνος μέγιστον ἐστὶ μετὰ γὰρ Ἰνδοῦς, πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὀπίθενος ἀρχοῖτο ἢ φρονέοι κατὰ τούτου, ἀμαχὸν τ' αὖ εἶη καὶ πολλῷ κράτιστον πάντων ἔθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν· ἀλλὰ γὰρ τοῦτο ἀπορον σφί καὶ ἀμήχανον μὴ κοτε ἐγγένηται· εἰσὶ δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες· οὐνόματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι νόμοισι δὲ οὗτοι παραπλησίοισι πάντες χρέονται κατὰ πάντα, πλὴν Γετέων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατόπερθε Κρησιωναίων οἰκεόντων.* — Тракийци тѣ сѣхъ най-многолюденѣ народѣ на свѣта, послѣ Индийци тѣ. Ако быхѣхъ ся управлѣли отѣ еднѣхъ главѣхъ или ако быхѣхъ ся съгласили сичкы въ едно, тии быхѣхъ были непобѣдимы и най-силны отѣ сичкы тѣ народы по моему мнѣнию. Нѣ това го нѣма въ тѣхѣ, и не е было нейсплнимо, а спорядѣ това сѣхъ слаби. Тии имѣжтъ много имяна всѣкѣ по прѣдѣла си. Закони тѣ же имѣ сѣхъ исти на сичкы въ всѣко отношение, освѣнь на Геты тѣ, на Травсы тѣ и на обитающы тѣ отвѣдѣ Кристонийскы тѣ горы. —

Се пакѣ по Иродотово то свидѣтельство около седмы вѣкѣ прѣды Христа дошли *Кимбри тѣ* или *Кимерии тѣ*, кой то живѣли около севѣрны тѣ крайбрѣжыя Чърнаго и Каспийскаго моря, между Дунава и Дона и въ полуострова, кой то отѣ тѣхѣ ся назвалѣ *Кърѣмѣ*, дошли, казва той, и населили ся въ Тракиѣ, а една чясть отѣ тѣхѣ минѣли въ Малж-Азиѣ, и населили ся около Синапѣ.

Бренѣ дошаль въ Тракиѣхъ тры вѣка прѣды Христа, т. е. четиры вѣка послѣ дохожданѣ то на Кимерии тѣ тамо, *Бренѣ* и негово то войнство были *Келти, Кимбри, Галли, Галати*, имяна едного народа и племени, спорядѣ историцы тѣ. То значи и выка грѣмогласно чи Бренѣ найшаль въ Тракиѣхъ свои единородны и единоплемены!

А нова та наука не можи отказа чи Пелазги тѣ сѣхъ първи тѣ, познати въ повѣстность тѣ, приселци отѣ Азиѣхъ въ Европѣхъ *Ириіани*; Кимбри тѣ же, по нашему мнѣнию, нѣсѣхъ други освѣнь *Гебри тѣ*, познати тѣ тоже най-прави потомци на Занды тѣ, *Ириіани* тѣ, штото дошавшы тѣ въ седмы вѣкѣ прѣды Христа Гебри (Занди) въ Тракиѣхъ, найшли свои тѣ единородны тамо братыя. Любословно то разложение былгарскаго ꙗзыка, сравнено съ самскрытны и зандскы ꙗзыкѣ, сѣхъ живы тѣ доказательства на това наше мнѣние, какѣ то и сравнение то индийскаго и зандскаго вѣройсповѣдания съ съхранены тѣ въ насѣ *Българи тѣ*, отѣ кой то до сега нѣколко си показахме и имаме юштѣ да покажемѣ въ продѣление то настоіаштаго си съчиненія.

Нѣ тука ся ражда въпросѣ и въпросѣ важенѣ: Той-зи многочисленѣ тракийскы народѣ, кої то носилѣ разны имяна по прѣдѣлы тѣ си, ималь обшты закони и управлѣлѣ ся отѣ свои войводы, што е станѣлѣ? и имали

днѣсь народъ кой то съ пълно право да кажи чи е неговъ чистъ потомецъ? той-зи въпросъ штѣмъ ся потруди да разяснине:

Кату съображи чловѣкъ днѣшно то положение на *Словены* тѣ съ тогавашно то положение на него многочисленъ тракийскы народъ, вижда самъ тж истинъ на това Иродотово свидѣтельство въ всѣко отношение. Не трѣба освѣнь да мѣтни чловѣкъ единъ поглѣдъ само въ Турскъ Европъ, дѣ обитава днѣсь народъ близо до десять милиона, носѣаштъ обшто народно имя, *Словени*, вижда чи той носи и чястно нѣколко си имана главны кату народны, а юште други нѣколко си по-чястны по прѣдѣлы тѣ си или по други качѣства, а тии сички говорѣтъ единъ истъ ѣзыкъ съ малкж разликж на мѣстны тѣ си изрѣчыя и произношеня, съхранили исты тѣ си старонародны обряды, обычаи, пѣсны, народны отъ древности празници и проч., носѣтъ же едно всеобшто народно имя *Словени*!

Забѣлъшка. Българи тѣ сж близо до седемь милиона души, кои носѣтъ това обшто имя Българи нъ, Българи нъ или Булгари нъ, нъ имѣтъ юште и особы нѣколко си имана, какъ то срѣдъ Старо-планинци тѣ Българи назовавѣтъ живѣашты тѣ въ тракийскы тѣ равнины свои единородны Ромѣнцы и мѣсто то имъ Романъ, отъ позвато то завладѣние на тѣхъ мѣста отъ Римляны тѣ. А живѣашты тѣ на сѣверны тѣ стрѣны Българи, се въ Старж-Планинъ до подножя та ѣ, назовавѣтъ Загорцы, разумѣва ся чи по мѣстоположение то. Живѣашты тѣ же въ Видинскъ тж облысть ѣ въ Македонскъ около Струмъ рѣкж, назовавѣтъ Шопы; други же Полианцы, Рупцы, Дулявцы и други другче; а тии сички сами себе си назовавѣтъ Българи, Българи и Булгари.

Тѣй сжшто и Сърби тѣ имѣтъ, освѣнь имя то Сърбинъ, и нѣколко си други особы имана, какъ то Чьрно-Горцы, Ерцеговци, Бошняци и други; а и въ самъ тж мадж, нъ юнашкж Чьрнъ Горж, имѣтъ и нѣколко си юште чястны имана, какъ то Пипери, Бѣлолавловци, Кучяни и други, а сички носѣтъ обшто имя Сърби.

А колко то за многочисленость тж на него тракийскы народъ што го сравнѣва Иродотъ съ Индийцы тѣ и казва положительно чи той былъ най-многоброенъ народъ на свѣта послѣ тѣхъ, и то е една неоторима истина за тогашны тѣ врѣмена и знаня кои то е ималъ Иродотъ за народы тѣ; заштото днѣсь юште, кату мѣтнине единъ кратакъ поглѣдъ врѣху многочисленость тж въ обштѣ на *Словенскыи* родъ, сравнительно съ латинскы и германскы, съсь сичко то число кое сж тии послѣднии слѣди въ себѣ си, т. е. *полатинчили* и *понтмчили*, пакъ вижда въ сжштность едно прѣвѣсходно число *словенскаго* рода надъ тѣхъ, кои съставѣтъ най-голѣмы тѣ народности въ Европъ!

Ные о тому штѣмъ има приликж да говориме юште по-обшырно и другадѣ; а за сега казваме само толкова: чи написаны тѣ народны имана въ повѣстность тж исчезвѣтъ замѣняюшты ся въ други, а народы тѣ си оставѣтъ, т. е. потомци тѣ имъ; заштото народы тѣ нѣсж кату штурцы тѣ (скакалцы тѣ) да ся заровѣтъ въ земъ тж и да ся затрижтъ и исчезнѣтъ сички тѣ изеднѣшъ и за всегда, освѣнь въ случаи всеобштаго потопа или всейтрѣбителныя болести, за кои то отъ Иродотово то врѣмя на насамъ, нѣмаме нѣкое си доказательство, ни ти споманъ да сж послѣдовали!

· ПРИБАВКА.

Понеже прѣдмѣта ни е за Александровъ тѣхъ повременость, мыслиме, чи не бы было излышно да опишме въ кратцѣ негово то рождение и военныи походы кого е ималъ противъ тракийско то голѣмо плѣмя, кой походы е ималъ главнѣ цѣль да ги съжзи въ едно и тогава да удари на грѣкъ тѣхъ остаткѣхъ и послѣ да прѣдприѣмни голѣмыи походы въ Азиѣ, какъ то и быде.

Александръ македонскый ся е родилъ 356 г. прѣды Христа въ първенствуюштыи градъ македонскаго тогдашнаго царства, кого града еленски тѣхъ списатели по ꙗзыка си пишѣтъ Пѣлла, а Македонци тѣхъ по ꙗзыка си го звали *Бѣла*. Той градъ былъ между градове тѣхъ *Беринъ* (Берово днѣсь) и *Воденъ*, подъ планинѣ тѣхъ *Беринъ* или *Перинъ*, на плодоносно то хубаво поле, близо до езеро то *Петричь* (при Ениче), на мѣсто кое ся зове *Паллагиа* днѣсь, при рѣкъ тѣхъ *Бѣлица*, коужъ Грѣци тѣхъ пишѣтъ и изговарѣтъ *Μπαλοῦτσια*. На негово мѣсто, кое по турскы днѣсь носи имя *Алах-кисеси*, находи ся едно малко селце бѣлгарско. Старыи же градъ Бѣла е разорилъ Римскый военачалникъ Павелъ Емилый подиръ падение то Македонскаго царства.

Александръ ся е въцарилъ 336 л. прѣды Христа на мѣсту башта си Филипа.

Първа та грѣжа негова е была да покори конечно Грѣци тѣхъ, дѣло кое то башта му Филипъ бѣ започнѣлъ и оставилъ несвършено; нѣ това не можаше да ся испълни, какъ то и выше казахме, безъ съжза тракийскаго народа, за това той въ сѣштѣ тѣхъ годинѣхъ въцарения си започнѣлъ, въ пролѣтъ тѣхъ похода си противъ тѣхъ, похода си казваме, зашто то многи отъ тѣхъ нѣсѣ ся скланѣли да минѣтъ подъ негово то главно начялство.

Съсѣдни жѣ народи около Македонѣхъ, кои сѣхъ были се единъ родъ *Тракийци* подъ разны именя, были сѣхъ слѣднии: Тракийци тѣхъ около Одринъ градъ (Андриянополъ), *Търбели тѣхъ* (Τριβαλλοί) въ собственѣ Бѣлгарѣхъ, *Жити тѣхъ* (Γέτι) и *Даги тѣхъ* (Δάγες=Горци тѣхъ,) въ Влахо-Богданско, *Пѣиани тѣхъ* (Παίονες) и *Агриѣиани тѣхъ* (Αγριᾶνες=не-Горяни, Полѣнци) въ горнѣхъ Македонѣхъ (Витолиа и на около), *Илири тѣхъ* и *Тавланти тѣхъ* въ Албаниѣхъ, *Добровникъ* (Рагуза) и *Далматиѣ*.

Александръ е трѣгнѣлъ отъ отечество то си Бѣлѣхъ прѣзь Солунъ съ войнство то си, колко то е ималъ тогава, и достигнѣлъ е на *Амфинолъ*, въ устие то на Струмѣ рѣкъ при Сѣрь, развалини тѣхъ кого града сѣхъ на мѣсто кое носи днѣсь имя *Чай-Аза* по турскы. Отъ тамо же, прошавшъ прѣзь градове тѣхъ, -кои днѣсь носѣтъ имя *Орфани* и *Кавала*, оставилъ е на лѣво старыи градъ *Филипи* и горѣ тѣхъ *Орвилъ*, кой е отрасль великаго Ъмя [Старыя Планины], достигнѣлъ при рѣкъ тѣхъ *Кара-су*, днѣсь зовимѣ; коужъ минѣвшъ, какъ то и градове тѣхъ *Еница* и *Пловдивъ* [Филипополъ], достигнѣлъ най-послѣ за десять дны прѣды Старѣ-Планинѣхъ, дѣ ся е въспрѣлъ. По тѣхъ же мѣста живѣли, казвѣтъ единогласно сички тѣхъ стари грѣцки писатели, *независими тѣхъ Траки*=Αὐτόνομοι Θράκες, народъ не-еленскы.

Колко входустыѣ проходимы е имала тогава Стара-Планина не е познато, обаче Александръ ся е рѣшилъ да мини прѣзь *Шипкѣ*, близо до *Казанлъкъ*. Грѣцки тѣхъ историци казвѣтъ чи по върхове тѣхъ и по тяснины тѣхъ

на Старж-Планинж ся събрали многи *Траки независими*, и въоръжили ся да въспрѣтъ минуванье то Александрово. Тии были събрали много голѣмы празны коли, напълнили ги съ каманья и гудили ги по высокы тѣ тясны мѣста, съ цѣль, ако Александръ насили да прѣмине съ войнство то си, тии да ги пуснажть и стъркульжть противъ него.

Алекснадръ же нарядилъ войнство то си, най-напрѣдъ стрѣлцы тѣ, и имъ заповѣдалъ да вървѣжть напрѣдъ съ внимание и штомъ видѣжть колиа та да ся спуснажть, тии да ся раздѣлжть надвы настръны и тѣжъ да отбѣгнжть удара. Ако ли же мѣсто то е тясно, тии да лѣгжть доло на земжъ тж и да сключжть добрѣ отгорѣ си шгитове тѣ си, до дѣ да заминжть отгорѣ имъ колиа та безъ да ги повреджть! кое то и станжло, казвжть гръцки тѣ историци, безъ да ся убие ни единъ Македонецъ! чудо голѣмо! На той-зи начинъ кату ся усърчило Македонско то войнство, втурнажло ся противъ Тракийцы тѣ, а Александръ съ царскыи си полкъ и съ тѣлохранители тѣ си, между коимъ имало и Агриани, разбили Тракийцы тѣ, уморили 1500, а живы не уловили никакъ, зашто то были *бързоноги*! само жены, дѣца заробили и плѣчкы много зѣли, кои проводили въ Македония. Така Александръ отъ Шипчанско то входуствие на Старж-Планинж минжлъ прѣзь Габрово и Търново [*πόλις δυνάτην τῶν Τριζαλλῶν*—силень градъ на Търбелы тѣ] и достигнжлъ при рѣкжъ тж Лигинонъ (*Λύγινον*), коа отстоавала тры деня пѣтъ отъ Истера (Дунава) при Доростолъ (Силистра) и Рошаво (Арсова).

Царъ тѣ же Тръбеловъ,*) *Сурмъ* (сравн. *Сур*—свѣтлость, *Сурмъ*—свѣтлый) кату ся извѣстилъ одавно за Александровыи противъ него походъ, жены тѣ и дѣца та проводилъ сичкы тѣ камъ Дунава, съ заповѣсть да минжть отерѣштж въ нѣкои си островъ *Пѣвкж* названъ, дѣ были прибѣгнжли прѣдъ много и Тракийцы тѣ, съсѣди тѣ Тръбеловъ.***) Послѣ и самъ Сурмъ побѣгнжлъ и ся утвърдилъ въ него островъ. А множество отъ Тръбелы тѣ и Троглодиты тѣ (*τῶν Τρωγλοδιτῶν*) были зѣли направление то по горны тѣ стрѣны Дунава, камъ другъ единъ островъ, противъ кои то былъ отправилъ понапрѣдъ Александръ войнство то си, дѣ кату ги посрѣшнжлъ избилъ до тры хиляды, живы твърдѣ малко уловилъ, а отъ Македонцы тѣ само единайси коняника и четиредесять пешаца сжъ убили, спорядъ Птолемѣя!...

*) Это што ровори единъ гръцкы историкъ, Дионисый Пирю, за тѣхъ Тръбелы: *Οἱ Τριζαλλοὶ ἦσαν πρόγονοι τῶν νῦν Σερβῶν καὶ Βουλγάρων τῶν ἐλθόντων ἀπὸ τῶν Βόλγαν ποταμὸν τῆς Κασπίας θαλάσσης, οὗτοι δὲ ἐκατόκουν ἀπὸ τῆν Σεμένδραν τῆς Βουλγαρίας ἕως τὸ δυτικὸν στόμα τοῦ Δουναβέως ποταμοῦ καὶ δλην τῆν Βουλγαρίαν, οἵτινες ὕστερον πολὺ ἐτάραξαν τὴν Ἑλλάδα.* (приводъ) Тръбели тѣ сжъ праотци тѣ на Сърбы тѣ и Българы тѣ дошавши тѣ отъ Вогажъ рѣкжъ Каспийскаго моря, тии сжъ обитавали отъ Сидерово въ България до западно то устие Дунава и сичкжъ България, кои то послѣ сжъ потърпали много Еладж.—

Ако Александрови тѣ Тръбели сжъ были Българи и Сърби, какъ исти тѣ гръцки историци, Византийци и другя, казвжть чи Българи тѣ ся појавили пять вѣка подиръ Христа въ Европжъ, а Сърби тѣ юште по-късно? Ситѣши сжъ Гръцки тѣ историци сами себѣ противорѣчашти, а юште по-ситѣшни сжъ европѣйски тѣ кон то даромъ приѣмжть такива неосновны и лжливны запискы!

**) Островъ Пѣвка былъ между Дунавскы тѣ устья Солина и Св. Георгия, и той былъ най-голѣмъ островъ на него мѣсто.

Отъ тамо ся отправилъ Александръ съ войнство то си да удари прибрежия тѣ въ островъ Пѣвкж *Тръбели* и *Траки*, нѣ неможѣлъ ништо да имъ стори, зашто то острова былъ добръ утвърденъ, съ высокы, казвжтъ, крайбрежия. Той тогава минжлъ Дунава близо при Браилж, съ цѣль да удари Житы тѣ [τοὺς Γέτας], кои ся были отгѣглили по ближны тѣ горы и пустыны. Той тогава уплѣчкалъ единъ тѣхенъ градъ и притѣпкалъ имъ сѣйдбы тѣ.

Така кату побѣдилъ (!?) (*κατετρόπωσε τοὺς Γέτας καὶ τοὺς Τριβαλλοὺς*), дошли му посланици отъ Келты тѣ [*Δαλμάτες*—Далмати гы казва вышепотянжтый гръцкы историкъ], кои то приѣмнжлъ добръ, угостилъ гы и направилъ договоры съ тѣхъ. Тии, кату гы попыталъ отъ кого ся божтъ най-млого, казали: чи гы е страхъ само да не падни небо то и гы затисни!

Кату свършилъ Александръ договоры тѣ си съ Келты тѣ, отправилъ ся противъ Агрианы тѣ и Пѣяны тѣ, кои то живѣли въ Македонижъ, около Бытола и Прилѣпъ, съ тѣхъ ся съжзилъ и заедно отишалъ и ся билъ съ Тавлантии тѣ, кои то имали много градишта: Драчь, Кропа, [отчьство Скендеръ-бега, Георгя Кастриота], Которъ, Берать; а първенствующы имъ градъ былъ Скадаръ.

Въ това сжшто врѣмя Гръци тѣ въ Тивы [*Θῆβαι*] отстѣплили отъ Македонскж тж власть и избили Александровж тж стражж до одного. Александръ ся унуждилъ да иди противо тѣхъ тутакъ-си. Той пойскалъ да му придадѣтъ първы тѣ виновници вѣстанія, нѣ тии не му гы придали и тѣж той ся унуждилъ да гы удари. Битка та държала много врѣмя, зашто то ся стекли на помощь сички тѣ Елени, нѣ Александръ гы побѣдилъ и ризорилъ конечно града Тивы.

Това вѣстание подигнжли Атинѣйчяни тѣ, до дѣ то Александръ былъ противъ Тръбели тѣ, чрѣзь познатого вытыя [ритора] Димостена. Това же было 335 л. прѣды Хрѣста.

Елени тѣ побѣдени конечно отъ Александра уплашили ся твърдѣ много и, по негово то исканье, придали му главны тѣ взновници да гы накажи какъ то си штѣлъ.

Отъ тамо кату ся възвратилъ Александръ приготвилъ ся да встѣпи въ Азижъ заедно съ съжзници тѣ си Тракийцы, кои сж имали всѣко плѣмя особы пълчишта.

Спорядъ гръцкы тѣ историцы сичко то Александрово войнство сж ушь състоѣло отъ слѣдныя:

ПЕШАЦИ.

Македонци	13,000
Съжзници безъ имя	7,000
Странни наймжти	5,000
Удричи [<i>Οδρυσσοί</i>], Тръбели и Илирци	5,000
Агрианы (Полианци) стрѣлци	1,000

КОНИЦА.

Македонци	1,800
---------------------	-------

Тесалци	1,800
Елени	600
Траки и Пѣяни	900
	Сичко . . . 36,100

Кога то же Александръ тръгналъ за въ Азиѣж многи отъ побѣдени тѣ му подданы Елено-Гърци прибѣгнажи и отишли въ Азиѣж при Персы тѣ за да противодѣйствуважъ Александру.

Той ималъ и военны корабы кои то отъ послѣ умложилъ.

Ные наведохме тажъ краткж забѣлѣшкж толкова колко то ся относи на нашъ прѣдмѣтъ; а имаме юште да забѣлѣжме, чи по само то свидѣтельство на грѣцкы тѣ историцы, кога то Александръ говоритъ слово на войнство то си на *македонскы ѡзыкъ*, малко то число на Елено-грѣцы тѣ кое то е было помѣсено въ него, не разбирало *македонскы ѡзыкъ* и той ся унужда да имъ говори елено-грѣцкы! То выка грѣмогласно чи македонскы ѡзыкъ былъ съвсѣмъ другъ отъ еленскаго и непонѣтенъ Еленамъ, а сички тѣ други съжзници го разбирали, т. е. тии говорили единъ и истъ ѡзыкъ съ Македонцы тѣ. Иначе Александръ, кои и най-малкы тѣ работы самъ лично е управлѣлъ, ако тии толкова съжзници не бы были разбирали *македонскы ѡзыкъ*, той бы былъ имъ говоритъ на тѣхныи ѡзыкъ чрѣзъ тѣмачи (ако не го е знаилъ), заштото другогаче не е можалъ да ги управла въ похода си!

А какавъ и кой е былъ той Македонскы ѡзыкъ, отъ кого никаквж гаснж остаткж не сж записали грѣцкы тѣ историцы? То ся разбира отъ само-себе-си чи той ѡзыкъ е былъ обштыи Тракийскы ѡзыкъ, а съ другы рѣчы *Българо-Словенскыи*, за кого ученый любословецъ Иконому говори (въ съчинение то си дѣ сравнѣва еленскыи ѡзыкъ съ славянскаго): 'H ἑλληνική καὶ ἡ σλαβική γλῶσσα εἰσὶ δύο ἀδελφαὶ παραφράδες τῆς Θρακο-ἰλλυρικῆς γλώσσης — т. е. еленскыи и славянскыи ѡзыкъ сж двѣ сестри отрасли отъ Трако-илиричьскаго ѡзыка.

Ные же доказахме въ настоящее съчинение*) самж тж истинж връху той-зи прѣдмѣтъ съ доста обшырны и никакъ необоримы живы доказательства.

V.

ТѢКТОСЯГИ ТѢ И ТОЛИСТО-БОИ ТѢ,

ИМЯНА ЗѢТЫ ОТЪ ИСТОРИЦЫ ТѢ ЗА НАРОДНЫ, НОСИЛИ НАЙ-СТАРО НАРОДНО ОБШТО ИМЯ BELGARUM=БЪЛГАРИ.

Историцы тѣ причислѣважъ *Белгы тѣ* или по-право *Болгы тѣ* за вторж отрасль на Голы тѣ и казважъ чи Арморикы тѣ и Белгы тѣ (*Les Armoriques et les Belges*) были единъ и исты родъ.

*) Вишь: Прѣимаштество то Българскаго ѡзыка надъ Еленскаго или истинныи съставъ Еленскаго ѡзыка. Стрѣн. 81.

Тии спорядь друидскы тѣ попрѣданыя, дошли въ Голижъ отъ Севѣрь, нѣ, отъ дѣ и когы имянно, това е неизвѣстно. Тии были голѣмъ и знамянитъ народъ и съ тѣхъ искжтъ да смѣсжтъ и единъ другъ народъ подь имя то *Vulkes*—Волки, кой ся дѣлили на Арекомики и Тектосагы (*Agcomikes et Tectosages*).

А Стравонъ ето што говори за Белгы тѣ:

Ἐφεξῆς δ' ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τῶν Ἀλπεων Κελτικὴ· ταύτης δὲ καὶ τὸ σχῆμα ὑπογράφεται πρότερον τοπωδῶς καὶ τὸ μέγεθος· νυνὶ δὲ λεκτέον τὰ καθ' ἕκαστα· οἱ μὲν δὴ τριχῆ διήρουν Ἀκυιτανοὺς καὶ Βέλγας καλοῦντες καὶ Κέλτας, τοὺς μὲν Ἀκυιτανοὺς τελέως ἐξηλλαγμένους οὐ τῇ γλώττῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς σώμασιν ἐμφρεεῖς Ἴβηροὶ μᾶλλον ἢ Γαλάταις, τοὺς δὲ λοιποὺς Γαλατικοὺς μὲν τὴν ὄψιν, ὁμογλώττους δ' οὐ πάντας, ἀλλ' ἐνόους μικρὸν παραλλάττοντας ταῖς γλώτταις· καὶ πολιτεία δὲ καὶ οἱ βίοι μικρὸν ἐξηλλαγμένοι εἰσὶν. Ἀκυιτανοὺς μὲν οὖν καὶ Κέλτας ἔλεγον τοὺς πρὸς τῇ Πυρρήνῃ, διωρισμένους τῷ Κεμμένῳ ὄρει· εἴρηται γὰρ ὅτι τὴν Κελτικὴν ταύτην ἀπὸ μὲν τῆς δύσεως ὀρίζει τὰ Πορηναῖα ὄρη, προσαπτόμενα τῆς ἐκατέρωθεν θαλάττης τῆς τε ἐντὸς καὶ τῆς ἐκτὸς· ἀπὸ δὲ τῶν ἀνατολῶν ὁ Ῥήνος παράλληλος ὢν τῇ Πυρρήνῃ· τὰ δ' ἀπὸ τῶν ἄρκτων καὶ τῆς μεσημβρίας τὰ μὲν ὁ ὠκεανὸς περιέληφεν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν βορείων ἄκρων τῆς Πυρρήνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥήνου, τὰ δ' ἐξ ἐναντίας ἢ κατὰ Μασσαλίαν καὶ Νάρβωνα θάλαττα καὶ αἱ Ἀλπεις ἀπὸ τῆς Λιγυστικῆς ἀρξάμεναι μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Ῥήνου· τῇ δὲ Πυρρήνῃ πρὸς ὀρθὰς ἴχται κέμμενον ὄρος διὰ μέσων τῶν πεδίων, καὶ πάυεται κατὰ μέσα πλησίον Λουγδούνου, περὶ δισχιλίους ἑκταθὲν σταδίους· Ἀκυιτανοὺς μὲν τοίνυν ἔλεγον τοὺς τὰ βόρεια τῆς Πυρρήνης μέρη κατέχοντας καὶ τοῦ Κεμμένου μέχρι πρὸς τὸν ὠκεανὸν τὰ ἐντὸς Γαρούνα ποταμοῦ, Κέλτας δὲ τοὺς ἐπὶ θάτερα μέρη καθήκοντας καὶ τὴν κατὰ Μασσαλίαν καὶ Νάρβωνα θάλατταν, ἀπτομένους δὲ καὶ τῶν Ἀλπεινῶν ὄρων ἐνίων, Βέλγας δ' ἔλεγον τοὺς λοιποὺς τε τῶν παρωκεανιτῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥήνου καὶ τινὰς τῶν παροικούντων τὸν Ῥήνον καὶ τὰς Ἀλπεις· Οὕτω δὲ καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἴρηκεν ὁ δὲ Σεβαστὸς Καῖσαρ τετραχῆ διελῶν τοὺς μὲν Κέλτας τῆς Ναρβωνίτιδος ἐπαρχίας ἀπέφηνεν, Ἀκυιτανοὺς δ' οὐσπερ κάκεινος, προσέθηκε δὲ τετταρεσκαίδεκα ἔθνη τῶν μεταξὺ τοῦ Γαρούνα καὶ τοῦ Λιγηρος ποταμοῦ νεμομένων· τὴν δὲ λοιπὴν διελῶν δίχα τὴν μὲν Λουγδούναφ προσώρισε μέχρι τῶν ἄνω μερῶν τοῦ Ῥήνου, τὴν δὲ τοῖς Βέλγαις.

Μετὰ δὲ τὰ λεχθέντα ἔθνη τὰ λοιπὰ Βελγῶν ἐστὶν ἔθνη τῶν παρωκεανιτῶν ὧν Οὐένετοι μὲν εἰσὶν οἱ ναυμαχῆσαντες πρὸς Καίσαρα

Τούτους οἶμαι τοὺς Οὐενέτους οἰκιστὰς εἶναι τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν· καὶ γὰρ οἱ ἄλλοι πάντες σχεδὸν τί οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Κελτοὶ μετενέστησαν ἐκ τῆς ὑπὲρ τῶν Ἀλπεων γῆς, καθάπερ καὶ οἱ Βόιοι καὶ Σένονες· διὰ δὲ τὴν ὁμωνυμίαν Παφλαγόνας φασὶν αὐτούς.

Οἱ δὲ Τεκτόσαγες καλούμενοι τῇ Πυρρήνῃ πλησιάζουσιν, ἐφάπτονται δὲ μικρὰ καὶ προσαρκτίου πλευροῦ τῶν Κεμμένων, πολὺχρυσὸν τε νέμονται γῆν· εὐόικαι δὲ καὶ δυναστεῦσαι ποτε καὶ εὐανδρῆσαι· τοσοῦτον ὥστε στάσεως ἐμπεσοῦσης ἐξέλασαι

πολὸ πλῆθος ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς οἰκίας κοινωνῆσαι δὲ τοῦτοις καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων ἔθνων· τούτων δ'εἶναι καὶ τοὺς κατασχόντας τὴν Φρυγίαν τὴν ἄμωρον τῇ Καπποδοκίᾳ καὶ τοῖς Παφλαγοῖσι· τούτου μὲν οὖν ἔχομεν τεκμήριον τοὺς ἔτι καὶ νῦν λεγομένους Τεκτοσαγᾶς· τριῶν γὰρ ὄντων ἔθνων, ἐν ἐξ αὐτῶν τὸ περὶ Ἄγκυραν πόλιν Τεκτοσαγῶν λέγεται, τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἐστὶ Τρόχιοι καὶ Τολιστοβῶγιοι· τούτους δ'ἔτι μὲν ἐκ τῆς Κελτικῆς ἀπικλίσθησαν μηνύει τὸ πρὸς τοὺς Τεκτοσαγᾶς σύμφυλον, ἐξ ὧν δὲ χωρίων ὠρμήθησαν οὐκ ἔχομεν φράζειν· οὐ γὰρ παρελήφαμεν οἰκοῦντας τινὰς νυνὶ Τρόχιους ἢ Τολιστοβῶγίους (οὗτ) ἐκτὸς τῶν Ἄλπεων οὐτ' ἐν αὐταῖς οὐτ' ἐντὸς· εἰκὸς δ' ἐκλείπειναι διὰ τὰς ἀθρόας ἀπαναστάσεις, καθάπερ καὶ ἀπ' ἄλλων συμβαίνει πλειόνων. Ἐπεὶ καὶ τὸν ἄλλον Βρέννον τὸν ἐπελθόντα ἐπὶ Δελφοῦς Πραῦσον τινὲς φασιν· οὐδὲ τοὺς Πραῦσους δ' ἔχομεν εἰπεῖν ὅπου γῆς ὄκησαν πρότερον.—

Забълъшка. Стравонъ описваиашъ Келтскъ тж (Галатскъ тж) земжъ ѱвно говори чи народи тѣ кои то обитавали тамо ся дѣлили на тры, А к в и т а н и, К е л т и я Б е л г и, и чи тии не говорили сички тѣ единъ ѱзыкъ, кое съ други рѣчы значи, чи не были единъ народъ. Той упрѣдѣла въ подробности и границы тѣ имѣ, т. е. дѣ и мянно е живѣлъ всѣкъ отъ тия тры народа.

Послѣ казва чи крайморци тѣ Белги были едно съ В е н е т ы тѣ, кои то живѣли около Иадърско то море, и кои то сж исти тѣ Пафлагонци Венети.

А за Тектосагы тѣ, описваиашъ тоже жилишта та имѣ, казва чи были нѣкогашъ владѣтели голѣми и множество народъ, и поради това излѣзли отъ отъчество то си, съ кои то кату ся смѣсили и други людие отъ други народы отишли и завладели Фригиѣ, съсѣднажъ съ Кападокиѣ и Пафлагониѣ. На това же наводи доказательство само то имя на Тектосагы тѣ кое то ся ѱште съхранѣвало до негово то врѣмя на тѣхъ фригийскы мѣста. Изъ тамъ прибавѣ ѱште двѣ имана, Трокии и Толистобои, и показва чи около Ангира имало градъ на Тектосагы тѣ. Тии казва были едно племя (σύμφυλον) и чи сж отселили отъ Келтскъ тж земжъ, изъ отъ кои мѣста сж изишли о тому ништо не е извѣстно, заштото подобны имяна, Трокии и Толистобои, нигдѣ не ся виждали по Алпийскы тѣ мѣста.

Послѣ казва чи Бренъ кой то нападнажъ на Делфийскы храмъ былъ отъ Правсы тѣ, за кои то тоже ништо ся не знай дѣ сж живѣли отъ първо.

Отъ сички тия ся види ѱвно чи днѣшни тѣ историци никакъ не могатъ упрѣдѣли въ точность, какавъ народъ сж были тогава Белги тѣ, Тектосаги тѣ, Трокии тѣ и Толистобои тѣ, ни ти какавъ сж ѱзыкъ говорили, ни ти по кои мѣста ся сж най-напрѣдъ поѱвили.

Ные имаме да забълъжиме, спорядъ Стравона, чи Белги тѣ были единъ родъ съ Венеты тѣ (а за Венеты тѣ ные говориме другадѣ какавъ родъ сж были и отъ дѣ ся сж приселили около Иадърско то море), Тектосаги тѣ же были единъ родъ съ Белги тѣ, Трокии тѣ и Толистобои тѣ были едно племя съ Тектосагы тѣ, то значи чи Венети, Белги, Тектосаги, Трокии и Толистобои были се едно и исто племя. За Венеты тѣ же е доказано чи сж приселивши тѣ ся въ древность Пелазги, Българо-Словени, отъ Малъ-Азиѣ, а мянно отъ тѣхъ исты мѣста, по кои то ся вращають, послѣ нѣколко ся вѣка, Тектосаги тѣ и Толисто-бои тѣ, та ги освоѱавають пакъ на ново и съставяють познато то Галатско царство. Това събытие не е една проста случайность, да стана единъ народъ съ челяды тѣ си заедно отъ едно толкова отдадно мѣсто и да иди да ся останови въ непознаты мѣста! Врѣху това трѣбало е да ся размысли много и зрѣло и тогава да ся започни такава едно прѣдприѣтие! А зашто Тектосаги тѣ и Толистобои тѣ, въ той-зи си походъ, кату бѣхж освоили хубавы тѣ и плодоносны тѣ Тракийскы мѣста, не остахж тамо, изъ минахж въ Малъ-Азиѣ и право въ Фригиѣ? Зашто то народи тѣ въ попрѣданыя та ся помнѣть старо то си отъчество и привлича ги камъ него единъ естественъ нагонъ.

Франчупскый историкъ Г. Амѣдѣе Thierry въ своѣхъ тѣхъ же Histoire des Gaulois (introd. p. 39) старашеть ся да докажи единство то на Волки тѣ (les Volkes) съ Белги тѣ говори слѣдныя:

Mais quels pouvaient être ces envahisseurs arrivant du nord, et dont les Volkes auraient fait partie, sinon les Belges? Les Belges étaient récents en Gaule; ils appartenaient au second rameau gaulois, lequel, suivant la tradition druidique, avait occupé d'abord le pays situé au delà du Rhin et les bords de l'océan septentrional. César, qui reconnaît bien positivement les Belges pour Gaulois, les fait venir également d'outre-Rhin, de la Germanie, comme on disait de son temps où, par suite de l'extension des peuples Germains, le Rhin était devenu la limite séparative des races Gauloise et teutonique. Il est donc probable que cette invasion dont nous parlons était celle des Belges, et que les Volkes en faisaient partie.

Pour suivre l'hypothèse où nous sommes entré, examinons quel rapport ce nom de *Volke* peut avoir avec d'autres noms déjà connus: et disons d'abord qu'on le trouve écrit très diversement dans les auteurs. Strabon et Tite-Live, qui ont fourni l'orthographe vulgaire, écrivent *Volcæ* (Ὀβολκαι, *Volcæ*), et César constamment *Volgæ*.*) Ausone, né dans le midi de la Gaule, poète amoureux de son pays dont il célèbre l'histoire, nous informe que *Bolgæ* avait été le nom primitif des Tectosages.***) Enfin, Cicéron, ayant à parler de ces mêmes Tectosages dans son plaidoyer pour Fontéius, les appelle *Belgæ*: les meilleurs manuscrits portent cette version, soutenue par les plus savants éditeurs.***) J'ajouterai qu'un des chefs de l'émigration tectosage en Grèce reçoit indifféremment dans les historiens le nom de *Bolgius* et celui de *Belgius*, comme si ce n'était que deux formes du même mot. Qu'on nous permette de dire ici en passant que les traditions gaeliques d'Irlande nomment *Bolg* et *Volg* [*Bholg*] les peuplades belges venues du continent gaulois dans cette île. Il n'y aurait donc pas lieu de s'étonner si *Bolg*, *Volg*, *Volc* ou *Volk* n'étaient autres que le mot *Belg* lui même, altéré suivant le génie de la langue des Galls, au milieu desquels les Belges-Tectosages et Arécomikes avaient établi leur colonie.

—Нъ кои сж могли да бждѣтъ тѣй-зи завладѣтели пришедши отъ Севѣръ, и съ кои то сж зѣли участие Волки тѣ, иначе Белги тѣ? Белги тѣ сж были скорошни въ Голиѣ; тии принадлежѣли на вторѣ тѣхъ отрасль голскѣ, коѣа то, спорядъ друйдско то попрѣдание, занимавала изначѣла мѣсто то отвѣдь-Рина и крайшта та севѣрнаго океана. Кесарь, кой признава твѣрдѣ положительно Белги тѣ за Голы (Галаты), казва тоже чи дошли отвѣдь-Рина, отъ Германиѣ, какъ то ся е говорило въ негово то врѣмя когы то, поради

*) Les meilleurs manuscrits et les premières éditions n'ont pas d'autre version: ce sont les éditeurs qui ont introduit dans le texte, fort gratuitement, l'orthographe prise dans Strabon.

***) Usque in Tectosagos primævo nomine Bolgas, Totum Narbo fuit.

(Ausone, *Narb. v, 9*).

****) Tous les manuscrits portent *Belgarum*, à l'exception d'un cité par Faerne qui donne *Vulgarum*. C'est encore une correction tout à fait gratuite que nous devons à Graevius. (V. les notes des édit. de Cicéron. Amstel. 1724, et de celle de Graevius, 1665).

разпрострънение то на Германскы тѣ народы, Ринъ е былъ раздѣлна та граница на галатско то и тевтонско то плѣмя. Вѣроятно е убо чи това завладение о кому говориме было е на Белгы тѣ, и чи Волки тѣ сж зѣли участие въ това.

Да бы слѣдовали прѣдположение то въ кое то сме внишли, нека испитаме какво отношение можи да има това имя *Волкъ* съ други имена познаты въкы: и нека кажиме прѣдварително чи то ся находи писано твърдѣ различно въ списатели тѣ. Стравонъ и Титъ-Ливий, кои сж дали общое правописание, пишють го *Волки* (*Ουολκῆι, Volcae*), и Кесарь постоянно *Волги*.*) Озонъ, роденъ въ южны тѣ стръны Голий, творецъ залюбенъ въ отчьство то си кому той слави повѣстность тж, извѣстѣва ны чи *Волги* е было първобытно то имя на Тектосагы тѣ. Най-пслѣ Цицеронъ, имѣють да говори за тѣй-зи сжшты тѣ Тектосагы въ слово то си за Фонтейя, назовавагы *Белгы*: най-удобрени тѣ ржкописи носють той-зи приводъ, поддржени отъ най-учены тѣ издателы.**) Ште прибавя чи единъ отъ главатары тѣ на тектосагско то нападение въ Гърциж ся пиши отъ историцы тѣ безъ различ когы *Болгий*, когы *Белгий*, кату едно и исто имя подъ двѣ формы. Нека ни ся допусти да кажиме тукъ мимоходомъ чи гаелски тѣ попрѣданыя въ Ирландж назовавють *Болъ* и *Волъ* белгийскы тѣ племена кои то сж дошли на той-зи островъ отъ Голскж тж земь. Не трѣба убо да ся чюдиме ако *Болъ* *Волъ*; *Волъ* нѣсж были друго освѣнь истое *Белъ*, приубърнжто по духу языка на Галлы тѣ, между коимъ Белго-Тектосагы тѣ и Арекомики тѣ были сж установили приселение то си.—

РАЗБОРЪ.

Отъ сичкы тѣ тья наведены отъ Г. Amédée Thierry доказва ся явно чи *Тектосагы* тѣ носили първобытно имя *Belgarum* или *Vulgarum*, кое е наше то народно имя *Белгари* (Българи) или *Вулгари*, какъ то ны сж записалы гръцки тѣ списатели и ны до сега наричють на языка си. А първыи крой былъ *Volg* отъ *Belg, Volg, Болъ* или *Белъ, Волъ*.

Важно и твърдѣ важно е единство то на таякъ измянж въ първобытно то имя на Тектосагы тѣ, написано отъ толкова стары упознаты списатели, единство то, казваме, съ сжштествующтж тж и до днѣсь истж измянж на наше то народно имя!

Ные не можиме да пропустиме той-зи въпросъ тжй мимоходомъ безъ да ся отправиме камъ сичкы тѣ европѣйскы учены историцы и любословцы, а най-паче языкойспытатели, и да гы помолиме да ни покажють: какво значение има това първобытно народно имя на Тектосагы тѣ *Belgarum*, безъ

*) Най-удобрени тѣ ржкописи и първи тѣ издания не го привождать другче: то сж издателы тѣ кои сж въвели въ текста, твърдѣ неразмислено, правописание то зѣто въ Стравона.

**) Сичкы тѣ ржкописи носють *Белгари*, съ исключение то на едно именованне отъ Фаерна кой го дава *Вулгари*. Това же е една поправка съвсѣмъ даромъ за кож сме длжна на Граевия. (Вишь заблѣшкы тѣ на издан. Цицер. Амстел. 1724, и на Граевиювы тѣ, 1665).

латинско то му окончяние *Belgar, Българи?* и на кой отъ индо-европѣйскы тѣ мъртвы и живы іазыцы принадлежи той-зи крой народнаго имени, кой, нѣма никакво противорѣчїе, ся е съставиль отъ *Белг, Белгар?* кату имъ прѣдложиме необоримо то начало чи сички тѣ народны имена сж качественны, т. е. имжть едно и какво да е значение и иначе не можи да бжди? . . .

Това имя *Belgarum* кое ся въ старость (нѣколко си вѣка прѣды Христ.) носили Тектосаги тѣ за народно първобытно имя, спорядь голскаго поета Озона, не е друго освѣнь исто то наше народно имя *Българи*, кому само въ нашии іазыкь можи ся узна значение то, и ето какъ:

Ные сме говорили и другадѣ съ примѣры, въ настоіаштее си съчїение, чи нашый писменъ и говоренъ българскы іазыкь има свойство то при коренны тѣ първобытны слокове да прибавїа по нѣколко си окончяныя, кои окончятельны слокове, додавжть на първобытны тѣ, значеняя увеличительны, събирательны, прїтяжательны и пр., а тии първобытны коренны слокове, кату ся отдѣлжть отъ додадены тѣ имъ отъ постлѣ, оставжть пакъ рѣчи имѣюшти цѣло особно значение, свойство кое има самскрытый іазыкь въ най-голѣмж обшырность, какъ то е доказано отъ най-учены тѣ индианисты. По това свойство іазыка си ные штѣмъ разложи народно то си имя *Българи* и штѣмъ доказа какъ е съставено и што значи:

Кореннаа рѣчь е *блг* или *блгъ*, коїа съотвѣтствува съ образованж тж отъ неж *благъ, благый* и пр.; съ окончяние то же на слога *ар* става *Българ* или *Блгар*, попълнено съ удвоенны *з*, става *Българъ, Блгаръ*; а съ додаденыи іопште слогъ на *инъ, Блг-ар-инъ*, кой слогъ дава на таж рѣче іопште едно по обшырно, по-разпрострьнено значение. Подобно съставены рѣчы въ іазыка си имаме много, отъ кой то заблѣжваме слѣдныя: Отъ *овць* (овца) става прилагательно *овчь* [овчы мѣсо казваме]; отъ *овчь* же съ додаденое *ар* става *овч-ар*, а іопште съ додаденыи слогъ на *инъ*, става *овч-ар-инъ*, и значи онъ-зи кой то прїтяжава и пасе овцы: Отъ *грнць*, става *грнчь, грнч-ар—грнч-ар-инъ*, и значи онъ-зи кой то има заведение и прави грнцы, и други много.

Нека сравнїме и отъ самскрытъ іазыкь еднж рѣчь коїа ся съставя въ него іазыкь по истыи крои какъ то и въ нашъ іазыкь.

На самскрытъ іазыкь кореннаа рѣчь на *земь тж* е *зем*, отъ кожъ става прилагательна *земен* или *земено*, какъ то ни ъ пишжть учени то индианисти; отъ *земен* же става съ окончяние то на *ат*, *земен-ат*, а съ окончяние то на *ар*, става *земен-ат-ар*, коїа учени тѣ ни прѣдставлжть съкратена *зементар*, и тълкувжть ъ чи значила: онъ-зи кои то наѣма зѣмж да ъ работи, равно съ *fermier*. Таїа же рѣчь и днѣсь е въ употреблѣние въ Хиндистанъ, т. е. наѣмаюшти тѣ земы за равотанье ся назовавжть *зементарѣ*.

Сега кату видѣхме какъ ся е съставила таїа рѣчь *блг-ар-инъ*, по исто то свойство самскрытаго іазыка, нека видїме и што значи.

Видѣхме чи кореннаа рѣчь е *блгъ* равна съ рѣчь тж *благъ, благый*; рѣчь та же *благъ* има нѣкоко си значеняя приносны, кои сж: *кроткий, мирный, пытый, счастливъ*, (благополучный), богатый, имотный (сравн. благо и благойниця) *благо-родныи*, и друг., штото ако ъ тълкуваме по тыя значеняя, трѣба

да њ разтълкуваме: *Българинъ* = онъ-зи кой то принадлежи на кротки ты, мирни ты, утѣтомены ты, счастливы ты, богаты ты, имотны ты, благородны ты. Това е значение то на *Българинъ* въ приносящ смьсьль.

Нъ ные казахме другадѣ и положихме начяло то чи сички тѣ първобытны рѣчы имѣть естествено значение, дадено имъ отъ първы тѣ створители языка, по самы тѣ вешты или дѣла, а приносны тѣ значеня отъ послѣ сж имъ дадены, штото трѣба да искаме и първобытно то ѣ значение. Коренный слогъ на рѣчь тж *Българинъ*, е *блг*, кой то тжѣ какъ то е нѣма първобытно то си значение явно, нъ кату измяниме буквж тж *л* на *р*, става *бвр*, кое е *бер*, *берж*, *събирамъ* *); отъ кое слѣдова неоторимо чи трѣба да истълкуваме първобытно то значение на рѣчь тж *Българинъ* съ: *онъ-зи кой то събира*, т. е. чловѣкъ кой то принадлежи на онѣй-зи кой то събиржтъ. Нъ што сж събирали Българи тѣ когы то имъ ся е далѣ това народно имя? Знаино е чи първи тѣ чловѣци кога то сж юште живѣли въ диво то състоанне и нѣсж юште имали общества та, първо нѣшто на свѣта за кое то ся сж гржжили было е да ся прихранжтъ, и първо нѣшто кое сж почнжли да *бержтъ* были сж земеродны тѣ плодове, а кату сж изнамѣрили *жито то*, отъ кое то сж видѣли чи можтъ да *живжжтъ*, почнжли сж да го *сбиржтъ* и да го *съжжтъ*. Тутакъ си ся е родила нужда та да ся застожтъ на постоаны жилишта, да си направжтъ хижы около *сидбы ты* си и да съставжтъ първы тѣ общества и селеня; първи тѣ обществены законы притяжания, първы тѣ съжзны сношеня за отбранж отъ свѣрове тѣ и отъ нападатели тѣ скытници юште, пърра та постжпка въ образование то и пр., съ други рѣчы първо то появление на *орачество то*. А тии кой то сж направили тажъ първж постжпкж, т. е. кои то сж почнжли да сѣжтъ *жита*, да си направжтъ хижы и домове, селеня и да събиржтъ мжкж тж си назвали ся сж *Берги*, *Бергари*, въ първобытно значение. А заштото тии, сравнительно съ други тѣкои то юште нѣсж были достигли въ подобно състоанне, были сж вѣкы отлични въ начина живота си, за това то имя отъ първобытно то си значение *Бергари* = *беряюшти*, зѣло приносно то значение *Българи* = *кротки*, *мирни*, *постоаны въ жилишта та си*, *имотни*, *богати*, *благо-получни* и прочее.

Учени тѣ признажтъ за най-старъ народъ, познать на свѣта, Арии тѣ (*les Aryas*) и тѣхно то имя проѣзвожджтъ отъ коренныи слогъ *ар*, кое тълкувжтъ *ор-ачи*, сѣлштии, а послѣ благородни, въ отношение на чърно то индийско плѣмя, кое то юште не о было убагородено и пр.

Ные въ нашъ языкъ имаме рѣчы *орж*, *орачь*, кое нѣма никаквж разликж отъ *Ариа*, какъ то го тълкувжтъ днѣсь учени тѣ индианисти, и кое е едно и исто съ рѣчь тж *Българинъ*, какъ то њ разложихме и разяснихме!

Нека кажеме юште нѣшто си.

Първи тѣ арии = орачи, нѣсж тутакъ-си почнжли да мелжтъ жито то на брашно и да си мѣсжтъ хлѣбъ, нъ ѣли сж го тжѣ сурово, послѣ сж почнжли да го варжтъ цѣло, послѣ да го чукжтъ по-дрѣбно, да го правжтъ на бългурь и да варжтъ, и много по-послѣ да го мѣлжтъ на брашно, да си

*) Ные говорихме другадѣ обшырно въ настоаштее съчиненне по какво правило или на какво основанне ся измянува въ нашъ языкъ *л* на *р* и обратно.

варѣть кашѣ или мамалигѣ*), и най-послѣ да си мѣсѣть прѣсенъ безъ квасъ хлѣбъ, и тѣй постѣпено сѣ дошли до днѣшно то съвршенство, нѣ нѣ пакъ юште сички тѣ, заштото има юште многи плѣмена кои то живѣють по старому. Въ нашъ ѣзыкѣ имаме рѣчь тѣж *българь*, *бльгурь* и *булгурь*, кое нѣ-какъ си съотвѣтствува съ народно то ни имя, въ измянение то, *Българинъ*, *Бльгаринъ* и *Булгаринъ*. А българь е счувано то жито на дрѣбно, кое варѣть и ѣдѣть Българи тѣ, и кое ся види чи значи *българско пденъе*, т. е. българско изобрѣтение.

Въ народны тѣ ни же обряды *българя* и варено то жито играють едно твърдѣ обшырно тайнствено дѣйствие. Кога ся роди дѣте на понудѣ тѣж му (понуда—приносъ Богу) варѣть *бльгурь*, кога гуждѣть имя на дѣте то варѣть *бльгурь*, кога му напивѣть годинѣ творѣть истое. Свадби тѣ почвѣть отъ *застѣкы* на жито т. е. чисти ся жито за *бльгурь*, кого варѣть на свадбѣ тѣж. На мъртвеца варѣть и раздавѣть жито първыи день, въ трытыны тѣ, девятины тѣ и такъ далѣ. Тука ся крѣе една голѣма тайна коѣа никакъ не е отъ хрїстианскаго вѣка, нѣ остатка ѣвна отъ най-древны тѣ времена, кога то е изнайдено орачьство то, и жито то е было твърдѣ драгоцѣнно нѣшто, штото ся увело въ религиозны тѣ тайнства!

Нека направиме и едно друго съображение, основано на живы доказательства.

Кату зѣмиме познаты тѣ земедѣлцы народы кои живѣють въ подножья та на Тмалайскы тѣ горы, подъ имя то *Спйкы* (сѣжшти—орачи), дѣ видѣхмечи ся нахождѣть нѣколко си прѣдѣлы, рѣкы, градове, кои то носѣть исты тѣ имяна съ нашы нѣкои си прѣдѣлы и градишта въ днѣшнѣ Българинѣ, а послѣ слѣдоваме това исто имя съ познаты тѣ въ повѣстность тѣж *Сакы*, *Жети* (*Житы*, *Житичи*—сѣѣшти), и *Маса-Жети* въ Българинѣ, нѣколко си вѣка прѣды Хрїста, видиме ѣвно исто то имя на *Арии тѣ*—орачи тѣ и на *Българи тѣ*—орачи тѣ!

Нашы тѣ старци и баби въ Българинѣ, кога то разкопѣють чьловѣчьскы стары косты, нѣшто си цо-падры отъ днѣшны тѣ обичны чьловѣшкы косты, казвѣть: *тѣй-зи сѣ отъ стары тѣ Житове*, кога рѣчь е равна въ значение то си съ *Арии*, *Българи*, *Спйкы*, *Жети* или *по-право Жити*. Исто то възпомянание ся е съхранило и въ влашкии народъ въ подобны случаи, кой казва: *астѣ сѣнтъ ориѣши веки*, т. е. тѣй-зи сѣ стари тѣ орачи, Арии и пр.

А това выка грѣмогласно и доказва едно друго направление за въ Европѣ на Арии тѣ прѣзь Каспийско то море и пр.

*) Въ Българинѣ по нѣгдѣ си мамалигѣ тѣж ѣж казвѣть дивѣаникѣ, рѣчь коѣа съдържава повѣстувательно значение. Ако ѣж тълкуваме по самскрѣтско то ѣ значение д и ѣ става: ѣстие божьствено, ако ли по значение то днѣшнаго ни ѣзыка, значи: ѣстие кое то ѣдѣть дивы тѣ чьловѣци кои то юште не знаѣть да си мѣсѣть хлѣбъ.

VI.

НАРОДНИ БЪЛГАРСКИ ПОВѢСТВОВАТЕЛНИ ПАМАТНИЦИ

ПОТВЪРДЯЮЩИ

ЧИ БЪЛГАРИ ТЪ ДРЕВНѢ НОСИЛИ И ИМЯ ТО *КИМБРИ* ИЛИ *КИМЕРИИ* И ЧИ *БРЕНЪ* И *БОЛГЪ* БЫЛИ БЪЛГАРСКИ ЦАРИЕ.

Прѣды да изложиме тѣхъ памятници мыслиме за нужно да кажиме нѣшто си връху нашъ тж народнъ книжнинъ:

Българска та наша народна книжнина е почнѣла да страдае юште отъ поіавление то хрїстіанства въ Македонскы тѣ Българи поради наводнение то *елинизма*, кого е разпрострѣвало грѣцко то племя за политическѣ тж си цѣль съ сичкы тѣ си възможны срѣдства. Всѣкогы кога то погърчена та вѣкы Византийска империя е прѣудолѣвала надъ Българи тѣ (а най-наче отъ дасятаго вѣка, кога то грѣцкый азкыкъ измѣсти латинскаго) най-голѣмо то ѣ старание е было да притопи българскыи народъ въ себѣ си съ уничтожение то на книжнинъ тж му. Това ся види отъ самы тѣ грѣцкы нѣкои си писатели, кои то ся изражявѣтъ чи той-зи въпросъ былъ за *смерть тж* или за *живота* на еленизма!

Само то прибѣжиште на българскѣ тж народнъ книжнинъ е было въ прѣдѣлы тѣ на Старъ-Планинъ въ непокрѣстены тѣ тогава Българи, дѣ ся е съхранѣвала принесена та имъ отъ Азиѣ старо-тракийскѣ отъ първо книжнинъ, въ древны тѣ времена, а нѣколко си вѣка прѣды Хрїста, принесена та второ отъ Гебры тѣ (Кимбри тѣ) Зандска книжнина. Нъ въ крыштение то Прѣславскаго двора (866) и тѣа пострада кату *нечестива!* Доказательство необримо при други тѣ е и въпроса кого то отправа Борисово то посолство на Папа Нїколая I. „*Што да сториме съ нечестивы тѣ книги, кои то сме получили отъ Саракины тѣ и гы имаме?*“ Папа же имъ отговорилъ: „*Неспременно да гы изгорите!*“*) какъ то и имяна та на самы тѣ възпомяемы въ неж встѣхъ повреженостъ книги: *Грѣмникъ, Колѣдникъ, Мысленикъ, Пѣтникъ, Пять-Сѣнди* и проч., кои то нѣмѣтъ ни най-малкое сходство ни съ еленскѣ тж, ни съ латинскѣ тж книжнинъ.**)

Въ царствование то же Алексія Комнена (1118) кога то ся бѣхъ усилили *Богомилци тѣ*, кои искахъ да въведѣтъ пакъ старо-индийско то си вѣройсповѣданіе въ Българиѣ, по заповѣсть тж того византийскаго императора (заштото Византийци тѣ владѣяхъ тогава Българиѣ), изгорихъ жива

*) Вишь о тому въпросъ 103, въ *Responsa ad consulta Bulgarorum*, ed Hardouin, acta Conciliorum, v. 353—386.

**) Ные о тому штѣмъ говори обширно въ вторахъ книгъ настоіаштего съчинения.

главатаря Богомилскы Василя лѣкаря и изгорихъ множество старо-българскы книги, кату испроводихъ нѣколко тысящты домородства въ вѣчно заточение отъ вьнъ Българиѣ, отъ коихъ множество достигнахъ въ Францѣ, а имянно въ Лионъ и около Лионъ и заселихъ ся тамо.

А въ завладѣние то Българии отъ Турцы тѣ, въ продължение то на седемдесять и пять годишны крѣвипролитны и упутошительны обшты и частны боюве, всѣкъ можи да си въображи какво е пострадала бѣдна та старо-българска книжнина! Минува завладение то и ся установѣвхъ Турцы тѣ въ Българиѣ, нѣ явѣва ся другъ по-голѣмъ и по-хытаръ неприѣтель на българскѣ тѣ книжинѣ и въ обштѣ на всѣко што е Българско народно! А той е грѣко-фенерско то лукаво свѣштенство ведно съ грѣко-фенерскы тѣ князове, кои сѣ послѣдовали това истрѣбление на старобългарскы тѣ книги и гонение то на българскѣ тѣ народность до 1829 л. явно, а до възбуждение то на Българы тѣ (за чърковны имъ въпросъ, кое започва отъ 1834 и ся усиля отъ 1840) слѣдовали сѣ гоненя та малко по-тайно и посрѣдствомъ лукавства!

При такива обстоятелства всѣкъ можи да разсѣди причины тѣ на усеждность тѣ отъ повѣстувательны българскы народны книги, кои то сѣ най-млого гонены! Нѣ при сичко това находили ся и чьловѣци въ сьрдца та на кои то народна та искра не была изгѣснѣла съвсѣмъ и увърдили по нѣшто си съ опасность живота си, а други приписали и придавали потомству по нѣшто си въ съхранение. Такива рѣкописи ся находѣхъ доста по Българиѣ, подъ имя то *Царственици*, т. е. повѣстность за българскы тѣ царие. Истинѣ чи тии сѣ притърпѣли много отъ невѣжество то на приписавшы тѣгы и не можи ся приѣмна сичко што е писано въ тѣхъ безъ едно зрѣло разсѣждение, нѣ се пакъ сѣ по-вѣрни въ много прѣдмѣты отъ онова што сѣ записали врѣху наше то прошествие странни тѣ писатели.

По-млого то же отъ тыя рѣкописи сѣ недовършени и безимяни.

Нашый прѣдмѣтъ тука не ни допушта да ся впустиме въ обшырно разсѣждение врѣху тѣхъ рѣкописы, и това што казахме о нимъ мимоходомъ, казахме го само за едно кратко повѣтие врѣху нашѣ тѣ народнѣ книжинѣ, понеже отъ подобнѣ еднѣ безименѣ рѣкописъ навождаме доказательства врѣху имя то *Кимбри* или *Кимерии*, кое нѣкогашъ носили Българи тѣ.

У насъ ся находи рѣкописъ коія носи слѣдны насловъ:

Исторіа вкратцѣ въ Болгаро-Словенскымъ народѣ.

И коія почва повѣстование то си тѣй:

„Болгарскі народъ изыде древле отъ чернаго моря отъ рѣки волги и звахъ ся тамо Гимери и Кимери, егда оумножиша сѣ, изидоша первое на овниа страны, и еште предъ александромъ Македонскимъ.

Иллѣрикъ первый краль баше потомъ же на гфкв 3522. по сотвореніи мѣра, кралеваше ими краль Бладилѣи, онъ Филипа македонскаго царя побѣди и подданика егъ сотвори. Послѣди же

паки на рѣпѣ, 3685 бяхъ два брата имъ крале Бремъ и Болгъ, понеже много крале на двоеваша, и много земля оу свонша, той народъ назва сѧ по своемъ иманемъ. А той Бремъ повоева западнѣю странѣ, и остана таме, по край западнаго моря, Балтискаго оу померанїи, назваша сѧ Пеми и Словаци, потомъ же и Брандербри. А Болгъ на восточныя страны и землю повоева и оу свои и со своимъ народомъ посели сѧ, и назваша сѧ Болгарни, кои потомъ со Александромъ [Македонскимъ] воюа и имъ вѣста сѧ македонане.

Но паки, по хрїстовомъ рождествѣ в царство Оулента цара цариградскаго, паки от волги приїдоша, и даде имъ Оулентъ да сѧ населиша по край Днѣвъ.

Паки на оучь: 495 по хрїстѣ в царство Анастасїа царя греческаго приїдоша великимъ воинствомъ от волги, и люто разбиша греческое воинство, над рѣкою Збртою, и оу своиша тракию и едва царь греческїи со многими дарами смири сѧ съ ними, и отидоша оу сремъ, и таме теодорикомъ готскимъ и талїйскимъ кралемъ обладани остана влѣто хрїстова рѣ: 503.

Потомъ паки влѣто рѣ: 514, приїдоша отъ волги съ вдалланомъ вождомъ своимъ, и биша царь-градъ, и царь дарами смири сѧ съ ними, и оу тракию приїдоша и поселиша сѧ, и понеже вождъ бѣ вѣкичъ, а по вѣкича драгичъ.

Паки влѣто рѣ: 666, множайшии вт волги из великиа скандинавїи съ вождомъ своимъ Оркатомъ въ царство Константина четвертаго, тимъ иманемъ оу своиша всю тракию и мисїю и много кратъ порази воинство греческое той Орбатъ, и на всако лѣто дань взимаше вт царя греческаго, и прѣстолъ королевскїи во Охридѣ постави, владахъ сирѣчь.

А прежде оу терново владахъ и вси идоломатри бяхъ сирѣчь идоломатрїи, и той Орбатъ велии храбаръ баше и на вса страны, а наи паче съ греки и тогда раздѣлша грецы како вт волги великїа приїдоша и назвахъ ихъ Болгари.“

РАЗЪСНЕНИЕ.

Тамъ рѣкописъ, какъ то и выше казахме, е безимяна и съдържѧва едно твърдѣ кжсо съкращение на българскѣ тж народнѣ повѣстность: тѧ започва отъ пришествие то имъ въ Българїю, какъ то е видно, и достигва до падение то българскаго царства подъ турскѣ тж власть, т. е. до рѣшителнѣ тж биткѣ на *Собийско Поле*, дѣ е погинѣлъ царь Шишманъ.

Въ неж сѧ прибрѣвѣтъ 41 царие български и разказва сѧ по нѣшто

си отъ нѣхны тѣ дѣла. Послѣ има прибавление и: Сѣи отъ Болгарскаго народа, дѣ ся описвѣтъ, въ кратко, имяна та, мѣсторождение то и мѣсто то дѣ ся сѣж посвятили 36 Българи святци. Подирь него слѣдова и второ прибавление съ насловъ: Кесари отъ Болгаровъ, т. е. Българи кои сѣж были императори на византийскыи прѣстолъ, и изчислѣвѣтъ ся такава пять. До тамо же ся свѣршва и това сичко ся съдържва въ 14 листа на голѣмичкѣж 8^{ли}.

Книга та на кож то е писана таа рѣкопись е проста и скорошна книга, а правописание то и ꙗзыка на кого то е писана, какъ то е видно отъ вышейзложенана отломка, показвѣтъ чи не е одавно приписана. Съдържание то обаче доказва чи та е съставена не отъ простаго чловѣка и чи то е чърпано отъ разны други стары рѣкописи, помѣсено съ много и отъ византийскы тѣ писатели. Менѣ е дадена [въ Бѣлградъ 1856] отъ покойнаго Хаджи Найдана книгопродавца, кой ми каза чи љж нашалъ въ Атонскѣж горѣ въ нѣкои си манастирь.

Ныне нештѣмъ вхожда тукъ въ обшырны разборны разсѣжденныя врѣху цѣло то съдържание на таж рѣкопись, заштото не ни е то прѣдмѣта, нѣ штѣмъ съобрази отъ наведенана отломка само онова кое то вхожда въ нашыи прѣдмѣтъ кой то ни занимава сега.

ЗАВѢЛѢШКА.

1) Безимяный съчинитель казва чи българскый народъ отъ древности изишалъ отъ Черно море отъ Волжанскы тѣ стрѣны, коихъ назовава *Велика Скандинавия* и чи тамо тий ся звали *Гимери* и *Кимери*, и чи тии дошли на овны стрѣны т. е. въ нинѣшнѣж Българиѣж, ꙗште прѣды повременность тѣ Александра Македонскаго (разумѣва ся великаго Александра), коѣа повременность е позната добрѣ въ европѣйскѣж тѣ повѣстность (336-323 прѣды Хрѣста). Кимбри тѣ же, какъ то е познато, сѣж единъ и исты народъ съ *Кимерии тѣ*, кои то живѣли около севѣрны тѣ крайбрѣжыя Чернаго моря, Каспийскаго моря, между Истера (Дунава) и Дона рѣкы и въ полуострова кой то отъ послѣ е названъ отъ тѣхъ *Кърмѣж*, Крымъ (Кимеричьскы Вѣспоръ). Кимерии тѣ, по свидѣтельство то Иродота, минжли, отъ тѣхъ мѣста, Дунава седемстотинъ годины прѣды Хрѣста и населили ся въ Тракиѣж, а една чясть отъ тѣхъ минжли въ Малѣж-Азиѣж и населили ся около Синапъ.

Кату съобразиме онова што доказахме до сега съ толкова живы и необоримы доказательства, чи *трако-илиричьскыи народъ* кого *Бренови тѣ* и *Болгови тѣ Галати*, въ похода си въ Българиѣж, нашли тры вѣка прѣды Хрѣста въ Старѣж-Планинѣж имянно, чи тии были наши тѣ праотци Българи, виждаме ꙗсно чи безимяный съчинитель на таж драгоцѣннѣж рѣкопись казва самѣж тѣ истинѣж говоряштъ: чи Българи тѣ кегы то живѣли около Черно то море (по тѣхъ исты мѣста дѣ живѣли Иродотови тѣ Кимбри и Кимерии) звали ся *Гимерии* и *Кимерии*, т. е. *Кимбри* или *Кимерии*, и чи тии дошли въ Тракиѣж ꙗште прѣды Александра Македонскаго.

2) Безимяный съчинитель казва: *Послѣды же пакы* на 3685 бѣху два брата имъ *краве Бремъ* и *Болгъ* и проч.; изчислѣюштъ же завладены тѣ западны стрѣны отъ Брѣма казва: а той *Бремъ* новоева западнугу стрѣну и

остана тамо, по край Западнаго моря, Балтийскаго у Померании, назваша ся *Пеми* и *Словаци*, потомже и *Брандибури*.

Тукъ имаме да съобразиме твърдѣ важны историчьскы истины.

Сички тѣ историци съгласно сочють първо то поіавление *Келто-Кимбровъ* отъ Каспийско то море и отъ тамо гы разпрострыѣвжть по другыя стрьны Европы. Нашый же безимень историкъ казва чи се отъ тѣхъ стрьны изишли *Българи* тѣ; Друидски тѣ попрѣданыя казвжть чи *Белги тѣ* дошли отъ Севѣрны тѣ стрьны и завладали Западно тѣ, това исто казва и нашый безимень историкъ за *Брена* чи повоювалъ Западно тѣ стрьнж, нѣ той потвърдѣва чи ся установилъ тамо и показва и мѣста та: по край Западнаго моря, Балтийскаго у Померании, а то е съгласно съ Стравоново то свидѣтельство, кой назовава *Белги тѣ*, приморцы: τὰ λοιπὰ Βελγῶν ἐστὶν ἔθνη τῶν παρωχεανῶν, какъ то другадѣ говорихме. Французскый историкъ Г. Amédée Thierry изисква завладение то въ Голиж на *Белги тѣ* (кое другадѣ изложихме) съ кои то нагажда той чи зѣли учястие и *Волки тѣ* (les Volkes) и кои то ся старае да докажи едно племя съ тѣхъ,—ето нашый безимень историкъ какъ ясно показва това завладение въ Голиж на *Белги тѣ*, *Българи тѣ*!

Послѣ слѣдова нашый историкъ чи отъ тѣхъ завладены мѣста, отъ *Брена*, назвали ся *Пеми* и *Словаци*, потомже и *Брандибури*, това же можиме съобрази съ слѣдное изложено отъ Г. Amédée Thierry: Les fertiles terres de la Bohême étaient habitées par la nation Gauloise des Boies, dont le nom, d'après l'orthographe grecque et latine prend les formes de *Boii*, *Boghii*, et *Boci*, et qui figure le plus souvent dans l'histoire parmi des peuples non gallique.—

(Histoire des Gaulois, intr. p. 53.)

— Плодоносни тѣ земи *Боемски* (чешки) обитавахъ ся отъ народа галатскы на *Бои тѣ*, коимъ имя то, спорядъ гръцко то и латинско то правописание, зѣма кроюве тѣ *Бойи*, *Богии* и *Бочи*, и кое стои най-много въ историкъ тѣ между не-Галскы тѣ народы. —

Послѣ слѣдова наша та рѣкопись: а *Болгъ* на восточныя страны, и землю повоева и усвои и со своимъ народомъ посели ся и назваше ся *Болгари*.

Ные видѣхме чи единъ отъ прѣдводители тѣ на *Толистобой тѣ* и *Тектосагы тѣ* ся звалъ *Болгъ*, кого гръцы тѣ пишжть Βόλγιος и Βέλγιος, и чи *Тектосагы тѣ*, *Белги тѣ* и *Толистобой тѣ* были одно племя (σύμφυλοι спорядъ Стравона), *Тектосагы тѣ* же носили най-старо народно имя *Belgarum*—*Българи*, а тукъ видиме, въ наша рѣкопись, чи отъ *Болга* ся назовалъ нашъ народъ *Болгари*!

Стравонъ казва, какъ то видѣхме, чи *Трокми тѣ*, кои то были одно племя съ *Толистобой тѣ* и пр., не е познато дѣ сж живѣли и отъ дѣ сж, какъ то и за *Брена* чи былъ отъ *Правсы тѣ*, нѣ и тии были непознати, ето нашый безимень историкъ какъ гы хубавичко разяснѣва кои сж были!

3) Забѣлѣжительно то е тукъ чи той-зи нашъ народенъ памятникъ говори положительно: чи *Брѣмъ* и *Болгъ* были *Словени* и българско то имя ся теглило отъ *Болга*, а нѣ отъ *Волгъ* рѣкж, ако и да казва чи въ древность *Българи тѣ* живѣли около *Волгъ* рѣкж, и отъ тамо ся приселѣвали въ *Тракии*. Нѣ іоште по-забѣлѣжительно е чи той разяснѣва твърдѣ добрѣ колко

пжты сж дохождали съ военны отдѣлѣнныя Българы тѣ отъ тѣхъ стръны и когы чякъ Гръци тѣ узнали, чи тии отдѣлѣнныя отъ Волгж иджть и по тому гы назвали *Волгари!* А той съ други рѣчы иска да кажи: чи Гръци тѣ нѣсж знаили отъ дѣ происходи имя то на Българы тѣ, нѣ дали имъ го отъ Волгж рѣкж!

Безимяный съчинитель на таж ржкопись изброѣва обстоіательствено и съ лѣтоброениемъ, какъ то е видно въ отломака, четиры похода и приходядныя отъ Волжанскы тѣ стръны, четверто му же походу казва чи *Обратъ* (Кубратъ) былъ прѣдводитель и той най-млого поразѣвалъ *Ромео-гръцко то* войнство: *той Обратъ велми храбаръ бше и на вся страны, а най-наче съ Гръци и тогда разумѣша Гръцы, како отъ Волги великия придоша и назваху ихъ Волгари!*

Забѣлшка. Византійски тѣ списатели сж заблждили и европѣйскы тѣ кои сж отъ послѣ писали за Българы тѣ, чи тии ушь отъ Волгж зѣли това си народно имя Българи! Нѣ арменскаіа историа гы спомянува сто и двайси години прѣды Хріста подь имя то Българи, а нѣ Волгари. Въ врѣмя то арменскаго царя Арсака дошло въ Армениж едно отдѣлѣние Българи подь прѣдводитѣлство то Вунда (сравни собствено имя българско Вьндю, Венду и жепско Веида) и му дали земы да ся насели около Аракса. Saint-Martin твърдѣ право е нагадилъ чи Волга рѣка е названа отъ Славіаны тѣ съ това славіанско имя, а тии Славіани не могжть да бжджть други освѣнъ Българи тѣ, кои то сж дѣйствитѣлно живѣли по тѣй-зи мѣста!

Европѣйски пѣкои си учени даромъ мждрувжть чи тии Българи (дошавши ушь чякъ въ 502 год. подирь Хріста въ дѣтшиж Българинж!) были татаро-унгорскаго племени, нѣ кату дошли въ Българинж, найшли тамо седемъ народа Славіани, сѣисили ся съ тѣхъ и ся пославіанили до шушь за твърдѣ малко врѣмя! Нѣ тии учени не ни показвжть, отъ дѣ и когы сж были дошли тии седемъ-народа славіанскы въ Българинж, и пѣкиквж си най-маничкж татаро-унгорскж остаткж въ іазыка ни?! Намъ е познать коренно татаро-турскыи іазыкъ и съ сичкы тѣ стараныи коп то сме положили нѣколко години да открыйме такова нѣшто, за святж тж истинж повѣстности, ништичко нѣсме найшли!

Истинж чи въ нашии говоренъ іазыкъ има да ся сж увели млого турски рѣчи, какъ то и гръцки, нѣ нѣ по сичкы тѣ мѣста и тѣмъ съотвѣтствующы рѣчы чисты наши българскы имае тоже живы въ говоренъ си іазыкъ. А кой не знай отъ дѣ и когы ся сж въвели тии рѣчи?

Ные штѣмъ доказа другадѣ чи въ сичкы тѣ индоевропѣйскы писмены іазыцы ся нахожджть по нѣколко си чисти турко-татарскы цѣлы и коренны рѣчы, нѣ тѣмъ источника трѣва да иштиме не въ Турко-Татары тѣ, нѣ въ обшты іарніанскы іазыкъ!

Ето што говори врѣху той-зи прѣдмѣтъ, единъ отъ тѣхъ европѣйскы учены въ съчинение то: *Ethnographie de la Turquie d'Europe, par G. Lejean. издад. 1861.*

— *Comment les Bulgares se slaviserent-ils? Probablement en se mêlant aux tribus slaves qu'ils trouvèrent dans le pays conquis, comme les sept-nations et autres, à moins qu'ils n'eussent déjà subi cette influence au temps de leur migration. Il est certain que dès le neuvième siècle ils parlaient le slave, puisque vers 867, époque où ils se font chrétiens, le pape leur permet l'office en cette langue, et que vers le même temps les principaux de la nation s'appelaient „boïards“ (βοιάρδες), mot dont l'origine est slave „boi“ guerre, d'où „voivode“.* On pourrait citer encore d'autres mots et presque tous les noms propres de l'époque qui suit leur établissement en Moésie.

Dans la langue bulgare moderne on trouve peu de traces d'un élément ongien, et dans le type de la race on reconnaît des différences avec les peuples slaves voisins, sans pouvoir en tirer des conséquences fort directes. —

Чюдни сж европѣйски тѣ нѣкои си учени кои то тѣй даромъ ся влуштутъ въ работи кои то не познаважтъ!

Въ българскыи новъ ѣзыкъ ся находили дири отъ унгорскы ѣзыкъ! А зашто не покажи господство му повѣ еднаж рѣчь да ѣ види свѣта и да разсѣди по разложение то ѣ!...

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Подирь толкова живы и необоримы доказательства, кои то изложихме въ тажъ първж книгж съчинения си „Българска Старина,“ можиме вѣкы положительно да начъртайме въ кратцѣ истинны тѣ начяла на българско то най-старо бытие и въ общтѣ на словенско то.

Подирь послѣдныи потопъ, кой то е былъ частень, а нѣ всеобщтѣ, спорядъ испытано то и придирено то удобрение на най-учены тѣ днѣшны мжжие, спасивши тѣ ся отъ той-зи потопъ чловѣцы въ Азиж, а имяно въ Хиндистанскы тѣ най-высокы горы, почнжли постжпено да ся приселяжтъ отъ тамо по мѣста та отъ дѣ то потопски тѣ води вѣкы ся бѣхж оттеглили и изсжхнжли.

Между сичкы тѣ чловѣчскы племена, спасивши тѣ ся отъ послѣднаго потопа, Индийски тѣ сж были най-многочислени; заштото тии сж обитавали най-шыроко то и най-плодовито то прострянство на горяштыи земень помасъ и най-голѣмы тѣ планинскы извышенности.

Тии юште въ врѣмя то потопа были ся сж съставили въ особны общества и челяди, кои сж тжѣ раздѣлно изишли отъ тамо въ приселенныя та си по другы тѣ мѣста. За това потомци тѣ имъ, кои то сж съставили отъ послѣ цѣлы собствены народы, принадлежжтъ се на това първобытно голѣмо индийско плѣмя.

Мала-Азија, много стрѣни на Срѣднж Азиж, на Египетъ, какъ то и Европа сж населени отъ народы того индийскаго племени.

Сичкы тѣ знамянити учени Европѣйци сж дали на него първобытенъ народъ общто то народно имя *Aryas*—Ирии *) найшавши го въ самскрытажъ най-старж книжнинж и съгласно сж удобрили и приѣмнжли чи отъ тѣхъ е заселена първо Европа, поради кое сж назвали и народи тѣ ѣ *индо-европѣйскы народы* какъ то и ѣзыцы тѣ имъ *индо-европѣйскы ѣзыцы*. Ные докажемъ чи имя то *Aryas* и *Българъ* е едно и исто имя, какъ то и единство то ѣзыка, принесено то земеописание, старо то вѣройсповѣдание и пр., штото съ пълно право казваме: чи наше то българско и въ общтѣ *словенско* племя или по-право да кажиме *голтмъ родъ*, най-напрѣдъ е достигнжлъ и встжпилъ въ европѣйскы тѣ прѣдѣлы. А направленныя та кои то е слѣдовалъ въ приселенныя та си сж слѣдныя:

1) Едно направление, отдѣливше ся отъ тѣхъ стары жилишта, подирь единъ многолѣтенъ исходъ минжло е чрѣзъ Малж-Азиж, прѣзъ Вѣспора и Дарданелж, и населило е цѣлж Тракиж, въ обшырнж смысль, и простирало е населенныя та си чякъ до Атлантѣйско то море. Отъ това отдѣлѣние много сж остали и по разны мѣста Ази, а имяно по Малж-Азиж въ Фригиж

*) По нашему Ирии е ублагозвучено то имя того народа, по-послѣдно отъ Арии.

и другадѣ. Гръція, која не е носила никакъ іоште това имя, населена е се отъ това първо отдѣлѣние българо-словенскаго рода.

Това племя или *гольмъ родъ* е познато въ еленскѣ тѣ старѣ новѣстность подѣ общто то и обшырно то народно имя Πελασγοί и Πελασγικά ἔθνη, кое имя не е друго освѣнь *Белги*—Българи, искривено отъ грѣцкы тѣ списатели на Πελασγοί, поради недостаткѣ тѣ іазыка имъ*).

Еленско то или *грѣцко то* малко племенце е изишло и то отъ хинданскы тѣ си първобытны жилишта, се заедно съ *гольмыи родъ* [българо-словенскы, нѣ то е вървѣло отдѣлно и на-стрѣны отъ Българо-Словены тѣ, се по лѣсисти тѣ мѣста, безъ да ся е смѣсвало тогава съ тѣхъ.

Имя то же *Елмъ* и *Гръкъ*, кои значыть *горци*, дадено имъ е отъ *Българо-Словены тѣ*.**)

2) Едно друго направление е трѣгнѣло имянно отъ Тмадайскы тѣ подножыя, дѣ живѣе и днѣсь іоште земеделецъ народъ носышть имя то *Сѣйки* (сѣяштии, орачи); то е слѣдовало приселеня та си прѣзъ севѣрны тѣ стрѣны, а имянно прѣзъ Каспійско то море, и встѣпило е въ Европѣ, възвше разны направленя и достигше съ голѣмѣмъ еднѣмъ чысть въ Молдо-Влахійскы тѣ прѣдѣлы, минѣвше Дунава и населивше ся по цѣлѣмъ Старѣ-Тракиѣ, смѣсивше ся съ по-първо то установено вѣкы по тѣхъ мѣста отдѣлѣние.

Това второ отдѣлѣние е познато въ старѣ тѣ повѣстность подѣ имя то *Саки*, *Жети*, *Маса-Жети*, кои имена нѣсѣ други освѣнь исто то имя *Сѣйки*, *Арии*, *Българи*, какъ то другадѣ го разіаснихме.

3) Трѣтѣе познато приселение е Кіпрои или Кіпрѣои, кое не е друго освѣнь познато то имя на *Гебры тѣ* (Занди тѣ), прави тѣ потомци тоже на *Арии тѣ*. То голѣмо отдѣлѣние, какъ то другадѣ казахме, дошло седемстотинѣ години прѣды Хріста, отъ стрѣны тѣ на Каспійско то море, и населило ся по разны прѣдѣлы Европы, а имянно въ Старѣ Тракиѣ, една чысть же отъ него минѣли въ Малѣ-Азиѣ.

Тыя сѣ познати тѣ приселеня българо-словенскаго рода отъ Хиндистана въ Европѣ, кои не можѣть има никогы никакво си упровергание; зашто то ся основавѣтъ на обшты тѣ удобрены изслѣдованя и начыла отъ сичкы тѣ учены индианисты, іазыкоиспытатели, и любословцы на новѣ тѣ наукѣ сравнительнаго любословия. А тии начыла сѣ: а) принесено то земееписание на стары тѣ народы отъ първы тѣ имѣ жилишта въ новы тѣ имѣ; б) принесено то вѣройсповѣдание тоже отъ първы тѣ имѣ жилишта въ новы тѣ; в) единство то днѣшнаго имѣ іазыка съ стараго имѣ, іаріанскаго.

Ныевъ настояшtee си сѣчинение изложихме въ достѣ голѣмѣмъ обшырность отъ сичкы тыя врѣху нашы прѣдмѣтъ т. е. врѣху българско то най-старо бытие, а найнеоборимое, чи доказахме и единство то на само имя *Argas*—Арии, съ имя то *Българи*.

(Слѣдова въ 2-тѣ Книгѣ).

*) Чи грѣцкы тѣ списатели много странны рѣчы писаны съ *б* сѣ писали съ *π*, врѣху това можеме наведи много примѣры. Отъчество то Александра македонскаго кое ся е съхранило и до днѣсь въ право то си наймянование *Βύλα* или *Βύλιца*, тии сѣ го писали въ старость *Πέλλα* а днѣсь *Μπέλητζα*! тѣй и множество други.

***) Ныевъ, какъ то и другадѣ казахме, штѣмъ говори обшырно врѣху той-зи прѣдмѣтъ.

С Ъ Д Ъ Р Ж Я Н И Е.

Основни начяла за Българскѣ тѣ най-старѣ повѣстность. Уводъ, разясняющѣ дѣ трѣба да ся иштѣтъ истинны тѣ начяла повѣстности всѣкаго народа, а имянно българскаго. Нѣколко рѣчи върху всемирнаѣ повѣстность. Упрѣдѣленіе повѣстности. Начяло повѣстности. Прѣдмѣти повѣстности. Источници повѣстности. Раздѣленіе повѣстности и мнѣніе върху неосновность тѣ лѣтоброения.

Българско то старонародно вѣройсповѣданіе. Уводъ, разясняющѣ дѣ трѣба да ся ишти то.

Цѣло описаніе народнаго празника Сура-Сива бога, празнуемаго въ общтѣ въ Българіиѣ отъ народа, на 1-ы Инуарія въ дѣнь святаго Василя. Сравненіе на съхранены тѣ въ Българи тѣ обряды творимы въ той-зи празникъ съ индійскы тѣ вѣрванія въ Сива и обряды творимы тамъ и проч.

О древности българскаго іазыка. Уводъ разясняющѣ зашто българскій іазыкъ е съхранилъ старыи крои първобытнаго іазыка, а други тѣ *Славянски* названи іазыци ся сѣ отстрѣнили отъ това прѣймѣштество. Начяло іазыка.

Основаніе то Ключа Българскаго іазыка. Разложеніе на рѣчь тѣ *іазыкъ*. Прѣймѣштество то надъ сичкы тѣ іазыци въ това названіе на рѣчь тѣ *іазыкъ*.

Отрицательни тѣ чястици слова, нихно то начяло и истинно тълкуваніе отъ българскы іазыкъ. Самскрытскы рѣчи съ *а* отрицательно. Самскрытскы рѣчи съ *на* и *ни* отрицательни чястици. Самскрытскы рѣчи съ *вы* отрицательно. Гръцкы рѣчи съ *а* отрицательно. Българскы рѣчи съ *а* отрицательно. Съставъ и тълкуваніе то на буквѣ тѣ *а*, на слога *ны* и *вы*.

Древность та Българскаго іазыка въ обшырность доказана или нѣколко си отломки отъ стары тѣ заидскы богослужебны книги съ сравненіе то на българскы нашъ говоренъ и писменъ іазыкъ, какъ то и съ самскрытскы святъ іазыкъ.

Прѣймѣштество то българскаго іазыка надъ старо-еленскаго или истинный съставъ еленскаго іазыка въ обшырность доказано.

Кимбри или Кимерии. Първы тѣ потомци на Ириіаны тѣ, Гѣбри тѣ, (рѣчь та *Гѣбри* искривена отъ стары тѣ Гръцы на *Κίμτροι*, а послѣ на *Κιμμέριοι*) дошавшии нѣколко си вѣка прѣды Хрїста отъ Севѣръ въ Българіиѣ, смѣсивши же ся въ Тракииѣ съ по-прѣжны Ириіаны, кои сѣ были дошли

II

чрѣзь Малж-Азиѣж, а имянно чрѣзь Вѣспора и Дарданелѣж тамъ, подь познато то въ повѣстность тѣхъ имя *Пелазги*, сѣставили сѣж голѣмый народъ Тракийскы, Българо-Словени тѣ, кого Иродотъ описва чи былъ най-голѣмъ народъ на свѣта послѣ Индийцы тѣ. Отъ тѣхъ е принесено и Заратово то вѣройсповѣданіе, какъ то и особы тѣ свойства заидскаго іазыка, коимъ остатки цѣли ся находѣтъ въ българскыи днѣсь народъ и въ тѣхны говоренъ и пи-сменъ іазыкъ.

I.

Обшырно разяснение врѣху имя то Frank=Фрѣжъ.

II.

Приписаемы старъ іазыкъ Келто-Кимбрамъ или именованы на прѣдѣлы, рѣкы, и собствены имянна прѣдводителейъ *Галлато-Фрѣжовъ*, какъ то и народны имянна на цѣлы племена, принадлежашты на тажъ народность, спорядъ историцы тѣ, сѣхранили явно и живо значение то си въ нашъ българскы іазыкъ.

III.

Старо то вѣройсповѣданіе Келто-Кимбровъ или Друидизма, сѣхранены въ българскы тѣ народны вѣрваныя и обряды.

Старонародни българскы пѣсни, разяснѣюшти доста обшырно живота на Друиды тѣ, жившии нѣкогашъ дѣйствительно по горы тѣ, усамены отъ общество то народа, и отъ послѣ достигши за баснословны сѣштества, подь имя то, Змѣюве и Змѣйцы, Само-Диви, Горски-Диви, Юди и проч.

Разяснение то на десять подобны пѣсны.

IV.

Галати тѣ въ Българиѣж подь прѣдводительство то Брена и Болга (280 год. прѣды Хріста) и живо то възпомянаніе на тѣхъ събытыя отъ днѣшны тѣ Българы.

V.

Тектосаги тѣ и Толистобой тѣ, имянна зѣты отъ историцы тѣ за народны, носили най-старо имя *Belgarum*=Българи.

Разборъ врѣху народно то имя Българинъ.

VI.

Народни българскы повѣстувательны памятници, потвърдѣюшти чи Българи тѣ древлѣ носили и имя то Кимбри или Кимерий и чи Бренъ и Болгъ были българскы царие.

Заклучение въ кое ся начертавѣтъ положительно въ кратцѣ истинны тѣ начяла на българско то най-старо бытіе и въ общѣ на словенско то.



НЪКОЛКО СИ ГЛАВНИ ПОГРЪШНОСТИ ВЪ ПЕЧАТНИЦЪ ТЪ.

<u>стрън.</u>	<u>ряд.</u>	<u>печатано.</u>	<u>читай.</u>
6	18	cest	c'est
"	26	a l'avenir	à l'avenir
7	9	узиритълно	узаритълно.
"	30	Калистенъ	Калистенъ
9	4	най-ученни	най-учений
"	28	зашитени	заштитени
4	31	друки	другы
10	5	Вѣди шѣ	Вѣди тѣ
12	29	нахождѣтъ	нахождѣтъ
19	37	европѣйвкы	европѣйскы
13	18	основни	основни
16	11	чѣловѣкъ	чѣловѣкъ
40	8	ѣмѣта	ѣмѣта X
47	30	камень	камень
68	34	правите	правите
70	26	свѣтлина	свѣтлина
74	16	простонарооие	простонародие
80	28	из-тытамъ	из-мытамъ
88	34	сички шѣ	сички тѣ
98	5	българскыи	българскыи
159	22	Стогане	Стоіане
183	15	него	него
"	21	де	да
184	29	вовори	говори
197	24	орачьво то	орачество то
200	6	кръвипролитны	кръвипролитны
203	31	назваша ся	назваша ся
204	10	най-наче	най-паче
207	13	българскый	българскый
208	11	българскы	българскы

За краткость времени погрѣшности тѣ не ся приглѣдахъ въ точность.

6000

308

20

1209

PG 619 .B823 f C.1
Bulgarska starina.
Stanford University Libraries



3 6105 036 546 856

PG
619
.B823
f

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

--	--	--

